

Üç Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi, sayı: 6

Demokratik Modernite
Üç Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi
Yaygın Süreli Yayın / Sayı: 6
Haziran-Temmuz-Ağustos 2013
ISSN: 2147- 1703
Roza Yayınları Adına Sahibi
Burcu Özkaya

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Cahit Çakmakçı

Yayın Kurulu
Eşber Yağmurdereli, Nasrullah Kuran, Cengiz Çiçek, Hediye Özdemir, Mahmut Şakar

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmaması yayın kurulunun kararına bağlıdır.
demokratikmodernite@gmail.com

Grafik Tasarım
Sinan Balık

Basım Yeri:
Gün Matbaacılık Reklam Film Bas Yay. San. Tic. Ltd. Şti
Beşyol Mahallesi Akasya Sok. No:23/A Küçükçekmece – İstanbul
Tel: 0212 580 63 81

Abonelik Koşulları
Yıllık Abonelik Bedeli: 40 TL
Yurtdışı Abonelik Bedeli: 55 Euro
Türkiye İş Bankası Galatasaray Şubesi
Burcu Özkaya
Hesap No: 10220918635
IBAN: TR 56 0006 4000 0011 0220 9186 35

Roza Yayınları
Hüseyin Ağa Mah. Tarlabaşı Bulvarı No:61/7 Beyoğlu-İstanbul
Tel: 0212 256 57 69
www.demokratikmodernite.net

İÇİNDEKİLER

Editör

Çatışmalı Süreçlerden Demokratik Çözüme

Herkesin tartışmasız yeni, önemli hatta tarihi olarak tanımladığı bir zaman diliminde çatışmadan çözüme giden bir yolu aralamaya çalışıyoruz. Kolay olmayacağı açıktır. Aksine 'normal' zamanlardan çok daha elektrik yüklü bir dönem olacağı şu ana kadar dışa vuran tepkilerden anlaşılıyor. Süreç bu kez, geçmişten çok daha farklı olmak üzere, sistemin üzerine inşa edildiği ana kirişleri yerinden sökecek gibi görünüyor. Toplumun kahir ekseriyetinin bilgi ve duygu dünyasını belirleyen köşeli yargılar artık hayatı da siyaseti de anlamaya elvermiyor. Bir altüst oluş söz konusu. Anlam dünyası gelişmeler karşısında dumura uğramış verili bireyler, egemenlikli geçmişin dilini daha sert kullanıyor, şovenizmin adım adım ördüğü öfkeyle ve kanlı gözlerle önünü görmeye ve yürümeye çalışıyor. Taşlar yerinden oynuyor.

Birey ve toplum psikolojisi açısından derin ve büyük yüklere mahkûm kavramlarla bu süreçte yol alınıyor. 'Çatışmalı süreç' kavramı mesela, tarihten bugüne taşınan emsalsiz acıları seslendiriyor, trajedilerden arta kalan çığlıkları günümüze taşıyor. Sadece kavramlar, söylemler ve lâfzî çıkışlarla aşılacak bir durum yok ortada. Hatta politik görünse de daha fazla felsefi değeri olan, manevi dünyaları kasıp kavuracak bir sürecin kıyısındayız. Bireyi ve toplumu lanetli geçmişiyle karşı karşıya getirecek bir hesaplaşma dönemi olmadan toplumsal ve manevi huzura ermenin olanağı olmayacak, aynaya yansıyan akis ilk kez bu kadar net ve duru görünecek, bakacak cesareti olanlar için yeni bir yaşama giriş gibi değerli sonuçlara yol açacaktır.

Tüm bunlar için resmi ideolojinin bagajlarından kurtulmaya, kaygısız ve özgüvenli anlama çabasına ihtiyaç var. Şimdilik 'körün fili tarif edişi' gibi herkes nereye dokunuyor ve nerede duruyorsa öyle tanımlamaya çalışıyor olan biteni. Kolonyal söylem dünyası halen de aklımıza açılan tüm kapıları tutmuş durumda. Sosyal bilimler zaten en çok 'Kart-Kurt' dersinde ve 'çatışmalı süreç'te sınıfta kaldı. Bugün düşünce dünyası paçavraya dönüşen bireye en büyük hakareti de aslında bol ünvanlı elit ve iktidarcı akademiya yaptı.

Oysa mazlumun terkisinde egemenlik tarihinin yarattığı zulmün her çeşidine karşı koymanın getirdiği inanç ve direnç kadar bilinç de birikmiş durumda. Çatışma tarihini yorumlama kadar onu aşmanın yollarını da önemli ölçüde etkileyen bu birikim oluyor. Hep arayış içinde ve hep kendini sürekli yenilemenin peşinde hala… Sınırlara takılıp kalmayan, sınırları sorun olmaktan çıkaran ufkuyla aynı zamanda sınırları aşan bir çözüme de kapı aralamış oluyor. 'Çatışmalı süreç'ten tüm kimliklere kurtuluşu gösteren, kimlikleri de ruhun ve bedenin hapishanesi olmaktan çıkaran yeni bir proje, umudun asıl kaynağı oluyor. Yıllar sonra ve bu yılların tüm zorluklarına, acılarına ve basıncına rağmen emeğini, bedellerini ve birikimini halkların hizmetine koyan bir ahlaki tutum ile birlikte açığa çıkıyor. Abdullah Öcalan, 'Kürt sorunu ve demokratik ulus çözümü' savunmasında bu gelişmeyi şöyle sunuyor: 'PKK'nin öncülük ettiği devrimci halk savaşı deneyiminin en önemli sonuçlarından biri demokratik ulus gerçeğine yol açmasıdır' (sy.309)

Demokratik Modernite bu sayısında demokratik ulus gerçeği üzerine kurgulanmış ve Newroz'da milyonların onayını alan çözüm projesi/süreci üzerine odaklanıyor. Bunu da en genel hatlarıyla üç ana eksende yerine getiriyor. 'Çatışmalı süreç'in yapısal nedenlerini, güçlerin anatomisini inceliyor öncelikle. Süreci yaratan güç olarak özgürlük mücadelesinin politik ve felsefi duruşunu, onun kavramsal dünyası içinde anlamaya ve yansıtmaya çalışıyor. Demokratik çözüme ise öncelikle küresel deneyimler ışığında bakmaya çalışıyor. Halkların yaşadığı benzer süreçleri kendi gerçeğimizle karşılaştırmalı ele alıyor. Ve sonuç da bu topraklarda gerçek bir barış ve çözümü görünür kılmaya, yüzleşme sürecine odaklanmaya, aktörlerin rollerini yeniden ele almaya ve yansıtmaya çalışıyor. Adil ve onurlu barışın, demokratik çözümün önündeki ideolojik ve politik engellerin aşılması hedefine mütevazi bir katkı sunmayı amaçlıyor.

Barış, Demokratik Çözüm ve Demokratik Ulus İnşası

Abdullah Öcalan

PKK Kürt sorununun çözümünde yaşadığı tıkanmayı ulus-devlet iktidarını kapsamlı bir çözümlemeye tabi tutarak aşmaya çalıştı. PKK'nin ideolojik ve politik oluşumundaki reel sosyalist ulus-devlet etkisi kendisini en çok devrimci halk savaşımının tırmandığı 15 Ağustos 1984 Hamlesinde gösterdi. Giderek tıkanmaya yol açan bu etki çözümlenmeden ilerleme zor görünüyordu. Reel sosyalizmin 1990'lardaki hızlı çözülüşü bunalımın temelindeki etkinin daha iyi kavranmasına katkıda bulundu. Reel sosyalizmi çözen, iktidar ve reel sosyalist ulus-devlet sorunsalıydı. Daha doğrusu sosyalizm, iktidar ve devlet sorununun çözümlenemeyişinden ileri geliyordu. Tüm dünyada yaşanan sosyalizmin bunalımında bu sorun etkiliydi. Kürt sorununun yoğun yaşadığı devlet ve iktidar çelişkisi reel sosyalizmin dünya genelindeki bunalımıyla bütünleşince, devlet ve iktidar konusunu köklü çözümlemeye tabi tutmak kaçınılmaz oldu.

Türk-Kürt ilişkileri kavimsel ve devletsel bağlamda ele alınırken, Anadolu ve Mezopotamya'nın jeopolitik ve jeostratejik bağları dikkate alınmadan doğru çözümlere varılamayacağı iyice fark edilir oldu

Savunmamın önemli bir kısmında bu amaçla uygarlık tarihi boyunca iktidar ve devlet olgusunu çözümlemeye çalıştım. En önemli yoğunlaşmayı ise, günümüzün hâkim uygarlığı olan kapitalist modernite bağlamında devlet ve iktidar olgusundaki dönüşümde sergiledim. Özellikle iktidarın ulus-devlete dönüşümünün kapitalizmin temeli olduğunu ortaya koydum. Bu önemli bir tezdi. İktidarın ulus-devlet modeli biçiminde örgütlenmesi olmadan kapitalizmin hegemonik sistem haline gelemeyeceğini çözümlemeye çalıştım. Ulus-devlet kapitalist hegemonyayı mümkün kılan en temel araç konumundaydı. Dolayısıyla anti-kapitalizm olarak, kendini tarihsel-toplum şeklinde sunan sosyalizmin aynı devlet modeline dayanarak, yani reel sosyalist ulus-devlet olarak kendisini inşa edemeyeceğini kanıtlamaya çalıştım. Marks ve Engels'ten kaynaklanan sosyalizmin ancak merkezî ulus-devletler temelinde inşa edilebileceğine ilişkin görüşlerinin bilimsel sosyalizmin sistemik hatası olduğunu sergilemeye çalıştım. Sosyalizmin genelde devlete, özelde ulus-devlete dayanılarak inşa edilemeyeceğini, bunda ısrarın başta Rus ve Çin reel sosyalizmi olmak üzere birçok örnekte yaşandığı gibi kapitalizmin en yoz biçimiyle sonuçlanacağı tezini ileri sürdüm. Tarih boyunca yaşanan merkezî uygarlık sistemini, iktidar kavramını ve çağımıza özgü hâkim biçim olan kapitalist modernitenin iktidar ve devlet biçimini bu tezin gereği olarak çözümlemelere tabi tutmak için yoğun çaba harcadım. Çıkardığım temel sonuç, sosyalistlerin ulus-devlet ilkesinin olamayacağı, ulusal soruna ilişkin temel çözüm ilkesinin demokratik ulus olması gerektiğidir. Bunun somuttaki ifadesi ise KCK deneyimidir.

PKK'nin iktidara ilişkin ikinci önemli düzeltmesi daha somut olan bir konuya dairdir. Türk-Kürt ilişkileri kavimsel ve devletsel bağlamda ele alınırken, Anadolu ve Mezopotamya'nın jeopolitik ve jeostratejik bağları dikkate alınmadan doğru çözümlere varılamayacağı iyice fark edilir oldu. İki toplumun yoğunlaştığı coğrafyalar arasında tarih boyunca sıkı jeopolitik ve jeostratejik yaklaşımları da belirleyen yoğun kültürel alışverişler yaşanmaktadır. Günceli, şimdiyi de belirleyen bu ilişkiler ancak bütünsel bir yaklaşımla doğru çözümlenebilir. İktidar ve devlet sorunsalıyla daha çok karşılaşan Kürt hiyerarşik üst tabakası, tarih boyunca

ağırlıklı olarak kaderini nispi bir özerklik temelinde hep kendisinden daha güçlü olan iktidarlara ve devletlere bağlamıştır. Kürt toplumuna özgü bağımsız iktidar ve devlet sistemleri peşinde pek koşmamıştır. Tarihsel ve toplumsal koşullar nedeniyle bu yönde bir girişim çıkarlarına uygun düşmemiştir. Türklerle geçen yaklaşık son bin yıllık tarihi de bu temelde değerlendirmiştir. Gönüllü olarak Selçuklu Sultanı Alparslan'la birlikte zafere eriştirdikleri Malazgirt Savaşıyla Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında İslâmî temelde yeni bir iktidar ve devlet paylaşımını gerçekleştirmişlerdir. Her iki coğrafyadan kaynaklanan jeopolitik ve jeostratejik gerçekler, iki kavmin üst tabakası arasında İslâmî iktidar ve devlet paylaşımını zorunlu kılmıştır. Halkların bu iktidar ve devlet paylaşımında pek çıkarları olmasa da, iktidar ve devletin ortak çatısı altında yaşamayı sık sık direnişle karşılasalar da, ortak yaşamın gerekleri ve dönemin din ve mezhep savaşları nedeniyle bir arada yaşamaktan geri kalmamışlardır. Türk kavimsel üst hiyerarşisiyle Kürt üst tabakasının yaşadığı bu ortaklık hep gönüllülük temelinde olmuştur. Türk fetih geleneğinde Kürdistan'ın fethi diye bir olgu pek yoktur. Zaman zaman yapılan fetih seferleri ancak Kürt önde gelenlerinin katkılarıyla olmuştur. Dolayısıyla bu tip seferlere de fetih denilemez.

Türk-Kürt ilişkilerindeki bu tarihsel gerçeklik, günümüzde Kürt sorununun çözümü açısından tüm derinliğiyle anlaşılmak durumundadır. Tarihin bu ilişkilerdeki ana kavşakları olan Osmanlı İmparatorluğu'nun Yavuz Sultan Selim ile Doğu'ya açılım politikalarında (1512-1521), Sultan Abdülhamit dönemindeki (1876-1909) Hamidiye Alaylarının teşkilinde, Osmanlıların İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin oldubittisiyle katıldığı Birinci Dünya Savaşında ve devamında, en önemlisi de Mustafa Kemal önderliğinde geliştirilen modern Ulusal Kurtuluş Savaşında bu gerçeklik hem esas alınmış hem de sonuçta belirleyici olmuştur. Cumhuriyet'in demokratik temelinin yadsınması anlamına gelen 15 Şubat 1925 komplosuyla bu tarihsel ve coğrafi iktidar ve devlette ortaklaşa ve gönüllü temsil ilk defa sona erdirilmeye çalışılmıştır. İlgili bölümlerde uzunca üzerinde durduğumuz bu komplonun geliştirilmesinde dönemin kapitalist hegemon gücü olan İngiliz İmparatorluğu'nun Cumhuriyet'i etnik ayrıştırmaya tabi tutma, böylelikle petrol bölgesi olan Musul-Kerkük'ü (Irak Kürdistan'ını) hâkimiyeti altına alma hesapları belirleyici rol oynamıştır. İngiltere'nin minimal Cumhuriyet veya ulus-devlet projesi, dünya genelinde olduğu gibi Ortadoğu'da da, Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında da başarılı olmuştur. Hem toplumsal hem de devletsel olarak bölünen Ortadoğu'nun tüm kültürel güçleri, halkları, hatta devletleri bu politikayla büyük güç kaybına uğramış, sürekli parçalanıp aralarında çatışmaya girerek zayıflamış, dolayısıyla İngiliz hegemonyası başarıyla geliştirilmiştir.

Cumhuriyet'in anti-Kürtleştirilmesi geleneksel ittifakı bozmuş, Kürtler tümüyle sistemden dışlanmıştır. Kürt üst tabakasının önüne konulan proje, Kürtlükten ve Kürt kimliğinden vazgeçme karşılığında birer Türk birey-yurttaşı olarak varlıklarını koruyabilecekleri temel ilkesine dayanır. Hatta daha da ileriye gidilerek, sistemde güç kazanma ve yükselme yolunun, Kürtlüğün inkâr ve imhasına karşılık Beyaz Türklüğün yüceltilmesi ve geliştirilmesinden geçtiği belletilir. Cumhuriyet'te varlık sahibi olmanın 'tunç kanunu' böyle formüle edilir. Üst tabakanın başlangıçta kısmen itirazlar ve isyanlarla gösterdiği tavır, sistemin sert 'tedip ve tenkil' harekâtları sonrasında uysal bir baş eğmeye dönüştürülür. Kürt toplumunun tarihinde belki de ilk defa üst tabakanın (İstisnalar kuralı bozmaz) kendi öz toplumunun varlığını toptan inkâr ve imhaya yatırmasına karşılık, kendi varlığını güvenceye alması söz konusudur. Varlığını ve gelişmesini artık Beyaz Türklüğe (Bu kavramı ısrarla kullanıyorum. Çünkü geleneksel Türklükten ayrı, Batı hegemonyasının komplo yöntemiyle belirlenmiş, objektif ve sübjektif olarak hazırlanmış ajan bir kesimdir. Levantenlerin keskin Türk milliyetçisi kesilmiş ve sonuna kadar şiddet yüklenmiş ultra bir biçimidir) hizmete borçlu olacak, ona hizmet ettiği oranda varlığını koruyacak ve geliştirecektir.

Kürt üst tabakasının önüne konulan proje, Kürtlükten ve Kürt kimliğinden vazgeçme karşılığında birer Türk birey-yurttaşı olarak varlıklarını koruyabilecekleri temel ilkesine dayanır

Başsız ve öndersiz olarak geriye kalan halk kesimleri ise artık nesne, eşya durumundadır. Her türlü inkâr, imha ve asimilasyon uygulamalarına açık haldedir. Kürtlüğe en ufak bulaşma ölüm demektir. Kürtlüğü terk etmek artık tek kurtuluş ve yaşam yoludur. Kürtlük sadece olgu olarak değil, tüm sembolleri ve isimleriyle de tasfiye edilmeye çalışılır. Tüm Cumhuriyet tarihinin Kürtlüğe ilişkin örtülü kültürel soykırım projesi (Sözü edilen proje diğer kültürler için de söz konusudur, ama esas olarak Kürtlüğe ilişkin geliştirilmiştir) gün, gün, adım, adım hayata geçirilir. Tüm iç ve dış politikanın ana hedefi bu 'Tunç Kanunu'na bağlı olmak ve hizmet etmektir. Büyük oranda gizli yürütüldüğü için, bu politikaların farkında olmadan geliştirdiğimiz partiler, sivil toplum örgütleri, ekonomi ve siyaset dünyası da aynı 'Tunç Kanunu'na endekslenmiştir. BM, NATO ve

AB gibi dış organizasyonlar da aynı 'Tunç Kanunu'na hizmet temelinde değerlendirilir. Darbeler, komplolar, suikastlar, her türlü işkence ve tutuklamalarda bu kanunun payı belirleyicidir.

a- PKK'nin ortaya çıkışında bu gerçekliklere dair bilinç sınırlıdır. Anadolu ve Mezopotamya arasındaki kültürel bütünlük, jeopolitik ve jeostratejik birlik, bunların Kürt-Türk ilişkilerine yansıması yeterince kavranmamıştır. Kapitalist modernitenin hegemonik güçleri olan İngiltere ve ABD'nin minimal ulus-devlet politikaları tüm sosyal bilimleri olduğu gibi, bilimsel sosyalizmi de etkilemiştir. PKK'nin payına düşen kendi sosyalist ulus-devletçiliğiydi. Temel özeleştiriyle aşılan bu ulus-devletçi sapmaydı. Dünya çapında solda ve Türkiye Solunda bu sapma aşılamadığı için çözülme kaçınılmaz oldu. Sosyalizmin halen devam eden bunalımının ana nedeni de bu konuda içine düştüğü çıkmazdır.

b- Dönüşüm geçiren PKK'nin Kürt sorunu temelinde ulusal sorunlara getirdiği yeni çözüm modeli her tür ulus-devletçilikten soyutlanmış, arınmış demokratik ulustur. Kapitalizmde ulusların inşa tarzı azami kâr kanununa hizmet etmek durumundadır. Bunun yolu da modernitenin yeni dini olan milliyetçiliğin hedeflediği ulus-devlettir. Milliyetçilik ulus-devleti, ulus-devlet milliyetçiliği doğurur. Kapitalizmin yoğunlaşan bunalım dönemlerinde milliyetçilik ve ulus-devlet faşistleşir. Sosyalizm ancak kapitalizmin milliyetçiliğini ve yol açtığı ulus-devletçiliği aştığı oranda kendisini alternatifleştirebilir ve sistem olarak geliştirebilir. Bunun yolu demokratik ulus ve kârsız sosyal piyasa ekonomisidir; kapitalizmin azami kâr amaçlı endüstriyalizmine karşılık ekolojik endüstridir.

c- KCK, Kürt sorununda ulus-devletçilikten arınmış, sadece Kürtler için değil tüm etnik ve ulusal topluluklar için geçerliliği olan demokratik ulusu çözüm modeli olarak önerme ve pratikleştirmenin ifadesidir. Kapitalist modernite tarihi boyunca tüm ulusal sorun dönemlerinde tek çözüm yolu olarak dayatılan ulus-devletçi çözümler tarihi kan banyosuna çevirmiştir. Ulus-devletçi çözüm sorunları çözme yolu değil derinleştirme, şiddetleştirme ve savaşı tırmandırma, böylelikle azami kârı ve endüstriyalizmi gerçekleştirme ve sürekli kılma yoludur. KCK barışın ve çözümün yolunu kapitalist modernitenin bu üçlü sacayağını (ulus devlet, azami kâr ve endüstriyalizmi) terk etmekte ve ona karşı demokratik modernite unsurlarını (demokratik ulus, kârsız sosyal pazar ekonomisi ve ekolojik endüstri) alternatif kılmakta bulur.

d- Başta Türk ulus-devleti olmak üzere İran, Irak ve Suriye ulus-devletleri ve hatta Kürt Federe Devletiyle Kürt sorununda barışçıl ve siyasi yaklaşımla çözüm, ancak Kürt halkının demokratik ulus olma hakkını (Bu hak diğer halklar için de geçerlidir) ve bu hakkın doğal sonucu olarak demokratik özerk yönetim statüsünü kabul etmeleriyle mümkündür. Ulus-devletçi çözümlerin yurdu olan AB'nin şimdiden demokratik ulus çözümüne kapı aralaması olumlu ve umut verici bir adımdır. Bu çözümü geliştirebilmesi için adım adım ulus-devletçiliğin alanını daraltması ve demokratik sivil toplumun alanını genişletmesi gerekir. Türkiye, İran, Irak ve Suriye ulus-devletleri de Kürt sorunundan kurtulmak istiyorlarsa, ilk adım olarak AB'ninkine benzer bir yola girmek durumundadırlar. KCK'nin pozisyonu bu temelde barışa ve siyasi çözüme elverir durumdadır. Barış ve siyasi çözümün önündeki engel, bu devletlerin Kürtlere dayattıkları örtülü kültürel soykırım projesi, politikaları ve uygulamalarıdır. Bunlardan vazgeçmeleri ve demokratik ulus başta olmak üzere demokratik modernitenin diğer temel unsurları olan kârı sınırlandırmayı amaçlayan sosyal pazar ekonomisini ve ekolojik endüstriyi sisteme entegre etmeyi ve statüye (demokratik anayasaya) kavuşturmayı kabullenmeleri halinde kalıcı barışın ve siyasi çözümün yolu açılmış olacaktır.

KCK, Kürt sorununda ulus-devletçilikten arınmış, sadece Kürtler için değil tüm etnik ve ulusal topluluklar için geçerliliği olan demokratik ulusu çözüm modeli olarak önerme ve pratikleştirmenin ifadesidir

e- Küresel kapitalist hegemonyanın BOP kapsamında kültürel soykırımcı ulus-devletlere dayattığı çözüm iki yönlü geliştirilmeye çalışılmaktadır. Birinci yön Erbil merkezli Kürt federe ulus-devlet oluşumudur ve uzun vadeli ulus-devletçi çözümün ilk adımı olarak hayata geçirilmektedir. İkinci yön Diyarbakır merkezli 'bireysel ve kültürel haklar' temelli Kürt sorunu çözümüdür. AB ve ABD'nin özellikle AKP Hükümeti üzerinden hayata geçirmeye çalıştığı bu proje dolaylı veya direkt olarak Erbil merkezli Federe Kürt Devletiyle bütünlük içinde yürütülmeye çalışılmaktadır. PKK'den ve KCK somutunda demokratik siyaset çözümünden kurtulma ve onları tasfiye etmenin karşılığı olarak, kültürel soykırımcı ulus-devletlere bu iki yönlü çıkış yolunu dayatmaktadır. Halk desteğinden kopuk olduğu için, küresel kapitalist hegemonyanın dayattığı bu çözüm projesinin başarı şansı azdır.

Kürdistan daha şimdiden bir bakıma 21. yüzyılda devrimin ve karşıdevrimin odağı durumuna gelmiştir. Kapitalist modernitenin en zayıf halkası durumundadır. Kürdistan halkının ulusal ve toplumsal sorunları

liberal reçetelerle, bireysel ve kültürel haklar demagojisiyle örtbas edilemeyecek kadar ağırlaşmıştır. Kürt sorunu söz konusu olduğunda, kültürel soykırıma kadar varan uygulamalara yol açan ulus-devletçilik, ister ezen ister ezilen uluslar açısından olsun, artık sorun çözen değil üreten kaynak durumuna çoktan gelmiştir. Kapitalist modernite için bile sorun olmaya başlayan ulus-devletçilik giderek çözülmektedir. Daha esnek demokratik ulusal gelişmeler çağın çözümleyici gelişmelerinin başında gelmektedir. Demokratik modernite bu yöndeki gelişmelerin teorik ifadesi ve pratik adımları anlamına gelmektedir. Demokratik ulusal dönüşümlerin Kürdistan'daki somut ifadesi olarak KCK, Ortadoğu'daki demokratik modernite çözümünün yolunu aydınlatmaktadır.

f- Günümüzde KCK çözümü bir yol ağzındadır. Ya sorunların barış ve demokratik siyaset yoluyla çözümü demokratik anayasa yöntemiyle geçekleştirilecektir. Bu durumda ilgili ulus-devletler sadece inkâr ve imha politikalarından vazgeçmekle kalmayacaklar, sorunun gerçekçi tanımını kabul edip çözümünü evrensel demokratik anayasada arayacaklar, demokratik anayasanın hem içeriğini hem de yöntemini muhataplarıyla paylaşacaklardır. Ülkelerin hem devlet hem de ulus olarak bütünlüğünü mümkün kılan bu çözüm radikal demokratik dönüşümleri gerektirmektedir. Ya da eğer öncelikle arzu edilen bu yol ısrarla engellenirse, geriye KCK'nin tek taraflı ve devrimci tarzda kendi demokratik otoritesini inşa etme ve savunma yolu kalacaktır. Bu yolda başarıyla yürümenin birçok unsuru mevcuttur. Otuz yılı aşkın bir tecrübeye sahip olan PKK'nin ideolojik ve politik kılavuzluğu, halkın devrimci savaşımla denenmiş güçlü desteği, öz savunmayı her alanda yapabilecek askeri gücü, geniş iç ve dış ilişki ağları KCK'nin demokratik ulusu inşa etmesine, yönetmesine ve korumasına imkân vermektedir. Bu yol bir daha eskiden yaşanan tıkanmaya uğramayacaktır. Devlet ulusçuluğunu değil demokratik ulusu hedeflediğinden, her zaman çözüm ve barış yanlısı, ulus-devlet güçleriyle diyalog ve müzakereye açık olduğu gibi, bunda başarılı olmazsa kendi asli yolunda özgüçleriyle demokratik ulusu başarıyla inşa etmeyi sürdürecek, yönetmesini ve korumasını bilecektir.

KCK Ve Demokratik Uluslaşmanın Boyutları

Kürt sorununda ulusların kendi kaderini tayin hakkının devletçi olmayan demokratik yorumunu ifade eden KCK, ulusal sorunun çözümünde köklü bir dönüşüm olarak değerlendirilmelidir. Kapitalist modernitenin yol açtığı ulusal sorunlar hep ulus-devletçi ve milliyetçi zihniyet ve paradigmalarla çözümlenmeye çalışılmıştır. Ulus-devletin kendisi çözümün temel aktörü olarak sunulmuştur. Ulusal sorun denildiğinde hemen akla "Bizim de bir ulus-devletimiz olsun" düşüncesi gelmektedir. Neredeyse her etnisite ve milliyet için bir devlet öngörülmüştür. Bu yaklaşımı özellikle dünya çapında hegemonyacılık peşinde koşan, karşısındaki imparatorluk gibi büyük devletlerle şehir devletleri gibi küçük devletleri engel olmaktan çıkarmak ve 'böl-yönet' politikasını yürütmek isteyen İngiltere geliştirmiştir. Ulus-devlet kapitalist sisteme dayalı hegemonyacılığın iktidar düzenlemesidir; azami kâr ve endüstriyalizmin gerçekleştirildiği en uygun devlet düzenlemesidir. Ulus-devletleri doğru kavramak için hegemonik sistemdeki yerlerini, kapitalizm ve sanayicilikle bağlarını doğru çözümlemek gerekir. Her etnisiteye veya mezhebe ve kavme bir devlet demek, kapitalizmin küreselleşmesine, dolayısıyla sömürünün ve ekolojik yıkımın azamileşmesine katkıda bulunmak demektir. Reel sosyalizmi çözülüşe götürenin de esasta bu katkıda bulunma eylemi olduğunu ısrarla vurguladık. Yola çıkışta reel sosyalist sistemi esas alan PKK'nin ulusal sorunda tıkanmasının da özünde bu yaklaşımdan kaynaklandığını çözümlemeye çalıştık. PKK'nin özeleştiriyle bu konuda dönüşüm geçirdiğini belirttik. Ulusal sorunda dönüşümün ana çizgisi ulus-devletçi çözümden vazgeçmek, alternatif olarak demokratik çözümü esas almaktır. Demokratik çözüm, ulus-devlet dışında toplumun demokratikleşmesindeki arayışları ifade eder. Kavram olarak ulus-devleti kapitalizmle birlikte toplumsal sorunlarda çözümün değil, daha da artan sorunların kaynağı olarak değerlendirmektedir.

Ulusal ve toplumsal sorunların çözümünün ulus-devlete bağlanması modernitenin en zorbaca yönünü teşkil eder. Bizzat sorunların kaynağı olan bir araçtan çözüm beklemek, sorunların çığ gibi büyümesine ve toplumsal kaosa yol açar. Kapitalizmin kendisi uygarlık sisteminin en krizli aşamasıdır. Bu krizli aşamada gündeme getirilen ulus-devlet, toplum tarihi boyunca en çok geliştirilmiş şiddet örgütüdür. İktidar şiddetinin tüm toplumu kuşatmasıdır; kapitalizmin azami kâr ve endüstriyalizmle çözülmeye uğrattığı toplumu ve çevreyi zorla bir arada tutma aracıdır. Aşırı ölçüde şiddetle yüklenmesi, kapitalist sistemin azami kâr ve kesintisiz birikim eğiliminden ileri gelmektedir. Ulus-devlet tipi bir şiddet örgütlenmesi olmadan kapitalist birikim yasaları işletilemez, endüstriyalizm sürdürülemez. Gelinen son aşama olan küresel finans kapitalizmi çağında toplum ve çevre tam bir dağılmayla karşı karşıyadır. Başlangıçta devrevi olan bunalımlar, sürekli ve yapısal bir karakter kazanmıştır. Bu durumda ulus-devletin kendisi de sistemi tamamen kilitleyen bir engele dönüşmüştür. Kendisi krizli bir yapı olan kapitalizm bile ulus-devlet engelinden kurtulmayı gündeminin başına taşımıştır. Ulus-devlet egemenliği sadece toplumsal so-

runların kaynağı değil, aynı zamanda çözümün önündeki temel engeldir. Egemen kapitalist sınıf açısından böyle olan bir sistemi toplum için, halklar ve emekçiler için bir çözüm aracı olarak düşünmek toplumun doğasına terstir, bu doğanın inkârı anlamına gelir. Toplumsal sorunların en önemli parçası olan ulusal sorunların çözümünde hem toplumun, halkların ve emekçilerin doğası gereği, hem de hegemonik sistemin ulus-devlet engeli nedeniyle demokratik model esas alınmak durumundadır.

Demokratik çözüm modeli sadece bir çözüm seçeneği değil başlıca çözüm yöntemidir. Sosyalizm ve ulusal kurtuluş hareketleri başarılı olmak istiyorlarsa, demokrasi dışında çözüm aracı aramamalıdır. Sağ, sol ve merkez her türlü diktatörlük eğilimi ancak çözümsüzlüğü derinleştirir; kapitalizmi daha talancı, çapulcu ve sanal kılar. Demokratik çözüm modelini üniter ulus-devletin federe veya konfedere biçimlere dönüşmüş hali olarak düşünmemek gerekir. Ulus-devletin federe ve konfedere hali demokratik çözüm değildir. Bunlar farklı devlet biçimlerine dayalı çözümlerdir ki, yine sorunları ağırlaştırmaktan öteye rol oynayamazlar. Belki kapitalist sistem mantığı içinde katı merkeziyetçi ulus-devletin federe ve konfedere biçimlere dönüştürülmesi sorunları yumuşatıp kısmi çözümler getirebilir, ama köklü çözümlere yol açamaz. Demokratik çözüm güçleriyle ulus-devletçi güçler arasında çözüm araçları olarak federe ve konfedere biçimler denenebilir. Ama bu araçlar kullanıldı diye köklü çözümler beklemek, kendini bir kez daha yanıltmak olur. Ulusal kurtuluş devleti veya reel sosyalist devlet dediğimiz devlet biçiminin ulus-devletin sol maskelisi olduğunu biliyoruz. Bunların daha diktatörce ve faşizme yatkın sistemler olduğu açığa çıkmıştır.

Demokratik çözüm modelinin ulus-devletten tümüyle bağımsız olmadığını önemle belirtmek gerekir. İki otorite olarak demokrasi ve ulus-devlet aynı siyasi çatı altında rol oynayabilirler. İkisinin etkinlik alanını demokratik anayasa belirler. AB bu doğrultuda bazı adımlar atmakla birlikte, bunlardaki hâkim yan ulus-devlet egemenliğidir. Ama dünya genelinde kayma ulus-devletin aşılması doğrultusundadır. Dünyada yaşanan en temel siyasi dönüşüm ulus-devletin teorik ve pratik olarak aşılmasına dayanmaktadır. Demokratik çözüm kendini ne denli özerk kılar ve sistematize ederse, siyasi dönüşüme o denli katkıda bulunabilir. Ulus-devletin olumlu yönde dönüşümü demokratikleşmenin, demokratik özerk yönetimin, demokratik ulus inşasının, yerel demokrasinin ve demokrasi kültürünün tüm toplumsal alanlarda geliştirilmesiyle yakından bağlantılıdır.

KCK Kürt sorununda demokratik çözümün somut ifadesi olup geleneksel yaklaşımlardan farklıdır. Çözümü devletten pay almada görmez. Hatta özerklik anlamında bile Kürtler için devlet peşinde değildir. Federe veya konfedere devleti hedeflemediği gibi kendi çözümü olarak da görmez. Devletten temel talebi, Kürtlerin özgür iradeleriyle kendi kendilerini yönetme hakkını tanıması, demokratik ulusal toplum olmalarına engel koymamasıdır. Eğer hâkim ulus-devletler demokratik ilkeye sözde değil de özde bağlılarsa, demokratik toplumu desteklemeseler bile engellememeleri ve yasak koymamaları gerekir. Demokratik çözümü devletler veya hükümetler geliştirmez. Çözümden toplumsal güçlerin kendileri sorumludur. Toplumsal güçler devlet veya hükümetlerle demokratik anayasa bağlamında uzlaşı ararlar. Demokratik toplumsal güçlerle devlet veya hükümet güçleri arasında yönetim paylaşımı anayasalarla belirlenir. Mutlak devlet yönetimi kadar mutlak demokrasi talep etmek de gerçekçi olmadığı gibi çözümün ruhuna da aykırıdır.

Demokratik çözüm özünde demokratik ulus olma ve toplumun kendini demokratik ulusal toplum olarak inşa etmesi olgusudur. Devlet eliyle ne ulus olma ne de ulus olmaktan çıkmadır; toplumun kendini demokratik ulus olarak inşa etme hakkını bizzat kullanmasıdır. Bu durumda ulus tanımını yeniden yapmak gerekir. Öncelikle ulusun tek bir tanımının olmadığını belirtmek gerekir. Ulus-devlet eliyle inşa edildiğinde ulusun en genel tanımı devlet-ulustur. Birleştirici unsur ekonomiyse, buna pazar-ulus demek de mümkündür. Hukukun egemen olduğu ulus hukuk-ulustur. Politik ve kültürel ulus tanımları da mümkündür. Dinin birleştirdiği topluma zaten millet denir. Ümmet tüm milletleri birleştiren aynı dinden milletler topluluğudur. Demokratik ulus ise, özgür birey ve toplulukların kendi öz iradeleriyle oluşturdukları ortak toplumdur. Demokratik ulusta birleştirici güç, aynı ulustan olmaya karar veren toplumun birey ve gruplarının özgür iradesidir. Ulusu ortak dil, kültür, pazar ve tarihe bağlayan anlayış devlet-ulusunu tarif eder ki genelleştirilemez, yani tek bir ulus anlayışı olarak mutlaklaştırılamaz. Reel sosyalizmin de benimsediği bu ulus anlayışı demokratik ulusun zıddıdır. Özellikle Stalin'in Sovyet Rusya için geliştirdiği bu tanım, Sovyetler Birliği'nin çözülüşünün temel nedenlerinden biridir. Kapitalist modernitenin mutlaklaştırdığı bu ulus tanımı aşılmadıkça, ulusal sorunların çözümü tam bir çıkmazı yaşamaya devam eder. Üç yüzyılı aşkın bir zaman boyunca ulusal sorunların halen olanca ağırlığıyla devam etmesi bu eksik ve mutlak tanımla yakından bağlantılıdır.

Katı ulus-devlet sınırlarına mahkûm edilmiş ve iktidarın en küçük hücrelerine kadar sızmış olduğu bu tip ulusal toplumlar milliyetçi, dinci, cinsiyetçi ve pozitivist ideolojilerle âdeta serseme çevrilmişlerdir. Toplumlar için ulus-devlet modeli tam bir baskı ve sömürü

tuzağıdır, şebekesidir. Demokratik ulus kavramı bu tanımı tersine çevirir. Katı siyasi sınırlara, tek dile, kültüre, dine ve tarih yorumuna bağlanmamış demokratik ulus tanımı çoğulcu, özgür ve eşit yurttaşlarla toplulukların bir arada dayanışma içinde yaşam ortaklığını ifade eder. Demokratik toplum ancak bu tür bir ulus modeliyle gerçekleştirilebilir. Ulus-devlet toplumu doğası gereği demokrasiye kapalıdır. Ulus-devlet ne evrensel ne de yerel bir gerçekliği ifade eder; tersine evrenselin ve yerelin inkârı anlamına gelir. Tek tipleştirilmiş toplum vatandaşlığı insanın ölümüdür. Buna mukabil demokratik ulus yerel ve evrenselin yeniden inşasını mümkün kılar. Toplumsal gerçekliğin kendini ifade etmesini sağlar. Diğer bütün ulus tanımları bu iki ana model arasında bir yerde durur.

Kürdistan halkının ulusal ve toplumsal sorunları liberal reçetelerle, bireysel ve kültürel haklar demagojisiyle örtbas edilemeyecek kadar ağırlaşmıştır

Ulus inşa modellerinin geniş yelpazeli tanımları olsa da, hepsini birleştiren genel bir tanımı da mümkündür; o da ulusun zihniyet, bilinç ve inançla ilgili tanımıdır. Bu durumda ulus ortak zihniyet dünyasını paylaşan insanlar topluluğudur. Bu ulus tanımında dil, din, kültür, pazar, tarih ve siyasi sınırlar belirleyici değil bedensel rol oynarlar. Ulusu esasta bir zihniyet durumu olarak tanımlamak dinamik bir karakter taşır. Devlet ulusunda ortak zihniyete damgasını vuran milliyetçilik iken, demokratik ulusta özgürlük ve dayanışma bilincidir. Fakat uluslar sadece zihniyet durumlarıyla tanımlanırsa bu eksik bir tanım olur. Nasıl zihniyetler bedensiz olmazsa, uluslar da bedensiz olamaz. Milliyetçi zihniyetli ulusların bedeni devlet kurumudur. Zaten bu beden nedeniyle bu tür uluslara devlet-ulus denir. Hukuk ve ekonomi kurumları ağır bastığında, bu tür ulusları ayırt etmek için pazar veya hukuk-ulus demek mümkündür. Özgürlük ve dayanışma zihniyetli ulusların bedeni demokratik özerkliktir. Demokratik özerklik esas olarak benzer zihniyeti paylaşan bireyler ve toplulukların kendilerini öz iradeleriyle yönetmeleri anlamına gelir. Buna demokratik yönetim veya otorite demek de mümkündür. Evrenselliğe açık bir tanımdır.

Ulusa ilişkin bu genel tanımların ışığında KCK, Kürt ulusal sorununun çözümünde devlet-ulusçu yaklaşımları reddederek demokratik ulusçu modeli, Kürtlerin ulus olma hakkını veya ulusal toplum olgusuna dönüşümünü demokratik özerklikle gerçekleştirmeyi esas alır. Burada diğer uluslarla, örneğin Türk ulusuyla üst bir ulus tanımına açık tek bedenli ulus tanımı söz konusudur. Üst ulus tanımını birçok ulusu kapsayacak tarzda genişletmek mümkündür. İslâm ümmetini bu tanımın prototipi olarak düşünebiliriz. Ortadoğu toplumsal kültürlerini er veya geç ortak bir millet-ulus, yenilenmiş ümmet içinde bütünleştirmek yüksek bir olasılıktır.

Kürtlerin uluslaşmasını bu temel kavramlar bağlamında öncelikle iki boyutlu düşünmek mümkündür. Birincisi, zihinsel boyuttur. Kendi dil, kültür, tarih, ekonomi ve nüfus yoğunlaşmalarını ihmal etmeden, bu temel alanlara ilişkin bilinçli hallerini ortak dayanışma duygusuyla birleştiren zihinsel dünyayı (ORTAK ZİHNİYET DÜNYASI) paylaşanların varlık boyutlarından bahsediyoruz. Bu boyutta temel kıstas, farklılıklara dayanan eşit ve özgür bir dünya hayalini, projesini zihinsel olarak paylaşmaktır. Bu zihniyet dünyasına özgür bireylerin komünal dünyası veya ütopyası da diyebiliriz. Mühim olan farklılıkları reddetmeyen bir eşitlik ve özgürlük zihniyetini kamusal alanda, toplumun ahlaki ve politik dünyasında SÜREKLİ yaşatmaktır. YİRMİ DÖRT SAAT DEMOKRATİK ZİHNİYETLE YAŞAMAKTIR. İkinci boyut, zihniyet dünyasının dayanacağı bedendir. Bedenle kastedilen, toplumsal varoluşun zihniyet dünyasına göre yeniden düzenlenmesidir. Ortaklaşa paylaşılan ulus zihniyeti dünyasına göre toplum nasıl yeniden düzenlenecektir? Bedensel varoluşuna hangi mimariyi uygulayacaktır? Kısacası geçmişten, gelenekten geriye kalan ve kapitalist modernitenin kendi amaçlarına göre son derece hastalıklı, krizli, baskılı ve sömürülü (Buna kültürel soykırıma varan uygulamaları da eklemek gerekir) olarak düzenlediği veya düzensizleştirdiği toplumsal doğanın ve çevresinin yeniden düzenlenmesi bedensel boyutu tanımlar.

Zihinsel boyut, ulus olmak isteyen birey ve toplulukların düşünce ve hayal dünyasını ve dayanışma duygusunu ilgilendirdiğinden sınırlı bir düzenlenmeyi gerektirir. Bunun için bilim, felsefe ve sanat (din de dahil) eğitimini geliştirmek ve bu amaçla okullar açmak başta gelen pratik çalışmalardır; ulus olmaya ilişkin zihniyet ve duygu eğitimi bu okulların görevleridir. Tarihsel-toplumsal varlığa ilişkin olduğu kadar şimdiyi, çağla ilişkili toplumsal kültürü bilince çıkarmak, doğru, iyi ve güzel olan yönlerini ortak düşünce ve duygular halinde paylaşmak esastır. Özcesi, KCK somutunda temel zihniyet görevi, Kürtleri kendi varoluşlarına ilişkin ortaklaşa paylaşılan İYİ, DOĞRU VE GÜZEL düşünce ve duygu dünyasında bir ulus olarak tasarlamaktır. Diğer bir deyişle bilimsel, felsefi ve sanatsal devrimle Kürtlerin uluslaşmasını, bu uluslaşmanın temel zihniyet ve duygu dünyasını yaratmaktır; Kürt gerçeğinin bilimsel, felsefi (ideolojik) ve sanatsal

hakikatinin açıklanmasını özgürce paylaşmaktır. Bunun yolu öz düşünmek ve öz eğitilmektir, iyiyi paylaşmak ve güzel yaşamaktır. Zihinsel boyutta egemen ulus-devletlerden yerine getirilmesi talep edilebilecek temel husus düşünce ve ifade özgürlüğüne tam bağlılıktır. Ulus-devletler Kürtlerle ortak normlar altında yaşamak istiyorlarsa, Kürtlerin kendi zihniyet ve duygu dünyalarını oluşturmalarına ve kendilerini farklılıkları temelinde ulusal bir toplum haline getirmelerine saygı göstermeli, bunun için gerekli olan düşünce ve ifade özgürlüğünü mutlaka anayasal güvenceye kavuşturmalıdır. Ortak ulus teşkil etmenin yolu düşünce ve ifade özgürlüğüne tam bağlılıktan geçer.

Ulus, ortak zihniyet dünyasını paylaşan insanlar topluluğudur. Bu ulus tanımında dil, din, kültür, pazar, tarih ve siyasi sınırlar belirleyici değil bedensel rol oynarlar

Demokratik ulus olmanın ikinci boyutu, bedensel varoluşun yeniden düzenlenmesidir. Bedensel boyutun temelinde demokratik özerklik yatar. Demokratik özerkliği geniş ve dar anlamda tanımlamak mümkündür. Geniş anlamda demokratik özerklik demokratik ulusu ifade eder. Demokratik ulusun daha geniş yelpazeye ayrılmış boyutları vardır. Kültürel, ekonomik, sosyal, hukuki, diplomatik ve diğer boyutlarıyla genişçe tanımlanabilir. Dar anlamda demokratik özerklik siyasi boyutu ifade eder, diğer bir deyişle demokratik otorite veya yönetim anlamına gelir. Demokratik ulus olmanın demokratik özerklik boyutu egemen ulus-devletlerle çok daha problemlidir. Egemen ulus-devletler genel olarak demokratik özerkliği yadsırlar. Zorunlu olmadıkça hak olarak tanımak istemezler. Kürtler açısından ulus-devletlerle uzlaşmanın temelinde demokratik özerkliğin kabulü yatar. Demokratik özerklik hâkim etnisiteli ulus-devletlerle ortak bir siyasi çatı altında yaşamanın asgari koşuludur. Bunun altında bir tercih, sorunun çözümü değil, çözümsüzlüğün derinleşmesi ve çatışmanın artmasıdır. Özellikle son dönemde geliştirilen ve İngiliz kapitalizminin işçi sınıfını ve sömürgelerini daha kolay yönetmek için geliştirdiği liberal'bireysel ve kültürel haklar' projesi TC'de de AKP eliyle uygulanmak istenmektedir. Ortadoğu kültürüne yabancı olan bu proje sadece çatışmayı büyütmeye hizmet eder. Demokratik özerklik ulus-devlet lehine olabilecek en elverişli çözüm projesidir. Bunun altındaki her düşünce ve deneyim, büyüyen çatışma ortamına ve savaşa hizmettir.

Demokratik özerklik çözümü iki yolla uygulanabilir: Birinci yol ulus-devletlerle uzlaşmayı esas alır. Somut ifadesini demokratik anayasal çözümde bulur. Halklar ve kültürlerin tarihsel-toplumsal mirasına saygı gösterir. Bu mirasların kendilerini ifade etme ve örgütlenme özgürlüklerini vazgeçilmez temel anayasal haklardan sayar. Demokratik özerklik bu hakların temel ilkesidir. Bu ilkenin başlıca koşulları egemen ulus-devletin her türlü inkâr ve imha politikasından vazgeçmesi, ezilen ulusun da kendi öz ulus-devletçiğini kurma fikrini terk etmesidir. Her iki ulus bu yönlü devletçi eğilimlerden vazgeçmedikçe demokratik özerklik projesinin hayata geçirilmesi zordur. AB ülkelerinin üç yüz yılı aşan ulus-devlet deneyimlerinin sonunda vardığı aşama ulus devletlerin bölgesel, ulusal ve azınlıksal sorunların çözümünde demokratik özerkliği en iyi çözüm modeli olarak kabul etmeleridir.

Kürt sorununun çözümünde de ayrılıkçılığa ve şiddete dayanmayan, tutarlı ve anlamlı olan esas yol demokratik özerkliğin kabul edilmesinden geçmektedir. Bu yolun dışındaki tüm yollar ya sorunları ertelemeye ve böylece çıkmazı derinleştirmeye, ya da sert çatışmalara ve ayrışmaya götürür. Ulusal sorunların tarihi bu yönlü örneklerle doludur. Ulusal çatışmaların yurdu olan AB ülkelerinin son altmış yılı barış içinde zenginlik ve refahla geçirmeleri demokratik özerkliğin kabulü, onun bölgesel, ulusal ve azınlıksal sorunlarına esnek ve yaratıcı yaklaşım ve uygulamalar geliştirmeleriyle mümkün olmuştur. TC'de ise tersi geçerli olmuştur. Kürtleri inkâr ve imha politikasıyla tamamlanmak istenen ulus-devletçilik, Cumhuriyet'i çözülüşün, devasa problemlerin, sürekli krizlerin, her on yılda bir başvurulan askeri darbelerin ve Gladio ile yürütülen bir özel savaş rejiminin içine çekmiştir. Türk ulus-devleti ancak tüm bu yönlü iç ve dış politikalardan ve rejim uygulamalarından vazgeçtikçe, genelde tüm kültürlerin (Türk, Türkmen kültürü de dahil), özelde Kürt kültürel varlığının demokratik özerkliğini kabul ettikçe, normal hukuki, laik ve demokratik bir cumhuriyet halinde kalıcı barış, zenginlik ve refaha erişebilir.

Demokratik özerkliğin ikinci çözüm yolu, ulus-devletlerle uzlaşmaya dayalı olmayan, kendi projesini tek taraflı pratikleştirme yoludur. Geniş anlamda demokratik özerkliğin boyutlarını hayata geçirerek, Kürtlerin demokratik ulus olma hakkını gerçekleştirir. Şüphesiz bu durumda bu tek taraflı demokratik ulus olma yolunu kabul etmeyecek olan egemen ulus-devletlerle çatışmalar yoğunlaşacaktır. Kürtler bu durumda ulus-devletlerin ister tek tek ister ortaklaşa (İran-Suriye-Türkiye) saldırıları karşısında 'varlıklarını korumak ve özgür yaşamak için topyekûn seferberlik ve savaş pozisyonuna geçmek'ten başka çare bulamayacaktır. Savaş içinde olası bir uzlaşma veya bağımsızlık sağlanıncaya kadar, öz savunmaları temelinde demokratik ulus olmayı tüm boyutlarıyla ve öz

güçleriyle geliştirmek ve gerçekleştirmekten geri durmayacaklardır.

Demokratik modernitenin zihniyet alanlarına yönelik eleştirileri sadece bu alanlardaki dogmatizmi çözmekle sınırlı kalmaz. Bilim, felsefe ve sanatın toplumdaki rollerini layıkıyla oynayabilmelerinin yolunu da açar. Demokratik modernitenin kendisi de ancak kapitalist modernitenin bilimsel, felsefi ve sanatsal açıdan eleştirisi ile kuramlaşır; kendi kavramsal araçlarını geliştirir. Kapitalist modernitenin üniversite ve akademi dünyasındaki bunalımını özgür üniversite ve toplumun her alanına ilişkin akademik kurumların inşasıyla çözmeye çalışır. Sistemin ideolojik hegemonyası çözüldükçe, demokratik modernite zihniyetinin önü açılmış olur. Bu ise demokratik modernitenin yeniden inşasına yol açar.

Demokratik modernite kavram ve kuramlarıyla yeniden kurgulanan Kürdistan Devrimi pratik gelişmesini layıkıyla sürdürürse, sadece Kürt sorununun demokratik çözümünü gerçekleştirmekle kalmaz; devrimin yerel çözümü aynı zamanda evrensel çözümün en sağlam bileşkesi olur. Her devrim tüm geçmiş devrimlerin özeti olduğu gibi, aynı zamanda onları aşma anlamını da taşır. Kürdistan Devrimi potansiyeli ve boğuştuğu güçler kapsamında hem tarihle hem de moderniteyle hesaplaşmayı gerektirir. Bu devrim hesaplaşmasını bu doğrultuda başarıyla yaparsa, evrenselliğe en önemli katkıyı yapmış olur. Evrenselliğe giden yolda Ortadoğu durağı stratejiktir. Günümüzde dünya devrimi yeniden geliştirilecekse, tüm göstergeler bunun ancak Ortadoğu kültürü bağlamında geliştirilebileceğini ortaya koymaktadır.

Avrupa devrimlerinin yansıması olan Rusya, Uzakdoğu, Latin Amerika ve Afrika'daki devrimler hiçbir zaman kapitalist moderniteyi aşamadılar. Hatta çoğunlukla kapitalist modernitenin hizmetinde önemli roller oynadılar. 'Komünist Partilerin' önderliğindeki Rus ve Çin Devrimlerinin kapitalist modernitenin dünya çapında yayılmasındaki rolleri göz önüne getirildiğinde söylenmek istenenler daha iyi anlaşılır. Kapitalist modernite bağlamındaki dünya devrimlerinin uzantıları Ortadoğu'da başarılı olamadılar. Şüphesiz bölge kültürü bunda önemli rol oynadı. Modernite kültürü bölge kültürünü tümüyle fethedememektedir. Bu konuda güçlü bir kültürel direniş söz konusudur. Sadece İslâm kültürü ile direnilmiyor, İslâm kültürünü aşan bölge kültürü tüm tarih çağlarının mirasçısı olarak direniyor.

Direniş tek başına modern hegemonyayı yıkmaya ve alternatifini geliştirmeye yetmez. Karşı moderniteyi inşa etme ustalığını gerektirir. Kürdistan Devrimi bu konuda gerekli olan inşa görevine öncülük edebilir. Kürdistan'ın konumu her bakımdan buna uygundur. Öncelikle bölgenin üç büyük ulusunun ortasında yer almaktadır. Arap, Türk ve Fars ulusunca kuşatılmıştır. Zaten bu uluslar Kürdistan'ın birer parçasını kendi ulus-devletlerinin egemenliğinde bulundurmaktadır. Ayrıca Kürdistan ülke olarak da kendi içinde diğer kadim kültürler ve halkları barındırmaktadır. Başta Ermeniler ve Süryaniler olmak üzere Türkmen, Arap ve diğer birçok ulusal ve kültürel unsurlar Kürdistan'da az veya çok yerleşiktirler. Kürdistan tarih boyunca birçok din ve mezhebin de çıkış ve öz savunma merkezi konumundadır. Tarihin Homo Sapiens insan devrimi başta olmak üzere mezolitik, neolitik, antik kölecilik ve ortaçağ feodal devrimlerinin beşiği rolünü de oynamıştır. Günümüzde kapitalist modernitenin bir nevi 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın kaderi de Kürdistan'daki gelişmelerle belirlenebilecektir.

Tüm bu etkenleri göz önünde bulundurduğumuzda, demokratik modernite bağlamında gelişirse, Kürdistan Devriminin Ortadoğu'nun demokratik devrimine dönüşmemesi için fazla neden kalmadığını görürüz. Önünde engeller olsa bile gelişme kaçınılmazdır. Kürdistan'da Kürt sorununun demokratik ulus kapsamında çözülmesi Ortadoğu'daki ulus-devlet bunalımına ve yol açtığı çözümsüzlüklere karşı muazzam bir etkide bulunacaktır. Daha şimdiden Irak, İran, Suriye ve Türkiye'deki ulus-devletlerin yol açtığı bunalım, çatışma ve çıkmazların aşılmasında demokratik ulus çözümü dışında bir olasılık pek gözükmemektedir. Ulus-devletçilikte ısrar daha fazla sorun ve çatışma demektir. Velev ki başka ulus-devletler (örneğin Kürt ve Filistin ulus–devletçikleri) inşa edilmek istensin, bunlar çözümü geliştirmez, ancak var olan sorunlara ek sorunlar katabilir. Çözüm olarak sunulacak şey daha fazla kapitalizm ve endüstriyalizm ise, dünyanın her köşesinde görüldüğü gibi bu durum daha fazla kriz, işsizlik, çatışma, çevrenin yıkılması ve iklim düzensizliği demektir. Demokratik modernitenin sadece demokratik ulus unsurunda değil, komün ekonomisi ve ekolojik endüstri unsurlarında da yaşanacak bir Kürdistan Devrimi geçmiş devrimlerin mirası üzerinde yükselerek ve onları da aşarak, 21. yüzyıl devrimlerinin sağlam başlangıçlarından ve köşe taşlarından biri olabilir.

KCK Kürt demokratik ulusunun inşasında Cumhuriyet tarihi boyunca inkâr edilen ve Kürtlerin asli unsur olarak katıldığı 1919-1922 ulusal devrimindeki rolüne sahip çıkar. Bu ulusal devrimi Türklerin olduğu kadar Kürtlerin ve katılım gösteren diğer müttefiklerinin de ulusal devrimi olarak görür. Daha sonraki süreçlerde müttefiklerin dışlanmasını, tarihleri ve kültürlerinin inkâr edilmesini devrimin halkçı karakterine karşı darbe sayar. Bu darbeye karşı Kürtlerin direnişini meşru, ilerici ve özgürlükçü olarak değerlendirir. Ayrıca Kürtlerin Türklerle Malazgirt Savaşıyla (1071)başlayan stratejik ittifakının gönüllülük esasına dayandığını, çeşitli kopmalara uğratılsa da bu tarihten beri iktidar ve

devlet oluşumlarında Kürtlerle Türklerin iki esaslı ortak olduğunu, dolayısıyla her iki halkın tarihi ve kültürü arasında sıkı bir ortaklık ve iç içelik bulunduğunu beyan eder. Türklerle Kürtlerin Ortadoğu'nun son bin yıllık tarihinde ortaklaşa stratejik bir rol oynadığını kabul eder. Kürt tarihine ve kültürüne ilişkin bu savunmada kapsamı daha da açılan görüşlerle PKK ve KCK'nin ideolojik ve politik yaklaşımları daha da netleştirilip güçlendirilmiştir. Diğer halklarla ucu açık demokratik ulus anlayışıyla daha geniş demokratik ulusal birlikler ve ittifaklara açıktır. Tarih boyunca Ortadoğu kültüründe yaşanan birlikleri, evrensellikleri (En açık örneği İslâm ümmetçiliğidir) güncelleştirip inşa etmeyi Ortadoğu halklarının gerçek kurtuluş ve özgürlük yolu sayar.

KCK döneminde giderek daha da yapısal bir nitelik kazanacak olan Kürt demokratik ulusu tüm boyutlarıyla Ortadoğu halklarına model olacak bir yeniden ulusal inşa deneyimi sunacaktır. Batı modernitesinin ajanlığı rolünü aşamayan ulus-devletlerin tarih ve kültür inkârcılığına karşı devrimci ve demokratik ulus Rönesans'ıyla yeni bir çağı, demokratik modernite çağının yükselişe geçişini başlatacaktır.

Kürdistan'da demokratik ulus inşacılığı hem kuram hem de pratik açıdan üzerinde yoğunlaşmayı ve dönüşüm geçirmeyi gerektiren Kürt varlığı ve özgür yaşamının yeni tarihsel ve toplumsal ifadesidir. Kendini gerçek aşk derecesinde adamayı gerekli kılan bir hakikati ifade etmektedir. Bu yolda hiçbir sahte aşka yer olmadığı gibi sahte yolcusuna da yer yoktur. İnsanlık tarihinden olumlu anlamda süzülmüş bal kıvamında gerekli olan ne varsa bu yolun yolcusuna sunulmuştur. Bu yolda demokratik ulus inşacılığının ne zaman tamamlanacağı gereksiz bir sorudur. İnsanlık durdukça tamamlanamayacak bir inşadır söz konusu olan. Evrende kendini her an yaratan varoluşlar kadar, insanın kendi kendisini özgür bilinçle her an yaratan bir varlık olması gibi, demokratik ulus inşacılığı da kendini her an yeniden yaratma özgürlüğüne sahiptir. Toplumsallık açısından ne bundan daha iddialı bir ütopya ne de bir gerçeklik söz konusu olabilir. Tarihsel ve toplumsal gerçekliklerine de uygun olarak, Kürtler demokratik ulus inşacılığına güçlü bir biçimde yönelmişlerdir. Zaten inanmadıkları ve etkisine de zoraki olarak girdikleri ulus-devlet tanrısından zihnen kurtulmakla kaybetmemişler; ağır bir yükten, hem de kendilerini imhanın eşiğine getiren bir yükten kurtulmuşlar; buna karşılık demokratik ulus olma imkânını kazanmışlardır. Kıymeti ne denli bilinirse o denli değerli olan bir kazanımdır bu.

Kapitalist Moderniteye dayalı son yüzyılın baskı, imha ve asimilasyon politikaları; halkı bağlamayan dar bir seçkinci iktidar elidinin, tüm tarihi ve de kardeşlik hukukunu inkar eden çabalarını ifade etmektedir. Günümüzde artık tarihe ve kardeşlik hukukuna ters düştüğü iyice açığa çıkan bu zulüm cenderesinden ortaklaşa çıkış yapmak için hepimizin Ortadoğu'nun temel iki stratejik gücü olarak kendi öz kültür ve uygarlıklarına uygun şekilde demokratik modernitemizi inşa etmeye çağırıyorum.

Tüm ezilen halkları, sınıf ve kültür temsilcilerini; en eski sömürge ve ezilen sınıf olan kadınları, ezilen mezhepleri, tarikatları ve diğer kültürel varlık sahiplerini, işçi sınıfının temsilcilerini ve sistemden dışlanan herkesi çıkışın yeni seçeneği olan Demokratik Modernite Sistemi'nde yer tutmaya, zihniyet ve formunu kazanmaya çağırıyorum.

Silahlı Çatışmadan Demokratik Çözüme / Barışçıl Çözümlerde Liderlerin Oynadığı Rol – Mandela Ve Öcalan

Essa Mossa

Türkiye siyasetinin ufkunda yeni bir şafak sökmekte. Kürt sorunu Türkiye'deki yüzyıllık tarihinde ilk defa çözüm için gündeme gelmiştir. Sevr Antlaşmasının kapsamı çerçevesinde Kürtlerin kendi geleceğini tayin etme (özerklik) hakkı mücadelesi, bu tarih boyunca şiddet, infaz, hapis cezası, sürgün, zulüm ve baskıyla karşılık buldu. Kendi geleceğini tayin etme hakkı, Birleşmiş Milletler'in öncülü olan Milletler Cemiyeti tarafından da tanınmaktaydı[1]. Güney Afrikalı siyahi topluluklar da aynı şekilde yüzyılı aşkın bir süredir kendi geleceklerini tayin etme hakları için mücadele etmiş ve bu haklarını 10 Mayıs 1994'te Nelson Mandela'nın başkanlığındaki ulusal birlik hükümetinin yürürlüğe geçmesiyle elde etmişti[2]. Türkiye'deki Kürt halkının kendi geleceğini tayin etme hakkı mücadelesi Güney Afrika'nın ezilen halklarının mücadelesiyle çarpıcı benzerlikler göstermektedir.

Asırlar boyunca Türkiye ve Güney Afrika çeşitli koloniyal güçlerin boyunduruğunda bulunmuştur. Türkiye, Farsiler, Moğollar, İngilizler, Fransızlar ve Ruslar tarafından; Güney Afrika, Portekizliler, Flemenkler ve İngilizler tarafından kolonileştirilmiştir. Türkiye'nin ve Güney Afrika'nın zaman içindeki siyasal ve anayasal evrimi de benzeşmektedir. Güney Afrika'nın bugünkü anayasal yapısı, 1910'da Emperyal İngiltere'nin beyazların üstünlüğüne[3] dayalı özerk yönetimini tanıması üzerine kurulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü takiben, Sevr Antlaşması'nın hükümlerine bağlı olarak Türkiye ilk Anayasasını ilan etmiştir. 1924'te Türkiye, Türk hegemonyasını baz alan Cumhuriyetçi Anayasayı benimsemiştir. Bu Anayasa, Türkiye'deki Kürt halkına Sevr Antlaşması'nın tanıdığı hakları ihlal etmiştir. Sevr Antlaşması'nın koşulları Kürt halkının çoğunlukta olduğu bölgelerde otonomisini ve bir yıl sonrasında bölgede yaşayan insanların çoğunluğunun talepleri doğrultusunda Türkiye'den bağımsızlığını ön görmektedir[4].

1960'da apartheid rejimi, İngiltere ile bağlarını koparma kararı aldı ve bağımsızlığını ilan etti. Hükümet sadece beyaz ırka referandumda oy verme hakkı tanıdı ve beyazların salt çoğunluğuyla Cumhuriyet ve bağımsızlık onandı. Nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan siyahi (beyaz olmayan) ırklara, ne İngiltere tarafından ne de apratheid rejimi tarafından danışıldı. Referandumu takiben, 1961 Güney Afrika Anayasası'nın kanunlaşmasıyla Güney Afrika, Cumhuriyet ilan etti[5]. 1972'de apartheid Hükümeti State Security Council (SSC)'yi yürürlüğe soktu[6]. Türkiye'de, 1961 yılında darbe ile yönetimi işgal eden askeri cunta yeni bir Anayasa geçirdi. Yeni Anayasa'nın işçilere ve akademisyenlere bazı hakları teslim etmiş olmasına rağmen, Milli Güvenlik Kurulu'nun yürürlüğe geçmesiyle askerin siyasi rolünü kurumsallaştırdı ve etnik Türklüğün hegemonyasını sürdürdü[7].

1980 Eylül'ünde, asker PKK'nin Türkiye'nin sınır bü-

1 -1920 Sevres Antlaşması'nın 62. ve 64. maddeleri
2-Michael Morris Apartheid: An Illustrated History s. 178
3- Dennis Worrall, South African Government and Politics (1971) s. 34-38
4-G. Chailand (Ed) People Without a Country: The Kurds and Kurdistan (London: Zed Press, 1980) s.42
5-The Road to Democracy in South Africa , volume 1 [1960 – 1970], second edition, published by Unisa Press in 2010, at p.33
6- APARTHEID, An Illustrated History, (supra) at p. 95
7- The Turkish Constitution and the Kurdish Question – Carnegie Endowment for International Peace – Barkey and Kadiologlu Commentary, August 1, 2011 at p. 2 et al

tünlüğüne tehdit oluşturduğu gerekçesiyle sivil yönetimi tekrar düşürdü ve yeni bir Anayasa geçirdi[8]. Yeni Anayasa, devletin iktidarını ciddi şekilde genişleterek bireysel demokratik haklara karşı askerin iktidarını kemikleştirdi, demokratikleşme ve Kürt Sorunu'nun çözümünün aleyhine hizmet etti. Bu Anayasa, ifade, örgütlenme, siyasi eylem özgürlüğü gibi bazı değişmez insan hakları üzerine gölge düşürdü. Amaç muhalefeti susturma ve siyasi partileri, bürokrasiyi, medyayı, sivil toplumu ve üniversiteleri kontrol altında tutmaktı[9]. 1983'te apartheid rejimi, yine sadece beyazlara oy hakkı veren referandumla, Güney Afrika'nın siyasi nüfuzu içindeki Renkli (Coloured) ve Hint (Indian) etnik gruplara ve yerel siyahi otoritelerin altındaki Afrikanlara bazı hakları tanıyan yeni bir anayasa geçirdi. Afrikanlara daha önce Güney Afrika'nın Bantustan'lara bölünerek sözde özerkliği ve bağımsızlığı verilmişti. Renkli ve Hint etnik gruplara bahşedilen Bantustan'lar ve alt siyasi yapılar Güney Afrika'nın beyaz olmayan halkları tarafından tamamen reddedildi[10].

Apartheid hapishanesinde Nelson Mandela'nın başlattığı tarihi tartışmaların sonucunda, Mandela'nın serbest bırakılmasını takiben apartheid karşıtı kuvvetler ve FW de Clerk yönetimindeki apartheid kuvvetleri müzakereler sonucunda 1993 Apartheid parlamentosunun geçirdiği geçici Anayasa'da uzlaştılar. 1994 Nisanında, Güney Afrika'nın bütün siyah ve beyaz ırkları ilk defa beraber demokratik seçimlere oy kullanarak kendi geleceklerini tayin etme haklarını uygulamış oldular. Böylelikle mucizevi şekilde Güney Afrika'da yeni – saygınlık, özgürlük ve eşitlik değerleri üstüne kurulu – bir siyasi alan açılmış oldu[11]. Constituent Assembly'nin tasarladığı şekliyle Güney Afrika Anayasası'nın son hali 1996'da demokratik Parlamento tarafından benimsendi[12]. 2011 Ekiminde, Türkiye Büyük Millet Meclisi yeni demokratik ve sivil Anaysa'nın tasarlanması için Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nu kurdu[13]. Öcalan, Türkiye'deki PKK direnişine dair şunu ifade etmiştir: "demokrasiye dair sorunların su yüzüne çıkışında ve bu sorunlara çözüm önerileri sunulmasında önemli bir rol oynamıştır... Asıl ihtiyaç duyulan, toplumsal konsensüse dayalı, ifade özgürlüğü ve demokratik örgütlenme hakkı gibi bireysel ve sosyal temel insan haklarını garanti eden yeni sivil anayasadır[14]."

Bu kısa karşılaştırmalı siyasi ve anayasal arka plan üzerinden, Kürt ve Güney Afrika deneyimlerinde silahlı çatışmadan siyasi çözüm sürecine, bu süreçlerde Mandela ve Öcalan'ın oynadığı roller ve katkıları üzerine karşılaştırmalı bir inceleme yapacağım.1960 yılında, apartheid hükümeti ANC, PAC ve diğer ezilen halkların örgütlerini yasakladı. Bu örgütlerin önderleri vatana ihanet, tahrik ve diğer siyasi suçlardan yargılanıp suçlu bulunmuşlardı[15]. Tutuklanmamış pek çok önder ya yeraltına indiler ya da apartheid rejimine karşı mücadelelerini devam ettirmek üzere yurt dışına çıktılar.

16 Aralık 1961'de ANC ve müttefik partnerleri resmi olarak ANC'nin silahlı kanadı "Ulus Mızrağı" anlamına gelen Umkonto-we Sizwe'yi (MK) başlattılar. Mandela MK'nin başkumandanıydı. Silahlı mücadele başlatılırken şöyle bir beyanat yapılmıştı:

"Her ulusun boyun eğmekten veya savaşmaktan başka seçeneğinin olmadığı bir dönem olur. Bugün Güney Afrika da böyle bir dönemden geçmektedir. Biz boyun eğmeyeceğiz ve kendi halkımızı, özgürlüğümüzü, ve geleceğimizi korumak adına karşı atak yapmaktan başka seçeneğimiz yoktur[16]. Kürdistan İşçi Partisi (PKK) 1978 yılında Abdullah Öcalan'ın öncülüğünde Türkiye Kürt halkının kendi geleceğini tayin etme hakkı için mücadele etmek üzere kuruldu. 1979 yılında ufukta görünen askeri darbeden dolayı, Öcalan Türkiye'yi terketti ve mücadeleye yurtdışında devam etti. Darbeyle beraber, askeri cunta bütün Kürt ve sol örgütleri yasakladı, örgüt önderleri ve üyelerini tutuklama ve gözaltılarla hapsetti. Kürt halklarının hakları için barışçıl mücadele yöntemleri engellendiği ve şiddet, yasaklama, tutuklama, gözaltı, ve hukuksuz infazlarla karşılık bulduğu için, 1978 yılında PKK de, ANC ve PAC gibi, kendi geleceğini tayin etme, saygınlık, özgürlük, hakiki eşitlik ve temem insan hakları için mücadelelerine silahlı olarak devam etmeye karar verdi[17].

Mandela gibi Öcalan da bazı yabancı istihbarat teşkilatlarının ihaneti sonucunda tutuklanarak vatana iha-

8- The Kurdistan File (Brussels: Kurdish Foundation – Free UniversityBrussels, 1989 at p.33

9- The Turkish Constitution and the Kurdish Question, supra, at p. 3

10- Allan Boesak: Running with Horses' Reflections of an accidental politician at p.393

11- Tom Lodge: MANDELA, A Critical Life (Ed 2006) at p. 181

12- The Constitution of the Republic of South Africa, 1996 (Act 108 of 1996)

13- TESEV: What do we Expect from the New Constitution? by Can Parker: published in Milliyet on 27 November 2012

14- Abdullah Ocalan: Prisone Writings 111: THE ROAD MAP TO NEGOTIATIONS (First Ed) Feb 2012 at p. 18

15- APARTHEID: An Illustrated History by Michael Morris at p.68

16- 16 Aralık 1961'de basılan MK Manifestosu, 20 Nisan 1964'te Pretoria Yüce Divan Mahkemesi'nde Nelson Mandela'nın vatana ihanet davasında Mandela ve çevresi aleyhine delil olarak kullanılmıştır.

17- Abdullah Ocalan: Prison Writings, The PKK and the Kurdish Question in the 21st Century, International Initiative Edition, 2011 at ps. 116 & 135

net ile suçlanıp ömür boyu hapis cezası aldı. İkisi de bir adada tutuklu tutuldular -- Öcalan İmralı Adası'nda, Mandela Roben Adası'nda. İkisi de terörirst ilan edildiler ve temsil ettikleri örgütler terörist örgütler olarak tanımlandı. Buna mukabil, kendi taraftarları, onları özgürlük savaşçısı ve örgütlerini de Uluslararası Hukuk'un tanıdığı tanımıyla özgürleşme hareketi olarak gördüler. İkisi de, günün hükümetleriyle hücrelerinde uzlaşı üzerine görüşmeler yürüttüler. İkisi de muhatabı oldukları hükümetlere Barışın Yol Haritası sundular. İkisi de kendi ülkelerinin istihbarat teşkilatlarının yönetici düzeyindeki üyeleriyle bir dizi görüşmeler yaptılarr.

Türkiye'de bugünlerde ilerlemekte olan süreç Güney Afrika'daki sürece benzememektedir. De Klerk Güney Afrika'nın Başkanı olduktan sonra, barış süreci hızla ilerlemekle kalmamış, aynı zamanda şeffaf ve açık bir şekilde yürütülmüşlerdir. Türkiye'deki durumda ise, Başbakan Tayyip Erdoğan barış sürecini kapalı kapılar ardında ihtiyatla yürütüyor gibi görünmektedir. De Klerk ve Mandela'nın aksine, Erdoğan Öcalan ile birebir görüşmemektedir. MIT yöneticisi Hakan Fidan ve BDP, Erdoğan ve Öcalan'ın aracıları olarak işlev görmektedir. Bu görüşmelerde konuşulanlar kamuyla parça parça paylaşılmaktadır. Güvenlik konularında bütün asıl kararlar, Cumhurbaşkanı Gül, Başbakan Erdoğan, Genelkurmay Başkanı ve MİT yöneticisi Fidan'ın yer aldığı Milli Güvenlik Kurulu tarafından verilmektedir. Erdoğan ile yakın ilişkileri olan Fidan, MGK'ye rapor vermek ile yükümlüdür[18].

Bütün bunlar, ilk olarak Erdoğan'ın BDP üyelerinin Öcalan ile İmralı'da görüşmelerine ve Öcalan'ın mesajını Irak'ın Kandil dağındaki PKK ve Brüksel'deki KCK diye bilinen Kürt Federasyonu'na iletmesine müsade etmesiyle de tasdiklenmektedir. İkinci olarak, Erdoğan, PKK gerillalarının Öcalan'ın emriyle engellenmeden sınırdışına çıkmalarını kabul etmiştir, ve bu çıkış 8 Mayıs 2013'te gerçekleşecektir - görünen odur ki sınırdışına çekilişin silahlı bırakarak mı bırakmadan mı olacağı kesinlik kazanmamıştır ve kafa karışıklığı yaratmaktadır. Üçüncü olarak, Erdoğan sürece dair kamuoyu oluşturmak, PKK gerillalarının geri çekilişine dair kamuoyunun tepkisini takip ve raporlamak üzere Akil Adamlar Komisyonu'nu atamıştır. Dördüncü olarak, BDP ve AKP'nin arasında açılmakta olan barış sürecini beraber yürütmelerine yönelik bir ambiyans oluştuğu görülmektedir. Son olarak, iyi niyet göstergesi olarak, Erdoğan dil ve hukuk reformlarını Öcalan'ın taleplerinin bir kısmını karşılamak üzere uygulamaya koymuştur.

Güney Afrika'da ANC ve apartheid Hükümeti arasındaki ateşkes ve barış ancak Mandela ve diğer siyasi mahkumlar serbest bırakıldıktan, ANC ve diğer siyasi partiler hukuki olarak meşrulaştıktan ve sürgündeki ANC üyelerine af çıkıp uzlaşma için gerekli havanın oluşmasında yer almalarına müsade edilmesinden sonra ilan etmiştir. Yeni demokratik Anayasa için asıl müzakere, ülkedeki siyasi durumun normalleşmesinden ve tarafların eşitlik ilkesine dayanan müzakereler için gerekli ortam oluşturulduktan sonra başlamıştır[19]. Türkiye'de bütün bu siyasi ortam oluşmadan, Erdoğan yeni anayasa tasarısı çıkartmak üzere bütün parlamentodaki partilerle Anayasa Komisyonu'nu kurmuştur. Komisyon halen tasarıyı oluşturma sürecindedir. Güney Afrika modelinin aksine, Türkiye nüfusunun büyük bir kısmı anayasa yapım sürecine dahil edilmemiştir. Dahil edilmeyenler arasında siyasi sebeplerden hapiste veya sürgünde olan hak savaşçıları (combatants), yasaklanmış siyasi aktivistler ve örgütler de bulunmaktadır. Anayasa oluşturma sürecinde bu grupların dışarıda bırakılması, bu sürece ve olası sonuçlarına güvenilirlik açısından gölge düşürmektedir. Yurtdışı ve yurtiçindeki hak savaşçılarının dahil olmadığı bir barış süreci, ülke için ciddi sonuçlara neden olabilir.

… Çok küçük bir mutsuz azınlık bile bu süreci baltalamaya yeter. Bu durumda, kapsayıcı bir anlaşmaya varıldığında, savaşçıların doğru ve düzenli bir demobilizasyon sürecine girmeleri sağlanmalıdır. … Güney Afrika'da sürece dâhil olmayan veya bu süreci reddeden savaşçılar, silahlı soygun, uçak kaçırma ve çocuk kaçırma gibi suçlara karıştılar.

Güney Afrika'da Mandela ve Ulusal İstihbarat Servisi arasında yapılan görüşmeler güven inşasının bir parçasıydı[20]. Cezaevleri Bakanlığı da ileride böyle bir rol üstlendi. Mandela, daha sonra hem kendisinin serbest bırakılması için duyuru yapacak hem de politik bir çözüm için Afrika Ulusal Kongresi ile görüşülmesini talep edecek olan De Clerk ile bir araya geldi. Mandele ile ilk bağlantıların kurulduğu zamanlarda bir barış görüşmesinden değil, sadece "konuşmalardan" bahsetmemiz mümkündür[21]. Mandela barış görüşmelerinin Afrika Ulusal Kongresi ile yapılması konusunda açık ve netti[22].

18- Murat Yetkin – How did the Security Council hear the PKK statement? Daily News: April/27/2013
19- APARTHEID: An Illustrated History (supra) at p. 158
20-Tom Lodge: MANDELA (supra) at p. 164
21- Tom Lodge: MANDELA (supra) at p.158
22- Ibid at p. 161

Öcalan şu anda eşitsizlik koşullarında görüşme yapmaktadır. Kendi çevresi ile olan iletişimi sadece BDP delegeleri ile yaptığı birkaç saatlik görüşmeler ile sağlanmaktadır. PKK ve KCK'nin Öcalan ile doğrudan bağlantı kurmasına izin verilmemektedir. Öcalan'ın kendi çevresi ile iletişimi son derece kısıtlıdır. Bu durum, doğru bir müzakere sürecini kendi çevresinin doğru bilgilenmesi anlamında sıkıntıya sokuyor. Bu durum sadece kendisiyle ilgili değil, ona gönül vermiş insanlarla da ilgilidir. Bunun yanında hükümet MİT aracılığıyla Öcalan ile sınırsız bir iletişim şansına sahiptir. Şu anda görüşmeler devletin bir kurumu ile Öcalan arasında yapılmaktadır, hükümetin politik başıyla değil. Bunun birçok örtük anlamı olabilir. Mandela, De Klerk'ten önceki başbakan PW Botha tarafından, şiddeti kınaması durumunda özgürlüğe kavuşacağı sözünü alınca cevabı şöyle oldu: *"Hadi bakalım görelim Botha'nın ne kadar öncekilerden farklı olduğunu. Şiddeti sonlandıran bir çağrı yapsın, hadi insanların kurduğu organizasyonlara yasağı kaldırsın. Ancak ve ancak özgür bir insan barış görüşmeleri yapabilir. Mahkûmlar hiçbir yazılı anlaşmanın tarafı olamazlar"*[23]. Apartheid zamanındaki, önceki hukuk ve düzen bakanı Louis le Grange, Afrika Ulusal Kongresi'ne gerilla faaliyetlerinin son bulması ve politik hayata katılması için çağrıda bulundu. Daha sonra hükümetin onlarla görüşebileceğini söyledi[24]. İkincisi acaba şu anda bizim Türkiye'de gördüğümüz şey midir?

Bu senaryo ANC ve Mandela tarafından reddedilmiştir.

Mandela'nın takipçileri onun Apartheid rejim ile görüşmelere başladığını duyunca, takipçilerinden bazı şahıslar, rejimin Mandela'yı çemberine alarak ondan taviz koparmaya çalışıp çalışmadığını, böyle bir durum varsa, kendi bölgelerine ve insanlarına nasıl anlatacaklarını düşündüler. Mandela kendi çevresine güveni yeniden aşılamalıydı ilk önce. Yani ırkçı olmayan, cinsiyetçi olmayan ve demokratik bir devletten taviz vermeyeceğinden emin olmak istiyordu taban. İkincisi ise, Mandela bu görüşmeleri Ulusal Kongre adına yapmıyordu. Ulusal Kongre ile görüşme yapılabilmesinin önünü açıyordu. ….

Türkiye'deki barış sürecinin samimiyeti ve böylesi bir sürecin sonuçları açısından, Erdoğan ve Öcalan arasındaki siyasi manevra alanının eşitlenmesi gereklidir. Bu ne anlama geliyor? Birincisi, Öcalan salıverilmelidir ve bu durumda eşit şartlarda ve hiçbir kısıtlama olmaksızın müzakere edilmelidir. İkincisi, barış görüşmelerinin bağlayıcı ve kredibilitesi yüksek olması için, Öcalan'ın kendi kitlesi ile doğrudan-sınırsız erişimi sağlanmalıdır. Üçüncüsü, tutsaklar için genel af ya da başka birşekilde serbest bırakılmaları sağlanmalıdır. Dördüncüsü, barış sürecine katılmak için bütün sürgündekiler ve hatta savaşçılar için Türkiye'ye dönmeleri konusunda genel bir yasal düzenleme yapılmalıdır. Beşincisi, bütün yasaklı örgütlere yasallık verilmelidir ve altıncısı, barış görüşmeleri için politik bir eksende anayasal ve yasal zemin oluşturulmalı ve demokratik ve sivil bir anayasa hazırlanmalıdır.

Türkiye'deki Kürt sorununun çözümü için, yeni demokratik anayasanın: azınlık siyasi partilerinin yasama süreçlerine etkin bir şekilde katılımını garanti altına alan fakat bununla sınırlı kalmayan bir Anayasayı; azınlık haklarını ile kültür, dil ve dinlerin çeşitliliğini uluslararası yasa ve protokoller kapsamında garanti altına alan bir Haklar Bildirgesini; siyasi, kültürel ve dini kurumlar ile bireylerin anadilde eğitim görme haklarının tanınıp korunmasını; yasama, yürütme ve yargı güçlerinin ayrılığını; bağımsız, tarafsız ve güvenilir bir yargının Anayasa ve Haklar Bildirgesini korumasını ve uygulamasını; ve ülkenin etkin ve demokratik yönetimi için güçlerini, bölgesel ve yerel seviyelerde paylaşılmasını içermesi gerekmektedir.

Şu da azımsanmamalıdır ki, her çevreden hoşnutsuz kesimler olabilir ve kazanımlar üzerinden süreci sabote etmek isteyebilirler. Süreci baltalamak için her şeyi yapabilirler. Bunun ilk girişimi Ocak 2013'te üç Kürt kadın aktivistin maruz kaldığı suikasttı[25]. Güney Afrika benzer bir katliamı Apartheid güvenlik rejimi ve sağ kanat politik yapılardan dolayı yaşamıştı. Biz de, benzer koşullarda Paris'te, 1988'de Afrika Ulusal Kongresi temsilcisinin, Ms Dulcie September'in suikastını yaşadık[26]. Fransız yargısı, September'in davasında görevlendirilen Claude Forkel, bu eylemi yapan örgütün Güney Afrika Askeri istihbaratı tarafından finanse edildiğini açıkladı. Güney Afrika Hakikatleri Araştırma ve Uzlaşma Komisyonunun (TRC) araştırmasına göre bu suikast Afrika Ulusal Kongresi üyelerinin süreçten tasfiye edilmesini amaçlıyordu[27]. Görüşmeler süresince, görüşmeleri baltalamak için apartheid askeri güçleri siyah yerleşim bölgelerinde şiddet ve baskı siyaseti güttü. En

23- Tom Lodge: MANDELA (supra) at p. 157

24- Ibid at p. 156

25- Special Report: In Paris Kurd killings, a suspect and a mystery by Nicholas Vinocur and Alexandra Hudson: Reuters April 16, 2013

26-The Road to Democracy in South Africa (supra) volume 3 (International Solidarity) at p. 674

27- Cape Times adlı günlük gazetenin 18 Mayıs 2012 tarihli baskısında çıkan, TRC araştırmacısı Zenzile Khoisan'ın Jacaranda Time adlı yazısına bakınız, sayfa 49

sonunda yüzlerce insan öldü ve binlercesi yaralandı[28].

Mandela, Haziran 1992'de De Klerk ile müzakereleri geri çekti ve soykırım sorumlularının bulunmasını ve onlara dava açılmasını talep etti. Aynı şekilde Öcalan da Paris'te 3 Kürt aktivistin suikaste uğraması üzerine MIT ile görüşmelerine son verdi ve birkaç hafta sonra Türk zanlının yakalanmasıyla görüşmelerine devam etti. De Clerk, askeri istihbarattaki bir kısım yüksek rütbeli kişilerin Afrika Ulusal Konseyi ile yapılan görüşmeleri baltalamak için eylemde bulunduğunu iddia eden tarafsız araştırma komisyonuyla görüşme ayarladı. De Clerk 23 kıdemli askeri subayı azletti[29]. Mart 1993'te Mandela görüşmeleri sürdürdü. 10 Nisan 1993'te sağ kanat ve parlementodaki muhafazakâr parti üyeleri, Mandela'yı lider olarak kabul eden ANC'nin popüler ve karizmatik bir liderine suikast düzenledi. Chris Hani adındaki bu lider ANC'nin askeri kanat lideriydi. Bu tarihlerde Güney Afrika'da görüşmeler yıkımın eşiğine gelirken aynı zamanda ülke bir iç savaşla cebelleşiyordu. Mandela, taraftarlarına barış müzakerelerini sekteye uğratmamak ve kan dökülmesini engellemek adına sakin ve ılımlı olma çağrısında bulundu[30].

Türkiye'deki barış sürecinin gelecekte nasıl bir seyir izleyeceği bilinmemekte. Reuters Berlin'e göre: *'Bu barış planı hakkındaki bilgilere sadece mektuplar aracılığıyla iletişime geçen Öcalan ve birkaç hükümet yetkilisi sahip[31].'* Eğer öyle bir plan varsa Erdoğan'ın böyle bir bilgiye sahip olmama olasılığı yok gibi. BDP eşbaşkanı Selahattin Demirtaş'a gore barış planı *"3 aşamadan oluşuyor; ilki geri çekilme, sonra yasal değişimler ve üçüncü olarak da müzakereler ve 'normalleşme [32].'"* Bana kalırsa Türkiye'deki barış süreci geri dönülemez bir noktada. Birçok faktör bunu destekler nitelikte. "Arap Baharı", Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki bazı ülkelerdeki despot ve demokratik olmayan yönetimleri yıkıma uğrattı ve korku salmaya devam etti. "Arap Baharı" ayrıca Suriye'yi istikrarsızlaştıran, altyapıyı yıkan, binlerce kişinin ölümüne ve yer değiştirmesine sebep olan ve farklı amaçları olan binlerce yabancı paralı askerin ve bileşenlerin dikkatini çeken bir siyasi çalkantıyı ateşledi. Suriye'deki çatışmanın çözümü Suriyeli insanların elinde, yabancıların değil. Esad rejimi dâhil Suriye'deki tüm güçlerin bir diyalog içerisine girmesi ve Suriye'deki karışıklığa barışsal çözüm getirmek için müzakerelere başlanılması kaçınılmazdır. Bu tür anlaşmaları desteklemek Türkiye dâhil tüm komşu ülkelerin yararınadır.

Benim şahsi görüşüm, eğer Erdoğan kendi ülkesindeki Kürt vatandaşlarıyla barış yoluna giderse ve bunu başarırsa, Türk tarihine adını yazdıracaktır. Bu olayla birlikte, Suriye, İran, Filistin ve İsrail'i kapsayan Ortadoğu'nun geri kalan problemlerine barışçıl ve yasal çözümler bulmaya katkı sağlayacaktır. Barış sağlandığı takdirde, Türkiye insan ve doğal kaynaklarıyla, ekonomik ve stratejik konumuyla, Ortadoğu'da güçlü ve büyük ülke konumuna gelecek potansiyele sahiptir.

28- Tom Lodge MANDELA (supra) at p.177

29- Tom Lodge: MANDELA (supra) pp. 180-181

30- APARTHEID: An Illustrated History (supra) at pp. 171-172

31 - http://english.alarabiya.net/en/perspective/features/2013/0415/3013/04/19 at p. 2

32- http://english.alarabiya.net (supra) at p. 3

Çağ Ve Coğrafya Kısıtlarında Çağdaş Kürt İsyanları

Aydın Söğüt

'Ortadoğu genelinde olduğu gibi, Kürt olgusundaki gelişmeler batı kapitalist hegemonik güçlerin bölgeye sızmasıyla iç dinamik kaynaklı olmaktan çıkmıştır. 19. Yüzyılın başlarında hazırlanan bu süreç, uluslaşmaya ait gelişmeleri çarpık kılmıştır. Genel olarak Osmanlı imparatorluğundaki uluslaşmalar da hegemonik güçlerin destek veya kösteklemeleriyle biçimlendirilmeye çalışılmıştır. Belirleyici kıstas sistemin çıkarlarıdır. Çıkarlar gereği ulus oluşturulur veya bastırılır, hatta yok olmasına yol açılır' (Abdullah Öcalan)

Kürt halkı, 21. Yüzyıla doğru son isyanını yaşarken, sadece var olduğunu kanıtlama ve kabul ettirme uğruna büyük bedeller ödemek zorunda kalmıştır

Napolyon Fransa'sıyla başlayan ama Kıta Avrupa'sında tamamlanmış hegemonya savaşları, Fransızların İngilizlere yenilmesiyle birlikte Britanya imparatorluğu kapitalist modernitenin öncülüğünü devraldı. Bundan sonra İngilizlerin ve kapitalist modernitenin Ortadoğu'ya yayılma ve yerleşme çabaları Kürtler açısından çok acı sonuçlara yol açmıştır. Çünkü kapitalist modernitenin saldırıları karşısında Kürtlerin payına uluslaşmalarının kösteklenmesi, bastırılması ve hatta hegemonik çıkarlar gereği yok olma yolculuğuna çıkarılması düşmüştür. 20. yüzyılın son yarısında varlık-yokluk sınırlarında-belirsizliğinde seyreden Kürt halkı, 21. Yüzyıla doğru son isyanını yaşarken, sadece var olduğunu kanıtlama ve kabul ettirme uğruna büyük bedeller ödemek zorunda kalmıştır.

Kronolojik olarak Balkan ve Arap halklarının ulusal oluşum savaşlarından da öncesine tarihlenebilen çağdaş Kürt isyanlarının, netice itibariyle Kürdistan topraklarının parçalanmasına ve sonradan da bir bölgesel ya da dünya politikası olarak varlığının inkârı noktasına varılması, 'başarısızlığın nedenleri' adı altında çokça tartışılmıştır. Ama halen de tartışmaya muhtaçtır. Son hızıyla esen halkların baharı rüzgârının mevcut dengeleri alt üst etmeye başladığı ve Kürtlerin önünde konjonktürel olarak farklı alternatif olanaklarının açıldığı bugünkü koşullarda bu tartışma ihtiyacı özellikle daha elzemdir.

Kapitalist modernite ve onun ideolojik kuvveti liberalizmin, kendisine en muhalif ideoloji ve hareketleri de kendi mecrasına akıtabilme kapasitesi ve yeteneği, tarihsel olarak sabittir. Günümüzde görünürde halkların gerici sistemlere karşı kalkışması olan ama daha başından itibaren "Arap sonbaharı" haline dönüşen gelişmeler üzerinden yapılan hesaplar veya Kürtlerin önünde konjonktürel olarak açılan (açıldığı sanılan) ulus-devletleşme yolları, kapitalist hegemon iktidarlarca kolaylıkla hizmete koşulabilecek olgulardır. Bu yeni bir şey de olmayacaktır. Son iki yüz yıldır gelişim böyle cereyan etmiştir. 'Ortadoğu kültürü son iki yüz yılda nasıl fethedildiğini halen kavramış olmaktan uzaktır. Bunu en açık Saddam Hüseyin trajedisinden çıkarsayabiliriz. Gerek yeniden İslamcılık adına, gerek laik-milliyetçilik adına son iki yüz yılda verilen sözde 'bağımsızlık' savaşları, özünde kapitalist hegemonyayı geliştirme savaşlarıydı. Bu yöntemler (İslamcılık, milliyetçilik) oryantalist ideolojinin birer versiyonları olarak geliştirildi. Kendi kendilerini kapitalizm adına işgal etmelerinin temelinde kullanıldı. Hegenomik sistem birkaç öncü savaş dışında, aslında sistemin hegemonik yayılışını bu ideolojik ve politik (iktidar) aygıtlarıyla bizzat Ortadoğu kültürünün elit tabakalarında gerçekleştirdi, geliştirdi. Bu husus çok önemlidir. Gereği gibi

anlaşılmadan Ortadoğu'nun bugünkü halini çözümlemek ve çözmek mümkün değildir' (Abdullah Öcalan)

Bu gerçeklik, Kürt isyanlarını değerlendirirken gösterilen ezberci-küçümseyici yaklaşımların da birer yanılgı olduğunu ispatladı. Tüm yetersizliklerine rağmen isyanlar hiç de öyle sanıldığı gibi siyasi öngörüden, güç odakları arasındaki çatışmaların yarattığı boşluklarda hareket etmekten, içte birlik yaratma çabasından veya askeri taktik ve stratejileri yaratıcı kullanmaktan yoksun ve uzak değillerdi. Birazdan değineceğimiz gibi, asla (İngiltere şahsında somutlaşan) hegemonya kışkırtmalarından, bölgesel iktidarların güç oyunu hamlelerinden ve iç ihanetten de azade değillerdi. Ama hakkını vermek gerekir ki, her isyan aynı zamanda bir konjonktür değerlendirmesinden, bir siyasal fırsat penceresinden başlatılmıştır. Bunu 19. Yüzyıl isyanlarının hemen tamamı için söyleyebiliriz.

Yüzeysel bir bakışla ele alacak olsak bile, 19. Yüzyıl isyanlarının başlangıç, zaman ve koşullarının oldukça öngörülü tercihlere uygun konjonktürlerde belirlendiğini görürüz. Osmanlı ile Bağdat paşası ve yine İran şahı ile Kirmenşah valisi çatışma halindeyken Süleymaniye merkezli Babanzadeler 1800'lerin başında isyan başlatıp Bağdat paşasını devirirler ve kendi krallıklarını ilan ederler. 1830'larda bu kez Osmanlının Mısır valisi ile başı beladadır. Revanduz' lular Mir Muhammed önderliğinde zaman yitirmeksizin isyan ederler. Ve yıllar boyunca büyük bir coğrafyada hâkimiyet kurarlar. 1840'larda İngiliz etkisine giren Süryanilere karşı, Osmanlı sarayı Botan beyliğini olabildiğine kayırmış ve güçlendirmiştir. İngiliz baskısıyla Osmanlı müdahaleye kalkışınca Bedirxan Bey (zaten fiilen doğu Kürdistan'a kadar otoritesini kurmuş olduğundan) krallığını ilan eder. Bedirxan' a ihanet edip mirasına konan Yezdanşêr ise, gerek vaat edilen statülerin gerçekleşmemesi sebebiyle, gerekse patlak veren Osmanlı-Rus (kırım) savaşının verdiği boşluğun fırsatından istifade istemiyle hâkimiyetini ilan eder ve o zamana kadar en geniş Kürt coğrafyasında (Sivas'tan Musul'a kadar) kontrolünü sağlar. Devam eden Osmanlı-Rus savaşları Kürdistan coğrafyasını tahribatlara açık bırakmakta, halkta büyük tepkilere neden olmakta; ama eski mirliklerin büyük oranda dağıtılmış olması sebebiyle de otorite boşlukları doğurmaktadır. Beyliklerin trajik sonları dini önderliklere alanı açar ve bunu değerlendiren Nehri Şeyhleri, Übeydullah önderliğinde 1880'lerde Şemzinan' da o zamana kadar ki en geniş temsili Kürt ulusal kongresini toplar. (Konya ovasından Güney ve doğuya kadar değişik dini ve aşiretsel liderlikler katılır) tartışmalarda dini eğilim ağır basar ve Osmanlının' da zımni onayıyla İran'a karşı isyan başlatılır. İran'ın içlerine kadar girilir. Yine 20. Yüzyılın başlarında bunun bir devamı olarak, ittihat-terakkicilerle anlaşmalı olarak (elbette Alman politikası gereği) ve İran'ın büyük kısmını alır. Cumhuriyet döneminde aynısı Doğuda Sımko, Güneyde de Berzan' a ve Barzani isyanıyla tekrarlanır. (Ki, bunlar birer seferlik değil, hepsinin 5-6 sefer isyan süreci vardır. Bu isyanlar zaman, zaman Türkiye'yle beraber İngilizlere veya İran'a karşı, zaman, zaman da tersi biçimde seyir eder).

Ama konuya girişte Öcalan'ın vecizesiyle ifade ettiğimiz gibi, artık Ortadoğu'da hiçbir gelişme tamamen iç dinamiklerden kaynaklı ve iç dinamiklere bağlı olarak sonuca gitmemektedir. Uygunmuş gibi görünen konjonktür, aslında Ortadoğu'yu kendi eliyle kapitalist hegenomya için işgal etme zeminiydi. Mir Muhammed'in tesliminde İngilizler bizzat rol oynamış, Bedirxan Beye karşı Asurîlerin yanı sıra diğer Kürt aşiretlerini de 'ikna' etmiş; Yezdan şer'in tesliminde müdahil olmuş, Übeydullah'ın tutuklanması için Osmanlı üzerinde baskı kurmuş, yine 1918'den 1970'lere kadar savaş uçaklarıyla defalarca Kürt şehri, kasaba ve köylerini bombalamıştır. İran şahlığı Abdulrahman paşaya arkadan saldırmış, Mir Muhammed'e karşı savaşmış, 19. Yüzyılda Ruslarla, 20. Yüzyılda da İngilizlerle beraber her Kürt oluşumuna karşı cephe almıştır. Rusya'nın da konumu (çoğunluklada İran üzerinden) böyledir. Sovyetler bile aynı mirası devralmıştır. Uygun görünen siyasi zemin, aslında çok kaygandır ve aynı zamanda tüm etkin güçleri anti-Kürt Saiklerde buluşturabilmektedir. Lozan' dan Sadabad, Bağdat ve CENTO paktlarına kadar, tüm uluslararası diplomasi ve antlaşmaların (her zaman merkezinde olmasa da mutlaka bir yerinde) Kürt inkârı, anti-Kürtlük vardır. 2000'lerden sonra, son Kürt isyanına karşı bir etnik düşmanlık beslenmektedir. Ama sözünü ettiğimiz anti-Kürt statükoyu salt bölge devletlerinin etnik düşmanlığıyla izah etmek yetersiz kalır; hegemonya çıkarlarını ve yaşanan çağ ve coğrafya unsurlarını görmezden gelmeye yol açar.

Zaman Ve Mekân

Elverişli koşullarda insanlığın toplumsallaşma tarihinde neolitik kültürün devrimine, büyük zihinsel (mitolojik-dini) çıkışlara ve kent devrimine yol açan Kürdistan coğrafyası; getirdiği sınırlamalarıyla da üzerinde yaşayan halkaları ve özelde de Kürtleri; tarihin kritik aşamalarında marjinal ve çoğu zaman da sonraki merkezi/evrensel formasyonların dışında bırakmıştır. Bunda herhangi bir tarihsel-toplumsal şekillenmeyi bizzat yaratmış toplulukların, sonraki değişik formasyonları benimsemesinde muhafazakâr ve tutuk kalmasının da rolü var elbette. Zamanın oluşturucu ve dönüştürücü gerçekliğinin gerisinde seyir etmek, coğrafyasının her yerini paradigmanın veya merkezi sistem iktidarının askeri, siyasi, kültürel yayılma kuşağını teşkil etmesiyle de birleşince, çare, dağların doruklarına

kaçmakta aranmıştır. Son iki yüz yıldır durmaksızın isyan halinde olmasına rağmen bugüne kadar varlık yokluk sınırında çırpınması bu gerçekliğin bir bedelidir adeta.

Toplumsal formasyonlar zaman ve mekân kısıtlarına derinden bağlı olgulardır. Çağ ve coğrafya olarak da adlandırabileceğimiz bu sınırlamalar toplumların siyasal, sosyal, ekonomik, askeri, kültürel vs şekillenişlerinin iç ve dış tüm dinamiklerini çerçevelendirirler. Bu, çağ ve coğrafyanın kendi başına metafizik belirleyenler oldukları anlamına gelmez. Toplumsal güçlerin hakikat arayış ve kuruluşları, çıkar çatışmaları, iradi duruşları, politik tarihleri, yani kısacası oluşum, yaratım, çatışma ve ilişki eksenli diyalektik gelişim; herhangi bir coğrafyada ve herhangi bir tarih kesitinde belirli paradigmalar, güç dengeleri/dengesizlikleri ve maddi-manevi formasyonlar oluşturur. Her hangi bir gücün herhangi bir hareketi tüm bu denge veya dengesizlikleri gözetme zorunluluğu vardır. Zira herhangi bir hareketlenme bunların tamamını şu veya bu şekilde etkilemektedir. Merkezi güçler bu gerçekliğin farkında olarak tüm politikalarında evrensellik iddiası taşırlar ve her şeyde de bu politikalarının belirleyiciliğini sağlamaya çalışırlar. Herhangi bir yerdeki herhangi bir kıpırdama (gerek kendi tarihleriyle olsun, gerekse kendileriyle karşıt) mutlaka onları ilgilendirmektedir. Ve onlarca yönlendirilmeye çalışılacaktır. Bu, tüm dinamizmin onlar tarafından belirlendiği anlamına gelmez. Aksine, sözünü ettiğimiz karşılıklılık ve çapraşık diyalektik ilişkiler nedeniyle, kıyıda-köşede kalmış görünen herhangi bir en küçük bir hareketi (girdisi) kurulu denge sisteminde daha büyük gedikler, çalkantılar veya dönüşümlere yol açabilir. Şartlar oluştuğunda bu bazen özde yetkin olmasalar da uygun konumdakilere yolu açar. Ama ilkesel olarak bu ancak mucize düzeyinde iç dinamiklerle, yani büyük zihinsel çıkış/kopuşlarla mümkündür ve ender olsa da tarihte bunun örnekleri vardır. Aslında büyük tarihsel olgular, bu örneklerin tetikleyiciliğinin sonucudur. 'Normal' koşullarda ise maalesef çoğunlukla yön tayin edici olan, merkezi güçler ve çıkarlarının ifadesi olan 'evrensel' politikalardır.

Aslında büyük tarihsel olgular, bu örneklerin tetikleyiciliğinin sonucudur. 'Normal' koşullarda ise maalesef çoğunlukla yön tayin edici olan, merkezi güçler ve çıkarlarının ifadesi olan 'evrensel' politikalardır

Çağ ve coğrafya dediğimiz gerçek de, bu karmaşık dinamiklerden oluşur; ama aynı zamanda bu dinamiklerin çerçevesini de oluşturur. En büyük güçler dahi bu çerçevelerde hareket etmek mecburiyetindedir. Çıkar ve istemler bu kıstaslar altında çok değişken davranışlara, paradokslara da sebebiyet verir. 19. Yüzyılda Kürdistan coğrafyasındaki temel aktörler (Osmanlı-İran dışında) İngiltere ve Rusya'dır. 20. Yüzyıla doğru buna Avusturya, Almanya, kısmen Fransa ve sonrasında da ABD ve bölgede oluşan ulus devletler eklenir.

İngilizler şahsındaki kapitalist modernite yayılmacılığı, haclı seferlerindeki kaba, ilkel yayılmacılığın çok ötesinde, maddi-manevi hegemonyacı karakteriyle, ulaştığı her yerde adeta toplumların kimyasını değiştirmiş, dokusunu bozmuştur. Kıstas sadece ve sadece çıkarlar olduğu için, izlenen politikalarda da herhangi bir ilkesel bütünlük, tutarlılık veya biçim kaygısı da yoktur. Ortadoğu ya yerleşmenin amacı, önceleri Hindistan'a ve Hint okyanusu üzerindeki sömürgelere ulaşımın yollarını tutmaktır. Bu da Akdeniz kıyıları ve Süveyş kanalı demektir. İngiltere buraları alarak Osmanlıyı sıkıştırır. Osmanlının buna karşı direncini kırabilmek için de Arapları, Mısırı, Kürtleri, Asurîleri, Ermenileri, dayanak yapmaktan, alttan alta isyana çekmekten geri durmaz. Bu şekilde Osmanlının elini kolunu bağlı tutar. Ama aynı zamanda Osmanlının tamamen dağılmasına da göz yummaz, kendine mahkûm halde yaşatır. Çünkü boğazları stratejik hedeflerinin başına koymuş Rusya'nın, dağılacak Osmanlı topraklarına konacağı, hem Karadeniz'den boğazlar yoluyla, hem de Kürdistan'dan kara yoluyla Akdeniz'e ulaşacağını görmektedir. Bu nedenle İngilizler, isyanlarla başı sıkıştığı an Osmanlının yardımına koşmaktan imtina etmez. Petrolün 'keşfi' ile beraber Ortadoğu coğrafyası artık bir geçiş üssü değil, sömürü merkezi olarak önem kazanır. Bu da İngilizler eliyle yeni oluşumlar-statüko'lar oluşturmayı gerektirir ki, bu statüko hem çok güçlü olmayacak, hem de dağılacak kadar zayıf bırakılmayacaktır. Bu şartlarda da Kürtler için fırsat addedilen evreler aslında, büyük oyundaki hamal sopası rolünün servis edilmesidir.

İç iktidarın dış yayılmacılıkla sübvanse edilmesi gerçekliği Rus Romanovları için de geçerlidir. Çünkü uçsuz bucaksız kuzey toprakları hem ekonomik hem de insan kaynağı olarak yetersiz ve kısırdır. (19. Yüzyılda henüz doğal gaz gibi 'mucizelerin' bilinmediğini hatırlayalım!) Diğer yandan Ruslar, Kafkas Müslümanları eliyle de kendisine yönelen Osmanlı tehdidini yok etmek ve tersine ilerleyerek Anadolu üzerinden hem boğazlara hem de Akdeniz'e ulaşmak istemektedir. Bunun için balkan Slavlarını harekete geçirmekte, desteklemekte ve Osmanlıyı kuzeyden ve batıdan sıkıştırmaktadır. İçeride de, baş göstermekte olan tüm Kürt isyanlarına veya Ermeni hareketlerine müdahil du-

rumdadır. Zira bu coğrafyaya kendisi de yayılmış, yerleşmiştir. İngiltere'yle burun buruna gelmiştir. Kürt isyanlarının Osmanlıyı dövmesi, kendisi için bir nimettir. Ama yalnızca dövmekle kalması şartıyla! Çünkü İran kendi etkisindedir ve Osmanlı Kürtlerinin otorite sağlaması Doğu Kürtlerini doğrudan etkilemekte, isyanlar doğuya da kaymaktadır. Çokça meydana gelen Kürt-Ermeni ortaklaşmaları, kendisinin egemenliğindeki toprakları da tehdit etmektedir. Bu nedenle öz coğrafyasında güçlenen ve İran Kürtlerini de kapsamına alacak bir Kürt devletleşmesi Rusya için müttefik değil, kaostur. Bu sebeple Rusya'nın Kürt isyanlarındaki rolü, işine geldiğinde kışkırtma, silahlandırma ve destekleme. Ama iş ciddileştiğinde ise Ermenilerle aralarını açma ve bastırma harekâtlarına canla-başla katılmadır.

Bu paradoksal durum, biçimsiz ve belirsiz görünmekle beraber aslında basittir de. Türklerin çokça ifadelendirildiği gibi, eğer rakibini tasfiye edip yerine tam yerleşebilme olanağı yoksa en azından onu 'hasta adam' statüsünde tutmadır. Bunu Mısır valisinin İstanbul'u alma seferinde görmemiz olanaklıdır. Mehmet Ali Paşa'nın İstanbul'u alma ve hanedanlığı devirme şansı çok yüksektir. Osmanlıyı Güneyden kıstırmış İngiltere ile kuzeyden sarmış Rusya, buna sessiz kalamaz ve padişahın tahtını korurlar. Zira Mısır paşası daha dinamik bir orduya, askeri modernizasyona ve güçlenme eğilimine sahiptir. Yeni bir dinamik güç, birbirlerine rakip olmalarına rağmen İngiltere ve Rusya'yı sözleşip 'hasta adam'ı sedyesinde muhafaza etmeye götürmüştür. Yüzyılın sonlarına doğru ise, Japonlara yenilmenin de yükünü taşıyamayan Rusya, yelkenleri suya indirip İngiliz kaptanının dümeni çevirdiği gemiye bindirmiştir. Velhasıl, bu büyük oyunda Kürtler ne kadar güçlü direnirlerse direnSinler, kendilerine bir 'kader' biçilmişti zaten.

Osmanlı ve İran'ın durumu zaten malum Kürdistan coğrafyasını egemenliklerinde tutan 'yerli' güçler de oyunun kasırga etkisi yaratan rüzgârında dağılmaktan kurtulamadı. Hasta adam Batıda ve Kuzeyde sürekli yenilmekte ve geri çekilmektedir. Bir de Afrika ve Arap coğrafyasından kovulmuştur. Yapacağı tek iş, devlet hazinesini dolduran Anadolu ve Mezopotamya vergileriyle köylüleri beslemektir. Bu da, kıtlık, baskı, ölüm, zulüm ve Kürt mirliklerinin eski imtiyazlarının gaspı demektir. İran'daki merkezileşme çabası da aynı sonuçları verecektir. Ölmekten başka yol bırakmayan her canlının yapacağı gibi, toplumlarda (özelde Kürtler) isyan edecektir. 20. Yüzyıl başlarında karşıt kutuplardan, oyuna Fransa ve daha aktif olarak Almanya'nın da katılması 'bitkisel hayattaki' dengelerde kökten bir sarsılmaya yol açar. Sonrası ise yakın tarihe giriyor ve şu an bu tarihin sonuçlarının belki de son anlarını yaşıyoruz.

Çizdiğimiz bu çağ ve coğrafya çerçevesi ne kadar direnirse direnSin, iç dinamiklerin bir şey yapamayacağı anlamına gelmez. Yukarıda da bahsini ettiğimiz gibi, iki şekilde de bunun yolu açık (şans veya güçlü zihinsel kopuş) sonuçta bu çerçeveler de dinamiklerce şekillendirilir. Bu durumda da iç dinamiklerin yeni Kürt toplumunun ideolojik, siyasal, ekonomik yapısı ile önderlik ve sınıfsal mevzilenişlerinin neler ve nasıl olduğu önem kazanıyor.

İç Dinamikler

Osmanlının Anadolu topraklarında tutunmasından önce ve sonrasında da Kürdistan coğrafyası kendi renginde ve resmi özerk statülerde bölgesel mirliklerce yönetilmiştir. Yapı, devletçi uygarlık karşıtı demokratik komünal toplumun devamı niteliğinde geleneksel öz yönetim toplulukları, aşiret ve kabile birlikleri ve muhalif dinsel cemaatlerden oluşmaktadır. Osmanlı devletine bağlaşıklık ise, gerektiğinde asker gönderme ve belli miktarlarda vergi ödeme şeklindedir. İç politik mücadeleden kaynaklı zaman, zaman mirlikleri saraydan atamanın (yine hanedan ailesinden olsa da) yapıldığı, bunun çatışmalara neden olduğu; Sivas, Diyarbakır, Musul, Bağdat gibi valiliklere ait tasarrufların sıkıntılara yol açtığı olmuştur. Tersinden, yerel-feodal otoritelerin fazla inisiyatife sahip olması nedeniyle asker ve vergi toplamada, asayiş ve adaleti sağlamada keyfi, kayırmacı ve ayırımcı uygulamaların halkta patlamalara yol açtığı da olmuştur. Ama 19. Yüzyıla doğru yaşanan durum çok daha farklıdır. Her taraftan sıkıştırılan Osmanlı, elinde kalan toprak parçasını da yitirmemek için yerel beyliklerin otoritesini baypas etmek için valilikler eliyle yönetimi merkezileştirmek ve daha fazla asker ve vergi toplamak için baskıyı artırmaktadır. Bu durum, yıllarca süre gelmiş ilişkileri iki yönlü bozar: ağır vergi ve askerlik yükü halkta boğuntuya yol açmaktadır. İktidarın, baskının hiçbir dini, etnik gerekçesi olamaz. Ama yüzyıllarca kendisinden olanlarca yönetilmeye alışmış Kürt halkı, birden merkezden atanmış yabancı yöneticilerle, kendisinin geleneklerinden habersiz bürokratların ve diğer devlet otoritesiyle yüz yüze kalmaktadır. Söz konusu yabancı otoriteler halkın köklü olan geleneklerine saygı göstermesini de bilmemektedir. 19. yüzyıldakilerin günlük pratik detaylarını bilmesek de, 20. yüzyıldaki isyan denilen neredeyse tüm kargaşalarda halkın namusuna ve malına el atılmasıyla ortaya çıkan adli vakalar ateşleyici olmuştur. Neticede, her ne kadar otoritelerini kaybetmek istemeyen Kürt egemen sınıfların İngiliz veya diğer dış faktörlerce teşvik edilmesiyle patlamışlarsa, isyanlar halkın da isyanlarıdır, Kürt, Asurî, Ermeni farkı olmaksızın yakılan ateşin herkesi sarması ve katılım düzeyi bunun

göstergesidir.

Fakat isyanların en geleneksel otoritelerin önderliğinde seyretmesi en zayıf noktalarını teşkil etmektedir. Gerek isyanların perspektif kaybında ve gerekse başarısızlıklarında bu yapı dış dinamiklerden çok daha sorumludur. Kürdistan tarihinde direniş kadar ihanet çizgisinin de varlığından bahsediyoruz. Ama bu yapıda ihanetin yeri her zaman vardır ve meşhur 'cesur yürek' filmindeki derebeyinin hastalıklı babasının dediği gibi ' herkes ihanet eder!' Çünkü ihanet egemenlerin kanında vardır. Zira bir isyan başlatmak isteyen beylikler, öncelikle kendi beyliği içinde olmak üzere rakip odaklar nezdinde otoritesini tesis etmek ister. Geleneksel hanedanlıkta ülke toprakları (aşiret, beylik, bölge toprakları) aile mülkiyetidir ve kardeşler arasında paylaştırılmıştır. Otorite sağlamak isteyenlerin, öncelikle kardeşlik hukukunu bozarak kardeşlerini tasfiye edip mülklerine hâkim olur. Sonra diğer etnisitelere-beyliklere egemen olmak için saldırır. Bu şekilde dostluk hukuku da bozulmuş olur. Ve bu aşamaların her biri çok kanlı geçer. Bu otorite boğazlaşmasında egemen devletlere sığınmak, onlardan güç almak, onların imha seferlerine vurucu güç olarak katılmak gibi 'politikalarla' ihanet son derece 'normalleşir'. Bu noktadan sonra herhangi bir isyanda taraf değiştiren herhangi bir aşirete veya kişiye 'ihanetçi' demek belki bir öfkenin dışa vurumu, belki belagat, belki de edebiyat olarak bir şey ifade edebilir. Bu yorumla da ihaneti temize çıkarmak gibi bir meramımız yok elbette. Anlaşılması gereken şu ki, ihanet olarak tarif ettiğimiz gerçeklik Kürt egemen sınıflarında 'politika' olarak izlenmektedir ve günümüzde bile bu sınıfsal yapıların karakteri tümden değişmiş değildir. Bu zemin üzerinde aşiretler, kardeşler, yeğenler kolaylıkla taraf değiştirebilmekte, en kritik noktalarda arkadan vurabilmekte veya en 'masumundan' yarı yolda bırakabilmektedir. Gerek Behdinan gerekse Soran isyanları sürerken Botan beyliği, en azından 'tarafsız' tutulmuş, bu arada da kendi etrafındaki küçük otoritelere karşı Osmanlının yanında yer almayı tercih etmiştir. Hakkâri emirliği ile beraber Asurîlere, Yezidilere, karşı amansızca kullanılmış, İngiliz ve Osmanlı arasındaki satrançta hamle aracı olmuştur. Bedirxan' ın yeğeni Yezdanşêr'in yaptığını hatırlatmaya bile gerek yok. Beyliklerin bu boğazlaşma sonucu dağılmasından sonra aşiret aristokrasisi bu sefer Hamidiye alaylarında toplanarak Ermenilere, Ruslara ve gerektiğinde de isyan eden, boyun eğmeyen diğer aşiretlere karşı kullanılmaya devam etmiştir. Aşiretlerin veya beyliklerin silahlı güçleri zaten doğal toplum öz savunma gücü olma karakterini çoktan kaybetmiştir. Bunlar dejenerasyona uğramış paralı ordular olmuştur adeta. Bu nedenledir ki, askeri güçler günü gelince kardeşlerine karşı egemen güçlerin saflarında savaşmakta; yine başka bir gün geldiğinde de isyancı olabilmektedir. Kaldı ki aşiretlerin askeri güç tutabilmesi ancak egemen devletlerin fetih seferlerine katılım şartı ve ihtiyacını karşılayabileceği ölçüdedir. Dolayısıyla, halk için ne kadar haklı nedenleri, halkçı karakterleri ve halkın katılımı olsa da, isyanlar halk isyanı olarak sürmemiş ve sonuçlanmamıştır.

Türklerin çokça ifadelendirildiği gibi, eğer rakibini tasfiye edip yerine tam yerleşebilme olanağı yoksa en azından onu 'hasta adam' statüsünde tutmadır. Bunu Mısır valisinin İstanbul'u alma seferinde görmemiz olanaklıdır

Mirlikler dağıtıldıktan sonra hanedan aileleri genelde İstanbul'a alınmıştır. 20. Yüzyıldaki ulusal nüveli kalkışmaların çoğu bu nedenle İstanbul'daki Kürt aristokrat-aydın çevresi kaynaklıdır. Kültürel, edebiyat ve basın alanında önemli katkıları olan bu çevrelerin, karakterinden dolayı yine siyasi-ulusal irade olamadıklarını biliyoruz. Teorik anlamda bile beraber çalışamama illeti geleneksel yapılarında ve teorik iddialarından ötürüdür. Dağıtılmış olmalarına rağmen halen Bedirxan ve Nehri ailelerinin mirasçıları arasında 'Kürdistan' krallığı kavgası vardır. Bir çok diplomatik girişimde bu kavga bir handikap halinde yaşanmaktadır. İsyana başvurmuş olmalarına rağmen bu ailelerin çocukları devletin çok önemli mevkilerinde görev yapmaya devam etmektedir. Bu durum doğal olarak halktan kopukluğa ve yanı sıra halkta da bir güvensizliğe neden olmaktadır. Serihıldan'ların ulusal nitelik kazanamamasının belki de en temel nedeni budur. Bir bölge, aşiret ya da aile isyan ederken, karşıt olmasalar bile diğerleri en azından kıllarını kıpırdatmamaktadır. İsyanların müzmin bir şekilde yerel kalması, devlet politikalarından çok, Kürt egemen sınıflarının bu yapısından dolayıdır.

Bu halde bile devletlerin özel politikalarını göz ardı etmemek lazım. İngilizlerin Kürdistan da ki birliğe karşı Asurîleri öne sürmeleri, Osmanlının' da buna karşı Kürtleri harekete geçirmesi hem Kürtlerin hem de Asurîlerin iradesini kırmıştır. Aynı durum Rusya ile Osmanlı arasında Kürtlerle Ermenileri karşılıklı kırdırtma politikalarında da geçerlidir. Yenilen isyancı çocuklarını başkentlere getirip önemli mevkiler vererek aileleri birbirine karşı kullanma ve halkta bu 'önder' ailelere karşı güvensizlik geliştirme açısından başarılı olmuştur. Devlet için bunun riskleri' de vardır tabi. İstanbul'da aşırı güçlenen Bedirxan ailesinin, bir ara İstanbul valisine suikast düzenleyip sarayda darbe yapma

girişimleri bile olmuştur. Yine şeyh Übeydullah'ın oğlu 2. Meşrutiyet sonrasında meclis başkanı olmuştur. Oyuna Almanya'nın sürpriz dâhili ve ittihatçıların 'Türkçülük' macerası eklenmese, tarihin seyri farklı olabilecekti. Hamidiye alaylarıyla paramiliter güçleri arttırılan bazı aşiretler ve Kürt komutanlar (Xalid Bey gibi) sonradan aynı güçlerle devlete karşı da savaşabilmiştir. Yani devletler olabildiğine riskli politikalar izlemiş, ama sonuçta yine kendileri kazançlı çıkmıştır.

Özel politikalara değinirken, Dersimin özgün durumuna vurgu yapmadan geçmek olmaz. Bugün Kürt özgürlük hareketine karşı, tarihte benzerine ulaşılmamış Kürt ulusallaşmasına ve kimlikleşmesine karşı Dersimcilik, Alevicilik, Zazacılık üçgeninde adeta bir kontr-kimlikleşmenin dayatıldığını görüyoruz. Kimlikleşme elbette öz irade ve onur kazanma demektir. Ama bahsi geçen dayatmanın özellikle ulusal Kürt kimliğine karşıt bir konumlama içermesi ve gerisinde yatan nedenler bunun bir kontr-kimlikleşmeye çeviriyor. Bu konuyu ele alırken sanki bu dayatma cumhuriyet dönemine özgüymüş gibi bir yanılsamayı da yaşadığımız oluyor. Gerçekte Dersimin özgün-özerk ve yalnızlaşma/yalnızlaştırma konumu yüzyıllardır süregelmektedir. Bugün buna 'Zazacılık' desek yanılırız, çünkü Dersim yüzyıllarca Kürt kimliğini alenen yaşamış, yaşatmış ve kıskançça savunmuştur. Seyitlerin evlerinde her zaman Kürdistan renk ve sembollerini taşıyan bayraklar dalgalanmıştır. Bugün bu, 'Alevicilik' adına yansısa da yanıltıcıdır. Zira Tebriz den başlayıp Anadolu'nun içlerine kadar gardını alıp gelmiş alevi Safevilerin şahı İsmail' in birliklerini durduran da yine Dersimdir. Dersim asla otoritesine, özerkliğine, bağımsızlığına müdahale edilmesine izin vermemiştir. Ama bunun kendi kendini soyutlayan ve yalnızlaştıran sonuçlarını da büyük bir soykırım trajedisi olarak yaşamıştır.

Mirlikler dağıtıldıktan sonra hanedan aileleri genelde İstanbul'a alınmıştır. 20. Yüzyıldaki ulusal nüveli kalkışmaların çoğu bu nedenle İstanbul'daki Kürt aristokrat-aydın çevresi kaynaklıdır

Osmanlı literatürüne, 'Dersime sefer olur, zafer asla!' gibi bir söz yerleşmiştir. En son 1800'lü yılların ortalarına Doğru Osmanlılar Rusya'yla kırımda savaşa tutuşurken, Osmanlı orduları Dersimi dayanak ve geri cephe yapmak için birkaç sefer düzenlemiş, ama hepsinde de perişan halde geri çekilmek zorunda kalmıştır. Katliamlardan kaçan Ermeniler için de çokça sığınak olmuştur. Ama dediğimiz gibi bu mağrur, bağımsız, özerk başı dik duruşuyla Dersim, aynı zamanda kendisini Kürdistan'ın genelinden de soyutlamıştır. Yüzyıl boyunca gelişen isyanlar, adeta kendilerini hiç ilgilendirmemiştir; müdahil olmamışlardır. Devlet Kürdistan'ın asi coğrafyasında kademeli olarak hâkimiyet sağlarken, sıranın kendisine doğru geldiğini fark edememiştir. Koçgiri isyanındaki duruşu en çarpıcı olanıdır. Mebusların Ankara merkezli olarak belirlenmesine ikisi de karşı çıkmış, ama bu sebeple Koçgiri de isyan patlak verince bir kenara çekilmiştir. Bir kenara çekilmekle de kalmamış, isyanda binlerce çocuk, kadın ve yaşlıyı tehlikeli bölgelerden çıkarıp Dersim dağlarına emanet etmek isteyen Haydar beye Dersim aşiretleri sınıra silahlı güçler sevk ederek karşı koymuştur. Bu arada oluşmakta olan yeni rejimin paşa ve bürokratlarıyla da Dersimin kimi yerel otoritelerinin arası fena değildir. Bu kısmi 'barış' ortamında sürekli olarak yollar, köprüler, kışlalar inşa edilmektedir. Paşalar, valiler, kaymakamlar her gün yerel otoritelerini sofralarına çağırmakta; kendilerinin de M. Kemalin de Alevi olduğunu, Cumhuriyetin Alevi Cumhuriyeti olacağını yemin-billâh telkin etmektedirler. Yaşadığı kırım ve katliamların öfkesi ve dehşetiyle, bugün Dersim'i naif bir duygusallıkla adeta bu hatalarından ve gafletinden muaf tutma eğilimindeyiz. Ama böyle bir gerçeklikte var. Bugün böylesi bir ayrıksı duruş körüklenmekte, ulusal Kürt uyanışının göbeğinde bir gedik olarak oyulmaya çalışılmaktadır. Bu ayrıksılığın yüzyıllarca bağımsız duruşa rağmen sonuçta yalnızlaşmaya ve katliamlarla yüz yüze kaldığında da imdadına yetişecek kimseyi bulamamaya götürdüğünü hep hatırda tutmakta fayda var. Devlet geleneği için Dersim, ulaşılamayan ve ilk fırsatta imha edilmesi gereken bir çıbandır. Devlet hafızası güçlüdür ve kayıt altına alınmamış hiçbir hesap, kapatılmadan silinmez. 1920'lere doğru Dersim aslında 'tarafsızlığını' da bir ölçüde bozmuştur. Bozguna uğrayan Osmanlı kalıntıları, ittihatçılar ve Kemalistler soluğu Dersimde almış, bizzat sağır İsmet Desimlilerden Rusları Erzincan'dan çıkarmalarını rica etmiştir. Bu ricanın arkasından Dersimli' ler Rusları ve Ermenileri Erzincan'dan atmıştır. Bunun üzerine kara Kazım, sultanlık adına general unvanını üniforması ve madalyasıyla birlikte bizzat Seyit Rızaya giydirmiştir. Böylesine güçlü olduğu dönemlerde Dersim, bir ulusal politika tespit etmeyerek marjinal kalmayı tercih etmiş; rejim için başa çıkan kalmadığında da sıra kendisine gelmiştir. Bugün yeni ulusal stratejik süreçte (paradigmamızın etnik, dini, mezhepsel, kültürel çoğunluğuna; demokratik, ekolojik, cinsiyet özgürlükçülüğüne rağmen) Dersim' li Zazacılık-Alevicilik adına dışta tutma, hatta tekçi Cumhuriyet kalıntılarının mevzisi haline getirme politikalarının, as-

lında yeni bir şey olmadığını ve nelere yol açtığını da bu vesileyle hatırlatmakta yarar var.

Değerlendirilmemiş Çözüm Olanakları

Bazı doğrular herhangi bir gerçeğin (hakikatin) bir kısmını ifade edebilir. Bu doğruları ifade etmekte bir beis yok. Ama çok yönlü olan söz konusu gerçekliği ifade etmek için bu doğrular yeterli gelmeyebilir. Kürt isyanlarını değerlendirirken de çoğu zaman bu kısmi doğrular ezberini tekrar etmekten kurtulamıyoruz. İsyanlar esnasında, aldıkları diyalog çağrısıyla çatışmasız-siyasal özüm için görüşmeye giden kişi veya heyetlerin komplolara maruz kaldığı ve bu şekilde katledildiği, tutuklandığı veya tasfiye edildiği de, bu doğru-ezberlerden olabilir. Seyit Rızalardan Şerefkendiye kadar böyle örnekler sıralamak mümkün. Osmanlı padişahları da, Safevi şahları da bu anlamda entrikacılıklarıyla meşhurdur. 'Osmanlı'da oyun çok' sözü hiç de boşuna değildir. Demek ki bu yargımızın temel bir nedeni, bir nesnel zemini var. Ama yine de durumu izah etmek için yeterli değildir. Zira üzerinde durduğumuz veya kendisinden yola çıktığımız tüm örneklerde, diyalog çağrısına cevaben heyetlerin gidişi, isyanların gelişim ve zirve noktalarından ziyade kırılma ve yenilgi anlamındadır. İsyan ateşinin tüm görkemiyle yandığı esnada, zaten egemen devletin elçilere zeval vermesi politika olarak da anlamsız kaçacaktır. Çünkü zeval, ancak isyanı dağıtma anlarında getirilir. Cumhuriyet rejimi, aylarca esir tuttuğu Xalit bey ve Seyit Abdulkadiri ancak Şeyh Said'in teslim alındığı haberi geldiği gün infaz etmiştir. 12 Eylül rejimi, 15 Ağustos atılımı ile beraber idam uygulamalarını askıya almıştır. Taban ve taraftar dinamiği aktif olduğu müddetçe, İngilizler Berzenciyi defalarca serbest bırakmak zorunda kalmıştır. 'Oyun' elbette olacaktır. Sonuçta siyasetten, savaştan, iktidar mücadelesinden söz ediyoruz. Egemenlerin görüşme gelenekleri komployla veya yargı yoluyla tasfiye etmesi salt entrikacılıkla açıklanacak bir şey değil. İsyanların artık dağıtılmış olmalarına bağlı bir olgudur.

Konunun başında açıkladığımız zaman-mekân gerçekliğine rağmen, isyanlar sürecinde ak-kara ikilemi, yani ya isyan ya da inkâr ikilemi yoktur. Bu durum daha sonra Lozan sonrasına mahsustur. Güçlü bir öz duruş ve öz güvenle sorun zemininin çatışma dışı yöntemlerle veya gerçekten politik manevralarla çözümlenmesi mümkündür ve 'büyük oyun'da kurban olmanın önü belki de bu şekilde alınabilir. Nitekim isyanlar başladığında veya büyüdüğünde ilk olarak diyalog çağrısında bulunan taraf, genelde egemen devlet olmuştur. Revanduz isyanı yayıldığında İstanbul sarayı Mir Muhammed'e defalarca görüşme ve anlaşma çağrısında bulunmuş; Mir buna burun kıvırmasına rağmen Osmanlı sarayı kendisine gıyabında 'Miri Miran' unvanını verip otoritesini tanıdığını ilan etmiştir. ('Osmanlı zorlandığı için bunu yaptı; Mir güvenmemekte haklıydı' demenin siyasal bir karşılığı pek olamaz). Bu çağrı ve girişimler(evet, belki biraz daha azına tamah etmek şartıyla) büyük trajedilere yol açmayacak çözümler için bir fırsattır. Fakat Kürt egemen sınıfları güçlü göründükleri anda (İngiliz kışkırtmalarının da eşiğinde) görüşme ve anlaşmaya tenezzül etmemiştir. Osmanlı büyük güçlerle üzerine gelip dağıttığındaysa, gündemde olan artık 'görüşme' değil, 'teslim almadır'. İstanbul'da bir süre tutulup 'serbest' bırakılan Mir, ülkeye dönerken Sivas'ta komployla katledilir.

Osmanlı başkentinin işgal altında olduğu, Ankara'daki meclisin Ege'de Yunanlılarla savaş verdiği koşullarda patlak veren Koçgiri isyanında da aynı durumla karşılaşıyoruz. Meclis, Koçgiri ve Dersimi de Kürdistan'dan saymaktadır ve Kürdistan adına mebuslarının merkezi kararla belirlenmesine bu iki bölge itiraz eder. Koçgiri' nin itirazı eyleme de geçer ve kısmen isyana dönüşür. Ankara Meclisi, kararla komisyon kurup, kendileriyle görüşmeye gönderir. Kendi mebuslarını kendilerinin önerebileceği, Alişan ve Haydar beylere istenilen her çeşit mevkiinin verilebileceği taahhüdüne, Koçgiri'nin cevabı reddir. Sonrasında Meclis Ege savaşından bir ordusunu çağırıp isyanı bastırır. Ama Ege'de savaş devam ettiğinden ve ordun un'da oraya gönderilmesi gerektiğinden, kısmen 'yumuşak' bir tonda neticelendirilmiştir. Meclis toplanarak yerel mahkemelerin tüm ceza, müsadere ve idam kararlarını (şahsi ilişkileri sayesinde Dersime sığınabilmiş Alişer ve Nuri Dersimi dışında) kaldırtır, tutsakları serbest bırakır.

Meclis Ege savaşından bir ordusunu çağırıp isyanı bastırır. Ama Ege'de savaş devam ettiğinden ve ordunun da oraya gönderilmesi gerektiğinden, kısmen 'yumuşak' bir tonda neticelendirilmiştir

Yerel önderliklerce başlatılan, Xoybun'un müdahil olmasıyla İhsan Nuri'nin komutasına verilerek, son derece bilinçli, örgütlü, disiplinli bir harekâta vardırılan Ağrı isyanında da yine uzlaşı çağrılarının yeterince ciddiye alınmamasının sonuçları ağır olmuştur. Meclis özel oturum yaparak 'uzlaştırma komisyonu' kurmuş ve Kürt ağırlıklı mebuslarla oluşturulan bir heyeti görüşmelere göndermiştir. Gerçekleşen görüşmede önerilen çözümlerin yeterli-yetersiz tartışmasını, makalenin kapsamı gereği tartışma dışı tutuyoruz. Sonuçta en güçlü oldukları anda Kürtler çatışmasız çözüm olanağını de-

ğerlendirmemiştir.

Tabi bu redçiliğin birçok nedeni sıralanabilir. İlk egemen devletlere karşı güvensizliktir. Ama daha önemli olanı iç güvensizliktir. Aşiret reisleri veya dini önderliklerle temsil edilen heyetlerde önerilen çözümlerin aşiretleri birbirine karşı kayırma ve birbirine düşürme olasılığı neticede bir siyasal iradesizlik olarak yansımaktadır. Xoybun'un kısmen daha ulusal-modern temsiliyetine rağmen Ağrı isyanı görüşmelerinde bu kadar katı-retçi kalmasının altında yine 'saha' da etkin olan geleneksel aşiretçi güçlerin oluşu yatar. İç gerçekliğin böyle olması, kapitalist hegemonya güçleri ve bölgesel statüko devletlerini aklamaz. Burada sözünü ettiğimiz, ortaya çıkan çatışma dışı olanakların değerlendirilmemiş oluşudur. Geleneksel iktidarcılık biraz güçlendiğinde sorunu düşünecek basiretten yoksundur. Gözleri kararır adeta. Türkiye için arkasında duracak sanan Sımko' nun İran'dan gelen teklifleri peşinen ret etmesi de bundandır.

Yanı sıra, daha demokratik, özgürlükçü, laik kaygılarla ret edilen çözüm önerileri de vardır. Humeyni iktidarından sonra İran, direnen Kürt örgütlerine, İran'ın genelindeki şeriat rejimini benimsetmek koşuluyla Kürdistan'a özerklik statüsünü teklif eder. Kürtler, iç tartışma neticesinde teklifi ret eder ve direnişi sürdürür. Güçleri kırıldıktan sonra Avrupa'da görüşme maceraları ise, bildiğimiz trajedilerle son bulur. Bugün gerek Kürt cephesinde, gerek Türkiye sosyalist hareketi veya genel kamuoyu nezdinde ve dünya genelinde, Kürt özgürlük hareketinin böylesine güçlü olduğu, bölgesel konjonktürün elverişli olduğu ve silahlı çatışmayla Türkiye'de her türden krizi derinleştirerek devleti en çok zorlayacağı bir aşamada, kısmen çıtayı aşağıda tutan demokratik-siyasal çözüme neden başvurduğu sorusu çokça sorularak cevaplar tartışılmaktadır. Sebebi ise işte bu tarihsel arka plandır. Kürt hareketi görüşme ve anlaşmaya ancak en güçlü olduğu konjonktürde başvurarak ezberleri bozmaktadır. En güçsüz olduğu kırılma anında görüşmek egemenlere teslimiyet olarak algılanacak ve öyle muamele görecektir. Devlet açısından da 2000'lerde bu şansın değerlendirilmemesi yine böylesi bir ezberden kaynaklıdır. Ve her şeyden önemlisi, tabanı, ideolojisi, etkinliği itibariyle bu hareket geçmiştekilerden çok farklıdır. Büyük bir sosyal devrimi yaşayan ve gerçekleştiren bir dinamik tabana sahiptir. Önderliği en alttaki halk tabakalarına mensuptur. Görüşmelerde aile-aşiret çıkarlarıyla 'kandırılacak' kimse yoktur. Bu nedenle de görüşmeler ulusal bütünlüğü ve önderlik etkinliğini parçalamaktan çok, daha da güçlendirmektedir. Bunu hepimiz yaşayarak görüyoruz. İlkesel olarak meşru savunma zorunluluğu dışında, bu hareket zaten şiddeti benimsemeyeceğini ilan etmiştir. Ama ilkeselliğin ötesinde, siyasal öngörü gereği olarak da önüne çıkan fırsatı en iyi şekilde değerlendirmekten kaçınmamaktadır.

Biraz daha çarpıcı olması açısından, Filistin tarihinden bir örnekle sonlandırmak istiyoruz. Bugün Filistinliler için bunca bedelden sonra adeta bir zafer ve bir ütopya olarak ifade edilen 'iki devletli çözüm', aslında daha 1930'ların sonunda milletler cemiyeti düzeyinde Filistinlilere önerilmiş ama Filistinlilerce kabul edilmemiş olan bir çözümdür. 70 yıl önce ellerinin tersiyle ittikleri bir çözüm olanağı, bugün Filistinliler için 'zafer' sayılacaktır.

Barış Süreçlerinde Müzakerelerin Rolü

Selma Irmak

Barışın sağlanması, ihtilaflı tarafların arasındaki husumete son verilmesi ve var olan anlaşmazlığa barışçıl bir çözüm bulunması için diplomatik yolların kullanılması anlamına gelir.

Özerk Barselona üniversitesi, barış kültürü okulu idarecisi akademisyen Viçine Fisas Armengol'un barış süreçleri ve silahsızlanma ile ilgili 30'un üzerinde araştırma ve inceleme çalışması vardır. Armengol bu çalışmalarında barış sürecini şöyle tanımlar; 'bir barış süreci, hem şiddete son verebilecek bir anlaşma sağlamak, hem de üçüncü kişilerin ara buluculuğunu gerektirecek müzakereler aracılığıyla bunu yerine getirmek için gösterilen bir çabadır. Bu tanımlama ile Armengol "sürecin anlık bir zaman dilimi olmadığını" ortaya koymaktadır. Böylece de "diyalog ve mutabakat yoluyla fiziksel şiddete son verebilecek paktlar ya da anlaşmaların önü" nün açılacağına inancını dile getirmektedir. Devamla bu "anlaşmaların yerine getirilmesiyle aynı şekilde anlaşmazlığın ortaya çıkmasına neden olmuş yapısal şiddetin üstesinden gelmeyi sağlayacak yeni bir ilerleme ve gelişim evresini başlatmak" mümkün olacaktır demektedir. Armengol devamla "Bu şekilde, belirli bir zaman diliminde, şiddetin ve silahlı anlaşmazlıkların hüküm sürdüğü önceki duruma son verecek anlaşmalar yapmak için müşterek bir çaba içerisinde olan, zarar görmüş tüm aktörlerin dâhil olduğu zamana yayılmış bir evre ya da aşamalar dizisi olduğunun altını çizmek istiyorum". Diyerek barış süreçlerine ilişkin görüşünü de formüle etmiş olmaktadır.

Çok aktörlü ve çok taraflı olarak galipler ve mağluplar üzerinden, savaşın bitiminden hemen sonra yeni bir savaşın nüvelerini eken anlaşmalar düzleminde yapılan barış süreçlerini kapsar. Bunlara ne kadar barış denilebilinirse elbet!

Bu tanımlamadan yola çıkarak bir 'Barış Süreci'nin açık bir şekilde müzakere ve arabuluculuk evresini bünyesinde bulundurduğunu söyleyebiliriz. Yani savaşı sona erdiren bir anlaşma yapmak ya da pakt kurmaktan öte bir anlam taşır.

Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan Sevr Anlaşması da kendi meşrebince bir barış anlaşmasıdır aslında. Akabinde yürütülen bir dizi konferans ve toplantıyı ihtiva eden Lozan sürecini Sevr'in müzakere edilmesi süreci olarak tanımlamak mümkün olabilir.

Ne hazindir ki, 19. Yüzyıl ve 20. Yüzyılın ilk yarısını kapsayan süreç, çok kanlı biten çatışma süreçlerinin, çok aktörlü ve çok taraflı olarak galipler ve mağluplar üzerinden, savaşın bitiminden hemen sonra yeni bir savaşın nüvelerini eken anlaşmalar düzleminde yapılan barış süreçlerini kapsar. Bunlara ne kadar barış denilebilinirse elbet! Zira her bir savaştan sonra yapılan barış anlaşmasından sonra yeni bir savaş patlak verir. Yapılan barış anlaşmaları, toplumsal barışı veyahut barışın inşasını hedeflemediği için, müzakereler barış masası değil, pazarlık masası olmuştur. Refah ve huzur değil daha çok acı ve yıkım yaratmıştır. Dünya tarihinin en büyük trajedilerini, milyonları bulan ölüm, korkunç sınırlara ulaşan açlık, göç ve yıkım sürecinin bu dönemde yaşandığını söylemek abartılı olmaz. Sevr ve benzeri anlaşmalar böylesi anlaşmalardır.

20. Yüzyılın son çeyreğinde başlayan, 21. Yüzyılda hızlanarak devam eden, özellikle sol bloğun dağılması, Berlin duvarının yıkılması, Sovyet Rusya'nın çözülmesiyle başlayan süreçle birlikte savaşların, toplumsal yapı üzerinde yarattığı yıkım ve tahribatların özü değişmemekle birlikte, renginin, biçiminin ve yöntem-

lerin değiştiğini belirtmek gerekir.

Bununla birlikte çatışmaların önlenmesi, çatışmalı bölgelerde arabulucu rolü üstlenerek diyalog ve temasın kurulması, müzakere yöntemiyle sorunları halli yoluna gidilmesi, yani barış kültürünü oluşturma bağlamında giderek gelişen, sonuç alan ve bilimsel bir disiplin olmaya başlayan bir süreçten de söz edebiliriz. Bu konuda başarılı çalışmalar yürüten Vinçene Fisas; 'Ne kadar zorlu ve kalıcı olsalar da mevcut anlaşmazlıkların pek çoğunun askeri yüzleşmeye karşın barışçıl yolla çözümü ile ilgili umudumuzu devam ettirmemizi sağlayan müzakere kültürünün hâkim olduğu bir çağdayız. Endonezya (AÇE), Kuzey İrlanda, Sudan'ın Güneyi, Nepal, Burundi ya da Lübnan gibi çok farklı kontekstlerde barış sağlanmasına olanak vermiş ve arkalarında onlarca, yüzlerce, hatta binlerce mağdur bırakarak onlarca yıl sürmüş anlaşmazlıklara son vermiş, beş yıllık (2005-2009) döneminde imzalanan 25 anlaşmada bu müzakere kültürü yansımaktadır'. Derken bu umut verici gelişmeye işaret edilmektedir.

Girişte de belirttiğimiz gibi müzakere süreçleri, barış sürecini ören tuğlalar gibidir. Küçük parçalar halinde, teker, teker konulur tuğlalar. Her bir sıra duvar, diğer sıranın alt yapısıdır aynı zamanda. Sabır, bilgelik, diplomatik yetenek, esnek ve kıvrak bir zekâ ile birlikte yaratıcı, yapıcı manevra kabiliyeti gerektirir. Kırılgan olma özelliği yüksek olan barış süreçlerinin mukavemetini bahsettiğimiz planlı müzakere süreçleri güçlendir. Şöyle ki; bir tuğla kırılsa, bir sıra bozulsa, hatta örülen bir duvar yıkık olsa bile, baştan almak, yeniden yapılandırmak mümkündür. Müzakere süreçleri böyle bir esneklik, dolayısıyla direngenlik sağlarlar. Yeter ki vazgeçilmesin. Her ne olursa olsun devam etme kararlılığı sergilensin.

İRA sorununun çözümünde Tony Blair, yürüttükleri çözüm sürecini bir deneyim olarak aktarırken, barış sürecini bisiklet pedalını çevirmeye benzetir. 'pedal çevirmeye devam etmelisiniz, durursanız bisiklet devrilir ve onu yeniden doğrultmak çok zordur' der. Zaten kendi çözüm süreçlerinin sloganı da 'asla vazgeçme!' olarak belirlemişlerdir. Bu, aynı zamanda bir kararlılık ifadesidir.

Müzakerelerin diğer bir rolü de, taraflara asıl savaşın sebebini hatırlatmasıdır. Zira yıllarca birbirine karşı silah başta olmak üzere her türlü şiddeti uygulamış olan taraflar bir süre sonra asıl gündemden uzaklaşırlar. Savaşa konu olan mesele sadece bir gerekçe haline gelir. Tek realite savaşın kendisi olur. Bu arada tarafların birbirine uyguladığı şiddet ve savaşın yarattığı yıkım, ortaya çıkan savaş suçları, göç, yoksulluk, intikam ve karşının canını yakmak amacıyla gerçekleştirilen vahşet, savaşın sürüp gitmesi, giderek beslenip büyümesi ve savaşanlar dâhil tüm toplumu yutan bir canavara dönüşmesi kaçınılmaz bir hal alır. İnsanlık suçu kapsamına giren insan hakları ihlalleri, savaş kurallarını hiçe sayan uygulamalar ve bunlara karşın öç alma duygusu ve misilleme ile devam eden kısır döngü dünyayı cehenneme çevirir. Bu nedenle savaşın kazananı yoktur denilmektedir. Evet, savaşanın kazananı yoktur. Çünkü savaşta herkes kaybeder. Bir zafer kazanılsa bile, ne o zaferi kutlayacak kimse kalmıştır geride, ne de kutlama için yaşam sevinci ve takat kalmıştır. Savaşın insanı insanlıktan çıkarması, canavarlaşan gerçeğinin altında bu korkunç yıkım yatar. Müzakerelerin asıl rolü, savaşın geri dönülemez raddeye varmasını engellemektir.

Tam da bu nedenle, Mahatma Gandhi gibi insanlar, yeni bir çığır açacak şekilde, 'göze göz, dünyayı kör eder' diyerek insanlığı hak aramanın ve şiddete karşı koymanın başka yol, yöntemlerini aramaya yönlendirmişlerdir.

Müzakereler, savaş süreçlerinin zararından dönülen karı tarif eden yollardır demek yanlış olmaz. Çok basit bir diyalogla halledilebilecek sorunların savaş yöntemiyle devleştiği, çıkmaza girdiği durumlarda müzakerelerin en kestirme yol, çözücü anahtar rolünü oynadığını görmekteyiz. Karşılıklı oluşan önyargıların kırılması empati kurabilme yeteneğinin gün ışığına çıkması müzakere süreçleriyle başarılabilmiştir. Silah seslerinin sağır ettiği kulaklar müzakere süreçleriyle duyar hale gelebilmiştir. Öfke ve nefret birikimleri karşılığın olmadığını görünce, yerini aklıselime bırakmaya başlar.

Elbette bu ifade ettiklerimiz bir anda olup bitmez. Her şey bir süreç işidir ve yavaş, yavaş inşa olur. Savaş'la sıkılan yumruklar, barış sürecinde yürütülen müzakere ve diyaloglarla gevşer. Yumruklaşma, tokalaşmaya evirilir.

Müzakere süreçlerini koşullayan etkenlere bir göz atacak olursak;

Bir kere müzakerelerin başarılı olması için önemli ön koşul, tarafların askeri olarak kazanamayacağını, askeri olarak başarılı olunsa dâhi politik olarak birbirlerini tamamen yenemeyeceğini, bitiremeyeceğini anlamasıdır. Guatemala gibi iki yüz bin kişinin öldüğü ve 1982-83 yıllarında soykırımın işlendiği bir ülkede barışın sağlanabilmesinin müzakereler sayesinde olduğunu belirtmekte yarar vardır. Keza Kuzey İrlanda'daki sorunun kökeni 16.Yüzyıla dayanır. Yani İngilizler ve İskoç yerleşimcilerinin İrlanda Adası'na gelmesinden günümüze kadar sürer. Son 30 yılda ise toplumsal kutuplaşmanın bir bölünmenin en üst seviyeye geldiğini görmekteyiz. Nihayet İngiltere ve Katolik İrlandalılar sıkılı yumruklar ve karşıyı şeytanlaştırma politikası yerine, sorunu müzakere et-

meye ikna olarak çözüme en yakın noktaya gelmişlerdir. İspanya ile Basklılar arasındaki sorun, Güney Afrika, Kolombiya, Nepal, Sudan, Ruanda gibi ülkeler müzakereler için örnek verilebilir. Yine 2003'teki Tusunami felaketiyle korkunç bir yıkım yaşayan Endonezya'da, savaşan taraflar bu doğal afetten sonra savaşmaktansa, müzakere yoluyla sorunu çözmeye çalışmıştır. Buna benzer daha pek çok örnek sıralayabiliriz. Bu deneyimlerden çıkarılan temel sonuç, etkileyen faktörler farklı olsa da sorunun çözüme kavuşturulmasının en sağlıklı ve kalıcı yolunun müzakere olduğu gerçeğinin görülmesidir.

Çatışma süreçlerini müzakereye evrilten etmenleri ise şöyle sıralamak mümkün;

1- Yenişememe Durumu; Tarafların askeri olarak birbirine güç getirebilmesi ama politik ve fiziki olarak birbirini bitirememesi durumudur. Bu durumda çatışma bir kısır döngüye girer, anlamsızlaşır ve kayıplar daha acı verici duruma gelir. Dolayısıyla kamuoyunun hem tepkisi artar hem de desteği azalır. Bu durumda müzakere kaçınılmaz olur.

2- İzole Olma Durumu; Savaşın yarattığı ortamda anti-demokratik uygulamalar, ağır insan hakları ihlalleri, savaş suçları artar. Devletler hem içeride hem de uluslar arası arenada zor duruma düşer çoğu zaman dış platformlarda protesto edilir, dışlanır, ihtar edilir. Dolayısıyla diplomatik açıdan prestij kaybına uğrar. Direniş güçleri de giderek marjinalleşir ve halk desteğini kaybeder. Artık müzakere zamanının geldiği anlaşılır.

3- Aşırı Kayıplar; Yüz binleri bulan sayıda kayıp, taraflara ağır bir sorumluluk yükler. Genç nüfusun yok olma tehlikesi baş gösteren savaşı başlatan nesil neredeyse bittiği için, ikinci, üçüncü kuşaklar savaşa devam eder. Sudan, Nepal, Filistin böylesi örneklerdir.

4- Doğal Afetler, Yoksulluk; Endonezya'da ki Tusunami'yi belirtmiştik. Deprem, kıtlık, savaşın en çok ekonomiyi etkilemesi nedeniyle yoksulluk, üretimsel yaşamın felç olması sonucu ölüm sınırına gelen açlık, kırım yaratan hastalıklı durum, müzakereyi ve çözüm arayışlarını silahsız yapmayı zorlayan bir diğer etkendir.

5- Bir Tarafın Galibiyeti; Sri Lanka örneğinde olduğu gibi, savaşan direnişçi tarafın topyekûn imhası, kadınlarla müzakereyi gündemleştirir. Guatemala'da direnen Maya halkının neredeyse neslinin tükenmesi (1982-83'te bir soykırım uygulanmış, öldürülenlerin yüzde 83 ünün mayalardan olduğu belirtilmiştir) bir başka örnektir. Nihayetinde Guatemala devletin Mayalarla müzakere sürecine oturmuştur.

6- Karizmatik Liderlik; Güney Afrika örneğinde gördüğümüz üzere hareketin lideri olan Nelson Mandela müzakere yöntemini esas alınmasında rol oynamıştır. Kuzey İrlanda da Gerry Adams belli boyutlarda bir liderlik rolü oynamıştır. Bugün Kürt sorununu müzakere yöntemiyle çözümünde Kürt özgürlük hareketi lideri Sayın Abdullah Öcalan'ın da belirleyici ve etkin bir rol oynadığını görmekteyiz.

Bir bölgedeki çözüm sürecine bazen bir, bazen birden çok etmen etki eder. Uluslar arası güçler, konjonktürel durum, uluslar arası dengeleri de bu etmenlere eklemek lazım. Her süreç gibi, müzakere süreçlerinin de bir iç dinamiği ve diyalektiği vardır. Tuğla örneğini hatırlayalım; her şey bir dizin halinde bir disiplin içindedir. Adımlar birbirini destekleyecek ve güçlendirecek biçimde atılır. Kurallı, mekanik bir sıralamadan söz etmiyoruz herhalde. Olgunlaşan şartlar zaten kendini sürece dayatır ve adımların atılmasını kaçınılmaz kılar. Öncelikle müzakerelere, taraflar olmadan başlamanın mümkün olmadığını belirtelim. Zaten müzakere sözlük anlamıyla da; karşılıklı konuşma, bir sorunu enine boyna tartışma anlamına gelir. O nedenle silahların öncelikle susup, siyasetin, diplomasinin konuşması gerekir.

Bu bağlamda müzakerelerin en önemli mekanizması diyalogdur diyebiliriz! Ancak önemle belirtelim ki müzakere süreçlerinde yatay diyalog esas alınmalıdır. Yani görüşmeler yaygınlaştırılmalı, halk bu sürece dâhil edilmelidir. Diplomatik çerçevede elit kesimler arasında gelişen diyalog bir müzakere masası oluşturmaz. Olsa, olsa dar çıkarlara hapis olan bir pazarlık oluşturur. Unutulmamalıdır ki, barış masasını, pazarlık masasından farklı kıran şey; barışın inşasıdır. Diğer türlüsü bir pakt, antlaşma ya da karşılıklı al gülüm-ver gülüm olur ki, bununda sözünü ettiğimiz toplumsal barışla, barışın inşasıyla hiçbir alakası yoktur. Müzakereler, ilkin aracıların aracılığıyla taraflar arasında ilk temas, mesaj iletimi, giderek sıklaşan ve yoğunlaşan gizli diyaloglar biçiminde başlar. Buna gizli müzakere demek mümkün. Dünyadaki pek çok örnekte bunu görmekteyiz. Zira Kürt sorununda 1993'te Cumhurbaşkanı Turgut Özal aracılığıyla devletin ilk defa PKK hareketiyle diyalog çabasını görürüz. Ardından Necmettin Erbakan, daha sonra kimi askeri yetkililer PKK lideri Sayın Öcalan'la sorunun çözümüne dair diyalog gelişiminde bulunurlar. Sayın Öcalan'ın da teyit ettiği üzere askeri yetkililerin 1997'de PKK'nin cezaevindeki

temsilcileri aracılığıyla başlayan diyalog, daha sonra 1999'da aynı ekip tarafından İmralı cezaevinde 2005'e kadar devam eder. Uzun bir süre kesintiye uğrayan görüşmeler 2010'da Oslo görüşmeleri diye bildiğimiz süreç olarak devam eder. Bu sürece PKK'nin hem Kandil hem Avrupa örgütlerinin üst düzey yetkililerinin de sürece dâhil edildiğini görürüz. Gizli müzakereler, kamuoyuyla paylaşılmadığı için, bunlar çok güçlü olan görüşmeler değildir. Ancak sürecin olgunlaşması, belli bir çerçevenin çizilmesi ve taraflar arasında önemli konularda anlaşma sağlanmasında önemli rol oynar. Başka bir ifadeyle sürecin ana rahmidir denilebilir. Her şey bu dönemde şekillenir. Gizli görüşmelerde müzakere edinilen konularda mutabakat sağlandıktan sonra, açık müzakere sürecine geçilir. Kürt sorununda İmralı süreci açık müzakere sürecidir. Bu süreçte, diplomasi, yatay diyalog, kullanılan dil ve terminoloji üst seviyede önem kazanır. Süreç, yanlış atılan bir adım ya da üslup hatası yüzünden sabote edilmeye açık hale gelir. Geriye dönüş ihtimali artar. Bu süreç sırat köprüsünde yürümeye benzer. Her iki tarafın azami dikkatini gerektirir. Müzakerecilerin politika yeteneği, kararlılık ve samimiyetleri, cesaret ve iradeleri bu süreçte açığa çıkar. Kürt sorununda içinden geçtiğimiz günler, bu süreci ifade eder.

Müzakereler doğası gereği ilkin yürütme erkiyle yapılır. Sonrasında sürece yasama, yani parlamento dâhil olur. Buna yasal müzakere de demek mümkün. Bu süreçte, savaşa neden olan ve süreci tıkayan yasalar yerine kolaylaştırıcı yasal düzenlemelere ağırlık verilir. Yasal düzenlemelere ilişkin müzakereler, barış sağlanana kadar da devam eder.

Önemli bir diğer nokta da müzakerelerde üçüncü kişilerin yani arabulucuların rolüdür. Açık müzakereler başlatıldıktan sonra sürecin sağlıklı yürümesi, taahhütlerin yerine getirilmesi, kolaylaştırıcı önerilerin geliştirilmesi ve kimi kez tıkanma sürecinde tarafların tavizler vermesi, öz veride bulunulmasını sağlamak arabulucuların işlevidir. Barış anlaşması imzalanana kadar; silahların tesliminden, tazminatların ödenmesine kadar her konuda görev üstlenirler. Bunlar daha çok ulusal ve uluslararası güçlerden, BM, BM güvenlik konseyi, barış inisiyatifleri ve bağımsız ülke ve kuruluşlardan oluşurlar.

Müzakere süreçlerinin başarılı olması ve sonuç alması için;

Devletin kurumları barış konusunda tek bir yapı halinde hareket etmelidir. Devletin bir kanadı müzakere masasında otururken, bir diğer kanadı savaşı kışkırtırsa sonuç alınamaz. Özellikle ordu yani askeri güçler ya barışa ikna edilmeli ya da güç dengesini etkilemeyecek seviyeye getirerek kontrol edilmelidir. Türkiye'de yıllarca barışın gerekliliğini dillendiren cılız sesler çıksa da devletin bütünlüklü yapısı savaşın devamında ısrarcı davranmıştır. Geçmişte cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın ani ölümü hala savaşta ısrar edenleri şüpheli sıfatıyla sis perdesi altında tutmaktadır. Başbakan Erdoğan'ın 'gerekirse baldıran zehir'i içerim' söylemi barış karşıtlarından gelebilecek riske işarettir.

Taahhütlere uyulmalı, taraflar ödün vermeyi bilmelidir. Müzakere süreçlerinde söylemde ve talepte ısrar olmaz. Gerektiğinde taviz vermeyi, güven verici adımlar atmayı göze almak gerekir. 'olmazsa olmaz' gibi sabit söylem ve duruşlar müzakerelerin ruhuna terstir. Mutabakata varma, orta yolda buluşma hedeftir. Bütün Kürt tarafının da, devletin de böyle bir tutumu esas aldığını görmekteyiz.

Özal'ın ani ölümü hala savaşta ısrar edenleri şüpheli sıfatıyla sis perdesi altında tutmaktadır. Erdoğan'ın 'gerekirse baldıran zehir'i içerim' söylemi barış karşıtlarından gelebilecek riske işarettir

Müzakerelerin başarısı için iktidar kurumları içinde bütünlük olmalı. Hükümetler barış sürecini bir devlet projesi olarak ele almak, tüm kurumlarını başta yürütme erki olmak üzere, yasama, yargı organlarını, ordu ve kolluk kuvvetlerini bir ahenk ve bütünlük içinde çalıştırmak, barışın hizmetine sokmak durumundadır.

Devletin politikası, farklı partilerin hükümet olmasıyla değişmemelidir. Devlet geleneğinin ve stratejik politikalarının devamlılığı esastır. Bu durum en çok barış süreçleri için geçerlidir. Pek çok örnek bize göstermiştir ki iktidar değişimiyle, strateji de değişirse çok daha kanlı bir süreç başlar.

Sorunu ancak iç aktörler çözebilir. Uluslar arası aktörlerin süreci domino etmesine izin verilmemelidir. Pek çok yerde çatışmalar zaten uluslar arası çıkarlar ve dengeler nedeniyle çıkmıştır. Ülke içindeki çelişkiler bu güçlerce çatışmaya dönüşmüştür. Yine uluslar arası politikalar reel- politik olarak ele alındığından çoğu zaman hak mücadelesi veren ve mağdur olan direnişçiler değil, devlet güçleri desteklenmiş hatta istihbarat ve lojistik destek sunularak ortak olunmuştur. Guatemala'daki katliamdan çok sonra, 1999 yılında ABD başkanı Bill Clinton devlet güçlerini desteklemenin hatalı olduğunu söylemiş ve bundan dolayı özür dilemiştir. Sri Lanka'da da Tamil gerillalarına uygulanan soykırımdan sonra Türkiye Cumhurbaşkanı dâhil,

pek çok ülke devlet güçlerini tebrik etmiştir.

Müzakerenin başarısı için asıl olan hükümetin barışa demokratik bir yolla ulaşmak isteyip istemediğidir. Çoğu zaman hükümetler, direnişçilerle masaya otururken bir yandan katliam hesapları yapılmış, direnişçilerin gücünü ölçmeye çalışmışlardır. Böylesi durumlar oyalama, kandırma ve ani baskınla gafil avlama projelerini ifade eder. Bu ikiyüzlü tutum çok tehlikeli ve kesinlikle sonucunda daha büyük felaketleri getiren tutumlarıdır. O nedenle barışa samimiyetle ikna olduktan sonra masaya oturmak daha hayırlıdır. Masaya oturduktan sonra verilen sözler yerine getirilmelidir.

İki tarafın da masaya otururken barışın hangi faydaları sağlayacağını bilmesi müzakerelerin sonuç alıcı ve başarılı olmasını sağlar.

İki tarafın da sürece yaklaşımını denetlemek için bağımsız, barış sürecini izleyen bir gözlem sistemi kurulmalıdır.

Müzakerelerin istendiği gibi gitmesi durumunda her zaman bir (B) planı olmalıdır. Karşılıklı olarak adım atılması gereken yerde bir tıkanma yaşanmışsa, farklı bir yöntem izleme ya da başka bir konudan giriş yapma bir tedbirdir. Örneğin kullanılan enstrümanların işlevsiz olması halinde başka bir enstrümanın devreye girmesi, her aşama için negatif durumlara alternatif hazırlama (B) planları çerçevesinde ele alınması gereken sürecin devamı için elzem durumlardır.

İki taraf da müzakereleri sıfır toplamlı bir oyun değil, bir süreç olarak görmelidir.

Belirtmeden geçmeyelim, sürecin bel kemiği, müzakere edilen konulara ilişkin hazırlanan bir yol haritası oluşturulur. Yol haritası olmadan bir barış sürecine giriş olmaz. Dünya örneklerinde de görüldüğü gibi, Kürt sorunu gibi ağır ve karmaşık bir sorun çözülürken, bir yol haritasının olmaması düşünülemez. Sayın Öcalan'ın da 2011'de hazırladığı ve devlet yetkililerine sunduğu yol haritası da sürecin ana krokisi gibidir. Çözüm ve çözümsüzlük ayrıntılandırılmış ve sonuç itibariyle formüle edilmiştir. Barışın yol haritasında bu güne kadar denenen ancak çözüm olmayan çözüm yöntemlerinden ve müzakerelere dayalı çözüm perspektifinden söz edilir;

1- Geleneksel İmhacı Ve İnkârcı Çözüm Planı: Daha çok devletin esas aldığı, temeli askeri şiddete ve güvenlik politikalarına dayanan asimile etme, baskı uygulama, sindirme, göçertme ve ekonomik şiddetle desteklenen çözüm planıdır. Neredeyse yüz yıldır denenen ve geldiğimiz aşamada iflas eden bir yöntemdir.

2- Federalist Milliyetçi Çözüm Planı: Kürtlerin bölücülük ve ayrılıkçılıkla suçlanmasına neden olan '90'lı' yıllara kadar PKK'nin de ayrı bir devlet kurma tezi üzerinden geliştirdiği ulus-devlet temelli bir yöntemdir. Silahlı mücadele bu çözüm planının ana eksenini oluşturur. 21. Yüzyıl gibi sınırların anlamını yitirdiği, silahın meşru savunma kapsamında bir anlamının olduğu bir dönemde ayrı sınır, ayrı devlet yerine, demokratik birliktelik, konfederal bir yapı, kâğıt üzerinde kalan, geçirgen hudutlar seçeneği bu çözüm biçimini de geçersiz kılmıştır.

3- Demokratik Çözüm Planı: Sayın Öcalan'ın 1993'te Lübnan'ın Bar Elias kasabasında ilan ettiği ilk ateş kesten bu güne kadar neredeyse iğneyle kuyu kazarak geliştirmeye çalıştığı çözüm yöntemidir. Zaman içinde olgunlaşan bu yöntem İmralı süreciyle belirgin bir şekil kazanmıştır. Demokratik siyasetin esas alındığı yöntemin temeli müzakerelere, diyalog sürecine, karşılıklı oluşturulan barış masaları yöntemine dayanır. Bu yöntemle çözülmeyecek hiçbir sorunun olmayacağına inanan Sayın Öcalan, zamanla buna hem Türk devletini ve KCK yapısını, hem Kürt ve Türk kamuoyunu hem de dengede kalan konjonktürel güçleri ikna etmeyi başarır.

Şimdi yaşadığımız süreç, barışın inşa edilmesi sürecidir. Diyalog yöntemi barışı inşa edecektir. Tarih bunun başarılmış örnekleriyle doludur. Elbette barışın oturtulması kolay değildir, kuşaklar alacaktır. Binalar, köprüler, yollar hızla inşa edilebilir. Ancak bazı şeylerin kafalarda ve kalplerde tamiri çok uzun zaman alır. Şimdi bize düşen, hakikate ulaşmak için kalbimizle dünü bugüne bağlayan yolları bulmaktır. Biliyoruz ki, 'tarih, duymasını bilenler için gerçeğin şaşmaz pusulasıdır'.

Çağdaş Kürt Hareketleri Ve PKK'nin Ortaya Çıkışı

Yılmaz Dağlum

Çağdaş Kürt Hareketlerinin tarihi, önderlikleri, özellikleri, sosyal temelleri, iç ve dış dayanakları vb. konularda çok sayıda makale, broşür ve kitap gibi eserler yayınlanmış olmasına karşın, bu konudaki araştırmaların son derece yetersiz olduğunu belirtmekte yarar vardır. PKK'nin ortaya çıkışı konusunda ise bir cehalet olduğunu söylemek abartı olmaz.

Kürt ve Kürdistan özgürlük mücadelesini 19 ve 20. yüzyıllardaki burjuva demokratik devrimlere, burjuva-küçük-burjuva ya da "proletarya öncülüklü" çağdaş ulusal kurtuluş hareketlerine benzetmek, onlarla karşılaştırmak mümkün değildir

Genel anlamda Kürt ve Kürdistan Tarihi, özelde Çağdaş Kürt hareketleri tarihi merkezi hegemonik iktidar sahipleriyle bölgesel sömürgeci devletler tarafından bilinçli olarak karanlıkta bırakılmıştır. Özellikle de son iki yüz yıllık tarihi belgeler (anti Kürt antlaşmalar, emperyalist merkezlerle bölge temsilcilikleri arasındaki yazışmalar, bölgesel ve uluslararası konferans/kongrelerdeki tartışma ve kararları gibi) "devletin güvenliğini ilgilendiren devlet sırrı" ya da "yasak" kapsamına alınarak karanlıkta bırakılmıştır. Tarihi belgeler parça, parça emperyalist metropollere taşınmış ve taşınmakta, tarihi mekânlar ise "yasak bölge", baraj yapımı gibi uygulama ve yöntemlerle yok edilmektedir.

Bir halkın hedefi olduğu kültürel soykırımın başarılı olmasının ilk koşulu, o halkın tarihi ile bağlarının koparılmasıdır. Tarih bilincinin karartılması, kendisi olabilmesinin önlenmesi anlamına gelmektedir. Kendisi olmayan, olamayan bir halkın başkaları tarafından kullanılması kaçınılmazdır.

Kökleri toplumsallaşmanın başlangıcına kadar uzanan; insanın toplumsallaşması, dolayısıyla insanlaşmasının ana kaynaklarından biri olan Mezopotamya'nın kadim halkı Kürtler, tarihlerinden koparılmadan, tarihi bilinçleri karartılmadan hiçbir güç tarafından egemenlik altına alınamazlardı. Merkezi hegemonik iktidar sahipleri tarihi tecrübeleriyle bu gerçeği iyi bildiklerinden, ilk saldırı hedefleri de Kürtlerin tarih bilinci olmuştur. Onun için de yürütülen kültürel soykırımın birincil hedefi Kürt-Kürdistan tarihini karartmak, onun yerine hâkim ulus egemen sınıflarının tarihini koymak olmuştur. Bu da beraberinde halklar için doğru ve yanlışların karıştırılması, halklarınkinin yerine egemenlerin doğru ve yanlışlarının yerleştirilmesini getirmiştir. Bu nedenle de Kürtlerin algılarında çıkarlarının nerede başlayıp nerede bittiği, kimin dost kimin düşman olduğu, neyin iyi neyin kötü olduğu sorularının yanıtı bırakılmamış ya da çarpık yanıtlar yerleştirilmiştir.

Son kırk yıllık mücadeleyle bu durum değişmeye başlamıştır. Kürtler kendi adlarına siyaset yaparak çıkarlarını geliştirmeye ve geleceklerini kendi elleriyle inşa etmeye başlamışlarsa eğer, bu son kırk yılda yeniden tarih bilinciyle tanışmaları ve kendi tarihleriyle yüzleşmeye başlamalarından dolayıdır.

Bu tarihin bize öğrettiği en önemli ders, Kürt ve Kürdistan özgürlük mücadelesinin kendine özgü bir diyalektiğinin olduğudur. Kürt ve Kürdistan özgürlük mücadelesini 19 ve 20. yüzyıllardaki burjuva demokratik devrimlere, burjuva-küçük-burjuva ya da "proletarya öncülüklü" çağdaş ulusal kurtuluş hareketlerine benzetmek, onlarla karşılaştırmak mümkün değildir. Kürtler üzerinde uygulanan özel, yeryüzünde bir benzeri olmayan kültürel soykırımdan kaynaklanan özgünlüğü buna elvermemektedir. Özgürlük mücadelesi diyalektiğinin özgünlüğünün kaynağı da bu gerçeklik-

tir. Kültürel soykırım birçok boyutu olan topyekûn bir yok etme politikası, planlamasıdır. Bu komple planın kimi boyutlarının hedefi olan birçok halk ya yok edilmiş ya da yok edilmekle yüz yüze bırakılmıştır. Kürtler üzerinde uygulanan soykırımın farklılığı, özgünlüğü ise kültürel ya da fiziki tüm biçimlerinin uyumlu, planlı, programlı, çok ince elenip sık dokunarak, uzun süreye yayılarak adım, adım uygulanmasındandır. Buna karşın kültürel soykırım Kürtler üzerinde tam sonuca ulaşamamışsa, bu da Kürt ve Kürdistan özgürlük mücadelesinin kendine özgü diyalektiğinin hükmünü icra etmesindendir. Çok da gerilere gitmeden, son iki yüz yılda yaşanan olay ve olgularda bu gerçeklik tüm boyutlarıyla net olarak görülebilir.

Sömürgesel Devrim ve Kürdistan Somutundaki Gelişimi

Değişik zaman ve mekânlarda halkların değişik emperyalist ve sömürgeci güçlere karşı geliştirdikleri ulusal kurtuluş mücadeleleri olmuştur. Her ulus, ülke ve karşısında mücadele yürüttüğü sömürgeci gücün özgünlükleri olmasına karşın, ortak özellikleri de az değildir. Çağdaş ulusal kurtuluş mücadelelerinin tüm özgünlüklerine karşın örneğin, klasik sömürgelerde geliştirdikleri anti sömürgeci ulusal kurtuluş mücadelelerinin temel stratejisi ulusal demokratik halk devrimi stratejisi olmuştur. Bu da "Uzun süreli halk savaşı" olarak somutluk kazanmış ve "stratejik savunma", "stratejik denge", "stratejik saldırı" aşamalarından geçerek başarılı olmuştur. Yani strateji ortaktır. Bu stratejinin hayata geçirilmesinde her ülkenin özgünlüklerine denk düşen ittifaklar, mücadele yöntemleri, eylem taktikleri vb. uygulanmıştır. Vietnam, Çin, Küba, Nikaragua, Gine Bissao, Angola, Mozambik ilk akla gelen ve bir çırpıda sıralanabilecek örneklerdendir.

Benzeri örneklerden ve kuramsal olarak "Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı"nın Marksist yorumundan hareketle PKK de ortaya çıkış döneminde aynı stratejiyi Kürdistan koşullarına uyarlamakla işe başlamıştı. Yani Marksist kuram ve ulusal kurtuluş hareketleri deneyimlerinden çıkarılan derslerin gerekleri yerine getirilmişti. İnanılarak ve can u gönülden buna bağlı kalınmış, stratejinin gerekli kıldığı gövde, yani örgütlenmeler de gerçekleştirilmişti. Parti, Cephe, Ordu örgütlenmelerinin kurulmasının yanında, ulusal ve uluslararası düzeyde stratejinin gerekli kıldığı ittifakların gerçekleştirilmesi için büyük emekler harcanmıştı. Ulusal düzeyde önemli başarılar elde edilmesine karşın uluslar arası düzeydeki ittifaklar konusunda değişen dünya ve bölge koşullarının da etkisiyle aynı başarı sağlanamamasına karşın önemli adımlar da atılmıştı.

Stratejiye bu denli uygun hareket edilmesine karşın adı geçen deneyimlerde elde edilen sonuçlar Kürdistan'da ortaya çıkmadı. Teorik olarak dünyadaki farklı kıta, ülke ve halkların mücadelesinde sağlanan başarının Kürdistan'da da ortaya çıkması gerekiyordu. Kürdistan Özgürlük Hareketi yukarıda belirtilen adımların yanı sıra dünya deneyimlerini inceliyor, olabildiğince yararlanıyordu. Bu durum başlı başına bir avantajdı. Tüm bu gerçekliklere rağmen Kürdistan'da aynı sonuç ortaya çıkmadıysa, bunun temel nedeni Kürdistan'a uygulanan sömürgeden de geri statü-daha doğrusu statüsüzlük- ile sömürgeciliğin ayırt edici karakteri; Kürdistan'da uyguladığı kültürel soykırımın kendine has özellikleri, biricikliği, tekilliğidir. Dünya çapında da bu düzeyde bir kültürel soykırım uygulaması ve buna karşı mücadele örneklerinin yok denecek kadar az oluşudur. Ortada sömürgeden de geri bir durum olduğu, varlık sorununun özgürlük sorununun önüne geçmesi nedeniyledir ki sömürgesel devrim strateji ve yöntemleri Kürdistan'da aynı sonuçlara ulaşamamıştır.

Kürt Egemen Sınıflarının İşbirlikçi/İhanetçi Karakteri

Çağdaş Kürt Hareketinin önemli ayırt edici özelliklerinin en önemlilerinden biri de birincisine bağlı olarak şekillenen Kürt egemen sınıf ve tabakalarının karakterinin –siz bunu karaktersizliği olarak da okuyabilirsiniz- çarpıklığıdır. Buna ilişkin en güçlü tanımı Herodot'un MED devletinin yıkılışı hikâyesinde bulabiliriz. Bu hikâye günümüzün işbirlikçi-ihanetçi Kürt egemenlerini de iyi şekilde tanımlamaktadır. Medlerin son kralı Astiyag kendisine ihanet eden Harpagos'a, "Ey alçak, bana ihanet ettin, krallığımı yıktın. Bari kendin yerime geçseydin. Madem bunu yapmadın, hiç olmazsa krallığı Medlerde bıraksaydın. Neden alçakça götürüp Persli uşağımız Kyros'a teslim ettin?" diye sitem eder. Olayın tam da böyle yaşanıp yaşanmadığını bilemiyoruz. Bu anlatım başlı başına Kürdistan tarihinde baş aşağı gidişin başlangıcı olan olayın baş aktörünün, işbirlikçi Kürtün ihaneti olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

MED Organizasyonunun dağılmasından günümüze Kürt egemen sınıflarının oluşum tarzı ve gelişmesi çarpık, işbirlikçilik ve ihanet temelinde olmuştur. Bağımsızlık, özgürlük gibi düşüncelere yabancıdır. Kendine ait bir egemenlik alanı edinme, bunun için mücadele etme, işgalcilerle savaşma gibi ulusal özellikleri ya hiç yoktur ya da yok denecek kadar siliktir. Kendi içinde, birbirine karşı oldukça saldırgan, vahşi olan Kürt egemenleri sömürgecilere karşı özgüvenden yoksun, uysal ve itaatkârdır. Kişisel-ailesel yaşam ve çıkarları için satmayacağı ulusal değer yok gibidir. Dünyanın hemen her yerinde, her ne sebeple olursa olsun düşmanla işbirliği yapmak ihanet olarak değerlendirilirken; Kürt egemen sınıflarında bir aşiretin diğerine

üstünlük sağlayabilmek için düşmanla işbirliği yapması, askeri güçlerini kendi topraklarına davet etmesi, sömürgecilere iktidarı peşkeş çekmesi ihanet olarak görülmemektedir.

Benzer sosyo-ekonomik koşulları yaşayan birçok ülkede egemen sınıfların öncülüğünde geliştirilen ulusal mücadeleler başarılı olmuştur. 20. Yüzyılın başlarında Türkiye, İran ve Afganistan devrimleri buna en iyi örnektir. Yine 2. Emperyalist Paylaşım Savaşı süreci ve sonrasında gelişen ulusal kurtuluş mücadeleleri için de bu geçerlidir. Çin ulusal kurtuluş mücadelesinde burjuva demokratik bir programa sahip olan Sun Yat Sen'in üç halk ilkesi mücadelesi Çin yurtseverliğinin olmazsa olmaz ilkesi ve pratiği olmuştu. Çin Komünist Partisi de bunu esas almıştı.

Kürt aşiret reisleri ve şêxleri, İdris-i Bitlisi zamanından beri birçok dönemde görüldüğü gibi sultanlık kurabilecek potansiyele ve güce sahiplerken bile, kendi aralarında anlaşarak birlik olamadıklarından iktidarı yabancılara peşkeş çekmişlerdir. Dolayısıyla başka ülkelerin benzer sınıflarıyla karşılaştırılamayacak düzeyde yurtseverlikten, bağımsızlık ve özgürlük düşüncesinden yoksun, bağımlılığı varlık nedeni ve yaşam tarzı haline getiren; ihanetin bu düzeyde içselleştirildiği işbirlikçi karakterde bir gelişim söz konusudur. Kürtlük ve Kürtçülük de bu işbirlikçi/ihanetçi çevreler için kendilerini en ucuzundan pazarlama aracına dönüştürülmüştür.

Bu olgu derinliğine incelenmelidir. Çağdaş ulusal kurtuluş hareketleri esas olarak öncülerinin ulusal ve sınıfsal karakteriyle değerlendirilen hareketlerdir. Bu çerçeveden bakıldığında çağdaş Kürt hareketleri ne ulusallık, ne de sınıfsallık prosedürüne uymaktadır. Ulusal karakterde bir burjuva sınıfı oluşmadığından modern ulusal kurtuluş hareketiyle tanışma şansına da sahip olmamıştır. Olan da ilkel milliyetçiliğin geri ve cılız bir hareketliliğidir. Modern sınıf hareketlerine de tanık olamıyoruz. Yani Batı tarzı burjuva, proleter ya da küçük burjuva sınıf eksenli hareketlerin varlığı söz konusu değildir. Bu yüzden de çağdaş Kürt hareketlerini ideolojik, örgütsel, stratejik ve eylemsel olarak planlı-programlı modern ulusal ve sınıfsal şablonlarla tanımlamak mümkün değildir. Kendine özgü yapılanma derken kastettiğimiz gerçeklik budur. Kendine özgü diyalektik de kaynağını bu gerçeklikten almaktadır.

Kürt Beyliklerinde İsyan ve Sonuçları

19. yüzyıla gelindiğinde Batıda yoğun toprak ve gelir kaybına uğrayan Osmanlı İmparatorluğu daha çok merkezileşme, dolayısıyla merkezi otoriteyi her yere yayma çabasına girdi. Bunun anlamı da Kürdistan'daki özerk yapılanmaların sınırlandırılması, Kürt beyliklerinin etkinliklerinin azaltılması, hatta giderek yok edilmesiydi. Özellikle II. Mahmut'la birlikte hızlanan devletin kendini merkezileştirmesi kapsamında zorunlu askerlik, vergilerin direkt devlet memurlarınca toplanması vb. uygulamaların son sınırına yani bıçağın kemiğe dayandığı aşamada her Kürt Beyliği herhangi bir ciddi hazırlık, örgütlenme vb. çabasına girmeden isyan yolunu seçti. Bu da sadece otonomilerinin değil bey olmaktan kaynaklı güç ya da saygınlıklarının sona ermesinin başlangıcı anlamına geldi.

İmparatorluk sınırları içinde yüzlerce yıl özerk yaşayan Kürt beylikleri varlıklarının sonu anlamına gelen bu uygulamaları kolayca kabul etmediler. Bu uygulamalara karşı ilk büyük isyan 1806'da Süleymaniye bölgesindeki gelişen Baban İsyanı oldu. Süleymaniye, İran sınırlarından içerilere kadar uzanan aşiret ve kabilelerle ilişki içinde olduğundan stratejik bir yere sahipti. Dengelere dayanarak siyaset yapma konusunda belli bir gelişkinliği vardı. Ayrıca entelektüel birikimi güçlü olan bir Kürt kentidir. Hindistan yolunu güvence altına almayı hedefleyen İngiliz emperyalizminin ilk el attığı alanlardandır. Baban zade hanedanının başlattığı bu ilk isyan yeni bir sürecin; isyan-bastırma, sürgün-katliam sürecinin de başlangıcı oluyordu.

MED Organizasyonunun dağılmasından günümüze Kürt egemen sınıflarının oluşum tarzı ve gelişmesi çarpık, işbirlikçilik ve ihanet temelinde olmuştur

Baban isyanıyla başlayan bu süreç Rewandûz ve peşi sıra adım, adım kuzeye doğru yayılan irili ufaklı isyanlarla devam eder. Bu sürece son noktayı koyan en önemli ve sonuncu isyan ise Botan Emiri (Mîrê Botanê) Bedirxan Bey önderliğindeki isyandır. Özellikle de isyanın yayıldığı alan, iç ittifak geliştirmedeki zaafları, dış ittifak arayışları; stratejik yaklaşım ve hatalarıyla en çok incelenmesi gereken isyanların başında gelmektedir. İsyan önderi Bedirxan Bey ve aile bireylerinin sonradan içine girdikleri işbirlikçi ilişkiler itibariyle de Kürt egemen sınıflarının karakterini en iyi yansıtan örnek konumundadır.

Bedirxan Bey 1820'lerden itibaren komşu aşiret ve kabileleri çeşitli yöntemlerle etki altına alarak beyliğini sürekli genişletir. Dönemine göre modern bir devlet düzenine geçmeye çalışır. Bu yönüyle erken bir milli hareket olduğu söylenebilir. İsyan bastırılmasaydı devletleşmeye, ulus devlete doğru evirilebilirdi. Hindistan yolunun güvenliği bahanesiyle bölgeyi egemenliği altına almaya çalışan İngilizler, bölgedeki Hıristiyan

halklardan olan Süryanilere dayalı bir tampon oluşum yaratmaya çalışmaktaydılar. Kuzeyden ise Rus Çarlığı Ermenilere dayanarak Osmanlı ile aralarında bir tampon bölge gerçekleştirmek istemekteydi. Osmanlı ve İran İmparatorlukları ise, adeta Kürdistan'ı yeniden işgal ederek merkezî otoritelerini yaymaya çalışmaktaydılar. Açıkça görüldüğü gibi Kürtler tam bir kuşatma altındaydılar.

Tam da böyle bir kuşatma durumunu yaşanırken Süryanilerin Bedirxan Bey güçlerince hedeflenmesi, Kürtler ve Bedirxan Bey açısından stratejik körlük ve hataydı. Süryani halkı içinse İngiliz oyunlarının kurbanı olmaktı. İngilizlerin bölgeye müdahale etmek için arayıp da bulamadıkları fırsat yaratılmıştı. Süryanilerle Kürtlerin büyük zarara uğradıkları bu durumdan en karlı çıkan ise İngilizler oldular. Bedirxan Bey'in Ermenilerle ilişkileri kötü olmamakla birlikte stratejik düzeyde değildi. Bedirxan Bey açısından diğer yaşamsal bir olumsuzluk ise dönemin karakteristik özelliği olan dayanabileceği hegemonik bir gücün olmayışıydı. Tüm bu etkenlerin toplamı yenilgide belirleyici olmuştu.

Kürt Beyliği, herhangi bir ciddi hazırlık, örgütlenme vb. çabasına girmeden isyan yolunu seçti. Bu da sadece otonomilerinin değil bey olmaktan kaynaklı güç ya da saygınlıklarının sona ermesinin başlangıcı anlamına geldi

Mısır örneğinden yararlanmak isteyen Bedirxan Bey, bu örneğin İngiltere'ye dayalı olarak yeni bir ulusdevlete evirilmesini doğru çözümleyememişti. Mısır örneğinin aksine İngiltere ve Rus İmparatorluğu Bedirxan Bey İsyanı karşısında yer alıp Osmanlı Sultanlığını desteklemekteydiler. İran'ın tavrı da olumsuzdu. İsyanın uzun süreli askeri strateji ve taktik hattı olmadığı gibi partizan tarzında bir birlik örgütlenmesi ve savaş düzeni de yoktu. İmparatorluk ordusu karşısında düzenli ordu teşkilatını esas alan yaklaşımı başarısızlığın bir diğer nedeni olarak değerlendirilebilir.

Komşu aşiret ve kabilleri bir biçimde denetim altına alan, alamadıklarını ittifaka çekerek çevresini genişletmeye çalışan ve bir ölçüde başaran Bedirxan Beyin en önemli zaafı ise ailesi içindeki beylik çekişmesiydi. Bu çekişme Bedirxan Bey'in yeğeni olan Yezdanşêr'in ihaneti ile yani Osmanlıyla antlaşması sonucunda yenilgiyle sonuçlanmıştır.

Tüm diğer hususlarda doğru adımlar atılmış olsaydı bile, isyanın doğru zamanda başlatılmaması ve karşıtlarının oyunlarına takılması isyanın yenilgisini kaçınılmaz kılıyordu. 1847 yılı ilkbaharından itibaren şiddetlenen çatışma, Yezdanşêr'in ihanetiyle birlikte aynı yıl içinde bastırıldı. Ortadoğu üzerinde stratejik hesapları olan batılı güçlerin desteğiyle bu çağdaşlığa en yakın Kürt hareketinin bastırılması Kürtler ve bölge halkları açısından stratejik sonuçlar yarattı. En başta da Kürt egemen sınıf ve tabakaları için Kürtlük ve Kürtçülüğün kendini pazarlama aracı haline getirilmesi gibi bir sonuç ortaya çıkarmıştır.

Şeyh Önderlikli İsyanlar ve Bir Dönemin Kapanması

19. yüzyılın ikinci yarısına kadar yüzlerce yıl süren beyliklerin ağır yenilgisi şeyhlik kurumunun önünün açılması anlamına gelmekteydi. Beylik kurumuna en büyük darbeyi vuran da Sultan İkinci Mahmut olmuştur. Özellikle de Yeniçeri Ocağı tasfiye edilirken Bektaşiliğin de darbelenmesi sonucu, ortaya bir meşruiyet boşluğu çıkarmıştır. Bu boşluk Kürt Şeyhlerinin etkin oldukları Nakşibendî ve Kadiri tarikatlarıyla doldurulmaya çalışılmıştır. Süleymaniyeli Mevlana Xalit en çok öne çıkan ve sarayı rahatlatan kişilik olmuştur. Sömürgeciliğin Kürdistan'daki varlığının meşrulaştırılmasında şeyhlik kurumunun kullanılması beylik kurumundan daha yıkıcı olmuştur denilebilir. Bir anlamda beylik ile dinsel otoritenin aynı kişide birleşmesi demek olan şeyhlik kurumunun beyliğin yerine idame ettirilmesi, Kürtler açısından işbirlikçiliğe de ruhani, dinsel bir paye yüklenmesi anlamına gelmiştir. Bu nedenle de sarayda gün geçtikçe etkinlikleri artan şeyhlerin işbirlikçi ajanlıkları hep gizli tutulmuş, kutsal gösterilerek –Peygamber soyundan gelme gibi- ajanlığını yaptıkları sömürgecilik de meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Bunun açık örnekleri daha sonra gelişen isyanlarda görülmektedir.

Yezdanşêr'le son çıkışını yapan beyliklerin yenilgisinden sonra gelişen isyanların en büyüklerinden bir de Şeyh Ubeydullah Nehri Hareketi'dir. Nakşibendi Tarikatı Şeyhi olan Ubeydullah Nehri, Osmanlı-Rus Savaşında (1877-1878) Osmanlıların Ruslar karşısında güç duruma düşmesinden ve dış güçlerle olan çelişkilerinden yararlanmaya çalışmış, imparatorluk içinde gelişen milli hareketlerden de etkilenmiştir. İsyanın gelişmesinde Kürt toplumunda ortaya çıkan beklentiler de önemli oranda etkili olmuştur. Din adamlarının yanı sıra etkili diğer çevrelerin de katılımıyla hareket kısa sürede büyümüştür. Düzenlenen toplantılarda merkezî otoriteden şikâyetler ve milli istekler dile getirilerek amaç kapsamına alınmıştır. Hareket Osmanlı ve İran Kürdistan'ının geniş bölümlerinde etkili olmuş ve askeri bir düzey ortaya çıkarmıştır. Aslında, resmen bir devlet ilanına dönüşmesi için dönemin hegemonik güçlerinden birinin veya birkaçının desteği yeterli olabilirdi. Ancak bu destek gösterilmemiştir. İran ve Os-

manlı devletlerinin Batılı hegemon güçlerin tüm isteklerini kabul etmeleri, bu desteğin sağlanamamasının temel nedeni olmuştur. En çok ihtiyaç duyulan bu destek Osmanlı ve İran devletlerinden yana gösterilince, bu büyük isyanın bastırılması da kolay olmuştur. Sultan İkinci Abdülhamit döneminde meydana gelen bu hareketten sultanlık önemli dersler çıkarmış ve Bedirhan Bey ailesine uyguladığı yöntemi Ubeydullah Nehrî ailesi üzerinde de denemiştir. O nedenle bu aileyi de İstanbul'a taşıyıp onlar aracılığıyla Kürtlerin bir kısmını kontrol altında tutmaya çalışmıştır.

Çağdaş Kürt hareketlerinde şeyhlerin rolü çok az araştırılmıştır. Hâlbuki beylik ve aşiret kurumunun zayıflaması üzerine, sarayla yaptığı işbirliği nedeniyle hızla güçlenen ve üstünlük kazanan kurum şeyhlik kurumu olmuştur. Bunda saray yönetimlerinin bilinçli hareket etmeleri belirleyici olmuştur. Bu nedenle 19. ve 20. yüzyıllarda Kürdistan'da cemaat anlayışına dayalı toplumun gelişmesinde tarikat kurumlarının rolü belirleyici olmuştur. Fakat bu denli hızlı gelişmelerinde sarayla içine girdikleri işbirlikleri önemli oranda rol oynamıştır. Sistem onları yeni meşrulaştırıcı güç olarak kullanmaktadır. O nedenle de bu akımlar, kültürel İslam'ın yaşam tarzından kaynaklanan sivil toplum benzeri örgütlenmeler olarak değerlendirilemezler. Bu akımlar geleneksel toplum özelliklerini sonuna kadar kullanarak kendilerine daha pazarlama çabası içinde olmuşlardır.

Çağdaş ulusal kurtuluş hareketleri esas olarak öncülerinin ulusal ve sınıfsal karakteriyle değerlendirilen hareketlerdir. Bu çerçeveden bakıldığında çağdaş Kürt hareketleri ne ulusallık, ne de sınıfsallık prosedürüne uymaktadır

Gerek geleneksel beylik gerekse şeyhlik kurumları öncülüğünde gelişen hareketlerin bastırılmalarından sonraki sürece ilişkin olarak Kürt Halk Önderi'nin aşağıdaki değerlendirmeleri dikkate değerdir.

"Geleneksel tarzda da olsa geniş bir özerkliğe sahip olan Kürt kültür kurumları artık eski canlılıklarını sürdüremezlerdi. Merkezî bürokrasi adım, adım yerleşerek otoritesini her köşeye yaymaya çalışıyordu. Kürdistan'ın eyalet statüsü gittikçe daraltılıyordu; 1860'larda da sona erdirildi ve Kürdistan coğrafi bir terim olarak kaldı. Belki de Mitanniler ve Hititlerden (M.Ö.1600-1200) beri köklü bir geleneğe sahip olan Kürt beylik düzeni artık sona ermiş gibiydi. Geriye kalan beylik artıkları yaşam şanslarını modernleşmede arayacaklar, sömürgeci metropollere taşınarak varlıklarını Kürt işbirlikçileri olarak sürdürmeye çalışacaklardır. Bu konuda da hem Babanzadelerin hem de Bedirxanîlerin öyküleri hayli ilginçtir. Bir yandan fırsat bulduklarında el altından isyan kışkırtıcılığı yaptılar, diğer yandan hâkim ulus-devletlerin teşkilinde en etkili kadrolar olarak rol oynadılar. Gerek İmparatorluk gerekse Cumhuriyet kuruluşlarında bu yönde rol oynayan bu ailelere mensup çok sayıda kadro mevcuttur. Ayrıca ilkel Kürt milliyetçiliğinin de babası rolündedirler. En çarpıcı örnek Bedirhan Bey'in torunu Celadet Ali Bedirxan'ın hem ideolojik (gazete ve dergiler vb.) hem de örgütsel (başta Xoybun örgütü) yönden ilk milliyetçi çabalara öncülük etmesidir. Ayrıca dedesinin kuramadığı diplomatik ilişkileri geliştirmekte de ustadır. Batı dil ve kültürlerine hâkimiyeti kayda değerdir.

Daha da ilginç olanı, kendisinden sonra gelecek olan tüm Kürt aristokrat çevre ve şahsiyetlerin model alacakları Kürtçülük politikasının temelini atmış olmasıdır. Kürtlük, Kürtçülük artık bu çevre ve şahsiyetlerin elinde kendilerini ve ailelerini yaşatma aracına dönüştürülmüştür. Bütün pazarlıklar kendi varlıklarını sürdürmeye dayalı olarak geliştirilmiştir. Bağımsızlıktan başlayan pazarlık şahıslarını affettirmeye kadar indirgenmiştir. Bedirxan Bey'le başlayan bu yol, Celadet Ali Bedirxan'la bir model veya yöntem haline getirilmiştir. Celadet Ali Bedirxan aynı pazarlığı Türkiye Cumhuriyeti üzerinden Mustafa Kemal'le de sürdürmeye çalışmıştır. Bu pazarlıkta Kürtlük, pazarlık koşulları gereği bazen çok pahalılaşmakta bazen de çok ucuzlamaktadır. Tarihsel, toplumsal ve programsal strateji ve taktiklerle yürütülen herhangi bir Kürtlük, Kürt toplumsal hareketliliği söz konusu değildir. Sınıfsallık ve ulusallık tam da bu noktada önem kazanmaktadır. Çağını doldurmuş sınıf karakterleri bu şahısları bu denli darlığa düşürür ve şahsi kaygılara iterken, gelişmemiş ulusal karakterleri kendilerini ilkel ideoloji ve örgütlenmelerin aynı sonuca yol açan hareketlenmelerine götürmektedir." (Abdullah ÖCALAN-Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü…)

Şu noktayı önemle vurgulamakta yarar vardır. Beylik ve şeyhlik kurumu içinde dürüst, yurtsever ve davası uğruna yaşamını feda etmekten imtina etmeyen kişilikler vardı, vardır ve var olacaktır. Şeyh Said Pîran, Seyit Rıza, Alişêr, Eliyê Unis, Melle Abdurrahmanê Timoqî, devletle ilişkilenmemiş halkımızın ahlaki politik değerlerine bağlı her tarikattan şeyhler, Melleler ve beyler ile Zarife Hanım, Besê ve Bêrîtanlar ilk akla gelen saygıyla anılmaya değer kişiliklerdir. Bunlar PKK'nin sahip çıktığı direniş mirasının taşıyıcılarıdırlar. Ancak bu gerçeklik Kürtlerdeki gerçekleşme biçimiyle beylik ve şeylik kurumlarının karakteristik işbirlikçi/ihanetçi özünü ortadan kaldırmamaktadır.

Unutmak İhanettir

Kuşkusuz Kürtlere karşı insanlık tarihinde bir ilk niteliğinde olan Kültürel soykırım uygulamasını hala sürdürenler Türkmenlere, Çerkezlere, Rumlara, Ermenilere, Romanlara, Alevilere ve daha birçok topluluğa karşı da katliamlara varan uygulamalar geliştirdiler. Ortak yaşanmışlıkların yarattığı bu gerçeklik ancak halklarımızın mücadele birliği için güçlü bir zemin olarak değerlendirilebilir, değerlendirilmelidir. Başka türlü değerlendirilmesi yanlış olur. Suçun genelleşmesi, suçun suç olma vasfını değiştirmez. Başka halklara karşı da aynı mihraklarca insanlık suçu işlenmiş olması, Kürtlere uygulanan kültürel soykırımın özgünlüğü ve katmerliliği gerçeğini ortadan kaldırmaz. En basit tanımıyla tarih bilinci unutmamaktır. Unutmamak her şeyden önce kendilikte, kendi kalmakta ısrardır. Dışarıdan dayatılan kültürel soykırımın tüm boyutlarına karşı direnmek, öze sahip çıkmaktır. Halklarımızın farklılıkları temelinde eşitlik, özgürlük ve demokratik gönüllü birliği mücadelesinin en güçlü dayanağı edinilen tarih bilinci ve mücadelenin somut ihtiyaçlarına yanıt verecek biçimde değerlendirilmesidir.

Kürdistan Özgürlük Mücadelesinin Kendine Özgü Diyalektiği Vardır

Bu tarihi arka planın Kürdistan Özgürlük mücadelesine yansıyışı kendine özgü diyalektiği olmuştur. Egemenlerinin tüm didişme, çekişme, iç çatışma ve ihanete varan karşıtlıkları nedeniyle bir türlü bir araya gelmedikleri halde merkezi otorite, beylik çıkarlarını tehdit ettiğinde sınırlarına birbiri peşi sıra isyana kalkışmışlardır. Bir beylik ya da şeyhlik isyan ettiğinde diğerleri dayanışma göstereceklerine çoğunlukla seyirci kalmışlardır. Ama sıra kendilerine geldiğinde de ayaklanmaktan geri kalmamışlardır. Bunda sömürgeci egemenlerin böl-parçala-yönet politikalarının önemli rolü olmuştur. Birlikte planlı, programlı bir kalkışma olması durumunda başarı şansı çok yüksek olacakken, bunun gerçekleşmemesi için emperyalist ve sömürgeci devletler işbirliği içinde hareket etmiş, Kürtlerin bir araya gelmesini önlemek için ellerinden geleni yapmışlardır. Buna karşılık Kürtler de kendi aralarında ortak hareket etme zemini yaratamamış, düşman oyunlarını boşa çıkaramamışlardır.

1806 Babanzade isyanından başlayarak Rewandûz, Bedirxan Bey, Yezdanşêr, Şeyh Ubeydullah, Şeyh Mahmud Berzenci, Şeyh Abdulselam Barzani, İsmail Simko Şikak, Koçgiri, Şeyh Said Piran (Palu-Genç-Hani), Agirî, Dersim, Mahabad, Barzani isyanlarının çok azı zamandaş gerçekleşirken, çoğunlukla farklı zamanlarda gerçekleşen belli başlı isyanlardır. Arada ismini anmadığımız daha onlarca isyan girişimi ve isyan vardır. Yani Kürdistan coğrafyası son iki yüz yıl boyunca mücadelesiz ve isyansız kalmadı. Emperyalizm ve sömürgeciliğin vahşi uygulamaları, iç ihanet ve çoğunlukla ikisi birlikte tüm bu isyanların kanla bastırılmasını sağladı. Ama iki yüz yıl boyunca yaşanan tüm yenilgilere karşın mücadelenin süreklileşmesi, Kürtlük ve Kürdistanilik bilincinin canlı kalmasına, giderek kendini küllerinden yaratan Anka kuşu misali uygun zemin ve fırsat bulduğunda yeniden ortaya çıkmasına, çeşitli biçimlerde kendisini ifadeye kavuşturmasına olanak sağladı. Özgün diyalektik de bunu ifade etmektedir. Bu diyalektiğin son halkası, en geniş kapsamlı ve en çağdaş(?) örneği PKK (Partiya Karkerên Kurdistan) hareketi olmaktadır. Bu nedenle de üzerinde daha fazla durmayı gerektirmektedir.

PKK'nin Ortaya Çıkış Koşulları

Tekil kişilik yapılanmadan en kapsamlı toplumsal organizasyonlara kadar zamandan-mekândan ya da içinde bulunulan dönemin koşullarından bağımsız bir oluş mümkün değildir. Her olay ve olgu içinde bulunduğu tarihsel, toplumsal ve hatta mekânsal koşullarca sınırlandırılır, belirlenir. Bu tarihsel diyalektik işleyiş, Kürdistan tarihindeki baş aşağı gidişi tersine çevirecek, Türkiye ve Ortadoğu tarihi üzerinde de önemli etkilerde bulunacak olan Kürt Özgürlük Hareketi için de geçerlidir. O nedenle bu hareketi doğru kavramak, ancak O'nun içinde şekillendiği 1970'ler dünyasını kavramaktan geçer. Ana hatlarıyla bu sürece göz gezdirmekte yarar vardır.

1970'ler dünyası, küresel düzeyde endüstriyel kapitalizmin finans kapitalizme dönüşmesinde önemli bir dönüm noktası olma anlamında atılım yaptığı bir dönemdir

1970'ler dünyası, küresel düzeyde endüstriyel kapitalizmin finans kapitalizme dönüşmesinde önemli bir dönüm noktası olma anlamında atılım yaptığı bir dönemdir. Dünya çapında yaşanan bu gelişmeye kapitalizmin küresel düzeyde krizi de eşlik etmiştir. Yani kapitalizmin küresel kriziyle sömürü sisteminin, sermayenin niteliksel dönüşümü, yani elde edilen kar oranının birlikte sıçrama yapmasıyla zamandaş gelişmiştir. "Emperyalizmin Ortadoğu'daki jandarması" ve "en önemli müttefiklerinden biri(?!)" olan Türkiye Cumhuriyeti'nin bu krizi derinden yaşaması kaçınılmazdı. Bu krizin derin sancıları, yaşamın her alanında kendini gösteriyordu. Türkiye katı ulus devletle ulusal pazarına hâkim olma çabası içindeyken, küresel sermaye bu

alanı da derinliğine sömürüye açma gayreti içindeydi. Bu ikilem dönemin hemen tüm iç ve dış mücadele ve gelişmelerine damgasını vuracak düzeydeydi.

1970'li yıllar Türkiye ve Kürdistan halkları içinse sömürünün dizginsiz yükselişi ve derinleşmesi, işsizlik, karaborsa, NATO Gladiosu ile işbirliği içinde Türk Gladiosu ve sivil faşist paramiliter güçlerle takviye edilmiş devlet terörü altında, tam bir kaosu ifade etmekteydi. Kürtler için inkâr ve imha siyaseti tüm şiddetiyle sürmekte, en ufak bir kıpırdanış bile kanlı bastırma harekâtlarına neden olabilmekteydi. Bu dönemde Kürt sorununun daha fazla dillendiriliyor oluşu ve giderek küçük bir grup olsa da Kürt Özgürlük hareketi şahsında örgütlü bir güç olma eğilimi içine girmesi katliamlarla bastırılmaya çalışılıyordu. 1977'de Haki Karer'in katledilmesi ardından giderek artan bir şekilde bu grubun taraftarlarının tutuklanmaları ve katledilmelerine toplu katliam girişimleri eşlik etti. Çorum, Gazi, Sivas, Malatya katliam girişimleri ile en son 1978 Aralık ayında Maraş katliamı, bu Hareketin gelişimine devletin yanıtı oluyordu.

Kürt Özgürlük Hareketi daha ideolojik bir grup olarak şekillenme aşamasındayken Anadolu ve Mezopotamya coğrafyası, yani Türkiye ve Kürdistan Türk sol-sosyalist hareketi ve seksiyonları ile Kürtlük adına hareket ettiğini ileri süren sol grup, dernek ve dergi çevreleriyle adeta tıklım tıklım doldurulmuştu. Öyle ki, '70'li yılların ikinci yarısında Türkiye ve Kürdistan'da neredeyse 100'e yakın sol, sosyalist, yurtsever parti, örgüt, grup, dernek, dergi vb. çevre vardı. O nedenle sömürgeciliğe karşı ideolojik, politik ve örgütsel mücadele geliştirmenin yanı sıra Kürdistan'ı parsellemiş ve yeni çıkışlara olanak vermek istemeyen Türk ve Kürt sol parti, örgüt ve gruplarla da zorlu bir ideolojik mücadele geliştirmek gerekmekteydi. Hatta Türk Gladiosu elemanlarının gayretleriyle bazen fiili saldırılara da maruz kalan bu hareket kendisini korumak zorunda kalmaktaydı. Kısacası grubun işi hiç de kolay değildi.

İdeolojik grup aşamasından parti kuruluşu ve ilanına, oradan da bugüne kadar ki tüm süreçleri hazırlayarak adım, adım hayata geçiren Kürt Halk Önderi 1970-'80 dönemini şöyle değerlendiriyor:

"1970-'80 dönemini yeniden değerlendirdiğimizde, Kürt sorununun ilk defa dergi, gazete ve dernek konusu olmaktan çıkarılıp sınıf karakterli modern öncü bir parti örgütlenmesine ve bu örgütlenmeyle iç içe gelişen eylemli yapıya kavuşturulduğunu rahatlıkla belirtebiliriz. Burada önemli olan, partinin güçlü örgüt ve eylem kapasitesi değildi. Çünkü bu nitelikte başka Kürt partileri de söz konusuydu. KDP ve TKSP türünden partiler çoktan vardı. Yenilik, örgütlenme ve eylemliliğin ilk defa iç içe gerçekleştirilmesinden ileri geliyordu. Kürdistan coğrafyası ve Kürt toplum gerçekliği açısından bu yeni bir isyan, hem de öncü partili, örgütlü bir isyan ve savaş anlamına geliyordu. Savaşın uzun vadeli, stratejik aşamalı karakteri en azından teoride kabul edilmişti. Dönemin hem uluslararası hem de ulusal gerçekliğine uygun başarılı stratejik ve taktik adımlar söz konusuydu. Fakat gerçeklik ve irade görünüşte kendini böyle yansıtsa da, büyük endişeler ve eksiklikler derinden hissediliyordu." (Abdullah ÖCALAN-Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü)

Duyulan büyük endişelerin kaynağı Kürtlerin özgürlük sorunu yaşayan bir halk oluşlardı değildi. Tersine Kürtlerin varlık, var olduğunu kanıtlama sorunu yaşayan bir halk olarak yaşama şansını, gücünü ve cesaretini gösterip gösteremeyeceğiydi. Başka sömürgelerde halkların varlıklarını kanıtlama gibi bir sorunları yoktu. Sömürgeciler onların varlıklarını inkâr etmiyor, başka bir etnik kimlik dayatmıyorlardı. Dolayısıyla temel sorunları özgürlüğü kazanma sorunuydu. Kürtlerin ise varlıkları, ulusal etnik kimlikleri, hak ve özgürlükleri inkâr ediliyor, onlara "Türk" kimliği dayatılmaktaydı. Kürt olarak ancak sürek avına maruz bir av olma dışında hiçbir şey olunamıyordu. Kürtlere "siz Türksünüz, Türk olarak her şey olabilirsiniz. Kürtlükte ısrar ederseniz sizi bekleyen tutuklama, işkence, zindan, darağacı, faili meçhule gidişten başta bir şey olmaz" acı gerçeği dayatılıyordu. O nedenle böylesi bir grupsal çıkışa -isteyen bunu çılgınlık olarak da okuyabilir- cesaret etmek, aslında ölümlerden ölüm beğenmeye cesaret etmek anlamına geliyordu. Yani Kürt olarak hiçbir şey olamayanlar, özgür Kürt olarak her şey olmak için bu adımı atmış oluyorlardı. Bu da kendinden büyük bir yükün altına girmek demekti. Belki de bu nedenle bunlara "yandım Allah çetesi, baldırı çıplaklar" vb. gibi adlar takılıyordu.

Kürtlere "Siz Türksünüz, Türk olarak her şey olabilirsiniz. Kürtlükte ısrar ederseniz sizi bekleyen tutuklama, işkence, zindan, darağacı, faili meçhule gidişten başta bir şey olmaz" acı gerçeği dayatılıyordu

Birbiri peşi sıra gelen saldırılar, duyulan büyük endişelerin pek de yersiz olmadığını kanıtlar nitelikteydi. Faşist paramiliter güçler, işbirlikçi feodal kompradorlara bağlı eşkıya çeteleri, giderek devletin resmi kolluk kuvvetleri ve en son olarak 12 Eylül askeri faşist darbesi, korkuların yerinde olduğunu ve tedbirler alınması gerektiğinin kanıtı olmaktaydı. Darbeci generallerin başı olan Kenan Evren anılarında, "Helikopterle Siverek'in üzerinden geçerken darbe yapmaya karar verdim.

Çünkü bölücü teröristler buralara hâkim olmuştu…" anlamına gelen açıklamalar yapmıştı. Tek başına bu durum bile hareketi geliştirenlerdeki ciddiyet ve duyarlılığın düzeyini göstermesi bakımından ilginçtir.

İlk ideolojik grubun düşüncelerini Kürdistan'a taşırmak amacıyla resmi olarak ülkeye dönüş kararı almaları 1976'dadır. Zaten Kürdistan'dan okumak amacıyla Ankara'ya gelmiş olanlar tatillerde evlerine gittiklerinden belli bir zemin vardı. Ancak bu dönüşün tarihi anlamı vardı. Okuma yazma oranı son derece düşük olan Kürdistan'da devrimci düşünceler ancak aydın-öğrenci gençlik aracılığıyla yayılabilirdi. Bu nedenle de grup başta bu kesimi hedef kitle olarak belirledi. Devrimci düşünceleri almaya, kısmi de olsa anlamaya ve yaymaya en elverişli kesim buydu. Öyle de yapıldı. Kısa sürede maya tuttu. Anti-sömürgeci ulusal demokratik halk devrimi düşünce aydın-öğrenci gençlik arasında büyük taraftar buldu. Bu durum Antep, Dersim gibi alanlarda Türk Soluna mensup grupların Amed, Serhat gibi alanlarda ise reformist Kürt grupların tepkisini, giderek saldırılarını beraberinde getirdi.

Bugün Türk siyasetinden birçok çevre de itiraf etmektedir. Diyarbakır zindanında yapılanlar ve ona karşı direnişin bu hareketi daha da aktifleştirdiğinin itirafı birçok çevrenin ortak görüşü olmaktadır

Faşist bir askeri darbenin gerçekleşme olasılığının yüksek olduğu tespitini yapan hareket -neredeyse bütün sol sosyalist gazete, dergi ve gruplar benzer değerlendirmeler yapmaktaydılar-, buna karşı önlem alma çabalarına girmişti. İlk önlem de düzenli bir şekilde geri çekilme olmuştur.

Darbenin hemen ardından Amed Zindanlarında insanı insanlığından utandıran işkencelerin, itirafa zorlamaların hepsinin temelinde özürlükçü Kürtler ve öncülerini doğduklarına pişman ettirmek, devrimciliğe, Kürtlüğe bulaştıkları güne lanet okutmak ve giderek ihanet ettirerek hareketi tasfiye etmek vardı. Daha da önemlisi, bu grubun Dersim katliamından sonra Kuzey'de yaratılan ölüm sessizliğini dağıtarak halkta yarattığı büyük umut ve beklentileri kırmaktı. Son 200 yıllık tarihte yaşandığı gibi bu hareketin de yenildiğini, Kürtlüğün ölümcül bir vaka olduğunu göstererek Türklüğe biat etmelerini sağlamaktı. Buna karşı gelişen Diyarbakır büyük zindan direnişi bu büyük tasfiye planını boşa çıkararak halkta harekete ve kadrolarına karşı büyük bir güven yaratmıştır. Bu sonucu bugün Türk siyasetinden birçok çevre de itiraf etmektedir. Diyarbakır zindanında yapılanlar ve ona karşı direnişin bu hareketi daha da aktifleştirdiğinin itirafı birçok çevrenin orta görüşü olmaktadır.

1990'a gelindiğinde mücadelenin sadece bir avuç insanın değil bir halkın mücadelesi olduğu ortaya çıkmıştır. 1989'dan itibaren büyük halk serihildanları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bununla birlikte yanında birileri olmadan evinden dışarı çıkamayan Kürt kadını mücadelenin tüm sahalarında ve serhildanların en ön saflarında yer alarak adeta bir kadın devrimine, sosyal devrime öncülük etmiştir. Tüm toplumun bu şekilde mücadeleyi sahiplenmesi aynı zamanda çözüm sürecinin de başlaması anlamına gelmektedir. O dönemin sloganıyla "Diriliş Tamamlandı, Sıra Kurtuluşta!" aşamasına gelişti.

1989 başlarından itibaren birçok Türk gazeteci Suriye ve Lübnan'a gitmiş, Öcalan'la röportajlar yapmışlardı. Öcalan'ın tüm bu röportajlarda verdiği mesajlar Kürt Sorununun demokratik siyasi yöntemlerle, diyalogla çözümüne ilişkindi. 1993'te bunun meyveleri ortaya çıktı. Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın da istemleri sonucunda ateşkes ve demokratik çözüm arayışları dönemi başlamış oluyordu. 1993 ateşkesinin bozulmasının ardından, çeşitli nedenlerle ortaya çıkan kesintilerle 1995, 1998, 1999, 2006… birçok kez tek taraflı ateşkeslerle soruna çözüm aranmaktaydı. Tüm bu süreçleri büyük bir özveri, siyasi irade ve stratejik öngörü ile geliştiren Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan en son 2013 Newroz'unda Demokratik Kurtuluş ve Özgür Yaşamı İnşa sürecini başlatmış bulunmaktadır. KCK'nin 23 Mart 2013'te ilan ettiği ateşkesle hala demokratik siyasi çözüme şans tanınmaktadır.

Konu başlığımız "Çağdaş Kürt Hareketleri…" idi. Çağdaşlıktan kasıt kapitalist modernite çağında gelişen hareketlerle zamandaş olmaksa fazla diyecek bir şey yok. Ancak, bu çağın değerlerini paylaşmak, onları kabul ederek geliştirmekse, bence Kürt Özgürlük Hareketini bu kapsamda değerlendirmek yanlış ve haksızlık olur. Çünkü bu hareket kapitalist modernite karşıtlığı iddiasıyla ortaya çıkmış, tüm yetmezliklerine karşın, bu iddiasının gereklerini ciddiyetle yerine getirmeye çalışan bir hareket olduğunu pratiğiyle kanıtlamıştır. Toplumsallaşmaya beşiklik eden coğrafyayı demokratik moderniteye de beşiklik ettirme çabası içinde olan bir harekettir. Bu yönüyle de çağdaşlığı aşan bir hareket olarak değerlendirilmeyi hak etmektedir.

Barış İnşa Süreçleri, Kadınların Barışı

Sara Aktaş

Giriş;

Barış çok boyutlu; ekonomik, sosyal, politik ve kültürel bir meseledir diyebiliriz. Şiddet ile insanın, insanlık tarihindeki sürekli birlikteliği barış arzusunu da beraberinde taşımıştır. Savaşların yarattığı yıkımlar sınırsızlığı karşısında, yıkımların ardından gelen yeniden yapılandırma dönemlerine geçişin de adı olan barış, genellikle bu tahribatların ortadan kaldırılması için sarf edilen çabaların toplamına verilen ad olmaktadır. Bu yanıyla barışın inşası, savaşın tahripkârlığına son vermek ve tekrar yaşanmaması için girişimde bulunmaktır. Savaşa yol açan tüm dinamikleri açığa çıkarmaya ve nedenlerini tespit etmeye, aşmaya yönelir. Elbette bu durumda sadece silahların susması bir barış ortamının oluşmasına yetmemektedir.

Her savaşın bir barış inşasına dönüşmesi her ne kadar önemliyse bu dönüşüm süreçlerinin kimler tarafından nasıl ve hangi içerikle şekillendirildiği de o kadar önemlidir

Uluslararası Barış Antlaşmaları Enstitüsü'nün kurucusu ve çatışmaların şiddetsiz çözümü konusunda birçok çalışması bulunan Prof. Dr. Johann Galtung'un şiddeti yapısal olarak kavramsallaştıran görüşleri bizim için oldukça dikkat çekicidir. Galtung'a göre "yapısal şiddet" açlık, ıstırap, bakımsızlık, hastalık, çevrenin tahrip olması, yabancılaşma, dışlanma, özgürlüğünü yitirmek olarak kavramsallaştırılabilinir. Yani şiddet sadece fiziksel boyutlarda, ateşli silahlarla uygulanmamaktadır. Bu nedenle Galtung, barış durumunu salt "savaş"ların olmaması olarak değil, "şiddetin" yokluğu olarak nitelemektedir. Bu "şiddet" kavramının kapsamı ise oldukça geniştir ve sosyal adaletsizlikleri de kapsamaktadır. Bu anlamıyla insanların güç yetisini şiddete yönelik kullanmasını her ne şekilde açıklarsak açıklayalım gücün şiddete döndüğü her anda, iktidar, güç ve şiddet üçgeninin ciddi bir etkisi olduğunu unutamayız. Şiddet etkisini sadece tarih ve ulus kurgularında değil, aynı zamanda itaati; bilinçte ahlaki alanda ve gündelik yaşamın pratiğinde de yaratır. Bu bakımdan savaşa ve şiddete yol açan tüm dinamikleri açığa çıkarmak kadar, barış süreçlerini de çok yönlü ele almak zorundayız. Bu dinamikler içinde cinsiyetçiliğin oldukça önemli bir fonksiyona sahip olduğunu unutmazsak daha sonuç alıcı bir noktaya ulaşabiliriz.

Her savaşın bir barış inşasına dönüşmesi her ne kadar önemliyse bu dönüşüm süreçlerinin kimler tarafından nasıl ve hangi içerikle şekillendirildiği de o kadar önemlidir. Dünya deneyimlerinin bize öğrettiklerinden biliyoruz ki bu süreçlerin arabulucularının, barış heyetlerinin, komisyonlarının, gözlemcilerinin niteliği ve kimlerden oluştuğu taraflar arasında kalıcı bir barışın sağlanması için ne kadar önemliyse, toplumun savaş psikolojisinden çıkıp barışın ruhuna, diline, zihniyetine giriş sağlaması açısından da o kadar önemlidir. Bugün ülkemizde kırk yıla yakındır süren bir savaşın ardından bir barış imkânı yaratılmaya çalışıldığı ve bu yönlü çabaların tüm sıcaklığıyla kendini hissettirdiği bir dönemdeyiz. Yani Kürtlük ve Türklük çift başlı bir bıçak olmaktan çıkartılıyor. Yani kor gibi olan yıkımları-gerçekleri tutuşup yanmadan dile getirmenin olgunluğu sergileniyor. Yani kerameti kendinden menkul teorilerin kirli kanıyla beslenenlere inat barış süreci örülmeye çalışılıyor. Kuşkusuz on yıllardır yaşanan acıyı ve bedelleri yeniden yaşamamak, şiddeti yaratan ve körükleyen tüm nedenleri tespit edip açığa kavuşturmayı ve çözümlemeyi gerekli kılmaktadır. Zira barışın amacı ada-

let ve eşitlik ise yapısal değişiklikler tek başına yetmeyecektir. İnsanlardaki yıkımı telafi etmeye yönelmesi ve toplumun tüm kesimlerini kapsaması önemlidir. Öyle ki acılarla dolu, uzun baskı ve direniş dönemlerinde açılan yaralar uzun soluklu sağaltma ve yapılandırma çabalarıyla mümkündür ancak. Kanımca bu sağaltmanın asla tek reçetesi olmayacaktır. Ardında binlerce yıkıntı, gazap, talan edilmiş hayat, toplumsal yarılmalar, hınç ve linç kültürü ve hukuk dışılıktan uzun bir güzergah bırakan, sancılı bir yolun sonucunda ulaşılan barış fırsatını değerlendirmek için daha işin başındayız. Mendez'in de ifade ettiği gibi uzlaşı-barış çözüm süreci ya da ismini her ne dersek diyelim sadece 'kararnameler' ve ajitatif bir belagatle de yaratacağımız ve sürdüreceğimiz bir şey değildir. Bu anlamıyla çatışma, şiddet veya savaşların daha çok hegemonik erkeklik ve erkeklik değerleri üzerinden yükseldiğini göz önünde bulundurup kadınların ve kadın örgütlerinin de bu süreçlerde neden yeterince rol almadıklarını, aldıklarında yarattıklarını ve neden kadınların aktif bir fonksiyon üstlenmesi gerektiği konularını tartışmakta yarar var. Bu yazıda genel bir çerçeve çizilmeye çalışılırken bu gereklilik; salt kadınlar savaş ve şiddet süreçlerinin mağdurları oldukları gerçeğine dayandırılmayacaktır. Aksine kadınlara dayalı olarak cinsiyet özgürlükçü bir toplum hedefleyen perspektifin çözüm sürecine dâhil olmasının hayatiliğindendir. Diğer taraftan çatışma ve savaşları yaratan ve körükleyen eril zihniyet cinsiyetçi ve militarist bir sistem ve toplumda boy veriyorsa kadınların savaş ve barış süreçlerinde etkin rol oynaması daha mantıklı olabilir.

Dünyadaki Barış Deneyimlerinde Kadınların Dışlanması Ve Verilen Mücadele

Öncelikle belirtmek gerekiyor ki, gerek dünya savaşlarının ve gerekse ağır insan hakları ihlallerinin yoğun olarak yaşandığı diktatörlük ve iç savaşların ardından; bu ihlallerin bir daha yaşanmaması, insan haklarına ve onun değerlerine yaslanan bir toplumsal barış ve demokratik siyasal kültür inşa edilmesi çabaları dünya ölçeğinde yoğunlaşmıştır. Buna bağlı olarak geçmişle hesaplaşmak, bugünün ve geleceğin toplumunun meşruluk temelleri açısından önemsenmiştir. Gerek uluslararası savaşlardan barışa, gerek iç savaş ve diktatörlüklerden demokrasilere geçiş dönemlerinde ister ismine "yeniden uzlaşma ve barışma siyaseti", ister "geçmişi aşma", ister "geçiş süreci adaleti", ister "barışın inşası ve toplumsallaşması" diyelim bu süreçlere kadınlar cephesinden müdahil olunup olunmaması hayati önemdedir. Geçmişin kanlı deneyimlerinden biliyoruz ki, Hitler Almanya'sından Mussolini İtalya'sına, oradan Fransa'nın Cezayir'deki kıyım politikasına, Latin Amerika'daki diktatörlüklerden Güney Afrika'daki ırkçı rejime, 1945'ten sonra en kanlı soykırımlara sahne olan Kongo ve Ruanda gibi ülkelere kadar devletlerin ve kamuoyunun geçmişi unutmayı tercih etmesi, yaşanan dramların üstünü örtme çabası birer devlet politikası olarak uygulandı. Kanlı tarihin en büyük bedellerini ödemek zorunda kalan kadınlara karşı işlenen suçlar ise sanki hiç yaşanmamış gibi yok sayıldı. Bu cepheden baktığımızda güçlü kadın örgütlenmelerinin olduğu ülkelerde yine bizzat kadınların mücadelesiyle adaletin yaratılmaya çalışıldığına tanık oluyoruz. Bunun en çarpıcı örneklerinden birinin Japonya devletinin, Japon ordularının Çin, Kore, Malezya, Singapur, Filipinler' de

Cinsiyetçi erkek sisteminin yarattığı ve körüklediği savaş ve şiddet sistemine karşı farkındalık ve bilinç yaratan kadınlar, örgüt ağları ve uluslararası çabalar sonucunda kimi kazanımlar yaratmışlardır

yaptığı vahşeti gizleme ve yok sayma politikasını görüyoruz. 2. Dünya savaşında tahminen 200 bin kadın, Japon askerleri tarafından sistematik tecavüze uğruyor ya da fuhuşa zorlanıyor. Japon ordusu savaş sırasında yaklaşık 1000 genelev oluşturuyor. Yüzlerce kadın bu evlerde çalıştırılıyor. Kadınların çoğunun savaş sonrası normal bir hayat sürdüremediğini biliyoruz. Bir kısmı ise intihar ediyor. Japon hükümeti uzun yıllar bu uygulamayı, ta ki 1990'larda sivil kimi girişimlerin ortaya çıkmasına kadar inkâr etmiştir. 1990'ların ortalarında oluşturulan 'Violence Aganist Women in war Network' adlı kadın hareketi 2000 yılının aralık ayında Tokyo'da uluslararası bir mahkemenin toplanmasını sağladı. Seks kölesi olarak kullanılan kadınlar bu mahkemede tanık olarak konuşarak, Japonya hükümetinin resmi politikasına bir darbe vurmuşlardır.

Toplumsal barış süreçlerine toplumsal cinsiyet bakışını dâhil etme çabaları esasında kadınların çatışma dönemlerinde ve sonrasında yaşadıkları deneyimlere ilgisiz kalınmasına bir tepki olarak son 15-20 yılda yoğunlaşmış ve açığa çıkmıştır. Öyle ki bu ilgisizlik en son olarak bu süreçlerde yapılan yasalarda ve kadınların temsili olmadan anlaşmaya varılan barış görüşmelerinde açığa çıkmıştır. Kadınların bu süreçlere dâhil edilmemesi erkek aklın bir stratejisi olarak kendisini göstermiş ve yaşatmıştır. Yakın tarihten örneklendirirsek dünyada 1990 ve 2012'li yılları arasında gerçekleştirilen 102 barış süreçlerinde 585 antlaşma imzalandığını görüyoruz. Çeşitli kaynaklardan bu 102 barış sürecine katılanlardan sadece yüzde 8'inin kadın olduğunu bili-

yoruz. Bu rakamlardan ilk elden çıkaracağımız sonuç, barış süreçlerinde kadınlara ciddi bir rol verilmediğidir. Aynı süreçlere yakından bakıldığında kadınların hem niteliksel ve hem de niceliksel ciddi bir sınırlandırma ile karşı karşıya kaldığını biliyoruz. Buna rağmen kadınlar, savaş karşıtı tepkilerinin dozajı ve kullandığı araçlar farklı olsa da barış süreçlerinde etkin olmak için ciddi bir çaba da sarf etmiştir.

Cinsiyetçi erkek sisteminin yarattığı ve körüklediği savaş ve şiddet sistemine karşı farkındalık ve bilinç yaratan kadınlar, örgüt ağları ve uluslararası çabalar sonucunda kimi kazanımlar yaratmışlardır. Birleşmiş Milletler 2000 yılında bağlayıcılığı olan kadınlar açısından bir dönüm noktası da olan 1323 sayılı kararı almıştır. Kadınların barış süreçlerinin yerel, bölgesel ve uluslararası seviyedeki karar mekanizmalarına aktif katılımını ve toplumsal cinsiyet perspektifini bu süreçlere dâhil edilmesini ön gören bu karar tüm barış süreçlerinde kadınların taleplerini ve güvenliğini göz önünde bulundurması açısından da önemlidir. Aynı yıl Avrupa Parlamentosunda, üye ülkelerin gözlemci ve arabulucu heyetlerinde cinsiyet eşitliğini gözetmelerini tavsiye eden bir karar alınmıştır. Yine aynı konulara ilişkin olarak peşpeşe 1820 (2008) 1888 (2009) ve 1889 (2009) sayılı kararlar da alınmıştır. Bu kararlar alınsa da birçok örnekten biliyoruz ki pratik olarak yeterince hayat bulmamış, eril aklın hâkimiyetinde göz ardı edilmiş ve işlevsizleştirilmişlerdir. Çoğunlukla yerel, bölgesel, kültürel dinamiklerin göz önünde bulundurulmaması, zaten savaş süreci boyunca temel sorun olarak görülmeyen toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini barış süreçlerinde gözetmemeyi beraberinde getirmiştir. Bu tutum, hem kadın haklarının gözetilmemesini hem de kadınların karar alma ve uygulama süreçlerine dâhil edilmemesiyle kendini göstermiştir. Bu durumun en hazin örneklerini ise bağımsızlık ve demokrasi mücadelesi veren toplumların barış süreçlerinde görüyoruz. Kadınların demokrasiye geçiş için ciddi bir mücadele dinamiği olarak çalıştığı toplumlarda bile, ya kadın temsili bir katılıma mahkûm edilmekte ya da karar gücünü oluşturulmasında bir irade olamamaktadır. Bu durumun en ilginç örneklerinden birini Çiğdem Akgül 'Militarizmin cinsiyetçi suretleri' isimli kitabında vermektedir. Kitapta El Salvador'daki mücadelede aktif bir savaşçı ve yeni kurulan devlet yönetiminde de milletvekili olan Lorena Pena'nın değerlendirmelerine ve kendisi gibi olan 9 milletvekilinin kadın haklarını hatırlatan mücadelesine vurgu yapmaktadır. Lorena Pena şöyle diyor: "Görüşmelerden önce biz kadınlar bir takım taleplerimizi belirlemiştik. Fakat bu talepleri bu sürece dâhil etmemiz mümkün olmadı. Devrim liderleri sunduğumuz listeyi (erkekler) okumaya bile tenezzül etmediler."

Anlaşılacağı gibi toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama yönündeki engeller sadece katı geleneksel bakış açısına sahip erkeklerden değil kimi zaman da cinsiyet eşitliğini stratejik görmeyen devrimlerin lider kadrolarından gelmektedir. Kadınların devrimsel süreçlerdeki katkı ve emekleri yeni oluşan düzlemde böylelikle adil bir temsile ve iradeye dönüşmeyebilmektedir. Kadınların barış süreçlerine katılma mücadelesine diğer bir anlamda örnek olarak Sri Lanka'yı örnek verebiliriz. Sri Lanka' da kadınlar bu sürece dâhil olmak için ciddi çaba sarf ediyorlar. Tüm çabalarına rağmen resmi kanallarca sürece dâhil edilmeyince sürecin arabulucu konumundaki Norveç'i zorluyorlar. Norveç'in baskısıyla barış heyetlerine dâhil edilmeyi başarıyorlar. Bunun sonucunda bu defa da kadınlar toplumsal cinsiyet komisyonuyla sınırlandırılıyorlar. Diğer komisyonlarla da yeterince ilişki kurma olanağı yakalayamadıklarından yaptırım gücü olmayan bir faaliyetle sınırlı kalıyorlar.

Birikim, kadınların barış süreçlerinin katılım taleplerini meşrulaştıran ve gerekli hale getiren en önemli güç kaynaklarından biridir

Bunlarla birlikte unutulmamalıdır ki BM ve üye devletlerinin bu çalışmaları yürüten guruplara ayırdığı sınırlı kaynak ve yetersiz yardım da kadınların çalışmalarını engeller mahiyette olabiliyor. Geleneksel normları kuvvetlendiren bu yaklaşımlar kısmi resmi düzenlemelere rağmen yeterli ciddiyetle konuya değinilmediğinin göstergesidir. Bağlantılı olarak Doğu Timor, Güney Afrika ve Kongo'da çalışan kadın ekipler enerjilerini daha çok fon bulmak için sarf ettiklerinden, kaynaklı-verimli çalışmalar yürütmeye odaklanamamışlardır. Tüm bu örnekler barış süreçlerindeki erkek egemenliğini ve sonuçlarını göstermesi açısından oldukça önemlidir. Bu durumun çok boyutlu nedenleri olmakla birlikte öncelikle kadınların savaşların yaratılmasında ve yürütülmesinde temel dinamik olmaması gerçeği etkili olmaktadır. Erkek aklı tarafından savaşlar derinleştirilip yayılırken, birincil güç olmayan kadınlar barış süreçlerinde de birincil muhatap olarak görülmeyebiliyor. Zira savaşları yürütenlerin lider ve yönetici kadrolarında kadınlara pek rastlanmaz. Diğer taraftan esasında savaş süreçlerini cinsiyetçilik beslediğinden erkek aklının böylesi bir zihniyetle mücadele etmek pek aklına gelmeyebilmektedir. Bu anlamlarıyla şayet özel bir çaba ve farkındalık yaratılmazsa yaşamın her alanında olduğu gibi barış inşa süreçlerinde de kadınlar

ötekileştirilmektedir. Oysa Susan Mekay 2006 yılında Güney Afrika'daki barış inşa sürecini değerlendirmek için 16 Afrikalı kadınla görüşürken bu kadınlardan biri barış süreci için şöyle diyordu: "Bu duygusallığı gerektirecek bir dönem. İşlenen suçlardan, şiddetten utanan biz kadınlarız. Erkeklerin böyle bir duygu ve rahatsızlığı taşıdığı-gösterdiği pek söylenemez"

Bugün geldiğimiz aşamada kadınların barış süreçlerine katılım mücadeleleriyle azımsanmayacak bir deneyim kazandığını söyleyebiliriz. Bu birikim kadınların barış süreçlerinin katılım taleplerini meşrulaştıran ve gerekli hale getiren en önemli güç kaynaklarından biridir. Yani artık kadınların bu süreçleri örmek için hem bilinçleri, hem deneyimleri, projeleri ve hem de talepleri var. Kadınlar bu süreçlerde rol almayı önemsiyorlar. Çünkü barış, geçiş süreçlerinda sadece bireysel insan hakları ihlallerini ve adaleti sağlamak için değil, aynı zamanda çatışmayı arttıran eşitsiz ve adaletsiz ortamı işaret etmek ve şiddetin zeminini oluşturan eşitsiz yapıları dönüştürmek için iyi bir basınç uygulama zeminidir. Bu

Strateji; etnik arındırma, aile dokusuna ve topluma zarar verme, zorunlu olarak göçertme, itaat yaratma, korku yayma gibi nedenlerle bir ceza yöntemi olarak da kullanılmıştır

zeminde kadınların oldukça güçlü projeler ve örgütlenmeler geliştirebildiğini de birçok örnekten biliyoruz. Örneğin Kenya'daki kadınlar kendi barış konferanslarını gerçekleştirerek güçlü sonuçlar yaratıyorlar. Yine Burundi'de kadınlar resmi barış görüşmelerine katılamayınca kendi barış görüşmelerini yapıyorlar. Bir taslakta anlaşıyorlar ve bir deklarasyon yayınlıyorlar. Aynı sırada savaş tekrar patlak veriyor ve resmi görüşmeler sonlanıyor. Ancak kadınlar görüşmelere devam ediyor. Resmi müzakere tekrar başladığında taraflar kadınların taslak anlaşmasını kabul ediyorlar. Yine çözüm süreçlerinde önemli fonksiyonlar üstlenen Hakikat Komisyonlarında kadınların ısrarı ve çabasıyla ciddi ilerlemeler sağlanıyor. Bu açıdan SATRE (1995-2000) kadınların kendi hikâyelerini anlatmaları ve kendi adalet ve uzlaşı taleplerini ifade etmeleri için teşvik edildiği oturumları düzenleyen ilk komisyon olarak bilinmektedir. Aynı biçimde Peru Cumhuriyetindeki ve Sierra Leone' deki hakikat komisyonları, Güney Afrika örneğinden öğrendikleri temel üzerinden kurulmuş ayrı bir toplumsal cinsiyet birimi oluşturmuşlardır. Sierra Leone Komisyonu (2002-2003) kadınlara özel destek hizmeti verdi. Bu sayede birçok kadın yaşadıkları ihlallerle ilgili sessizliği bozmuştur. Bu araştırmalar sonucunda hazırlanan rapor, çatışma öncesi dönemde var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile çatışma döneminde yaşanan ihlallerin cinsiyetçi yapısı arasındaki bağlantıyı kuran ilk rapordur.

Kendi Barışımızı Yaratırken Kadınlar Neden Öncü Güç Olmalı!

Ülkemizde son kırk yıla yakın zamandır savaşın hayat damarlarımızı parçalama arzusundan daha güçlü bir arzuyla barış kendini dayatmış ve bir iradeye dönüşme sürecine girmiştir. Bugüne kadar devlet politikalarının imha ve inkâr stratejisini aşamamış olması, Kürt özgürlük hareketinin tüm barış çabalarını boşa düşürmüş ve militarizmi her fırsatta tırmandırmışsa da geldiğimiz aşamada herkeste umut yaratan bir eşikteyiz. Nitekim yüzyıldan fazladır inkâr edilen Kürt halk gerçeğinin ve yürüttüğü özgürlük mücadelesinin sonunda herkesin şahitliğinde devrimci gücünü ve enerjisini yeni bir mecraya akıttığı aylardayız. Özgürlük mücadelesi bitmiyor kuşkusuz, halkın devrimci enerjisi tüm kapitalist modernite formlarını aşarak; ne ulus devlet formuna nede onun her türden cinsiyetçi versiyonuna pirim vermeden yeni bir zemin; barış inşa zeminine akıyor. Barışa giden bu yıl örülürken Kürt kadınlarının ve Türkiyeli kadın örgütlerinin rol alması, enerjilerini bu zemine akıtması müdahil ve dâhil olmazsa olmazı kabilindedir. Kuşkusuz bu olmazsa olmazlığında güçlü nedenleri ve bir arka planı var.

Öncelikle erkek aklının kanlı tarihinden iyi biliyoruz ki savaş ve çatışma dönemlerinde her türden şiddet gibi cinsel şiddet kullanmak genellikle tüm devletlerde olduğu gibi Türkiye'de de planlı bir stratejisi olarak kullanılmıştır ve sonuçları genellikle vahşet olmuştur. Bu strateji etnik arındırma, aile dokusuna ve topluma zarar verme, zorunlu olarak göçertme, itaat yaratma, korku yayma gibi nedenlerle bir ceza yöntemi olarak da kullanılmıştır. Yine kadınlar ve erkekler arasında önceden var olan eşitsiz güç ilişkileri kadınların çatışma ortamından daha fazla etkilenmesine yol açtığı gibi kadınların deneyimini kimi yönleriyle erkeklerinkinden farklılaştırmıştır. Özellikle Kürt kadınları ülke koşullarında hem kadınlık kimliği, hem Kürtlük kimliği, hem de devrimci kimliğinden dolayı sistematik olarak şiddete maruz kalırken aynı zamanda köy yakma ve göçertmeden tutalım yoksullaşmaya kadar en büyük ihlallerin yükünü taşımakla yüz yüze kalmışlardır. Nitekim ekonomik iktidardan her türlü sömürü biçimine kadar savaş ve çatışma erkekliğin inşasıyla yakından bağlantılı olduğu gibi, aynı zamanda sürekli ve yeniden cinsiyet eşitsizliğini üreten bir fonksiyon taşımıştır. Tüm bu nedenlerle bugün ulaşılan aşamada çözüm sadece belli türden ihlallerin giderilmesiyle sınırlandırılamaz. Zira kalıcı bir

barış ve adalet sadece çatışma döneminde yaşanan ihlalleri ve etkilerini değil, her şeyden öte bu ihlallere olanak sağlayan toplumsal ilişkilerin de düzeltilmesini hedeflemelidir. Bu açıdan çatışmasızlık ve sonrasında bazı prensipler kadınlar açısından hayati önemdedir. Kadınlar için adaletin ve çözümün anlamı nedir? Daha önceden var olan cinsiyetçi güç ilişkileri nelerdir? Kadınlara karşı çatışma sürecinde izlenen cinsel ve her türden şiddet stratejisinden nasıl etkilinme olmuş ve nasıl sonuçlar doğurmuştur? Açık ki toplumsal cinsiyet sorunlarına duyarlı bir süreci örmek için bu soruların cevabını önemsemek ve küçümsememek gerekmektedir. Bu kapsamda kadınların kendi çalışmalarını yürütecek komisyonları kurması, cinsel şiddetin incelenecek suçlar arasında özellikle belirtilmesi, bir toplumsal cinsiyet komisyonunun mutlaka oluşturulması gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki, Kürt özgürlük hareketinin daha başından itibaren cinsiyet özgürlükçü bir paradigmayı esas alması ve Kürt hareketi içinde azımsanmayacak bir gücü olan Kürt kadın Hareketinin var olması oldukça elverişli bir zemin de sunmaktadır. Bu çerçevede hem Kürt kadın hareketinin hem de Türkiyeli kadın örgütlerinin dünya deneyimlerinden edindiği mirası ve gücü doğru değerlendirip ortak platformlarda güç birliği yaparak sürece müdahil olması özellikle şu gerekçelerle vazgeçilmezdir.

Birincisi: barış sürecine giderken kadınların korunmasına, haklarına ve önceliklerine gerekli önemin verilmesi kadar, bu hakların ihlallerine ve kadınların kendilerini gerçekleştirmelerine olanak tanımayan durumların analizine gitmek için kadının katılımı ve öncülüğü şarttır. İkincisi: bu çözüm sürecinin toplumsal bir meşruiyet kazanması için toplumun tüm dinamiklerinin ve özellikle toplumda ötekileştirilenlerin toplumsal ve siyasal yaşama katkı sunma kanallarının açılması gerekmektedir. Dışlayıcı ve eksik bir toplumsal uzlaşı ve çözüm süreci yeniden ve daha yoğun bir ötekileştirmeyi doğurabileceği gibi barışa inandırıcılık kaybına da yol açar. Üçüncü olarak, kadınların dâhil olacağı bu çözüm süreci insan ve kadın hakları vurgusunun yeniden yapılanma döneminde cinsiyetçi dinamikleri açığa çıkarmayı sağlayacağı gibi savaş sürecindeki cinsiyet temelli suçları görünür kılacağı için de önemlidir. Bu anlamıyla çatışma döneminde kadınlara karşı işlenmiş suçların hesap verilebilir olmasını garanti altına alma ve bunların cezasız kalmasına izin vermeyecek bir adalet sistemini uygulamak kadınların yürüteceği mücadeleyle ancak olanaklı olacaktır. Dördüncüsü, barış sürecine katılım, kadınların inşa süreci sonrası diğer birçok dünya örneğinde görüldüğü gibi tekrar evlere kapatılmaması için gerekli olduğu gibi yeni anayasal düzenlemelerde cinsiyet eşitliğini sağlayacak yasaların çıkarılmasını sağlamak açısından da önemlidir. Beşinci olarak; barış sürecini yeniden salt erkek aklının çözüm yöntemlerine terk etmemek hayatidir. Öyle ki erkek egemen zihniyetin yönlendirdiği çözüm süreçleri farklı boyutlarda yeniden erkekliği ve ötekileştirmeyi üretebilmektedir. Kimi zaman bu süreçte erkek aklının argümanları ve yöntemleriyle yürütülmekte ve heba edilebilinmektedir. Bu açıdan kadınların etkin olduğu barış süreçleri daha şeffaf yürütülebilindiği gibi, sonuca ulaştırmada da daha samimi çabalara da sahne olabilmektedir.

Bu çerçevede kimi çabalar ve girişimler kendi barışımızı yaratırken görülüyor olsa da henüz etkin olmadığı, cılız kaldığı da aşikardır. Bu çabaların daha da güçlendirilip derinleştirilmesi umuduyla bu yazıyı Metin Yeğin'in 'Gerillanın Barışı' isimli kitabından FMLN gerilla komutanı Nidia Draz'ın ülkemizdeki barış çabalarına dönük düşüncelerini aktararak bitirmek istiyorum. Şöyle diyor Draz;

"Bütün kalbimle diliyorum ki bir gün ülkeniz barışa kavuşsun Kaos sona ersin. Kadınlar, gençler, erkekler, herkes çalışarak yeniden ülkenizi inşa edeceksiniz. Her iç savaşın yarattıkları vardır. Kayıplar, ölümler, ailelerin yaşadıkları felaketler. Bunların aşılabilmesi kolay değildir. Barışın inşası uzundur ama gereklidir. Yoksa daha büyük kayıplar, daha kötü ekonomik koşullar yaşanacaktır. Bütün bunlarda kadınlar ancak liderlik yapabilirler. Ve mücadeleyi bir başka biçimde sürdürerek her şeyi değiştirebilirler"

Yararlanılan Kaynaklar

Felsefe Logos, Sayı 37, Fesatoder Yayınları
Mithat Sancar, Geçmişle Hesaplaşma-Unutma Kültüründen Hatırlama Kültürüne, İletişim Yayınları
Çiğdem Akgül, Militarizmin Cinsiyetçi Suretleri-Dipnot Yayınları
Metin Yeğin, Gerillanın Barışı
Nazan Üstündağ, Barış Görüşmeleri ve Kadınlar isimli makalesi

Bir Doğuşun Öyküsü

Mahmut Yamalak

W.Benjamin, "akıntının yönünde yüzme" yi pekiştiren egemenlerin karakteristik bakış açısının ezilenler hesabına Marksistlerin devralacağını söyler. Bu ağır suçlama Marksizm'e mal olmuş Lineer (çizgisel) tarih anlayışına dönük en kapsamlı eleştiri olsa gerek. Marksizm'in tarihe bakışı bir dizi problemi barındırdığından, burada üzerinde durmayacağız. Hegel ile pozitivist kampın tarihe bakış açılarında bir farka dikkati çekmek gerekir. Pozitivizm, tarihin detaylarından (cüruflardan) arındırılarak, genel yasalarla açıklanması gerektiğini ileri sürer. "bilimsel dünyanın", "mantıksal analizlerle" tarihi açıklaması gerekir. Dolayısıyla "detaylarla uğraşmamalıyız" der. Pozitivizm, tarihi açıklamak için bize gereken sadece birkaç açık ve sade bir yasa olduğunu ileri sürer.

Özgürlük hareketinin çıkışını incelerken, yüzü geçmişe dönük olan bu meleğin neler göstereceğinin, nasıl bir rüzgâr estireceğinin bizimle geçmişimiz arasındaki ilişkiye bağlı olduğunu unutmamalıyız. Burada "yaşanan tarihi gerçeklik nedir?" sorusu kadar "onu inceleyen özne kimdir?" sorusu da önemlidir

Buna karşın Hegel, tam aksine detaylarda yoğunlaşılması gerektiğini savunur. Hegel'de detaylar, tarihin özünü veren şeylerdir. Hegel, bu detayları izleyerek evrensel tarihe ulaşılabileceğinde ısrar eder. Marks'ın bu iki düşünce odağının ortasında bir yerlerde durduğu anlaşılıyor. Bilinç-bilinçlilik, özne-nesne, görüntü-öz gibi tarihsel kategorileri incelerken Marks, tarihi ikiye ayırır; doğa tarihi ve insan tarihi. Tarihsel kategorileri ise insan tarihiyle açıklar. "insanlar kendi tarihlerini kendileri yaparlar, ama onu kendi istedikleri gibi yapamazlar" derken hem tarihi yapan insana hem de insanı aşan doğa ve toplum gerçekliğine işaret eder.

Tarihe ilerlemeci perspektifle bakma insana "güven" verir. Bu sahte güven "nereden gelip nereye gittiğimiz" sorusunun cevabını taşıyor yanılsamasını yaratır. Kavranabilen somut yasalar ve bilinebilir bir gelecek fikrinden daha rahatlatıcı bir şey olamaz. Geçmiş yıkım ve acıyla dolu olsa da, yasalar bilindikçe gelecek korkutucu olmaktan çıkar.

"Zorunlu olarak tarih meleğine sahip olmamızı gerektiren görüş böyledir. Bu meleğin yüzü geçmişe dönüktür. Bize olaylar zinciri sunduğu ve geçmişte, durmaksızın haberler üzerine haberler yığan ve bunları ayakları altına fırlatan bu tarih meleği tek ve emsalsiz bir karmaşadan başka bir şey göstermez. Ama cennetten esen kanatları altındaki fırtına o denli güçlüdür ki, melek onları artık kapatamaz. Bu fırtına onu sırtını döndüğü geleceğe, önünde harabelerin birikmekte olduğu gökyüzüne kadar iter. İlerleme dediğimiz şey işte bu fırtınadır".

Özgürlük hareketinin çıkışını incelerken, yüzü geçmişe dönük olan bu meleğin neler göstereceğinin, nasıl bir rüzgâr estireceğinin bizimle geçmişimiz arasındaki ilişkiye bağlı olduğunu unutmamalıyız. Burada "yaşanan tarihi gerçeklik nedir?" sorusu kadar "onu inceleyen özne kimdir?" sorusu da önemlidir. Bu günden tarih meleğinin yardımıyla bakmaya çalıştığımız geçmiş, içinden geçtiğimiz ve oluştuğumuz geçmiştir. Özgürlük hareketinin tarihi, onun içinde yer alan her bir bireyin kişisel tarihidir de aynı zamanda. Tarihimizi incelerken kendimizi de incelediğimiz gerçekliği unutulursa, çokça eleştirilen pozitivist, kabamateryalist ilerlemeci tarih anlayışına dönüşülmüş olur. Bu nedenle hareketin felsefesine dair birkaç noktaya temas etmek gerekir.

Bu tarihe dışarıdan bakılarak veya o nesnelleştirilerek anlaşılamaz. Bu nedenle bir Kürdistanlı, kendi

üzerinde ve kendisi hakkında o temelde düşünmelidir. Tarihsel özne de, nesne de bizzat insanın kendisidir. Tarihte karşılaştığı her olgu onun bütünlüğünden bir parçayı oluşturur. O nedenle kendi tarihini inceleyen bir birey, kendini de incelemektedir. Bu tarihte yaşanan herhangi bir şey onun gerçekliğine aittir. Bu gerçeklik bize şunu gösterir; kimse bu yaşanmış zamanın dışında değildir. Tarihi nesneleştiren pozitivist anlayışın karşısında insan, tarihi kendi bilincine dair ederek, onu içselleştirerek anlayabilir. "bugünü anlamak için geçmişe bakmaya duyulan ihtiyaç insani anlayışın bir sonucudur ve bunun sonuçları güne yansıdıkça anlam kazanır. Örneğin 'çıkışta bir lokma bir hırka felsefesi vardır' tespiti bugün için ne anlam ifade ediyor? Bu ilke eskimiş midir, içselleştirilerek genele mi mal edilmiştir, yoksa sınırlı bir zaman veya mekâna mı hapsedilmiştir? Bir zaman aralığında yaşanmış bir gerçeklik olarak incelendiğinde, nesneleştirilerek dışsallaştırılacak olan bu ilke, bugün için hiçbir şey ifade edilmez duruma getirilmiş olur.

SSCB-ABD arasında başlayıp dünyaya egemen olan iki kutuplu sistem "soğuk savaş" denilen bir gerilim politikasına dayanıyordu. İttifaklar bu kutuplara göre düzenleniyor, her ülke bu kutuplardan birine dayanarak var olmaya çalışıyordu

Tercih, bilincimizde var olmaya devam eder. Tarih üzerine düşünürken zaman makinesine binip geçmişe gidilmez; içinde yaşanılan anın ilişki ve şekillenişlinden yararlanılarak geçmiş yaşanır. Dolayısıyla geçmiş üzerine düşünürken birey onu kendi bilincinin bir parçası haline getirir.

"Kendini düşünmeye çalışan düşünce, hakikatin özünü vermektedir. Bu da insan toplumu dışında bilebildiğimiz kadarıyla gerçekleşmesine henüz tanık olmadığımız bir durumun özünde, kendisini düşünmeye başlayan tüm yaratımların temelidir.

Tarihi düşünen insan kendini de tarihte zaman-dışı bir konumda düşünemez. Bilinç ancak kendi varoluşu olarak incelendiğinde tarihi anlayabilir. İçinden geçtiğimiz zaman bizi de oluşturuyorsa, tarih bilinci denilen olgu, ancak o tarihe ait olan bilinçle anlaşılabilir. Tarihin kronolojik bilgisi, eğer tarih bilinci yoksa cüruftur, beyni meşgul eder. Özgürlük hareketinin tarih felsefesi de onun tarihinin kendisidir. Oluşan bilinç tarihin kendisidir. Kimlik bilinci, varlık bilinci ne olduğunun bilinci de ancak bu tarihsel bilinçle anlaşılabilir. Dönüp geçmişi inceleyen " tarih meleği" tarihi oluşturan ve tarih içinde oluşan bilincin ifadesidir. Arkasından esen gelecek rüzgârına ve şimdi yaşadığı fırtınaya karşı direnmesini sağlayan da bu gerçekliktir."

Bu genel perspektifle özgürlük hareketinin çıkışının incelendiği bu yazı bir tarih anlatımı değildir; bu, toplumsal hareketin ortaya çıktığı koşulları, onun oluştuğu koza ve başlangıçta edindiği karakteristik özelikleri üzerine genel bir anlatımla sınırlıdır.

1970'ler Dünyası

"Kapitalizmin sonu"na nasıl gelindi? Reel sosyalist bloğun devlet alanına verdiği güven (ve körlük) ile kapitalizmin sonunu ilan etmesi pratik olarak gerçekliği ifade etmediği gibi sosyalizmin teorik bakışıyla da uyuşmuyordu.

Teoride kesinlik değil, olasılıklar vardır. Olasılıkları toplumsal gelişimin özünden çekip çıkarırsak, ortada kaba bir determinizm kalır. Öcalan'ın kaos aralığı dediği olasılık hali toplumsal gelişimin göreceliğine işaret eder. Nasıl ki kapitalizmin doğuşu zorunlu değilse aynı şekilde onun 1970'ler dünyasında sona ereceği de zorunlu değildir. Olasılıkların en aza inmesi sonrasında değişimin yönü belirlenir. Ancak bu durumda bile olasılık tümden ortadan kalkmamıştır. Kartezyen akıl, dayanak aramak zorunda hisseder kendini. Kuşkunun kesin olarak yok olacağı tartışılamaz bir kesinlik noktası arar. Bu mantık ampirist ve giderek pozitivist dünyanın algısını besledi. Sistemin sona ereceğini "müjdelerken" reel sosyalizm de bu Kartezyen hataya düşer. Sistemin yapısal bunalımına güvenerek sonun geldiğini ilan eder. Marks'ın tarih algısında olmayan, teoride kaçınılan bir kesinlikle sisteme yaklaşılır. Oysa Marks tarihin yönünün kitlelerin mücadelesiyle değişebileceğini söyler.

"Eğer bir doğru, yığına (kitlelere-my) açık göründüğü için açık ise eğer tarih doğrular karşısında yığının kanısına göre davranıyor ise ki, yığının yargısı mutlaktır, yanılmazdır. Bu yargı tarihin, sadece yığın için açık olmayan şeyin tanıtlanmaya gereksindiğini gösteren yasasıdır. Demek ki tarihe kendi görev ve uğraşını buyuran yığındır."

Tespit açıktır; tarihi yapan yığınlardır, ona görev ve uğraşını buyuran yığınlardır. 1970'lerde var olan konjonktürsel durum, Marks'ın bu tespitinin hilafına bir "kapitalizmin sonu" için elverişli değildir. Hegel'de, öznenin mutlak 'tine' ulaşarak tamamlanması anlamındaki "tarihin sonu" anlayışı ve Fukuyama'nın kapitalist moderniteyi yüceltmeye çalışan pespaye "tarihin sonu" tespitiyle reel sosyalizmin "kapitalizmin sonu" tespiti arasında kan uyuşması da dikkate değerdir. Marks aynı eserde tarihe bakışta daha keskin vurgulara başvurur;

"Tarih hiçbir şey yapmaz, engin zenginliğe sahip değildir." ", o çatışmalara girmez, girişmez! , bütün bunları yapan, bütün bunlara sahip bulunan ve bütün bu ça-

tışmalara girişen, insandır, gerçek ve yaşayan insan… Tarih, kendi öz erekleri ardından koşan insanın etkinliğinden başka bir şey değildir."

Burada iki noktaya dikkat çekmek gerekir;

1- Marks'ın tarihi insanla başlatan yaklaşımı, Öcalan'ın paradigmasında eksik bulunan bir yaklaşımdır. Öcalan; "evrensel tarihin en yalın tanımı, hakikat zemini olarak toplumsal gelişimdir. İnsan toplumu bu anlamda sadece insan tarihi değil, gerçek anlamda da evren tarihidir" der. İnsanın bilinçli etkinliğiyle toplumsal tarihi gerçekleştirmesi hakikatin en yalın ifadesi olarak her iki düşünür-önder tarafından da dikkat çekilen bir noktadır.

2- Teoride yaklaşım,"olasılık" için bu denli açık olduğu halde ve tarihin yönünün önceden kesin olarak bilinemeyeceği, bunun insan etkinliğiyle gerçekleşebileceği net vurgularla dile getirilmiş olmasına rağmen 1970'lerde reel sosyalist teori neden bu kesinlikte kapitalizmin sonunu ilan ediyordu. * konumuzu ilgilendiren yönü de budur. Buradaki devletçi sosyalizmin pragmatist davrandığını ifade etmek yanlış olmasa gerek. Burada sosyalizmin değerleri değil, reel sosyalist devletlerin çıkarları gözetilmiş, bu amaçla teorik tahribattan da kaçınılmamıştır.

Oysa 1970 dünyasında ne kapitalizm saltanatından vazgeçecek kadar çaresizdir, ne de sosyalizmin adına yola çıkanlar ve reel sosyalist devletler ona karşı birleşik bir alternatif olabilmişlerdir. İkinci dünya savaşı sonrasında dengeler değişmiş, yeni güç odakları ortaya çıkmıştır. SSCB'den sonra Çin, doğu Avrupa ülkeleri, Yugoslavya, Kuzey Kore, Küba, Vietnam, Laos, Kamboçya, Angola, Mozambik, Nikaragua gibi ülkeler emperyalizme karşı direnerek zafere ulaşmışlardır. İki savaşta baştanbaşa çalkalanan ve savaşlardan yorulan Avrupa, tam bir enkaza dönüşmüştür. Savaş sonrasında dünyanın bundan sonraki gidişatını belirleyecek yeni bir güç olarak ABD yükselişe geçmiştir. 1950'lerden sonra başlayan yeniden yapılanma sürecinde Avrupa yeniden ayağa kalkmayı başardı ve reel sosyalizmi dengelemek için "sosyal devlet" projesini devreye koydu. Sermaye, ezilen halklara karşı uygulanan yeni sömürgecilik politikaları sonucunda toparlandı. Elde edilen ekonomik ve siyasi güç, kapitalizmin devresel bunalımıyla gölgelense de, çöküşe doğru gitmeyecek kadar dinamiktir.

1970'ler artık finans kapital çağına geçiş dönemidir. SSCB-ABD arasında başlayıp dünyaya egemen olan iki kutuplu sistem "soğuk savaş" denilen bir gerilim politikasına dayanıyordu. İttifaklar bu kutuplara göre düzenleniyor, her ülke bu kutuplardan birine dayanarak var olamaya çalışıyordu. ABD ve SSCB el attıkları her ülkede kendi istasyonları gibi çalışan uydu devletler, yönetimler eliyle kontrol sağlama stratejisi uyguluyorlardı. Ulusal kurtuluş mücadelelerinin demokratik ve özgürlükçü güçleri ise SSCB, Çin, Arnavutluk gibi ülkelerin sosyalizm anlayışlarıyla teorik kimliklerini oluştururken, bu uydulaştırma stratejisinin dışına çıkamıyorlardı. Türkiye, İran şahlığı gibi ülkeler ise ABD'nin ileri karakolu olarak Ortadoğu'da görev almışlardı. Dünya genelinde yaşanan bir devrimler ve karşı devrimler çağıydı.

Kısacası koşullar kapitalizmin sonunu getirecek durumda değildi; sosyalist teorinin hilafına bu söylemi dayatmasının anlamı reel sosyalist devlet çıkarlarının sosyalist değerlere tercih edilmesiyle açıklanabilir. Bunun Kürdistan ve Kürt halkı için anlamı, "sosyalizmin adına Kürdistan'ın varlığını yok saymayı kabul etme" dir ki, bu konuya ileride değineceğiz.

Bir sistemin sonunun gelip gelmediği onun sahip olduğu dinamiklerle açıklanabilir. Toplumsal inşalar insan eliyle oluştuklarından koşullara bağlı olarak yine insan eliyle sonlanabilirler. Kapitalizmin sonlu bir sistem olduğu doğrudur. Sorun, bunun bir konjonktürsel durum içinde politik çıkarlar için mutlaklaştırılıp gerçekliğin önüne konulmasıdır. Değişimin belli özellikleri vardır; olasılıklara açıklık, kaotik bir süreçtir, önceden kesin olarak bilinemez ve çevrimsel-devrimsel bir iç içerlik taşır. Değişim, her durumda kaçınılmaz olan diyalektik bir yasadır; toplumsal düzende bunun zamanının biçiminin kapsamının önceden belirlenmesi hakikate aykırıdır. Yine değişimin birbirine bağlı bir dizi değişkene bağlı olduğu da unutulmamalıdır. Bu değişkenler değişimin yönünün yapısını hedefini gelişimini hızını ve alacağı biçimi etkiler.

1970'ler koşulları iki devletçi bloğun halkları, kurtuluş mücadelelerini ve özgürlüğünü güç-bela elde eden devletleri ideolojik olarak kendine bağlamaya elverişliydi. Sosyalizm adına geliştirilen bu teori de, esasen bunu meşrulaştırma rolü oynamıştır. İki kutuplu dünya karşısında taraf olmak istemeyen ve bağımsız varlığını korumaya çalışan ülkelerde "bağlantısızlar hareketi" adıyla ayrı bir blok oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bu blokta yer alan Kuzey Kore, Yugoslavya gibi ülkelerin SSCB karşısında teorik ve pratik bir üstülüklerinden söz bile edilmezdi.

SSCB'nin kuruluşundan itibaren sosyalist teoriye üç ana noktadan müdahale edileceği belirtilebilir. İlk önemli müdahale Lenin'in sosyalizm teorisindeki demokrasi vurgusuna rağmen devrim sonrasında gelişen "iç ve dış" saldırılara karşı sosyalizmi koruma politikasının bir sonucu olarak sosyalizmin, demokratik özelliklerinden uzaklaştırılmasıdır.*

İkinci teorik müdahale Lenin ile Troçki arasında başlayıp, Lenin'in ölümünden sonra Stalin ile Troçki

arasında devam eden devrim teorisi üzerinedir. Marks'ın Avrupa genelinde sosyalist devrim hayali, Lenin'de tek ülkede sosyalizm" biçiminde dönüşüme uğramıştır. Bu politikaya karşın Troçki'nin "dünya devrimi" teziyse bir polemik tartışmasından öteye pratik değeri bulunmayan bir düzlemde kalmıştır. Tek ülkede sosyalizm anlayışı, sosyalizmin ulus-devlet tuzağına düştüğü söylem olarak ayrıca incelenmeyi gerektirir.

Üçüncü teorik müdahale Lenin'in ölmesinden hemen önce başlatılan "burjuva devrimini tamamlama" hamlesiyle gelişir. Teoriye göre Rusya gibi geri ülkelerde sosyalizmin kurulması için öncelikle "demokratik devrimlerin bir karakteri olarak" "burjuva demokratik devrimi" tamamlanmalıdır. Bu da üretimin sanayileştirilmesi fabrika ve proleter sayısının arttırılması gibi müdahaleleri gerektirir. Stalin, yoksul Rusya'da bu koşulları gerçekleştirmek için sanayileşme ve

Türkiye'deki devrimci hareketlerin önemli bir bölümünde var olan bir sorunu yok sayma, imha ve inkârı görmeme, sorunu "devrimden sonra" ya havale etme gibi görüşler bu teorik altyapıdan beslenmişlerdir

elektrifikasyon hamlesi başlatarak doğumu hızlandırmayı amaçlıyordu. Kimine göre daha cenin bile oluşmamıştı, belki döllenme bile gerçekleştirilememişti. Ama SSCB, doğum olmasının istiyordu. Yeterli nicel birikim oluşursa bu nitel bir sıçramaya yol açabilecek ve SSCB komünizme geçebilecekti. Aslında Lenin'in 1917'de yazdığı Nisan tezleri adlı eserinde formüle ettiği "sosyalist devrim" fikrini pratikte hızlandırmak istiyordu. Diyalektikte her değişim birbirine bağlı sistemleri ve değeri de etkiler. Fizikte, kuantum düzeyinde nitel sıçramalar olsa da toplumsal düzeyde karşılıklı etkileşimler ve birbirinden beslenerek bir değişim gerçekleşebilir. Bu genel doğru teorik düzlemde kabul edilse de, pratikte bir toplumsal durum, pozitivist bir anlayışta müdahale edilerek değiştirilmeye çalışılmıştır. Stalin'in sanayileşme hamlesi, giderek kapitalist ilkelerle sanayi, nükleer, silah, uzay gibi alanlarda girilen yarış ve kaynakların bu uğurda kullanılmasından dolayı hızlı bir çöküşe yol açacaktı. Konumuz açısında bu son teorik müdahalenin sonuçları "sosyalist anavatanı koruma" adına Kürdistan gibi "önemsiz" yoksul ülkelerin kolayca kurban edilmesi anlamına gelirdi. Önem kazanan görüş, sosyalist anavatan sayılan SSCB'nin içeriden ve dışarıdan gelen saldırılara karşı korunması olmuştur. Ortadoğu'nun ortasında kapitalizmin en büyük kurbanı olan Kürdistan'da bu nedenle yok sayılmıştır. SSCB'nin Kürdistan için olumlu bir adımından söz edilemez. Lenin'in belki de tek Kürt politikası "Kürdistan'a sor" adlı özerk bir bölgeyi oluşturmak iken, Stalin'in Kürt politikası da bu bölgeyi dağıtmak, oradaki Kürtleri Sibirya steplerine, orta Asya ülkelerine sürmek olmuştur. Mahabad'ın politik çıkarlara kurban edilmesi de anti-Kürt politikalar içinde değerlendirilebilir.

SSCB, 1970'lerde doruğa ulaşan Kürdistan'ın inkâr, imha ve asimile etme politikalarını görmemiş, gündemine almamıştır. Tıpkı kapitalist blok gibi, sosyalist blok da Kürdü ve Kürdistan'ı yok saymayı tercih etmiştir. KDP'nin desteklenmesi veya bazı uydu örgütlerin oluşturulması girişimleri de, başta belirttiğimiz SSCB ve ABD arasında yaşanan rekabet için halkların özgürlük umutlarını kirli politikalarına alet etme yaklaşımın bir sonucudur. Kürdistan'da uygulanan her politika açık ve ya örtük olarak desteklenmiş veya görmezden gelinmiştir. Bölgede kendine bağımlı kıldığı IKP, TKP gibi örgütler eliyle Kürdistan'da gelişebilecek bir özgürlük dinamiğinin daha doğarken bağımlılaştırma; daha da olmazsa KDP gibi, YNK gibi yerel motifli hareketlerle denetime alma, Türkiye'de var olan sol sosyalist hareketler aracılığıyla ideolojik-teorik manipülasyona tabii tutma, bağımlılaştırma ve giderek etkisizleştirme gayretleri hep olagelmiştir.

Türkiye'deki devrimci hareketlerin önemli bir bölümünde var olan bir sorunu yok sayma, imha ve inkârı görmeme, sorunu "devrimden sonra" ya havale etme gibi görüşler bu teorik altyapıdan beslenmişlerdir. Zaman, zaman şiddete varan yönelimlerle Kürdistani olan her adımı, tıpkı sömürgeci devletler gibi, "bölücü" addetmekten geri durmamışlardır. Kürdün politikleşmeye başlayan bilinci sosyalizm adına parçalanmaya, muğlâklaştırılmaya; Arnavutlukçu, Çinci, Rusyacı gibi suni kamplaşmalara sokularak güdükleştirilmeye, gerçek özünden uzaklaştırılmaya çalışılmıştır. Özgürlük hareketi çıkmadan önce Türkiye'de esen sosyalist dalga ve 71 devrimci çıkışı da bu şekilde boşa çıkarılmıştır. Manzara, sosyalizm adına ortalıkta dolanan dogmatik, şabloncu, kamplaşmacı, didişmeci ve vizyonu daralmış örgütler enformasyonunun hâkimiyetindedir. Bu ortamda varlığını ispat etmeye çalışan bir grup gencin önüne konan seçenekler ise bunlardan birisinin tercih edilmesinin ötesinde bir şey değildir.

Kültür kırımında suç ortaklığı

1970'ler Kürdistan'ında sosyalist blok tarafından kaderine terk edilmiş olmanın pratikteki anlamı, sömürgeci devletlerin ve kapitalist modernitenin her türlü politikalarının onaylanmasıdır. Kapitalist modernite bir avuç sanayi tekelinin ve sömürüden beslenen devletlerin çıkarlarına göre toplumu dizayn etmekten

başka bir şey yapmaz. Bunun Kürdistan için sonuçlarının biliyoruz.

Herhangi bir ulus-devlete sahip olamayan Kürtlerin tanımlanması neye göre yapılacaktı? Var olmak için ulus-devlete sahip olmalıydı, ulus-devlet yoksa halkın varlığı da söz konusu değildi, 20. Yüzyılın egemen devlet felsefesi buydu. Kürdistan'ın tanınmazlığının yanında, onun yok sayılması da kolay değildi. Yok sayılamayacak kadar büyük bir nüfus ve coğrafya, yok olmayı kolayca kabul etmeyecek kadar bağımsızlığına düşkün bir doğal toplum vardı. Kürt varlığını eritmek için askeri zor, inkâr ve asimilasyonun yoğunluğu da buna göre olmaktaydı. Bir kültürün bir başka kültürü asimile etmesi için ondan daha yaygın ve köklü olması gerekiyor. Kürdistan'da ki kültürel oluşum neolitikten beri yapısal karakterini koruyarak geliştiğinden kolaylıkla değiştirilemezdi. Geriye zor, baskı imha göçertme politikaları kalıyordu. 20. Yüzyılda Kürt halkı üzerinde devletler hukukuna uymayan her türlü yok etme politikaları reel sosyalist bloğun açık-örtük onayıyla uygulandı.

Hitler faşizmi de dâhil, Kürdistan üzerinden uygulanan yoğunlukta yaygın, sürekli ve onay almış bir imha konsepti dünyada uygulanmamıştır. Kürdistan'daki inkâr-imha konsepti coğrafi yaygınlık uygulanan nüfus ve zamanda süreklilik bakımından en kapsamlı imha konseptidir. Bunun en önemli özelliği imha ve inkârın iç içe, reel sosyalist ve kapitalist ülkelerin onayı ve desteğiyle 20. Yüzyıl boyunca uygulanmış olmasıdır.

İnkâr-imha konseptinin Kürdistan'da topluma yansımalarıysa dehşet vericidir. Toplumun moral değerleri, savunma refleksi bu denli bir baskı ve şiddete karşı direnemeyince sosyal doku parçalanmaya başlar, kişilikler değişir, toplumda ayrılıklar derinleşir, hayata karşı duruş, beklentiler, inançlar değişir. Toplum yeni refleksler ve yaşam alışkanlıkları edinmeye başlar.

Topluma dayatılan bu en kapsamlı teslim alma ve köleleştirme politikaları, ona kendi varlığının zehirli olduğunu kanıtlamaya çalışıyor olmasıydı. Kürt Halkı bu kapsamlı kültür kırım ve soykırım operasyonuyla bitirilemeyince kendine düşman olacak hale getirilmek isteniyordu. Kürt olmanın Kürtçe konuşmanın "suç" kapsamında değerlendirildiği bir algı oluşturulmak isteniyordu. Kürt olmak suçla özdeş kılınınca bunun yarattığı psikolojik yarılma sonucunda Kürt varlığı tamamen teslim alınmış olacaktı. Böylece "Kürt " ile bir arada anılan her şey olumsuz gösterilerek bu operasyona hız verildi. Kürt olmak; işsiz olmak, aç kalmak, aptal olmak, ilkel olmak, feodal olmak… gibi neredeyse tüm olumsuzluklarla birlikte anılmaya başlandı.

Kürt varlığının kendini kanıtlama yolunda attığı her adımda tepkisel bir karşı koyuş ve giderek kendi kendini imhaya sürüklemenin ötesine geçemedi. Bu politikalara aşiret, bölge veya örgüt düzeyinde karşı koyan her güç imha olmaktan kurtulamadı. Tepkisel karşı koyuş gerekli donanımdan uzak olduğundan istenilen sonucu da alamadı.

1970'ler Kürdistan'ında imha ve inkâr politikalarının somut sonuçlara ulaştığının kanıtlarıyla karşılaşırız. Ulusal düzeyde Kürtlerin var olup olmadıkları tartışılmaktadır. Kürdistani güçleri "varlıklarını kanıtlama" gibi bir mücadeleyi temel gündemleri haline getirmişlerdir. Kürdün varlığını yok sayan inkârcı zihniyete karşı varlığını kanıtlamaya çalışmak, beraberinde dar tepkisel bir milliyetçi söylemin siyasallaşmasına yol açıyor. Toplumsal düzeyde ulusal bir örgütlülüğe ulaşmış olmasına rağmen dar kabile –aşiret örgütlenmesine sıkıştırılmış; bölgesel, inançsal ve benzeri çelişkiler derinleştirilerek adeta birbirinden yalıtılmış topluluklar şeklinde yaşamaya zorlanmıştır. Ülke dışına göçe zorlanan yığınlar metropol kentlerde en tortu işlerde çalıştırılmış-Kürdistan'da yaşamaya devam etmenin koşulu yalnızca gerici, işbirlikçi, feodal güçlerin, Kürt üst tabakalarının denetim alanlarına terk edilmiştir. Zengin yer altı ve yer üstü kaynaklarına rağmen sanayisi gelişmeyen, geleneksel tarım üretimine mahkûm edilen sınıfların, işbirlikçilik temelinde gelişen Kürdistan'da karın doyurmak kaydıyla yaşam hakkı tanınmıştır. Sürekli ve sistemli kültür kırım ve soykırım en çok da kültür alanını vurmuş, kültürel yapı yabancılaşma, karşıtına dönüşme riskiyle karşı karşıya bırakılmıştır. Adı anılmayan tarihi, kültürü, dili yok sayılan, yasaklanan; varlığı suç ve ilkellikle bir arada anılan bir halk gerçekliğinden bir kurtuluş projesine nasıl ulaşılabilinir? Özgürlük hareketinin tarihi bunun cevabı olarak incelenmelidir.

Direnişin Soy kütüğü
Doğuş

A. Negri ve Michael Hardt' tan ödünç aldığımız "soy kütüğü" kavramıyla özgürlük hareketinin çıkışını incelemek yararlı olabilir. Negri ve Hardt direnişleri incelerken onların soy kütüğünü üç ilkeye göre tespit etmemiz gerektiğini söylerler. Bu ilkeler şunlardır;

1- Tarihsel fırsatı belirleme. Bu, mücadele için en etkili direniş yönteminin ne olduğunu, hareketin bu doğru yöntemi bulup bulmamasıyla ilgilidir.

2- Direnişin ortaya çıktığı dönemin hâkim ekonomik ve komünal modelini tespit etmek ve direnişin buna uygun olmadığıyla ilgilidir.

3- Direnişin, kendinden önceki direnişin demokrasi ve özgürlük alanındaki eksiklerini sorgulayarak, "giderek daha demokratikleşen hareketlerden oluşan bir zincir" oluşturup oluşturmadığı ile ilgilidir.(7)

Özgürlük hareketinin çıkışını incelerken başvurulacak yöntem bunlarla sınırlı kalırsa yeterli bir sonuç

elde edilemeyeceğini düşünüyoruz. Kuşkusuz Negri ve Hardt'ın belirttikleri koşullara uygunluk, toplumsal ve ekonomik yapıya uygunluk ve mirasa doğru sahip çıkma gibi olgular da önemlidir. Bunların geneli evrensel-tikel tarih arasındaki ilişkiye bağlı kalınarak açıklanabilecek olgulardır. Öcalan'ın yöntemindeki birinci nokta da budur. Kürt halkının mevcut durumunu, onu etrafındaki dünyadan, o dünyanın ilişki ve çelişkilerinden, egemen ideolojilerden ve politikalardan bağımsız, kendi başına yalıtık bir inceleme, genel ilkeye ters düşmek olur.

İkinci nokta, varlığın kendini koruma gerçekliğiyle bağlantılıdır. 1970'ler dünyasında halkların varlıklarının kanıtı ulus-devlettir. Ulus-devlete sahip olmayan Kürtleri incelemek, alternatif tarih-toplum anlayışını gerektirir. Bu da sisteme alternatif bir duruşun zihniyet ve pratik düzeylerde ne olduğunun cevaplandırılmasını gerektirir.

Kürt Halkı bu kapsamlı kültür kırım ve soykırım operasyonuyla bitirilemeyince kendine düşman olacak hale getirilmek isteniyordu. Kürt olmanın Kürtçe konuşmanın "suç" kapsamında değerlendirildiği bir algı oluşturulmak isteniyordu

Üçüncü nokta, dışarıda bırakılmış gerçeğidir. Marjinal kalmaya sürüklenen Kürt halkı, politik dengelerde ağırlığı olan bir güç olmaktan çıkarılmak istenmiştir. Devletler eliyle beslenen sübjektif yargılar sonucunda bölgenin kadim bir halkı olan Kürtler köksüz, tarihsiz küçük bir toplulukla özdeşleştirilmiştir. Dolayısıyla bu durumda olan halkın tarihini açığa çıkarmak toplumsal önyargılarla savaşmayı gerektirir.

Dördüncü nokta, varlığın kendi mekânı ve zamanı içindeki oluşumu ve değişimiyle ilgilidir. Zamanın ve mekânın tezahürü değişimdir. "değişim, varlık ve zamanın kanıtıdır."(8) Varlık kendi öz yapısını koruyarak zamanda ilerleyerek değişir. Varlığın başka varlıklara karışması değişim değil, yok oluştur; onu oluşturan öğelerin ayrışması varlığın yok oluşuna yol açar. Varlık kendi zaman ve mekânında oluşarak ayakta kalır. Kürt varlığının başka varlıklara karışması, yok olması, kendi zamanının dışına çıkması tehlikesi nedeniyle çıkış yapmak bir zorunluluk haline gelmiştir. Musa'nın çıkışı olmazsa İbrani halkının varlığını sürdürmesi tehlikeye düşer. İbrahim kendi kavmini ve inancını korumak için çıkış yapmak zorundaydı. Toplumsal taleplerle yapılacak çıkışın zamanı da en az çıkışın kendisi kadar önemlidir. Özgürlük hareketinin doğru zamanda ortaya çıkması, onun Kürdistan'da erkenden benimsenmesini ve sahiplenilmesini de sağlanmıştır. Yine var olan yöntemlerden, örgütlenmelerden herhangi biri kullanılarak sahaya çıkmak kısırdöngüyü besleyecektir. Var olmak isteyen güç kendine özgü ifade kanallarını da bulmalıdır. Bu, kendini yeni bir gerçeklik temelinde inşa etmektir. Bunu başarmak kültürel, ekonomik, sosyal, siyasal, ahlaki vs. her alanda toplumun karşı karşıya kaldığı saldırının yoğunluğunu göğüsleyecek kararlılığı ve donanımı gerektirir.

Beşinci nokta, ilerlemeci veya döngüsel tarih perspektiflerine uymayan bir toplumsal gerçeklik söz konusudur. Toplumsal gerçekliğimiz egemen tarih anlayışının sağ ve sol versiyonlarının kavramlarına uymadığından, yok sayılmıştır. Kavram mutlaklaştırılarak, toplumsal gerçeklik buna uydurulmak istenmiştir. Buna göre, ilkel bir kavim derekesine indirgenen Kürt halkı için pragmatik bir çıkışa gerek yoktur. Arkaik bir sorun eşelenerek sosyalist hareket bölünmektedir. Çıkış, bunun karşısında varlığı kavrama uydurmanın değil, varlığın gerçekliğinin anlaşılmaya çalışılmasının doğru olduğunun da kanıtlanmasıdır. Böylesine derin örülmüş, sağda ve solda kabul edilmiş bir inkâr ve imha sistemine karşı çıkmak da zihniyet düzeyinde bir kararlılık ve netliği gerektirir. Bu nedenle çıkışı gerçekleştiren insan üzerinde de durmak gerek.

Bu çalışmada Özgürlük Hareketinin "soy kütüğünü" çıkarmak gibi iddialı bir görevin gerçekleşemeyeceği açıktır. Kapsamlı bir çalışma, detaylı bir inceleme ve emek gerektiren böylesi bir çalışma bir dergi yazısının kapsamını aşar. Bundan sonraki bölümde genel hatlarıyla Hareketin doğuşuyla birlikte edindiği ve ana karakteristik özelliklerini kazandıran kimi yanlarına değinilecektir;

1- Putları parçalamaya iten zihinsel yoğunlaşma olmasaydı, İbrahim tarihteki yerini alamazdı. Putları kırmak bir semboldür; esas olan zihinsel ve iradi düzeydeki yoğunluğun zamanında ortaya çıkma gerekliliğidir. Bu da Kürdistan'da ilk adımı atmak, ilk sözü söylemek, ilk önce imha ve inkâr siyasetini bilince çıkarmaktan geçer. Kısacası 'ben haklıyım' diyebilmektir. Karşı karşıya kalınacak her türlü zorluğu kabullenme ve buna rağmen harekete geçme ancak haklı olma bilincini edinmeyle olabilir. Mücadele etmeye karar veren bir şeylerden vazgeçmiş, bir yaşam tarzını ret etmiştir. Kurulu düzenini, herkes gibi yaşayabilme olanağını, temel insani zaaf ve güdülerinin esiri olmayı ret etmiştir. Ret eden ret ettiği her şey için yeni bir şey inşa etmek durumundadır. Mücadele içinde kendine ait değerleri ve yaşam tarzını inşa etmeden devam edemez. Ret etme bilinciyle birlikte inşa etme bilinci de gelişmelidir. Köleliğin 'güvenli' atmosferini ret eden özgürlüğün fırtınasına katlanmalıdır. İnşa etme tamamlama bilinci ile birlikte harekete geçer. Köle olmayı ret etmek, yal-

nızca 'köle olmayı ret etmek' değildir; aynı zamanda özgür olmayı da seçmektir.

Çıkışta yer alan birey serüvencidir; yolunun nereye gideceğinden, soluğunun yetip yetmeyeceğinden emin değildir; ama kurulu, düzenli yolların onu götüreceği ölüm çukurunu görmüştür. Tercih ettiği yol ise onun çabaları ile inşa olacaktır. A. Camus, 'bilinç başkaldırı ile doğar' der. (9) birey yola çıktıktan sonra, aslında yürüdüğü yolun kendi adımlarıyla inşa edildiğini görür. Bilinen anlamıyla yol yoktur; yol onun/onların kararlılığı ve bilinciyle oluşmaktadır. Bu da onu çoğalmaya, paylaşmaya, aynı acıları yaşayanlarla buluşmaya iter. Öcalan, 'kendi toplumsallığını yaratma' gerçekliğinden söz eder. Yaşadığı acıların ve çelişkilerin kendisi ile sınırlı olmadığını anlayanlar hızla bu toplumsallığın bir parçası olmaya yönelmişlerdir. Özgürlük hareketinin ilk çıkışında yer alan A. Haydar Kaytan, oluşan küçük gurubun kendi iç dayanışmasını anlatırken, 'Apo klanı' tanımını kullanır. Birbirlerinin varlığından güç alan bir avuç serdengeçti, başkaldırının ağırlığından kopan fırtınaya karşı korunmaktadırlar. Çıkış eyleminin içinde yer alan bu tarz bir fırtınaya ' ben' den 'biz' e ulaşarak direnebilmişlerdir.

Kürdistan'ın yok sayılmasının sonucu olarak, onun adına yola çıkanlar yalnızdır. Bir süre sonra bu yalnızlığın göreceli olduğu anlaşılır. Yalnızlık duygusu da ret edilen yaşamın içinde bırakılır. Dayatılan yalnızlaşmayı kıran birey yaşadığı toplumla, dünyayla tanışmaya, 'biz' i ülke sınırlarının dışına taşırmaya, kendini daha büyük bütünün bir parçası olarak algılamaya başlar. Bugünden geriye baktığımızda, özgürlük hareketinin çıkışını mekânda değil, zamanda da ilerleyerek kendi köklerini bulmak için nasıl çabaladığını görürüz. Tıpkı putları kırmadan önce zihinsel serüvene başlayan İbrahim gibi, özgürlük hareketi de çıkışın zihinsel alt yapısını oluşturmaya başlar.

2- Özgürlük hareketi bilimsel sosyalizm ideolojisini benimseyerek ortaya çıkmıştır. Bilimsel sosyalizmin, yukarıda bir kısmı açılan teorik kırılmalardan sonra oluşan hali reel sosyalizmdir; bu da öz olarak devletleşen sosyalizm demektir. Reel sosyalizm Kartezyen ve pozitivist etkilerle dünyaya bakar. Özne-nesne ayrımında Descartes ten etkilenir. Materyalist görüşü maddeyi mutlaklaştırır. Bu yönleriyle de katı dogmatik kalıplara ve ilkelere sahiptir. Bilim anlayışı 19. Yüzyılda donmuş gibidir. Fizikteki ve felsefedeki gelişmelere açık değildir. Devlet anlayışı çatışmacı ve merkeziyetçidir. Ulus-devletçi yapıya dayanır…

Kuşkusuz bu özelliklerin özgürlük hareketi üzerinde de etkisi olacak, onun yeni oluşan teorik alt yapısını besleyecektir. Öcalan kendi teorik çalışmalarında karşılaştığı zorlukları şöyle anlatır; 'bilimsel sosyalizmden etkilendim ama kendimi onun içinde tam bulamıyordum.' (10) öz olarak bu ifade de yansımasını bulan bir gerilim ilişkisi söz konusudur. Beslendiği ideolojik-teorik kaynağa karşı sürekli eleştirel durma bireysel olarak sürekli bir arayış ve sorgulayıcılık gibi özelliklerin sonucunda bu gerilim hep canlı kalmıştır. Öcalan'ın reel sosyalizm karşısında daha ilk adımda kendi sosyalizm anlayışını oluşturmaya başlamasının temelinde bu eleştirel duruş vardır.

Eleştirel olma hali sosyalizm adına oluşmuş ideolojik-teorik formasyonlardan başlayarak, özgürlük hareketinin en önemli özelliği haline gelene dek tüm dokuya nüfuz eder. Eleştirellik, beraberinde öz eleştirelliği de barındırmazsa yıkıcıdır. Hareket bu iki özelliği ideolojiye, topluma, hareketin her bir elemanına dönük uygulanan bir yönteme çevirir.

Reel sosyalist hegemonyaya rağmen kendini bir kampa bağlamayan, bağımsız duruşunu koruyan hareket bir anlamda yürürken yolunu inşa eder. Ucuz yaklaşmama, popülizme kaymama, sorunlarını ciddiye alma gibi özellikleriyle tanınmaya başlanan hareket, sosyalizm anlayışı nedeniyle de zamanın güçlü örgütlerinin hedefindedir. Sonraki yıllarda da bu durum devam eder. Bir kesim bu hareket için 'katı Stalinist' derken, bir diğeri 'Troçkist' diyebilmektedir. Hareketin sosyalizm üzerine yaptığı her tespit ve açılımı var olan kalıplara göre değerlendirenler kendi duruşlarına göre tanımlamalara gitmişlerdir. Bu algı karmaşası kalıpçı-dogmatik düşüncenin eninde sonunda saplanacağı bir bataklıktır. Varlığı kendi iç yasalarıyla değerlendirmek yerine onu başka varlıklara göre tanımlamaya çalışmaktadır. Özgürlük hareketinin sosyalizm anlayışı baştan beri bu yaklaşımla çatışma içindedir. Sosyalizme yapmış olduğu katkıları da bu duruşuna borçludur.

3- Hareketin çıkışındaki en önemli sorunlardan biride teorik kapasitenin yetersizliğidir. Yetersizlik, birbirine zıt olan iki sonuç verir: vazgeçme ya da daha güçlü bir direnç göstererek yetersizliği aşmaya çalışma… bu durumda hareket ikincisini seçer. Ortadoğu dogmatizmini ve reel sosyalizm kalıpları aşmak için yoğun bir araştırma-inceleme uğraşı içine girilir. Öcalan bu süreci, 'kavram ve kadro oluşturma süreci' olarak ifadelendirir. Bu çalışmalar yaşanan sorunu tanımlama çalışmalarıdır. O güne kadar yapılan tanımlamalar incelendiğinde genel olarak şu yaklaşımlar görülür. İnkâr ve imha politikasını savunanlar zaten sorunun varlığını yok sayarlar. Bunun yanında Kürdistan sorununu solsosyalizm adına çarpıtanlar, küçük görenler veya genele bağlı yerel sorun olarak değerlendirip önemsizleştirenler görülür. Bir de Kürdistan adına yola çıkan ancak sorunun tanımını ve ya çözümü eksik, yetersiz veya milliyetçi kalıplarla ifade edenlerden söz edilebilir. Tanım ve çözüm projesi birbirine bağlıdırlar. Çözüm, yapılan tanımın doğru olmasına bağlıdır. Bu nedenle her kavram

ve söylem önemlidir. Bu çalışmanın özü bilgiye ulaşmaktır. M. Foucault' un 'bilginin arkeolojisi' dediği çalışmadır. Devletçi sistemin yalan, demagoji ve korkuyla ördüğü engelleri aşıp gerçek bilgiye ulaşma çalışmasıdır. Gerçeklik karmaşıktır ve çeşitli görünümlerle karşımıza çıkar. Onu çevreleyen tüm bağlamlarıyla, ilişki ve çelişkileriyle ele alınmadıkça kavranamaz. Hareketin çıkışındaki zihinsel çalışma sahte görünümlerin ötesine gizlenmiş gerçeği bulma çalışmasıdır. Baskılara, zulme karşı duruşu örgütlemek kadar, alternatif yaşam anlayışına ve bunun ilkelerine ulaşma çalışmasıdır.

4- Bu çalışmalar iki ana olgu etrafında dönmektedir. Birincisi zihniyet dönüşümüdür. Hemen her dönemeçte karşımıza çıkan bu ifade, bu gün, Öcalan'ın paradigmasıyla birlikte artık kitlesel algıyı beslemektedir. 'Zihniyet dönüşümü' , 'zihniyet devrimi' ifadeleri halka mal olmuş ifadelerdir. Düşünsel bir hedefin bu derece kitleselleşmesi ayrıca incelenmeyi gerektirir. İkincisi ise 'kendi tarzını yaratma' gerçekliğidir. Tarz örgütlenme, pratikleşme, yürüyüş ve üsluptur. Özgürlük hareketi doğuşundan itibaren bilinen kalıplara uymayan bir örgüt ve mücadele tarzını oluşturmuş ve bunu kitleselleştirerek güvenceye almıştır. Bu iki olguyu 'anlama ve yapma' ya da 'fikir-zikir-eylem birliği' olarak da ifadelendirebiliriz. Özü düşünsel ve pratik çalışmalardır. Ve bu iki olgu da başlangıçtan itibaren Öcalan'ın kişiliği ile somutlaşmıştır. Hareket hem düşünsel dünyasını hem pratik yaşam ilkelerini Öcalan'dan alır. Bu nedenle bu mücadele 'Önderliksel bir hareket'tir. İdeoloji-teorik formülasyon, felsefi anlam, pratik- örgütsel-eylemsel duruş hep bu gerçeklik temelinde oluşmuş ve gelişmiştir.

Yalnızlık duygusu da red edilen yaşamın içinde bırakılır. Dayatılan yalnızlaşmayı kıran birey yaşadığı toplumla, dünyayla tanışmaya, 'biz' i ülke sınırlarının dışına taşırmaya, kendini daha büyük bütünün bir parçası olarak algılamaya başlar

5- Hareketi kitleselleştiren gerçeklik yaşamdaki duruştur. Bunu söylerken teorinin gücünü göz ardı etmiyoruz. Ancak Kürdistan gibi bir toplumda teorinin kitlelere ulaşması için gereken toplumsal düzeyin zayıflığı düşünüldüğünde, pratiğin önemi daha iyi anlaşılır. Kuşkusuz bu pratik de rengini teoriden alır. Toplumsal özelliklerden dolayı pratiğin öne çıkması teori-pratik birlikteliğini gölgelemez.

İlk yıllarda hareket için yapılan tanımlamalara bakalım: 'yandım Allah çetesi', 'akılsızlar', baldırı çıplaklar'… bu yakıştırmaların hepsi de imkansız bir işe kalkışan bir avuç gencin kaçınılmaz akıbetinin kehanetini ifade eder: bu akılla hepsi de yok olacaklardır. Çünkü 'tahtayı yeşertmeye', 'kayada gül yeşertmeye' çalışmaktadırlar. Daha önce aynı işe kalkışanların akıbetinden kurtulamayacaklardır.

Hareketin yaşamdaki duruşu ve tarzı anlaşılmadan, bu olumsuz algının nasıl koşulsuz bir güvene dönüştüğü de anlaşılamaz. Uluslar arası, devletlerarası bir cendereye alınıp yok sayılan bir halkın ağır sorunlarını çözmeye aday olan hareket, öncelikle buna uygun bir yaşam pratiğine girişmeliydi. Yönelimin şiddeti, karşı koyuşun yoğunluğunu da etkiler. Hareket bu gerçekliğe hazırlıklı olarak yola çıkmıştır. Ancak bundan da önemlisi yaşam gerçekliğine yaklaşımıdır. Yaşamda kaybettirilen her şeyin yerine konulacak alternatif yaşamın özgürlüğü içerdiği gösterilmeliydi. Hareketin dayandığı tarihsel temel demokratik komünal değerlerdir. Ve bu değerlere dayalı yaşamdır. Bu yaşama dair değerlerini içselleştiren ve buna göre yaşayan hareketin mensupları toplumsal algının olumlu yönde değişmesini de başarır.

Hareketin temel ilkeleri, örgüt ve mücadele tarzı bu güveni oluşturur, özgüce güvenme, halkına ve kaynaklarına dayanmak, çözümü kendinde aramak; özgür kişiliği ve yaşamı esas ölçü olarak belirlemek; açıklık, dürüstlük eleştirel bakabilmek gibi temel özelliklerin sonucu olarak kitleselleşen, halklaşan bir hareket oluşmuştur.

6- Özgürlük hareketi klasik bir örgütlenmeden farklı özellikler gösterir. Uzun bir süre boyunca bir tüzüğe bile sahip olmadan, ama örgütsel bir disiplinle yaşayan bir hareket söz konusudur. Klasik bir parti, örgüt değil, aynı şekilde klasik bir cephe örgütlenmesi de değildir. Cephe örgütleri ya birkaç parti veya örgütün bir araya gelip bir program etrafında örgütlenmesiyle, bir partinin dar kadro hareketi dışındaki kitlesel tabanı örgütlemesiyle oluşurlar. Özgürlük hareketi bunlardan farklı olarak, cephesel karakterde bir parti olarak örgütlenir. Başından itibaren halk tarafından sahiplenişi, örgüt, kurum ve kadrolarının konumlanışı onu bir cephe yapar: ancak kongre ve konferanslarını yapan, merkezi işleyişi, yönetim kademesi vb. de olan bir partidir aynı zamanda. Bu hareketin tarihi incelenirken ne gevşek, dağınık ve başarısız bir cepheleşme, ne de bürokratik bir kurumlaşma, örgütlenme beklenmemelidir. Bir halkın sahip olduğu çeşitliliğe, kültürel zenginliğe açık bir parti; bir partinin disipliniyle hareket eden bir halk gerçekliği söz konusudur. Cephesel karakteri kuruluşunda, onu oluşturan kurucu kadrolarında vardır. Ve bu karakteristik özellik sonuna kadar devam eder. Dolayısıyla bir hareketin tarihi değil, bir halkın doğuş, diriliş ve direniş tarihidir. Varlığı tartışmalı hale getirilen bir halk kendine özgü toplumsal bir

harekete imza atmıştır. Yaşadıkları acıları benzersiz olan Kürt halkının örgütlenme ve mücadelesi de benzersiz oluştur.

7- Hareketler parti, örgüt veya cephe tarzında örgütlenerek dönemsel programlar oluştururlar. Bu programlarında çözmeye talip oldukları sorunun tanımı ve çözme yöntemi vardır. Sorunun çözümü onların nihai hedefidir. Elbette özgürlük hareketi de önüne taktik ve stratejik hedefler koyarak ilerler. Bunun yanında bu tarih incelendiğinde, bu hareketin etrafında toplumsal bir inşanın gerçekleştirildiği görülür. Bu durum sosyolojik olarak ta incelenmeyi gerektir. Bir hareketin çatısı altında toplumun ahlak, sanat, kültür, politika gibi tüm toplumsal yaratımları etkilendi, değişip dönüştü veya yeniden anlamlandırıldı. Bu yeniden inşa durumu ülkenin çelişkileriyle sınırlı kalmadı. Artık başkaldırı, isyan, hak arayışı, özgürlüğe özlem, örgütlenme, demokratik değerler, ahlaki normlar, politika, öz savunma, sevgi ve aşk, cins anlayışı vb toplumsal alanların tümü bu hareketin gündemindedir. Bunun çıkış zamanıyla bağı vardır. Kürdistan etrafında örülen çember, insana dair tüm yaratımların karşısındaydı. Bu denli ağır bir imha ve inkâr politikasının uygulanması, toplumsal olan her şeyin kirletilmesi pahasına gerçekleştirilebiliyordu. Dolayısıyla bu sorunun çözümüne soyunan bir hareket ya kendinden öncekileri tekrara edecekti, ya da buradan çözüm umuduna ulaşacak bir düşünsel derinliğe ulaşacaktı. Özgürlük hareketi doğuşundan itibaren bir toplumsal inşa pratiğinin yürütücüsü olmayı bu düşünsel zenginliğine borçludur.

8- Özgürlük hareketinin tarihi toplumsal inşa kadar, özgür kişiliği inşa tarihidir de. Ulaşılmak istenen özgür toplum için özellikle özgür kişiliklere ihtiyaç vardır. Her tarihsel süreç kendi bireyini de açığa çıkarır. İslam'ın ilk dönemlerindeki filozoflar, âlimler, rönesansta açığa çıkan bireyler hep kendi çağlarını temsil edebilen kişiliklerdir. Hareketin doğuşunu sağlayan bireyler de gereken örgütsel ve düşünsel donanıma sahip bireyler olmasalardı, bu denli zorlu bir yürüyüşe kalkışmazlardı. 'zaman oluşturucudur' der Öcalan. Bu tarihin zamanı da kendi özgür bireylerini oluşturdu ve açığa çıkardı.

Bu çalışma bir denemedir. Bir toplumsal hareketin ortaya çıktığı koşulları ve başlangıçta edindiği yapısal karakteri üzerinedir. Bu toplumsal hareket doğru bir şekilde incelendiğinde toplumsal alanda kurucu bir hareket olduğunun görüleceği savına dayanır. Bu kurucu-inşacı karakterini de doğuş tarzından ve doğuşu gerçekleştiren kurucu kadrolarını özelliklerinden alır. Bu özellikler nedeniyle hareket bir topluma mal olmuş ve yaşamsallaşmıştır. Doğru söz kadar doğru eylem ve doğru yaşamda oluştuğundan dolayı bu mücadele kendi hakikatine ulaşabilmiştir.

Yararlanılan Kaynaklar

1- Marx, Karl, Louis Bonaparte'in 18. Brumaire'i Çev. Sevim Belli, Sol Yayınları

2- Benjamin, Walter, Tarih Felsefesi Üzerine Tezler, Haz. Ünsal Oskay, Dost Kitapevi Yay.

3- Abdullah Öcalan, Ortadoğu Uygarlık Krizi ve Demokratik Uygarlık Çözümü.

4- K. Marks, Kutsal Aile, Çev. Kenan Samer, Sol Yay. 1976. Sy. 125

5- Marks, age, sy. 114

6- Öcalan, age

(*) 'Kapitalizmin sonu' teorisi 1900'lerin başından beri sosyalist düşün dünyasını meşgul eden bir tespittir. Bu konuda şu esere bakılabilir; Sosyalist İktisadi Düşüncenin Kısa Tarihi, Ben Fine, Cerd Hard, Dieter Karras, İmge Yay.

(*) 1918'de Almanya ile imzalanan ve ömrü kısa süren Brest-Litovsk antlaşması ile Almanyanın işgal ettiği ülkelerde kalmasına karşın, SSCB'nin çarlık döneminden kalma işgal ettiği topraklardan çekilmesini kabul etmenin altında bu politikanın da etkisi vardır.

7- Hardt. M-Negri. A, Çokluk, Çev. Barış Yıldırım, Ayrıntı-2004

8- Öcalan, age.

9- Camus, A , Başkaldıran İnsan, Çev. Tahsin Yücel, Can Yay. 2010

10- Öcalan, A, Kürt Sorunu ve Demokratik Uygarlık Çözümü.

Kürt Halkı Oyalama Ve Tasfiye Girişimlerine Karşı Çaresiz Değildir

Röportaj: Şafak Çelen

Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) Eş Genel Başkanı Sayın Selahattin DEMİRTAŞ çözüm sürecine ilişkin değerlendirmelerde bulunarak, gelişen çözüm sürecinde başta AKP politikaları olmak üzere sürecin dışında duran diğer siyasi partilere ilişkin açıklamalarda bulundu. Çözüm sürecinin tam gelişim gösterebilmesi için başta hükümetin samimi bir şekilde kararlılık ortaya koyması gerektiğinin altını çizen Demirtaş, Bu durumda her sahada demokratik, barışçıl gösteriler, parlamentoda etkili bir muhalefet ve bunlarla koordineli bölgesel ve uluslararası diplomasiyi etkili bir şekilde devreye sokmanın gerekliliğine vurgu yaptı.

Öncelikle PKK Lideri Sayın Öcalan'ın başlattığı yeni çözüm sürecini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Savaş ve şiddet dışı yöntemlerin kullanılması ile sorunların çözüm yoluna girmesi hususu Sayın Öcalan için ilkesel bir yaklaşımdır. Kendisi açısından aslolan sorunların konuşarak, siyasi mücadele kanalları kullanılarak çözülmesidir. Ancak bu ilkesel yaklaşımın hayat bulması da Ulusal ve bölgesel düzeydeki dengelerin ve koşulların uygunluğuna bağlıydı. Şimdi Sayın Öcalan bu koşulların olgunlaştığını ve demokratik siyasi mücadeleye geçilebileceğini düşünüyor. Yeni süreç ancak bu şekilde ele alınırsa doğru anlaşılabilir. Bağrında hem bir çözüm imkânını barındıran hem de çözümün gelişmemesi durumunda siyasi mücadele ile direniş potansiyeli barındıran iç içe bir süreç başlatmıştır Sayın Öcalan.

Şu an gelinen aşamada sürecin birebir içerisinde bulunmanızdan kaynaklı sizce Öcalan'ın başlattığı bu sürece AKP hükümetinin yaklaşımı nasıl? Ya da çözüme yüklediği anlam nedir?

Hiç şüphesiz ki, Sayın Öcalan ile AKP hükümetinin sürece yükledikleri anlam birebir aynı değildir. Ancak hü-

kümet de eskisi kadar yüzeysel, kandırmaya, oyalamaya ve tümüyle tasfiyeye dayalı bir anlayışla hareket etmiyor. AKP de bu süreçte Kürt özgürlük Hareketinin ulaştığı kapasitenin farkında olarak ve yine bölgesel gelişmeleri de dikkate alarak Sayın Öcalan üzerinden Kürt halkı ve hareketi ile uzlaşma arayışı temelinde bir bağ kurmak istemiştir. Sayın Öcalan da kendisi ile doğrudan kurulan bu bağ ve diyalog vesilesiyle tarihsel temelleri de olan yeni bir halklar arası ittifakın zeminini yaratmaya çalışmaktadır. AKP ise Kürt hareketinin kısmi kazanımlar neticesinde 'zararsız' hale getirilmesi, Kürtlerin de bireysel bazı haklar karşılığında uluslaşma sürecinden vazgeçmesini çözüm olarak düşünmektedir.

MHP'nin sürece karşı olan tavır ve tutumu bilinirken, CHP ise sürecin gerisinde durarak bu süreci desteklemeyeceğini açık bir dille ifade ediyor. Siz bu aşamada iki siyasi partinin tutumunu nasıl ele alıyorsunuz?

Aslında AKP içindeki önemli bir kesimi de buna dâhil ederek değerlendirmek daha doğru olur. Çünkü bu kesimlerin tamamı cumhuriyetin kuruluş felsefesi olarak ifade edilen ve özü itibariyle tekçi ulus/devlet anlayışı üzerine şekillenmiş bir paradigmanın sağındaki, ortasındaki, solundaki kesimlerdir. Bunların var oluş nedenleri aslında Kürtler ve diğer kimliklerim inkârı üzerinedir. Çünkü Türkiye'de Kürt halkı ve O'nun kolektif hakları vardır demek; tekçi ulus anlayışının inkârı veya iflası demektir. Bir başka deyişle CHP/MHP ve kısmen AKP'nin kendi varlık nedenlerinin iflası demektir. Buradan bakıldığında bu kesimlerin bu kadar gürültü çıkarmalarının nedeni daha iyi anlaşılır. Varlığını Kürt inkârı üzerine inşaa etmiş bir sistem ve o sistemin koruyucu bütün kurumları bu süreçten rahatsız olacaktır, bu normaldir elbette.

Öcalan'ın attığı tarihi adımın hemen ardından Türkiye'nin bu zaman zarfında hızla demokratik reform tedbirlerini alması beklenen bir konu. Bu da demokratik siyaset kanallarının güçlenmesi ve yeni anayasa yapım süreci ile alakalı bir durum olurken, siz demokratik siyaset ve anayasa konularına nasıl yaklaşıyorsunuz, AKP çevresi hangi çerçevede yaklaşıyor?

Bu konu çok önemlidir elbette. Nihayetinde silahlı bir hareket, gücünün doruğunda olduğu bir dönemde silahı geri çekerek siyasi mücadele kararı veriyorsa AKP'nin de bu durum karşısında demokratik siyasetin kanallarını olabildiğince açması, bu alanı güçlendirmesi beklenir. Aslında bu hususlar Sayın Öcalan ve heyet arasında sıkça gündeme gelen bir meseledir. AKP'nin bu konularda adım atması için Partimizin de ciddi girişimleri ve çabaları vardır. Yine de bu husus AKP'nin insafına bırakılamayacak kadar önemlidir. Bunun için bütün demokrasi güçlerinin AKP'ye karşı kararlı bir duruş sergilemesi ve siyaset kanallarının açılması için basınç uygulaması gerekir. Yeni anayasanın sağlıklı bir ortamda yapılabilmesi için de bu yol temizliğinin ele alınması gerekiyor. Ancak bundan sonra yeni bir anayasa için gerçekçi adımlar atılabilir. Fakat tümüyle yeni bir anayasadan önce ya bir geçiş anayasası ya da kısmi bir reform paketi üzerinde anlaşmak daha gerçekçi gibi görünüyor. Belki 2015 seçimleri sonrasında tümden yeni bir anayasa yapmak daha mümkün olacak sanki. Bizler ilk etapta siyasetin önünü açan, tutuklu siyasetçiler, avukatlar, gazeteciler ve on binlerce sürgün arkadaşımızın siyasi yaşama katılımını sağlamaya gayret ediyoruz. Bunlar gerçekleşirse anayasal düzeyde rahatlatıcı bazı reformlar hususunda hükümetin yürüteceği bir çabayı destekleyebiliriz.

Kürt toplumunun sürece genel desteği görülüyor zaten. Ancak sivil toplumun, Kürt aydınlarının ve kurumlarının sözlü destek dışında aktif bir katılımının olduğunu düşünüyor musunuz? Ya da yeterli buluyor musunuz?

Sürecin başında bütün tarafların meseleye kaygılı yaklaşımları söz konusuydu. Bu durum aslında son derece normal belki de olması gereken bir tutumdu. Ancak yapılması gereken bütün tartışmalar tüketildiğine ve sürece tümüyle girildiğine göre artık bütün yapılarımızın kaygıları bir tarafa bırakarak sürecin başarısı için mücadeleye dâhil olması gerekir. Bir defa bütün Kürt yapılarının eski alışkanlıklardan kurtularak, eski düşünme kalıpları, eski eylem taktiği, eski örgütlenme şekillerinden kurtularak yeni dönemin dili, taktiği, modeli, tekniği vb. üzerinde yoğunca tartışması ve kendini bu temelde yenilemesi gerekiyor. Eskinin yanlış olmasından dolayı değil, eski tarzın yeni dönemin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olması nedeniyle yenilenmek gerekiyor. Sırf muhalefet yapmak üzerine kurulu, ya da sırf direniş üzerine kurulu yapılar ve modeller yeni dönemde yetersiz kalacaktır. Bunları ihmal etmeden, bunların yanında projeler düzeyinde hazırlıklı olacak şekilde makro sorunlardan en küçük yerel sorunlara kadar çözümler üretmek, çözüm gücü olmak, halkın günlük yaşamından siyasi, kültürel, sosyal ve ekonomik beklentilerine kadar kalıcı projeler üretmek zorundayız. Kendimizi demokratik halk iktidarı gibi düşünüp egemen sisteme alternatif çözüm modelleri geliştirip uygulayamazsak, bu süreçte ortaya çıkacak olan boşluğu kapitalist modernite ve onun minimum kurumları dolduracaktır. Bu da hali hazırda AKP ve cemaattir. Kürt hareketinin bütün kurumlarının bu meseleyi ciddi ele almaları ve sürece donanımlı, hazırlıklı

bir şekilde yüklenmeleri gerekmektedir.

Geri çekilme sürecinden sonra hükümetten kaynaklı durgunluk olabileceği yönünde bir kaygı da söz konusu. Böyle bir durumda barış sürecinin dinamikleri nasıl bir tavır sergileyebilirler? Olanaklarımız nelerdir?

Hükümet işi zamana yaymak isteyebilir ancak bu durum kendisinin de aleyhine dönebilir. Hem Suriye'deki gelişmeler özellikle de Rojava devrimi ve tabi ki içerideki seçim takvimleri gibi meseleler birlikte ele alındığında AKP'nin de önünde kaybedecek çok zamanının olmadığı anlaşılır. Bunlara rağmen AKP durumu savsaklayabilir, bu da küçümsenmeyecek bir ihtimaldir. Bu durumda her sahada demokratik, barışçıl gösteriler, parlamentoda etkili bir muhalefet ve bunlarla koordineli bölgesel ve uluslararası diplomasiyi etkili bir şekilde devreye koymak gerekecektir. Bunun için de Kürtlerin her zamankinden fazla içeride ve dışarıda dostlarını arttırması, ittifaklarını güçlendirmesi gerekir. Kürt halkı oyalama ve tasfiye girişimlerine karşı çaresiz değildir, tam tersine bu türden girişimlere başvurulması halinde kazanımlarını bir anda sıçrama düzeyine taşıma olanaklarına sahiptir.

Türkiye'deki sosyalist sol ve sivil toplumun sürece desteğini nasıl buluyorsunuz? Bazı kesimlerde örtülü ve sessiz bir direnç var sanki. Bu kesimlerle iletişim, bilgilendirme ve ikna sizce yeterince yapılıyor mu?

Bizimle ilişkide olan ve mücadele birliği yaptığımız sol çevrelerde ciddi bir kaygı yoktur. Daha çok da CHP ve ulusalcılar etrafında kümelenmiş eski sol çevrelerin eleştirileri söz konusudur. Bunların bir kısmı iflah olmaz Kemalistlerdir ve değişmeleri ihtimali yoktur. Diğer iyi niyetli kesimlere dair bizim de bazı özel ve genel planlamalarımız oldu, olmaya devam ediyor. Süreci doğru anlatabilirsek bu kaygı ve direncin ortadan kalkacağına inanıyoruz.

Bu süreçte BDP'yi nasıl bir misyon bekliyor? Başlangıçtaki rolünü aşan bir durum yaşanacak mı? BDP mevcut örgütsel gücüyle sürecin yükünü taşıyabilecek mi? Süreç ile birlikte BDP örgütsel bir yenilenme ve değişim ile karşı karşıya kalacak mı?

BDP bu süreçte özellikle ikinci aşama dediğimiz Anayasal çözüm sürecinin aktörü ve muhatabıdır. Sayın Öcalan'ın merkezinde olduğu bu müzakere sürecinin başarısı için siyasi mücadelenin doğru örgütlenmesi ve bütün sahaların bu temelde sürece aktif katılımının sağlanması şarttır. Demokratik Siyaset kurumunun merkezinde de BDP vardır. Şüphesiz diğer siyaset kurumlarının tamamı ile koordineli bir şekilde iç demokrasiye de en uygun modelleri hayata geçirerek yerelden genele yeniden örgütlenmek, eylem tarzında çeşitlilik ve sivil eylemleri esas alan kitleselliğe dönüştürmek, iç ve dış diplomasiyi, ulusal ittifak çalışmalarını iyi örgütlemek, halkı ve tabanımızı sürekli bilgilendirerek sürecin gerçek aktörü ve garantörü haline getirmek, bunları yaparken de önümüzdeki 2 yılda 4 seçimde başarılı olmak gibi zorlu görevlerle karşı karşıyayız. Bu yönlü hazırlıklarımız sürüyor ama sıkıntılarla karşılaştığımız yerler de var elbette. Alışkanlıkları değiştirmek kolay olmuyor doğrusu.

Şu aşamaya kadar Sayın Öcalan'ı sınırlayan aslında barışı koordine etmesi için hiç bir fırsat sunmayan bir durum söz konusu. Avukatları halen gidemiyor. Tecridin de aşıldığı kanaatinde değiliz. AKP, Öcalan'ın koşulları ve Öcalan'a ulaşım konusunda çok fazla kontrollü davranıyor. Bu durum daha ne kadar sürdürülebilinir? Bu noktada gelişmeler yaşanmazsa, süreç devam edebilir mi? Hem hükümetin yaklaşımı ve sürecin genel karakteri hem de sizlerin bu noktada ne yapacağı açısından konuyu değerlendirebilir misiniz?

Bu konu da devlet heyeti ile Sayın Öcalan ve Devlet heyeti ile BDP arasında gündeme gelen konulardan biridir. Sayın Öcalan'ın çalışma koşulları uygun hale geldikçe kendisi sürecin ilerlemesine daha fazla katkı sunacaktır. Uygun hale gelmezse süreç kendiliğinden ilerleyemez tabi ki. Bu konularda kısa, orta ve uzun vadede sürekli yeni gelişmeler olacaktır zannediyorum. Tecridin tümden kırılması, tutuklu avukatlarının serbest bırakılması ve kendisiyle serbestçe görüşülmesi, başka siyasi heyetlerin ve aydın-gazeteci gruplarının adaya gidebilmesi gerekir. Sayın Öcalan'ın sağlık, güvenlik ve özgürlük koşullarında iyileştirme yapılacağı anlaşılıyor. Umarım bu hassas konuda devlet gayri ciddi bir yaklaşım içinde olmayacaktır.

Kürt-Türk İlişkilerinde Tarihsel Kesitler

Asuman Ozan

Tarihe günümüzün güç dengelerini referans alma hatasına düşmeden bakmak önemlidir. Bu nedenle de olay ve olguları kendi zamanının ruhunu anlayarak incelemek gerekir. Kuşkusuz Kürt halkı ile Türk halkının ilişkileri bu minvalde ele alınırsa, sorun haline gelen ilişkilerin çözüme evirilmesine ciddi katkıları olacaktır.

Kürt halkı ile Türk halkı arasındaki ilişkiler ve aralarında kurdukları ittifaklar son bin yıllık Ortadoğu tarihinin şekillenmesini ve bölge halklarının kaderini en fazla belirleyen ilişkilerdendir. Bu ilişki ve ittifaklar süreci boyunca haritalar değişmiş, imparatorlukların geleceği belirlenmiştir. Son bin yıl boyunca defalarca kanıtlanan bu gerçeklikten yola çıkarak bölge açısından her iki halkın özgücünün küçümsenmemesi gerektiği sonucuna gitmek doğru olur.

Güvenlik ve kimlik gibi hayati konularda kurulan dayanışma bağlarının kendisi, toplumsal değer olur ve sadece kendisinin değil komşusunun da güvenliği ve kimliğini sahiplenme kültürünü geliştirir

Türk boylarının göç dalgaları aynı zamanda tarihin en büyük ve etkili akınları olma özelliğini de taşımaktadır. Bu göç ya da akınlar, yerel güçlerin dengelerini etkileyen, onları değişime zorlayan ve bölgenin kültürel siyasal gerçeğine katkı sağlayan bir yapıya sahiptir.

Diğer taraftan bölgenin en kadim halklarından olan Kürtler, toplumsallaşmasının ana kaynağı orta-yukarı Mezopotamya yerlileri olarak sadece bölgenin değil insanlık tarihinin temel değerlerinin yaratıcıları olma konumundadır. Diğer yandan teknik olarak karma bir yapıya sahip olan Sümerlerin birçok kralının Hurrili olması, Mısır, Hitit, Babil hanedanlıklarıyla kan bağının bulunmasının yanı sıra Hurri, Mitani ve Med-Persler gibi temel uygarlık kurucularından olması Kürtlerin Uygarlıksak gelişme içinde de önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Bu veriler ışığında tarihsel bir alt yapıya sahip olan iki halkın ilişkilerinin yüzeysel değerlendirilmesi veya güncel çıkarlara kurban edilmesi günümüzü ve geleceğimizi sağlıklı değerlendirmeye götürmez. O nedenle Kürtler ile Türklerin ilişkilerini salt dönemsel mecburiyetlere bağlamak, ittifak arayışlarını zayıflık olarak görmek, günümüzün egemen devlet anlayışı temelinde biat olarak yorumlamak en hafif deyimle tarihi anlamamaktır. Ortadoğu halkları arasındaki ilişki diyalektiğini ve dönemin realitesini doğru okuyamamaktır.

İttifak kurmak varoluşu sağlamaya yönelik siyasal bir ilişkidir. Toplumsallık açısından iktidar ve sınıf çıkarlarından bağımsız olarak topluluk çıkarlarını esas alır. Bununla birlikte aynı coğrafyayı paylaşma yani komşuluk olgusu söz konusu olunca siyasal ilişkiler, devletlerarasındaki ittifak ilişkilerinin egemenlik çıkarlarından farklı olarak ötekileştirmeye değil bir arada yaşama koşullarını koruma anlayışına dayanır. Toplumsal dokuya işleyen bu anlayış, değer yargılarının ortaklaşma alanını genişletir. Güvenlik ve kimlik gibi hayati konularda kurulan dayanışma bağlarının kendisi, toplumsal değer olur ve sadece kendisinin değil komşusunun da güvenliği ve kimliğini sahiplenme kültürünü geliştirir. Kürt ve Türklerin tarihsel ilişkilerini bu sosyolojik perspektiften ele almak ve değerlendirmek için binlerce örnek verilebilir. Egemenlik çıkarlarının yozlaştırmadığı zeminlerde hem de ulus-devlet gerçeğine rağmen bunu görmek mümkündür. Ancak Türklerle Kürtler arasındaki ilişkileri salt top-

lumsal kültür değerleri üzerinden ele almak, durumu açıklamak için yeterli değildir elbette.

Bu nedenle de egemenlik çıkarlarının buluştuğu fay hatlarına da bakmak, dönemsel ve tersine evirilmeye açık gerçeklikleri de değerlendirmek gerekir. Onun için burada Kürt-Türk ilişkilerindeki bazı temel süreçleri ele alacağız. Bunlar;

1- Selçuklular ile Kürtler arasında gelişen ilk ittifaklar ve Türklerin bölgeye yerleşmesi;

2- Osmanlı ile Safevi imparatorlukları arasında kalan Kürtlerin Kürdistan'ın büyük bölümünü Osmanlılara bağlamaya götüren Osmanlı-Kürt ittifakı;

3- 19. yüzyılda ittifakın bozulma koşulları, Kurtuluş savaşında yeniden ittifak süreci, ulus-devlet homojen zihniyetiyle geliştirilen imha, inkâr ve asimilasyon politikaları ile başkaldırı ve katliamlar…

Bu örneklerden de yola çıkarak ortaya koyacağımız iddia şu; Kürtlerin kendine yeterliliğine dokunulmadan her iki tarafın da çıkarlarına uygun ittifaklar geliştirildiği zaman, birbirini güçlendiren ilişkiler ortaya çıkmış ve ciddi bir sorun yaşanmamıştır. Bunun tersi olarak Kürtlerin bastırılmaya çalışıldığı dönemlerde her iki tarafı da güçten düşüren yıpratıcı gelişmelerle karşı karşıya kalınmıştır.

Türk Akınları, Kürtlerle İttifak Ve Anadolu Kapılarının Açılması

Beş yüz-altı yüzlü yıllarla birlikte yavaş, yavaş tüm bölgeye kabileler halinde akın eden Türk boyları kendi içlerinde çatışmalı oldukları gibi ilk karşılaştıkları halklardan olan Kürtlerle de ilişki içinde oldukları kadar dönem, dönem çatışma içinde oldular da. Kürtler ve Ermeni, Asurî, Fars, Arap gibi komşuları bölgenin binlerce yıllık yerli halklarıydı. Kürtler, alanın yerleşik gücüydü ve öz yeterliliğe sahip olan belli başlı halklardandı. Hazar'ın güneyinden başlayarak kuzey ve batı İran, Doğu ve güney Anadolu'nun yanı sıra aşağı Mezopotamya'da büyük oranda Kürtler yaşıyor ya da karma etnik yapılanmaların emirliklerinde Kürt beyleri bulunuyordu. Bu şekilde geniş bir coğrafyada kurdukları otoriteleri altında edebiyat, sanat, ekonomik zenginlik oldukça gelişmişti. Aynı zamanda bu topraklarda birçok irili ufaklı beylik devletleri kurulmuştu. Şimdiki Kuzey Kürdistan'ın büyük çoğunluğunu kapsayan Mervani Kürt devletinin merkezi Meyafarqin'di. Komşuları olan Hemedan, İsfahan, Azerbeycan'da da Kürt hanedanlarının kurduğu devletler vardı.

Buna karşılık Türkler adeta uygarlığa karşı hamle yapan yağmacı-gezgin kabilelerden oluşuyordu. Yağmacılık Türklerde kültürel bir gerçeklikti ve dönem savaşlarının ganimeti bu kültürün yaşatılma açısından oldukça elverişliydi. Türk beyliklerinin büyük bir çoğunluğu birbirlerinden bağımsız olarak kendi başlarına hareket ediyorlardı. Sosyal ve askeri örgütlülükleri kabileciliğe dayanan bu beylikler, ancak bölgeye yerleştikten sonra yerleşik hayata geçtiler. Bu aşamaya gelinceye yani yerleşik hayata geçinceye kadarki dönem içinde Oğuz Türkleri ve Gaznelilerin akınları dünyanın en zengin alanlarına yöneliyordu. Bu akınları durdurmaya Çin, Hindistan ve İran dâhil kimsenin gücü yetmiyordu. Bereket kaynağı olan Ortadoğu ve özellikle Anadolu en fazla iştah kabartan alandı. Bu yayılma durumu önünde en büyük engel dönemin büyük hegemon güçlerinden biri olan Bizans imparatorluğuydu. Türk akınlarının bölgeyi yurt edinmesini sağlayan avantajlar bu engelin aşılmasında belirleyici düzeyde kolaylık sağladı. Bu avantajlar:

1- Bölgenin yerli halklarının özellikle de Bizanslılara komşu olan Kürtlerin de Bizans egemenliğine karşı direniş içerisinde olması, dolayısıyla ittifak yapma koşullarının bulunması,

2- Önceleri kendilerine has inançları olan Selçuklu boylarının İslamiyet'i seçerek Hıristiyan Bizans'a karşı dinsel direnişin öncülüğünü yapma fırsatını kullanması.

3- Türklerin kendilerinden çok daha gelişmiş olan kültürel değerlerle çok hızlı uyum sağlama yeteneklerinin bulunması. Bu avantajlarının yanı sıra dezavantajların başında da parçalı duruşları geliyordu. O nedenle de bütünlüklü hareket etmemeleri ve küçük iktidar çıkarları üzerinden iç çatışmamalarının hiç bitmemesi enerjilerini tüketiyordu. İşte bu dezavantajlara rağmen güçlerini birleştirme ve ittifak yapabilme kabiliyeti olan kabileler tarihin lehlerine yazılmasında önemli roller oynadılar. Bu kabiliyeti gösteremeyen birçok Türk kabilesinin bölge halkları içerisinde erimekten kurtulamadığı biliniyor. Bu konuda en etkili siyasal duruşa sahip olanlardan biri Selçuklu Sultanı Alparslan'dır. Alparslan, uzun bir süre kardeşleri, amcaları ve kuzenleriyle iktidar savaşı içerisinde oldu. Bu iç sorunları, uzlaşma politikasıyla gideren Alparslan çevre güçlerle ilişkilerinde de aynı politikayı esas aldı. Alparslan zihinsel esnekliğini ve politik gücünü biraz da İran siyasal gerçekliğinde pişmiş olan danışman ve baş veziri olan Nizam'ül-Mülk'e borçluydu. Uzun vadeli ittifaklar üzerinden hareket ediyordu. Özellikle Oğuz boylarının saldırılarına karşı en fazla direnç gösteren Kürtlerle ilişkilerinde ittifak'ı önemli sonuçlar vermiştir. Ele geçirdiği topraklardaki beyliklerin kendisine bağlı olmak üzere varlığına devam etmesini istemiş, mevcut kurumsal alt yapılarından faydalanmıştır. Bazı Kürt devletleriyle savaşmadan egemenlik kurmadan birlikte hareket etme anlaşmaları yapmıştır. Mervani Kürt devletiyle ilişkisi böyledir.

Bazı Arap kaynaklarında Mervaniler'in içerisinde de bir iktidar kavgasının olduğu yazılıyor. Mervani

Devletinin kralı Nizamüddin Nasr ile kardeşi Said arasında yaşanan iktidar çekişmesi sonucu Said'in Alparslan'a sığındığı söyleniyor. O dönemde taht kavgaları tüm beyliklerde sık, sık yaşandığından bu olay aykırı bir durum gibi görünmüyor. Aynı şey Türk beyliklerinde de yoğun olarak yaşanıyordu. Anadolu'ya girme amacı olan Alparslan 1071 yılında, Bizanslı Romen Diyojen'in İstanbul`dan hareket ettiğini duyunca Said`i yanına alarak Kürtlerin merkezi Diyarbakır`a geliyor. Veziri Nizam'ül-Mülk Meyafarqin'e giderek Nizamüddin`le görüşüyor, Bizans tehlikesi karşısında Alparslan'la ortak hareket etmeye ikna ediyor. Kardeşi ve iktidar düşmanı olan Said'in yanında bulunmasına rağmen Bizans tehlikesinden dolayı Selçuklularla anlaşma yapılıyor. Buna göre Alparslan'ın ordusuna on bin(bazı kaynaklarda 20 bin olarak geçiyor) Kürt savaşçı da katılıyor. Bizanslılara karşı Türklerle Kürtlerin güçleri birleşince Malazgirt'te Diyojen'in güçleri yenilgiye uğruyor. Böylece Anadolu'nun kapıları kalıcı olarak Türklere açılmış oluyor. Selçuklular açılan bu yoldan Konya'ya kadar ilerliyor. Anlaşma gereği Alparslan'ın Musul- Bağdat seferi sırasında Mervaniler'in topraklarından geçmesine izin veriliyor. Mervaniler ve kralı Nizamüd'din kendi topraklarındaki hâkimiyeti de Alparslan sağ olduğu sürece devam ediyor.

Şimdiki Kuzey Kürdistan'ın büyük çoğunluğunu kapsayan Mervani Kürt devletinin merkezi Meyafarqin'di. Komşuları olan Hemedan, İsfahan, Azerbeycan'da da Kürt hanedanlarının kurduğu devletler vardı

O dönemin Türk akınlarına hiçbir gücün direnemediği gerçeği vardır. Ancak bölgede etkin ve kalıcı bir güç olmalarını sağlayan tek başına akıncı özellikleri değildir ve olamaz da. Yerel kültürel değerleri benimsemeleri ve ortak buluşma noktalarına açık olmaları bölge halklarının arasına girmelerini sağlayan temel husustur. Nitekim bu kabiliyeti gösteremeyen birçok Türk kabilesi savaşlarda askeri olarak başarılı olsalar da varlıklarını sürdüremediler. Alparslan'ın uzlaşmacı ve ittifaka açık yaklaşımı Türk etnik kimliğinin kaderini olumlu olarak belirledi. Bu perspektifle bakıldığında Türkler ile Kürtlerin ittifaklarının her iki güç açısından da hayati bir değer taşıdığını belirtmek yerinde olur. İttifak yapılmamış olsaydı her iki halkın da var oluş sorunuyla karşı karşıya kalacakları bir ihtimaldi.

Alparslan'ın ölümünden sonra oğlu Melikşah, Mervani Devletine saldırarak ortadan kaldırdı. Babasının tersi olarak yıkıp kendine bağlama temel politikasıydı. Selçuklu devletinin fazla büyüyemeden hızla yozlaşmasında bu politikanın etkisi vardır. Yozlaşan iktidar yapılanmasına karşı erkenden yoksul Kürt ve Türkmen Alevilerinin isyanı gelişti. Baba İshak ve Baba İlyas isyanları Selçukluların uzun ömürlü olamayacaklarının habercisi gibiydi.

Osmanlı İmpratorluğu'nun Kürtlerle İttifakı Ve Ortadoğu Kapılarının Açılması

Osmanlı devleti, Bizans'ın burnunun dibinde, batıya doğru yayılan bir eğilim içerisinde kuruldu, büyüdü. İstanbul'un fethi bu eğilimi güçlendiren cesareti verirken, hep batıya doğru seferler düzenlendi. Ancak 1500'lü yıllarda batıya ilerlemenin maddi koşullarının giderek zorlaşması ve yapılan anlaşmalar duraksamaya yol açtı. Diğer taraftan doğu'da Safevi imparatorluğunun Şia mezhebine dayalı bölgesel egemenlik hamlesinde bulunması Osmanlıların çıkış bulma arayışlarının adresini belirledi. Bu tarihten sonra ağırlıklı olarak yönlerini doğuya çevirdi. Bu yeni durum; bölge üzerinde hâkimiyet kurmak isteyen iki büyük imparatorluğun egemenlik alanlarını genişletme çekişmesi içerisine girmesi anlamına geliyordu. Anadolu'nun doğusu ve güneyinde Akkoyunlular'ın Diyarbakır merkezli beylik devleti vardı. Bağımsız Kürt beylikleri de oldukça fazlaydı. Özellikle Bitlis beyliği stratejik bir noktada yer alarak Safevilerin, Türk beyliklerinin ve Osmanlı'nın geçiş hattını tutuyordu. Kürt beyliklerini yanına çekmek her iki imparatorluk açısından da büyük bir avantaj yaratacaktı. Kürdistan'da alevi ve yezidiler oldukça fazlaydı ve Şah İsmail bu potansiyeli doğal müttefikleri olarak kabul ediyordu. Ancak Bitlis Kürt beyliği gibi kilit yerde bulunan beylikler sünni Kürtlerdi. Sünni Osmanlı ile alevi-şia-Safevi arasındaki çekişmenin meydanı Kürdistan, en fazla parçalanan halk da alevi-Êzidi ve sünni dinsel ayrışmasını yaşayan Kürtlerdi. Şah İsmail, (bazı kaynaklarda Kuzey Kürdistan'lı bir Kürt Alevisi olduğu, başka kaynaklarda da Türk Alevisi olduğu belirtiliyor) Aleviliği Şia yorumuyla bir devlet dini haline getirmiş, egemenlik alanını genişletmeye çalışıyordu.

Kürtlerin taraflardan birini seçmesinde mezhep ayrılığının etkisi vardı ancak bu durum başlarda çok belirleyici değildi. Ayrışmayı ve giderek karşıtlaşmayı derinleştiren şey, bu iki büyük devletin kendi çıkarları doğrultusunda mezhep kimliklerini kışkırtması, Kürt beyliklerini yanlarına çekmesi veya tersi olarak baskı uygulamasıydı. Sünni Kürtlerin büyük kısmı başta Safeviler'den yana tutum alsalar da Şah'ın dinsel baskılarından dolayı daha sonra Sünni Osmanlılara yöneldiler. Safeviler ile Osmanlıların bölge egemenliği üzerinde yaşanan ancak mezhepsel çelişki olarak yansıtılan egemenlik çekişmesi Kürtlerin ilk büyük parçalanmasının zeminini

oluşturdu. İki ateş arasında kalan Kürt halkının Alevisi de Ezidisi de sünnisi de bu devletlerden çok daha fazla zarar görmüştür. Aslında Kürtler için önemli olan, özerk yaşam alanlarına dokunulmaması, güvenlik, beslenme ve öz idare konularında kendine yeterli olan özerkliklerinin korunmasıydı. Bu durum sağlandığı sürece hangi İmparatorluğun egemenliği altında olduklarının pek bir önemi yoktu. Sağlanmazsa da taraf değiştirmeleri çok rahat olabiliyordu.

Stratejik bir hatta yer alan Kürt emirlikleri, Osmanlılarla ittifak yapmasaydı, çok büyük ihtimalle Osmanlıların Anadolu'nun güneyine ve daha sonra Arap bölgelerine yayılması mümkün olamayacaktı. Şah İsmail'in sünni beyliklere yaklaşımından rahatsız olan Bitlis beyliği gibi beyliklerin desteğini çekmesi gelişmelerin seyrini değiştirdi, durumu tersine çevirdi. İsmail'e karşı coğrafik olarak yol hattının üstünde yer alan sünni emirliklerin Osmanlılardan yana tavır alması Osmanlıların çok dezavantajlı durumdayken avantajlı olmasını sağladı. Şah İsmail Bağdat dâhil bütün Ortadoğu'yu ve Anadolu'nun yarısını ele geçirmiş, üstelik Osmanlı Şehzadesini de yanına çekmiş olduğu halde konumunu koruyamadı.

Sünni Kürt emirliklerinin Osmanlı imparatorluğuyla ittifak kurmasında İdris-i Bitlisi'nin rolü belirleyici bir faktördür. Şah İsmail, Osmanlının sınırına kadar olan toprakları ele geçirip Akkoyunlu devletine son verince alan tamamen Safevilerin denetimine girmişti. Babası Mevlana Şeyh Hüsameddin El Bitlisi Akkoyunluların Diyarbakır'daki sarayında âlim olan İdris-i Bitlisi de uzun yıllar şehzadelerin eğitiminden sorumlu olarak sarayda yaşıyordu. Diyarbakır, Safevilerin eline geçince İstanbul'a kaçtı. Burada âlimliğine değer verilen Bitlisi, II. Beyazıt tarafından Osmanlı tarihini yazmakla görevlendirildi. Sekiz Osmanlı padişahını anlatan kitabını "Heşt Behişt" İstanbul'da yazdı. II. Beyazıt ölünce onun yerine doğu politikası babasınınkinden daha aktif olan Yavuz Sultan Selim tahta oturdu ve İdris-i Bitlisi'yi doğu siyasetinin danışmanı yaptı. Yavuz Selim ordusuyla birlikte Safevilerin üzerine yürürken Bitlisi, Kürt beylikleriyle ittifak yapmıştı. Yavuz, Sefere İdris- Bitlisi ile birlikte çıktı. Kürt Beyliklerinin savaşçıları en ön saflardaydılar. (Safevi ordusunun da öncüleri yine Kürtlerdi). Şia Safevilere karşı Osmanlı ile Kürtlerin doğal bir ittifakı gelişmiş oldu. Çaldıran savaşında (1514) Osmanlı ordusu Kürt savaşçıları öncülüğünde Tebriz'e kadar ilerledi. Şah İsmail geri çekilmek zorunda kaldı. İlk Çaldıran savaşını Osmanlılar ve Sünni Kürtler kazanmış olsalar da savaş sona ermedi. Bu arada Anadolu'da bulunan kırk bine yakın Alevi Türkmeni, Alevi Kürdü ve çok daha fazla sayıda Êzidi Kürdü Osmanlı seferlerinde katliamlardan geçirildi. Yavuz Sultan Selim Alevileri katlederek Şah İsmail'in Anadolu'daki desteğini yok etme politikası izliyordu.

Çaldıran savaşından iki yıl sonraya kadar da Kürdistan'da egemen olan Osmanlılar değildi. Kürt beylikleri bağımsız olarak kendi Emirliklerini idare etmeye devam ediyorlardı. Safeviler ile savaşlar devam ettiği için İdris-i Bitlisi Kürdistan'daki beyliklerle görüşmeler yaparak iç özerkliklerini koruma şartıyla Osmanlı topraklarına katılmaya ikna etti. Kürtler İdris-i Bitlisi öncülüğünde Arıza diye bir mektupla Osmanlı topraklarına gönüllü katılmak istediklerini belirttiler. Bu dönem Şah İsmail'in yeniden saldırı girişimini başlattığı 1516 yılıydı.

Bu anlaşmanın maddeleri şöyledir:

1- Osmanlı yönetimine bağlı olarak Kürt emirliklerinin özerkliği korunacak.

2- Kürt emirliklerinde de yönetim babadan oğul'a geçerek sürecek, eskiden beri yürümekte olan yöntem yürürlükte kalacak ve bu konuda ferman padişahtan çıkacak.

3- Kürtler, Türklere bütün savaşlarda yardım edecekler.

4- Türkler de Kürtleri bütün dış saldırılardan koruyacaklar.

5- Kürtler devlete verilmesi gereken her türlü vergiyi ödeyecekler.

Anlaşmadan sonra Diyarbakır ve Mardin'i ele geçiren Safeviler büyük bir orduyla yenilgiye uğratılarak geri çekilmeleri sağlandı. Bundan sonra 25 Kürt mıntıkası Osmanlı topraklarına katılmış oldu. Safevilerle savaş uzun bir süre daha devam etti. 1639 yılında imzalanan Kasr-ı Şirin anlaşması ile birlikte şimdiki İran, Türkiye sınırlarına çok benzer olan sınırlar çizildi.

Yavuz Sultan Selim, Şah İsmail'e karşı kullandığı gücünü tüm bölgeye yaymak istiyordu. Kürtlerin Safevi sınır güvenliğini sağlaması işini oldukça kolaylaştırıyordu. Kürtler de imparatorluk saldırılarına karşı güvenlik ihtiyacı duyuyordu. Osmanlı topraklarına katılmak bir yandan olası Osmanlı saldırılarını önleyecek diğer taraftan Safevilere karşı güçlü bir devletin savunması altında olacaklardı. Bu anlamda her iki tarafın da güvenlik ihtiyaçları karşılanmış oluyor ve ek olarak bu anlaşmayla Osmanlının Bölge hegemonu olmasının önü açılıyordu. Kürtlerin de desteğiyle kazanılan Memlük ve Ridaniye savaşları Ortadoğu'nun tamamının ve giderek Kuzey Afrika'nın da Osmanlı toprağı katılmasını sağladı.

Bu temelde geliştirilen ilişkiler temelinde uzun yıllar boyunca Osmanlı İmparatorluğu içinde yer alan Kürt beylikleri otonom bir yapıya sahip oldular. Vilayetlerin altındaki birçok sancak resmen ve fiilen Kürt sancak ve livaları olarak kaldı. Bu arada Türkler ve Kürtler kül-

türel ve siyasal olarak yakınlaşmış iç içe geçmişlerdi. Kürtlerin egemen sınıf üyeleri Osmanlı kimliğine yatkınlık gösterirken yerelde Türk ve Türkmen kabilelerin bazıları Kürt kültürü içerisinde eriyerek Kürtleştiler. Kürdistan'ın birçok yerinde bu gerçekliğin izleri halen vardır.

Osmanlının Batılılaşma Eğilimi ve Bozulan İlişkiler

1600'lü yıllara kadar batı karşısında açık bir üstünlüğü olan Osmanlı İmparatorluğu bu süreçten sonra gerilemeye başladı. Felsefik olarak dogmatikleşen Osmanlı'nın bilimsel ve teknik gelişme kanalları daralmıştı. Buna karşılık, Avrupa sömürgeci devletlerinin Latin Amerika, Ortadoğu, Çin ve Hindistan gibi dünya uygarlık alanlarından ve sömürgeleştirdikleri bölgelerden topladıkları maddi manevi değerler ciddi bir birikime oluşturmuştu. Sömürgecilik üzerinden sağlanan birikim maddi zenginliği arttırdığı kadar çok boyutlu ürün vermeye başladı. Bir yandan bilimsel teknolojik gelişmelerde sıçrama yapılırken, diğer taraftan yeni devlet sistemi tekelci kapitalist değerler olarak biçim kazandı. Toplumsal enerjiyi sömüren, tek merkezde toplayan ve kâra endeksli olan sistem değerleri, milliyetçi ideolojinin homojen toplum zihniyeti üzerinden gelişme imkânı buluyordu. Pozitivizmin doğurduğu milliyetçilik, kapitalizmi büyütüyordu. Osmanlı İmparatorluğu bu duruma ayak uyduramıyordu. Osmanlı merkezinin fetihlere bağımlı ekonomik durumu ve ordu düzeni, fetih yayılmacılığının tıkanmasıyla birlikte gerilemeye ve batıda gelişen Kapitalist sistem tarafından baskılanmaya başlamıştı. Osmanlı İmparatorluğunun bu duruma bulduğu çözüm, devlet sistemini batılılaştırarak ayakta kalmaya çalışmaktı. O nedenle ordu yapısı, ekonomik sistemi ve idari yapılanması ulus-devlete uyduruldu. Bu elbise Osmanlı imparatorluğunun kültürel mozaiğine, yerel emirliklerin kendine yeterli iç ekonomik yapısına, imparatorluğun iç siyasal dengelerine ve çok büyük olan hacminin idare edilme anlayışına uymuyordu. Bunun için de ulus-devlet bir eli gömleği gibi zorla giydirilmeye çalışıldı. Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Fermanı ile birlikte Osmanlının batılılaşma eğilimi uygulamaya konuldu. İlk uygulamalar ordunun yenilenmesine dayalı oldu. Ağırlıklı olarak Hıristiyan devşirmelerden oluşan yeniçeri ordusunun yerine ulus-devlet ordu sistemi olan zorunlu askerlik temelindeki düzenli ordu sistemine geçilemeye çalışıldı. Bu durum hem yeniçerilerde hem de asker toplanmaya çalışılan Osmanlı halklarının tümünde tepkiyle karşılandı, isyanlar çıktı, sultanlar öldürüldü. Buna rağmen reformlara devam edildi. Tanzimat'la birlikte geri dönüşü olmayan bir yola girildi. Buna göre;

1- Batıda gelişen milliyetçi dalgayla kısmen uyumlu olarak Osmanlı bünyesindeki halklar homojenleştirilerek Osmanlı milleti olarak belirlendi. Bu anlayışla her türlü etnik, kültürel ve dinsel çeşitlilikler arasındaki farklılıklar kaldırılarak hakları eşitlendi.

2- Bütün Osmanlı tebaasından asker alma zorunluluk haline getirildi.

3- Merkezi idare sistemine geçildiğinden dolayı özerk emirlikler kaldırıldı.

4- Osmanlı da batının bilimsel gelişmeleriyle paralellik sağlanması amacıyla batılı okullar açıldı. Sivil ve askeri Fransız okulları yeni bir kuşağın oluşmasını sağladı.

Atılan bu adımların sonuçları da ciddi oldu. Başta Hıristiyan toplulukları olmak üzere bütün halklarda milliyetçi eğilimler baş gösterdi. Ermeni, Rum ve Asurî halkları milliyetçi cemiyetler oluşturmaya başladılar. Daha sonra Kürtlerin de bu tür cemiyetleri gelişti. Avrupa okullarından mezun olan askerler orduda mektepli-alaylı ayrışmasına yol açarken daha sonraki yıllarda bunlar arasında çatışmalar da yaşandı. Sivil okullardan mezun olanlar batı eksenli yeni bir aydın sınıfını oluşturdu. Jön Türkler ve İttihat Terakki önder kadroları bu askeri ve sivil okullardan mezun olan batı eksenli pozitivist- milliyetçi zihniyetle donanmış aydınlardan oluşuyordu.

Reformların büyük sonuçlarından biri de yaşanan isyanlardı. Osmanlı imparatorluğunun batılı ulus-devlet reformları halklar arasındaki ilişki dengesini bozarak, Hıristiyan halklar lehine işliyordu. Bin yedi yüzlü yıllardan başlayarak Müslüman halklarda başlayan yoksulluk en üst aşamaya ulaşmıştı. Yani çelişkinin temel bir boyutu da yoksul köylülerin artık devlet vergilerini ve asker ihtiyacını karşılayamaması sorunuydu. Kürdistan'daki emirliklerin özerkliğinin de kaldırılması ve zorunlu askerlik yasaları da bir anlamda bardağı taşıran son damla oldu. Tüm bu sorunlardan sonra emirlikler baş kaldırmaya başladı. Kürdistan'da ondan fazla büyük isyanın yanında yüzlerce irili ufaklı çatışma yaşandı. Bedirxan, Baban, Soran bunların öne çıkanları oldu.

Bu Kürt beyliklerinde henüz milliyetçi eğilim gelişmemişti. Daha ziyade mevcut düzenlerini koruma anlayışı hâkimdi. Milliyetçi eğilimler isyanların bastırılmasından sonra batıya sürülen aristokrat ailelerin üyelerinde gelişti. Bu anlamda Kürt milliyetçiliğinin çıkış yeri Osmanlı imparatorluğunun başkenti İstanbul'dur demek doğru olur. Abdülhamit'in Kürt politikasının da bunda payı vardır. Kürtleri Pan-islam politikası üzerinden ele alan ve aristokrat sınıfını yanına çekerek etkisizleştirmeyi hedefleyen Abdülhamit'in politikası tutmamıştır. Birçok Kürt Emirini yanına çekerek, salt ümmetçi yaklaşımla Kürt sorununu çözeceğini sanmanın yanılgısıdır Abdülhamit politikası. Kürt Aristokratlarını işbirlikçileştirerek teslim alma, Ha-

midiye alayları kurarak halklara karşı kullanma politikasının ömrü uzun sürmemiştir. Yoksul Kürt halkında ciddi bir destek bulmadığı gibi, aristokrat Kürtlerin milliyetçi eğilimden etkilenmesini ve isyanlara öncülük etmesini engelleyememiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Kürt Politikası

Osmanlı imparatorluğunun dağılma sürecine girmesi ile birlikte Emperyalist paylaşım temelli saldırılara karşı Kürt, Türk, Laz, Çerkez, Arap halklarının kader birliği oluşturması gerçeği vardı. Birinci dünya savaşının sürdüğü süreçte Kürdistan'da, Anadolu'da ve Rumeli'de halkın kendi özgücüyle, birbiriyle bağlantıları olmaksızın direnişleri gelişiyordu. En güçlü direnişler Kürdistan'da Fransız ve İngiliz güçlerine karşı gelişiyordu. Özellikle Fransızların Anadolu içlerine ilerlemesini engelliyorlardı. Atatürk'ün Kurtuluş savaşını buradan başlatmasının da bir tesadüf olmadığı, sürdürülen direnişin o alanı en güvenlikli yer haline getirdiği açıktır. Atatürk 19 Mayıs'ta Samsun'a gelip Amasya'da direniş projesini çizerken Kürdistan' a dayanarak başladı. İki kongre tüm Kürdistan illerinin temsilcilerini kapsayan Erzurum kongresi olacaktı. Temmuz 1919'da Erzurum kongresi toplandı. İkincisi ise bütün bölgelerden üçer kişinin katılacağı temsilcilerle toplanacak olan Sivas kongresi idi.

Bazı Arap kaynaklarında Mervaniler'in içerisinde de bir iktidar kavgasının olduğu yazılıyor. Mervani Devletinin kralı Nizamüddin Nasr ile kardeşi Said arasında yaşanan iktidar çekişmesi sonucu Said'in Alparslan'a sığındığı söyleniyor

Kuva-i Milliye olarak tanımlanan yerel direniş güçleri içerisinde neredeyse hiç asker yoktu. Eli silah tutan herkes düşmanı topraklardan çıkarmaya kilitlenmişti. Tüm ülkede Kurtuluş savaşına moral motivasyon kazandıran ve düşmanı kesin olarak topraklarından çıkaran ilk başarılar Kürdistan illerinden geldi. Daha sonra kurtuluşun önünü açan bu yerler Şanlı, Gazi ve Kahraman sıfatlarıyla "onurlandırıldılar"(!?).

Kürtler içerisinde farklı yaklaşımlar vardı. Wilson prensipleri uyarınca Kürtlerin de bağımsız bir devlet kurmasına inanan ve bunun çabası içerisinde olan Kürtlerin temsilcilerinden biri Şerif Paşa'ydı. Sevr'de bu tutumun anlaşmaya geçmesine öncülük etmişti. Bedirxanbey'in torunlarından Kamuran ve Celadet Bedirxan'ın da bu yönlü çabaları vardı. Bu aristokrat aile fertlerinde Kürdistan'da bağımsız devlet kurma üzerinden krallıklarını oluşturma çabası vardı. Bu kesimler de halkın özgücüne dayanmaktan çok dış güçlerden medet uman, varlığını İngiliz ve Rusların desteğine bağlayan bir duruş vardı ki, her iki devlet tarafından da kullanılmaktan, idare edilmekten ve yüz üstü bırakılmaktan kurtulamadılar. İngilizlerin Kürtleri maşa olarak kullanma politikasını en iyi anlayanlardan biri Süleymaniye'de başkaldıran Şêx Mahmut Berzenci'ydi. Berzenci yeni Cumhuriyet'in kuruluş sürecinde Türkiye ile birleşme teklifinde bulunmuş ancak Atatürk ve arkadaşları, İngilizlerin Kuzey Kürtlerini harekete geçireceği korkusuyla Berzenci'nin bu çağrısına cevap vermemişti. Atatürk 1920'de mecliste yaptığı bir konuşmada, Suriye'den ve Musul'dan gelen çağrıları güven verici bulmadıkları için ret ettiklerini ifade etmiştir.

Bu eğilimin dışında İttihat Terakki ve Teşkilatı Mahsusa içerisinde yer alan Ziya Gökalp, Said-i Nursi, Zülfüzade Zülfü, Pirinçzade Fevzi ve Abdullah Cevdet gibileri de vardı ki, Kürt kimliğinden ziyade ümmetçi, ulus-devlet homojen kimliği savunucusu ve hatta Türkçü bir anlayışa sahiptiler. Bunlar Kürt halkının çıkarları üzerinden hareket etmiyorlardı. İttihatçılarla fikir ve eylem birliği içerisindeydiler.

Bu iki eğilimden farklı olarak en büyük kitlenin eğilimi Osmanlılarla ortak hareket edip, otonom yapılarını koruma tarzındaki geleneksel Kürt yaklaşımıydı. Kurtuluş savaşı ve Cumhuriyetin başlangıç süreçlerinde ittifak içerisinde olan eğilim ve bu son yaklaşım sahibi olanlardı. Kürt halkının kurtuluş savaşındaki yaklaşımı topraklarına saldıran düşman güçlerine karşı direnme duruşudur. Kimlik bilinci gelişmiş olan ve özerkliğini koruma anlayışı güçlü olan Kürt halkının her kim saldırırsa saldırsın direneceği gerçeği vardı. Ancak Atatürk'ün Kürtlerin özerkliğini koruma duyarlılığını destekleyen söylemlerini daha Amasya protokolünde ifade etmesi ortak hareket etme yaklaşımını güçlendirdi, güven verdi.

Bu arada Türkiye Cumhuriyeti'nin toprak sınırları da Misak-i Milli olarak belirlendi. Önce gizli daha sonra mecliste Şubat 1920'de ilan edilmek üzere belirlenen sınırlar, Halep'in kuzeyinden Musul Kerkük'e kadar uzanıyordu. Kürdistan'ın doğu parçası dışındaki bütünlüğünü koruyan bu haritaya Kürtler de destek veriyordu. Mustafa Kemal'in bu söylemleri yazışmalarına, basın açıklamalarına ve hatta Anayasaya geçti. Kürdistan bölge komutanlığına gönderdiği bir talimatta hem Kürtlerle ilgili devletin ulaştığı konsensüsü ifade ediyor hem de bölge komutanlıklarını bu uygulamalardan sorumlu tutan talimatlar veriyordu. 27 Haziran 1920'de El Cezire Bölge Komutanı olan Nihat Paşa'ya gönderdiği talimatta şunları belirtiyordu;

"Adım adım bütün memlekette ve geniş ölçüde

doğrudan doğruya halk tabakalarının ilgili ve etkili olduğu mahalli idareler kurulması, iç siyasetimizin gereğidir. Kürtlerin oturduğu bölgelerde ise hem iç siyasetimiz ve hem dış siyasetimiz açısından adım, adım mahalli bir idare kurulmasını gerekli bulmaktayız....Kürdistan'da Kürtlerin Fransızlar ve özellikle Irak sınırında İngilizlere karşı düşmanlığını silahlı çarpışmayla değiştirilemeyecek bir dereceye vardırmak ve yabancılarla Kürtlerin birleşmesine engel olmak, adım, adım mahalli idareler kurulması sebeplerinin açıklanması ve böylece bize yürekten bağlanmalarını sağlamak, Kürt reislerini mülki ve askeri makamlarla görevlendirerek bize bağlanmalarını sağlamlaştırmak gibi genel çizgiler kabul olunmuştur. "

1921'de BMM' de, Teşkilatı Esasiye (Türkiye'nin ilk Anayasası)de Cumhuriyetin temel örgütlenme modeli âdem-i merkeziyetçi demokrasiyi esas almaydı. Yasaların yarısından fazlası yerel özerkliklerin tanınmasına ilişkindi. Bu dönemde mecliste coğrafi alanlar Kürdistan, Lazistan olarak tanımlanmış, mebuslar da Kürdistan mebusları olarak meclise katılmışlardı.

Fransız arşivlerinde bulunan bir belgede açığa çıktı ki; Kürtlerle bu özerkliğin çerçevesi çizilmişti. 1921 Haziran ayında Kürt liderler ile Ankara hükümeti arasında imzalanan bir protokolde, Mardin'deki aşiret liderlerinden Pirizade Bekir, Derwîn'den Musa Beg ve Millî Aşiret Reisi Mirliva İbrahim Paşa, Kürt tarafının önde gelenleri olarak yer alıyordu. Bu belgeye göre;

1- Ankara hükümeti tarafından Kürtlerin yaşadığı bölgede otonom bir Kürt devleti tanınacaktır.

2- Sınırlar Kürtler tarafından çizilecektir.

3- Türk jandarmaları ve Türk devlet görevlileri Kürdistan'ın sınırları dışına çağrılacaktır.

4- Otonom Kürdistan örgütlenme işlerinden Türk devlet yetkilileri elini çekecektir.

5- Ankara hükümeti tarafından toplanan tüm askeri vergiler ve askeri bağışlar Kürtlere tahsis edilecektir.

6- Türkiye toprakları içinde kalan Kürtler dış mihraklara karşı korunacak ve orduda bulunan Kürtler özgür bırakılacaktır.

10 Şubat 1922 tarihinde Kürt otonomisi yasalaştı. (Fakat daha sonra bu yasa ve yasaya ait meclis müzakereleri açık ve gizli meclis zabıtlarından çıkarılarak gizlendi.)

14 Ocak 1922 günü yurt gezisine çıkan Mustafa Kemal, 17 Ocak 1922 günü İzmit'teki durağında İzmit Kasrı'nda gazetecilerin sorularını yanıtlamıştı. Bir soru üzerine Musul ve Kürtler konusunda şunları söyledi.

"… Musul'u da kendi topraklarımız içine alan sınıra ulusal sınır demiştim. Gerçekten o zaman Musul'un güneyinde bir ordumuz vardı. Fakat biraz sonra bir İngiliz kumandanı gelmiş ve İhsan Paşa'yı aldatarak orada oturmuş. Musul bizim için çok önemlidir. Birincisi, Musul'da sınırsız servet oluşturan petrol kaynakları vardır. (….) İkincisi onur kadar önemli olan Kürtlük sorunudur. İngilizler orada kendilerine bağımlı bir Kürt hükümeti kurmak istiyorlar. Bunu yaparlarsa, bu düşünce bizim sınırlarımız içindeki Kürtlere de yayılır. Buna engel olmak için sınırı güneyden geçirmek gerekir…"

1923'te başka bir gazeteciyle yaptığı röportajda da durumu şöyle ifade ediyordu; "Kürt sorunu, bizim, yani Türklerin çıkarları için kesinlikle söz konusu olamaz. Çünkü bizim ulusal sınırlarımız içinde Kürt öğeleri öylesine yerleşmişlerdir ki, pek sınırlı yerlerde yoğun olarak yaşarlar. Bu yoğunluklarını da kaybede ede, Türklerin içine gire, gire öyle bir sınır oluşmuştur ki Kürt adına bir sınır çizmek istersek Türkiye'yi mahvetmek gerekir. Örneğin, Erzurum'a giden Erzincan'a, Sivas'a giden Harput'a kadar giden bir sınır çizmek gerekir. Ve hatta Konya çöllerindeki Kürtleri de göz önünde tutmak gerekir. Bu nedenle başlı başına bir Kürtlük düşünmekten çok Anayasamız gereğince zaten bir çeşit özerklik oluşacaktır. O halde hangi bölgenin halkı Kürt ise onlar kendi kendilerini özerk olarak yöneteceklerdir. Bundan başka Türkiye'nin halkı söz konusu olurken onları da beraber ifade etmek gerekir. İfade olunmadıkları zaman bundan kendileri için sorun çıkarırlar. Şimdi Büyük Millet Meclisi hem Kürtlerin hem de Türklerin yetkili temsilcilerinden oluşmuştur. Ve bu iki öğe bütün çıkarını ve bütün kaderlerini birleştirmiştir. Yani onlar bilirler ki bu ortak bir şeydir. Ayrı bir sınır çizmek doğru olmaz."

Lozan görüşmelerinin başladığı zaman bile bu açıklamalar devam ediyordu. Lozan Anlaşması durumu tersine çeviren gelişmelerin zemini oldu. Lozan anlaşmasına katılan İsmet İnönü ve İttihat Terakki mensubu Kürt mebuslar, karşı tarafın Kürtlere statü tanınması konusundaki ısrarına kesinlikle karşı çıktılar. Kürtlere azınlık haklarının tanınması aslında sorunlu bir durumdu. Kürtler çok geniş bir coğrafyada yerleşik olan ve tarih boyunca özerklik geleneğini yaşatmış bir halk olarak azınlık statüsünde tanımlanamazdı. Cumhuriyetin kurucu üyesi olarak varlığını sürdürme anlayışına sahip olan Kürtlerin bunun belgelenmesinden başka beklentisi yoktu. Lozan'da Kürt Mebusların da onayı ile "Türkiye Cumhuriyetinin kurucu halkları Kürtler ve Türklerdir denilerek" farklı bir statüye gerek görülmemiş ancak bu belirlemenin belgelere geçmesine gerek görülmemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Lozan anlaşmasından sonra farklı bir seyir içerisine girmiş, bu zamana kadar söylenenler unutulmuş, çıkarılan yasalar, imzalanan belgeler ortadan kaldırılmış, yok sayılmıştır. 1924'te yeniden yapılan Anayasa 1921 Anayasasına ciddi an-

lamda ters düşmüştür. Buna göre; "Memleket dâhilinde hukuksal eşitliğe sahip olan başka ırktan gelme kimseler olmakla birlikte devlet Türk'ten başka millet tanımaz." denilmiş ve Kürt kelimesi bir daha hiçbir açık belgeye geçirilmemiştir. Hâlbuki Lozan anlaşmasında bile inkâr ve asimilasyon değil, başka dilleri konuşan halkların hakları vardı.

Devletin Türk milliyetçiliği temelinde tanımlanmasına, Kurtuluş savaşında temel ittifak gücü olan kesimlerin bertaraf edilmesine ve yerel halkın toplumsal değer yargılarını göz ardı edecek düzeyde batılılaşma eğilimi içerisine girilmesine tepkiler gecikmedi. Şêx Sait ayaklanması bu tablonun sonucudur. Ayaklanma gerekçe yapılarak inkâr ve imha politikası derinleştirilmiştir. İnkâr-imha ve asimilasyon bir devlet politikası haline getirilmiştir.

Şart Islahat planı bunun ifadesidir. Bu plan Cumhuriyet tarihi boyunca derinleştirilerek uygulanmaya devam edilmiştir. Günümüzde ısrarla devam eden uygulamaların alt yapısını anlamak açısından önemlidir. Ama sadece bazı temel hususlarını koymak yeterli olacaktır.

1- 5. Müfettişlik; Hakkâri, Van, Muş, Bitlis, Siirt, Genç, Diyarbekir, Mardin, Urfa, Siverek, Elaziz, Dersim, Malatya, Ergani, Bayezit vilayeti ile Pülümür, Kiğı ve Hınıs kazalarından oluşuyor. 5. bölgenin genel Müfettişliği olacak. Bu kurumda bir müfettiş, askeri müşavir ve heyeti olacak. Seyyar jandarmalar emrinde olacak. Askeri amir 7. Kolordu komutanı olurken müfettişliğe bağlı olacak.

2- Askeri ve sivil mahkemelerde yerli askeri veya sivil hâkimler bulunmayacak.

3- Van şehri ile Midyat arasındaki hattın batısında Ermenilerden kalan araziye Türk muhacirleri yerleştirilecek. Ermeni malları maliyece satılmayacak ve hatta Kürtlere kiraya dahi verilmeyecektir.Yugoslavya dan gelen Türk ve Arnavutlar ile İran ve Kafkasya dan gelecek muhacirler, Elaziz - Ergani - Diyarıbekir, Elaziz - Palu - Kiğı, Palu - Muş arasındaki Murat vadisi, Bingöl dağı nın doğu ve güneyine ve Hınıs, Murat vadileri, Muş ovası, Van gölü havzası, Diyarıbekir - Garzan - Bitlis hatlarında yerleştirilecektir. Bunlardan başka Rize, Trabzon vilayetler ile Erzurum vilayetinin kuzeydoğu kazalarında Hınıs çayı ve Murat vadisine ve Van gölünün kuzey mıntıkasına naklolunacaktır.

Türk muhacirinin yerleştirileceği Ermeni yerlerini işgal etmiş olan Kürtler çıkarılarak, geldikleri eski yerlerine iade veya arzu ettikleri batıda hükümetin göstereceği mahallere naklolunacaktır. Yerleştirilecek Türklerin, Kürtlerin taarruzundan korunmaları için özel tedbirler alınacaktır.

4- Bu mıntıkada arazi kullanımında serbesti olmayacak, Maliyenin denetimi hızla yapılacaktır.

5- İsyana katılanlardan isyan masrafları alınacaktır. Bu mıntıkada bulunup da isyana katılmayan köyler bu vergi ile mükellef tutulmayacaktır.

6- İsyanı teşvik ve idare etmiş olanlar ile bunların akraba ve bağlı olanlardan hükümetin doğuda kalmalarını uygun görmediği şahıs, aile ve çevreleri batıda hükümetin göstereceği mahallere nakledilecektir.

7- Aşiret yapısının o içerisinde dağıtılması ve halkın doğrudan doğruya hükümetle temas ve hukukunun geliştirilmesi, ayrıca hükümetçe muhafaza sağlanacaktır. Bölgeye hükümet kuvvetlerinin takviye edilerek güçlendirilecek. Bu mıntıkaya en küçük memuriyetlere dahi Kürt memurlar tayin edilmeyecektir. Jandarma dahil bu mıntıkada bulunan memurların maaşlarına zam yapılacaktır. Bu mıntıkada memurların hizmet süresi 3 senedir. 3 seneden fazla kalmak isteyenler 6 yıl kalabilir ama 6 yıldan fazla aynı mevkide kimse kalamaz.

8- Karakol sayıları arttırılacak, bütçelerinin karşılanması sağlanacak, Silahlar toplanacaktır.

9- Aslen Türk olup Kürtlüğe yönelmeye başlayan Malatya, Elaziz, Diyarıbekir, Bitlis, Van, Muş, Urfa, Ergani, Hozat, Erciş, Adilcevaz, Ahlat, Palu, Çarsancak, Çemişkezek, Ovacık, Hısnımansur, Behisni, Arga, Hekimhan, Birecik, Çermik vilayet ve kaza merkezlerinde hükümet ve belediye dairelerinde ve kuruluş ve teşkilatlarda, mekteplerde, çarşı ve pazarlarda Türkçeden başka dil kullananlar hükümet talimatlarına ve belediyeye muhalif ve direniş suçlarından cezaya çarptırılırlar.

Çaldıran savaşında (1514) Osmanlı ordusu Kürt savaşçıları öncülüğünde Tebriz'e kadar ilerledi. Şah İsmail geri çekilmek zorunda kaldı. İlk Çaldıran savaşını Osmanlılar ve Sünni Kürtler kazanmış olsalar da savaş sona ermedi

10- Aslen Türk olan fakat Kürtlüğe eğilim göstermek üzere olan yerlerde ve Siirt, Mardin, Savur, gibi yerlisi Arapça konuşan mahallerde Türk ocakları ve mektep açılacak ve özellikle her türlü fedakârlık da bulunularak mükemmel kız mekteplerinin kurularak, kızların mekteplere rağbet etmesi sağlanacaktır. Özellikle Dersim acilen gece okullarının açılması suretiyle Kürtlüğe karışmaktan bir an evvel kurtarılacaktır.

11- Fırat'ın batısında kalan illerimizde dağınık olarak yerleşmiş olan Kürtlerin Kürtçe konuşmalarına müsaade edilmeksizin yasaklanacak ve kız mekteplerine önem verilerek kadınların Türkçe konuşmaları sağlanacaktır.

12- Süratle hükümet binaları, jandarma karakolları, askeriye ve hudut karakolları inşa edilecektir.

13- Bu mıntıkadaki yolların tümünün inşaat programı, genel müfettişlik tarafından örgütlendirilecektir. Öncelikle mühim ordu sevk yolları İnşa edilmelidir.

14- Bu mıntıkaya yabancı uyruklu bir şahsın veya kurumun hükümetin izni olmadan girmesine ve kurumlaşmasına müsaade edilmeyecektir.

15- Bu mıntıkada hükümet, halkın işini vasıtasız ve bizzat görmeli ve vasıtaları şiddetle reddetmeli ve yasaklanmalıdır.

24 Eylül 1925'te uygulamaya konulan Şark Islahat Planı, Kürt halkına karşı soykırım politikasıdır. Vahşi bir asimilasyon icraatı ile birlikte bu politikaya karşı her türlü direniş şiddetle bastırıldı, büyük katliamlar yapıldı. Şeyh Sait isyanından sonra isyanlar ve katliamlar ard arda geldi.

10 Haziran 1925 – Nehrî Direnişi

7 Ağustos 1925 – Reşkotan ve Raman Direnişi
21 Ocak 1926 – Hazro Direnişi
21 Ocak 1926 – Haco Ayaklanması (Nusaybin)
16 Mart 1926 – I. Ağrı Ayaklanması
7 Ekim 1926 – Koçuşağı Ayaklanması
26 Mayıs 1927 – Mutkî Direnişi
13 Eylül 1927 – II. Ağrı Ayaklanması
7 Ekim 1927 – Bicar Direnişi
1928 – Sason - Pervari ve Kozluk Ayaklanmaları
6 Temmuz 1929 – AsîResûl Ayaklanması
20 Eylül 1929 – Tendürek Direnişi
26 Mayıs 1930 – Savur Direnişi
20 Haziran 1930 – Zilan Ayaklanması
21 Temmuz 1930 – Oramar Ayaklanması
7 Temmuz 1930 – III. Ağrı Ayaklanması
24 Ekim 1930 – Pülümür Ayaklanması
21 Mart 1937 – Dersîm katliamı
2 Mayıs 1941 – Reşîd Ali Geylanî Direnişi

1934'te İsmet İnönü'nün bölgeyi dolaşarak, inkar ve imha politikalarına uyumlu olabilecek etnik nüfus dağılımı, il, ilçe merkezlerinin belirlenmesi, her şehrin önemine göre uygun bir Türkleştirme politikasının belirlenmesi, sınır alanlarına yönelik politikasının belirlenmesi gibi konuları içeren gezisi bir anlamda Kürdistan'ın şoven devlet zihniyetine göre yeniden düzenlenmesi çalışmasıydı. İçte inkâr ve imha politikasının bütün ayrıntıları derinlikli olarak ele alınırken, komşu devletlerle de Kürtlere karşı ittifaklar yapıldı. 8 Temmuz 1937′de İran'ın başkenti Tahran'da bulunan Sadabad Sarayı'nda Türkiye, Afganistan, Irak ve İran temsilcileri tarafından iki yıllık bir hazırlık evresinden sonra imzalanan antlaşmanın 7. maddesi doğrudan Kürtleri hedefliyordu. Bu madde, dört devletin Türkiye-İran, Türkiye-Irak ve İran-Irak sınırlarının her iki tarafında yaşayan Kürtlerin oluşturacağı herhangi bir örgütlenmeyi veya birbirlerine verebilecekleri desteği kırmak ve bastırmak amacıyla konulmuştu.

Kürtler sömürgeleştirildikleri devletlere karşı isyan ediyorlardı. Varlığı yok sayılan bir halk, Kürdistan'ın bütün parçalarında(Türkiye, Suriye, İran, Irak) varlık mücadelesi içerisine girmişti. Antlaşmanın imzalandığı tarihte Türkiye sınırlarına düşen Kuzey Kürdistan'da birçok isyan yaşanmış, Dersim gibi yerler kontrol altına alınamamış ve Dersim'de katliamlar başlamıştı. Irak yönetimindeki Güney Kürdistan'da Barzani öncülüğünde ayaklanma yaşanıyor ve İran sınırları içerisindeki Doğu Kürdistan'da 1930′da öldürülen Kürt lideri Simko'nun taraftarlarının küçük çaplı ayaklanmaları vardı. Sadabat paktı benzeri anlaşmalar daha sonraki yıllarda daha geniş ittifaklarla devam ettirildi.

1940lara gelindiğinde Türkiye Devletinde Kürtlük adına nefes bile alınamaz hale gelinmişti. Kürt kimliği yok sayılmanın ötesinde artık bir hakaretti. Celal Bayar "size Kürt diyenlerin yüzüne tükürün" derken Kürt sorunu diye bir sorunun kalmadığını, Kürt kimliğinin üzerine beton döküldüğünü düşünüyordu. Ama çok yanılmıştı. Uzun bir sessizliğe rağmen sorunun çözülmek bir yana derinleştirildiği açığa çıktı.

1978'de PKK'nin kuruluşu inkar, imha, asimilasyon politikasının başarısız kaldığının kanıtı oldu.

Yararlanılan Kaynaklar

-Abdullah Öcalan-Demokratik Uygarlık Manifestosu IV. ve V. cilt
-Saygı Öztürk- Kasadaki Dosyalar
- Gizli belgeler- BMM'de 10 Şubat 1921'de Kürt Otonomisi kabul edildi
-NLP-1921 Anayasasının Güncellenmesi
-Mustafa Armağan-Alparslan'ın Ordusunda Kürtler,
-Tarihte Kürt Devletleri

1919-23 Arası Dönemde Türk-Kürt İlişkileri

Nesrin Akgül

"20. yüzyıldaki Kürtlük, kurtarılmadan önce var kılınması gereken bir Kürt'lüktü. Başarılan varoluştu. Bir şey eğer varlık sorunu yaşıyorsa, öncelik onu kurtarmak değil, var kılmaktır. Kürtlerin durumu tamı tamına önceliği varoluşa veriyordu. Kurtuluş, özgürlük, eşitlik gibi kavramlar ancak varoluşsal sorunu çözmüş varlıklar için anlam ifade eder.

Kürt sorunu ve çözümünü tartışmadan önce var olma konusunda aydınlanmak şarttır. Aydınlanmak ilgili varlık konusunda hakikatle tanışmaktır. Hakikat ise uğruna mücadelesiz varılacak bir hedef değildir. Hakikat gerçek olamayıp, gerçeğin bilince varmış halidir. Hakikatsiz gerçek Kürtlere ilişkin uyku hali o denli derin ve ölüme yakındı ki hakikatin uğruna savaşım çok karmaşık ve zorlu geçeği açıktı." (A.Öcalan)

200 yıllık tarihi doğru anlamak, çözümlemek gereklidir. Burada adeta binlerce yıllık bir tarihten sonra varlık-yokluk savaşımı yaşar hale gelmiş, insanlık tarihinin kadim bir halkından yani Kürtlerden bahsediyoruz

Kürtleri toplumsal bir olgu olarak ele almak istiyorsak bütünsel olarak yaklaşıp, evrensel tarih anlayışına bağlı kalarak tikel varlığını tanımlamalıyız. İnsanlık tarihinin evrensel bir tarih olarak yaşadığını köy-tarım devrimi, Kürtlerin yaşadıkları coğrafyada verimli Hilal'de yoğunlaşmıştır. Kürtler varoluşlarını zaman ve mekân olarak buna dayandırır. Bu neolitik dönemi köklü olarak yaşamışlardır. Kürtlerin toplumsal formu bu kök üzerinden şekillenmiş Aryen dil-kültür grubu olarak ta adlandırılır. Kürtleri yaşadığı bu gerçeklikte kültürel bir toplum olma hakikati ile tanımlamak önemlidir. Kültürlerde, oluşum kaynaklarıyla bağlantılı olarak kolay, kolay değişmezler. Değişimleri uygarlık gibi hızlı olmasa da yaşarlar. Kürtler de tarih boyunca kültürel bir toplum olarak özünü koruyarak değişimi yakalamıştır.

Öcalan, Kürtleri kültürel bir toplum olarak ele alırken, bu halkın binlerce yıllık başat bir tarihe sahip olduğunu belirtir. Yani Kürtlerin halk olarak neolitik kültürü doğuşunda yaşamış olmaları, onun evrensel tarihteki rolünü de serimler ve doğru tanımlar kazandırır.

Bununla beraber Kürtler yaşadıkları coğrafya ve zamanlardan da etkilenerek değişimleri yaşamıştır. Bu coğrafyada binlerce yıldır var olan uygarlık sistemi ve onun yarattığı toplumsal formlardan, iktidar kurumlarından etkilenmiştir. Ancak Kürtler uygarlık, ulus-devlet tarihinde iktidar bir güç olarak yer almamışlardır. Bu da Kürtler için bir avantaj oluşturmuştur. Bir kültür toplumu oldukları için daha kalıcı, özünü koruyan bir duruşun sahibi olmuşlardır.

Kürtlerin varlıklarının adeta yok olmayla karşı karşıya geldiği büyük felaketleri yaşadığı son 200 yıllık tarihi doğru anlamak, çözümlemek gereklidir. Burada adeta binlerce yıllık bir tarihten sonra varlık-yokluk savaşımı yaşar hale gelmiş, insanlık tarihinin kadim bir halkından yani Kürtlerden bahsediyoruz.

Son 200 yıllık tarih, kapitalist modernitenin Ortadoğu'da halklar için kanlı olayları yaşattığı çağ olmaktadır. Soykırımlar çağı olan bu çağda kimi kültürler (Helen Kültürü) yok olma, tasfiye aşamasına gelmiş, fiziki ve kültürel imha, inkârlar birçok halkın tarihsel dokusunu değiştirmiştir. Kapitalist

modernite çağı, Ortadoğu gibi kadim kültürlerin, farklı halkların yaşadığı coğrafyaya kaygıyı, parçalanmayı ve inkârı, homojen bir yapıyı dayatmıştır. Bu nedenle halklar, tarihlerinin en felaketli çağını kapitalist modernitenin çocuğu olan ulus-devletlerin doğuş ve girişiminde yaşamıştır. Kürtler üzerinde uygulanan soykırım politikaları batılı hegemonik güçlerin Ortadoğu üzerinde kâr sistemine dayalı yapısını işlevsel kılma adına uyguladıkları politikaların bir parçası olmaktadır. Özelde İngilizlerin Kürtler üzerinde yürüttüğü " Kürt kapanı" politikalarını bilmek kadar, Türkiye Cumhuriyeti'nin uyguladığı ittihat-ı Terakki politikalarını ve ideolojisini bilmek de önemlidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin özelliklerini 1919-23 yıllarında Kürtlerle kurduğu ittifaklarda da açığa çıkarmak, demokratik bir değişimi yaratmada tarihi bir role sahiptir.

"HASTA ADAM" OSMANLI'DAN CUMHURİYET DÖNEMİNE GEÇİŞ

Merkezi hegemonik güç olarak İslam, hegemonik gücünün zayıflamasıyla Avrupa merkezli gelişen kapitalist sistem 16. Yüzyıldan itibaren kendini iktidar gücü haline getirmeye başlar. Diğer yandan hegemonik güç merkezi olarak 3 kıtaya kadar yayılan ve İslam olan Osmanlı İmparatorluğu ise gelişen kapitalist moderniteye ayak uydurmayarak " hasta adam" olarak parçalanmaya, güç kaybetmeye başlar. Değişim ve modernleşme zorunluluğu ile karşı karşıya kalan Osmanlı Sultanı 2. Mahmut (1839) döneminden itibaren kimi reformlar yapar.

Bu süreçlerde Fransız İhtilali'nden de etkilenerek kimi temel olması gereken hakların tanınmasını sağlayan Tanzimat Fermanı, özünde tüccar tabakasının haklarının güvence altına alınması ve askeri vergi alanında yapılan yeniliklerden ibaret, merkezi otoritenin değiştirilmediği kimi yeniliklerin adıdır. Ardından 1858 yılında gelişen ve özünde İngiltere Avrupa'sı ile Rusya arasındaki savaş olan Osmanlı-Rus güçleri arasında yaşanan Kırım Savaşı ile imzalanan Paris Antlaşması'na bağlı olarak Islahat Fermanı ilan edilir. Hegemonik güçlere gittikçe daha çok bağımlı hale gelen Osmanlı, bu gelişmeyle de bağlantılı olarak Islahat Fermanı ile azınlık haklarını korur. Aynı dönemlerde Osmanlı'nın siyasi yapısını değiştirmeyi amaçlayan, yani Osmanlı Cemiyeti'nin örgütlenmesinin etkisini görürüz. Bu Cemiyetin etkisiyle 1.Meşrutiyet ilan edilir. Dikkat çekici olansa Jön Türklerin bir saray darbesi ile padişahı devirmesi ve sonrasında İngiltere'nin de onayının alınmasıyla Abdülhamit'in başa getirilmesidir. İlk anayasa Kanun-i Esasi (1876)böylece ilan edilir. Üniter karakterli, Sünni-İslam anlayışına dayalı bu anayasa ile Ayanlar Meclisi'ni padişah, Mebusan Meclisi'ni halk seçmektedir. Gelişen Osmanlı-Rus savaşı nedeni ile ne istenilen rejim değişimi sağlanabilmiş ne de anayasa uygulanabilmiştir.

Osmanlı Devleti İngilizlerin, Rusların, Fransızların ve Almanların hegemonik hesaplarıyla iç dengelerine göre politikaların yapıldığı bir sömürge pozisyonuna gelir. Tamamen politik hesaplarla Hıristiyan azınlıklarına dayanarak Balkanlardan başlayarak Osmanlı topraklarının parçalanması amaçlanır. İngilizler, Balkanlar'da ulusal ayaklanmaları örgütlemek amaçlı Rum ve Ermenileri desteklerken, Almanlar ve Yahudilerin desteğiyle Osmanlı içinde Jön Türkler hareketi örgütlendirilir. Almanya, Osmanlı üzerinden Doğu'ya yayılma hedefleriyle 2.Abdulhamit Hükümeti ile sıkı dostluklar geliştirir. Bu dönemde sömürge haline getirilmeye başlanan Osmanlı içinde, Alman şirketlerine birçok ayrıcalık tanındığı gibi demiryolu projelerini de Almanlar üstlenir. 1900'lere kadar Osmanlı direkt bir uzlaşmayı tercih etmese de, bu tarihten sonra Jön Türkler' in hâkim ideolojisi etkin olmaya başlar.

19. Yüzyılda Kürt İsyanları

Osmanlı İmparatorluğu 18. yüzyıl ile beraber merkezi hegemonik iktidarını kaybetmesi ile bağlantılı olarak yaşadığı yapısal kriz nedeni ile otorite zayıflığı ve dışa bağımlılaşmayı yaşar. Merkezi otoritesini güçlendirmek, ekonomik krizi gidermek için daha baskıcı bir yapıya bürünür. Öncelikle ekonomik krizin çözümü için vergileri artırır. Otonom bir idari yapıya sahip Kürt bölgeleri üzerinde merkezi otoritesini güçlendirmek için valiler atanır, vergiler artırılır. Bu uygulamalara karşı Kürtler bağımsız yapıları korumak ister, vergi vermeyi de reddeder. 1830 yılında Revanduz Reisi Mir Muhammed isyan eder. Bu isyan bastırılır. Mir Muhammed bu isyan sürecinde Yezidilerin de üstüne giderek birçok Yezidi'yi öldürür. Aynı dönemlerde Bedir han Bey'in de isyanı gelişir. Bu dönem için bilinmesi gerekense Avrupalı egemen güçlerin Hıristiyan kimliği üzerinden bölgede Misyonerlik çalışmalarını sürdürmesi ve bunun yarattığı Suni bölünmeler olmuştur. Misyonerler Nesturi ve Ermeni cemaatler üzerinden örgütlendiği için Osmanlı Hükümeti de bundan kaygı duymuştur. Bir yandan bu kaygı, öte yandan bağımsızlık hareketi içinde olan Kürtlerin ayaklanması korkusunu yaşamaktadır. Bedirhan Bey'in isyanını bu temelde kullanarak Kürtler eliyle Nesturileri katleden Osmanlı, Avrupa'nın bu katliama karşı Kürtleri de cezalandıracağını hesaplar. Bu, Kürt gücünün de zayıflatılmasını

sağlayacaktır. Nitekim İngiltere ve Fransa bu katliam nedeni ile Bedir han Bey'in üzerine operasyonal güç gönderir. Ancak Bedirhan bağımsızlığını ilan eder. Bu isyan da Osmanlı tarafından bastırılır.

1850'lerden sonra Kürtlerin sosyal yapısında başlayan değişiklik liderlik konumuna da yansır. Şeyhlik kurumu daha etkin bir pozisyona evirilmiştir. En etkili tarikatsa 17. Yüzyıldan beri örgütlü olan Nakşibendîlerdir. Bugün de bu etkinliğini korumaktadırlar. Mevlana Halid 18. Yüzyıl çeyreğinden itibaren kendi cemaati içinde hızla örgütlenen bir Nakşî lideri haline gelir. Sünni İslam inancına bağlılıklarından dolayı İstanbul tarafından da desteklendiği söylenir. Bunda Şii İran'a karşı Sünni İslam'ın desteklemesi etkili olmuş olabilir. Babeklerin Şii İran'la yapmaya çalıştıkları ittifakın önünü almada desteklenmiş olabilirler. Diğer yandan İngilizlerin desteklediği-beslediği Arapların Osmanlıdan kopmasını esas alan Vahabiliğe karşı etkili olarak kullanıldığı da bilinmektedir. Siyasal nedenleri bu vb. konular olan şeyhlik konumunun Kürdistan da bu düzeyde etkili olmasının en önemli sosyal nedeni ise kan bağına dayalı örgütlenmeden ziyade dini ve manevi bağlarla daha birleştirici bir kimliğinin olmasıdır.

Fransa'da, Paris'te örgütlenerek mutlak monarşinin baskıcı rejimine karşı başlayan halk ayaklanması ardından 18. Yüzyılın sonlarında 16. Louise'nin öldürülmesiyle iktidara gelen Jakobenler, Fransa soyluları ve aydınlarından oluşur

1880 yıllarında Şeyh Ubeydullah isyanı başlar. Bu dönemde Avrupalı güçler Ermeni Cemaati'nin statüsünün korunmasını sağlarlar (Berlin antlaşması 1877'de).Bu Müslümanlarda bağımsız bir Ermeni devletinin kurulacağı kaygısını doğurur. Şeyh Ubeydullah da Osmanlı Hükümeti'ne, "Ermeni ve Nesturiler İngiltere'ye tabi olarak bağımsız bir devlet mi kuracak?" şeklindeki kaygılarını iletir. Şeyhin kendisi ise bağımsız bir Kürdistan taraftarıdır. Bu amaçla İran toprakların da isyan başlatır. Burada 19. Yüzyıldaki hareketlenmelerle birlikte halkaların mezhep, din, ulus kimliği farklılıklar üzerinden nasıl birbirleriyle savaştırıldığına da tanıklık ediyoruz.

Aynı yüzyılda 2. Abdülhamit eliyle oluşturulan Hamidiye alayları da bu minvalde incelenmeye değerdir. Sünni Kürt aşiretlerinden oluşturulan bu düzensiz ordu yapısı, bölgede gelişen Rus etkisini kırıp, Kürtleri kontrol altına tutmak ve sınır güvenliğini sağlamak amacıyla oluşturulur. Sünni kimliği öncelenerek Alevilere karşı saldırtılan Hamidiye alayları, Ermeni uluslaşması ve ekonomik büyümesinin önüne geçmek için Ermenilere karşı da saldırıya geçirtilir. Bu süreçlerde (1891 sonları) birçok şehirde yaşayan Ermeniler hem Türklerin hem de Hamidiye Kürtlerinin eliyle katledilir. Bu oluşum tıpkı şimdiki koruyuculuk sistemi gibi Kürt entegrasyonunu amaçlamış, ancak denetim dışına çıkınca dağıtılmıştır.

İttihat Ve Terakki Cemiyeti'nin Oluşumu

1865'de Osmanlı Cemiyeti adıyla kurulmuş, 1867'de Fransa da 'jön Türkler' adıyla örgütlenerek Paris'te ilk kongrelerini yapmışlardır. 1889 yılında örgütün adı 'Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti' olarak değişir. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, değerlendirmelerinde aynı yıllarda (1896'da) Siyonist kongresinin de yapılmasını yani bu zamandaşlığı tesadüf olarak ele alamaz.

Cemiyetin ideolojik oluşumu kadar dikkat çekici olan şey, kuruluşunda kendine esas aldığı örgütlenme tarzının gizliliği ve ritüellerinin mason örgütlenme tarzına benzerliğidir. Hücre şeklinde bir yapılanması olup, kimse birbirini tanımaz; alınacak üyeler araştırılarak uygun bulunulursa, yemin töreniyle örgüte alınırdı. Bu yer altı örgütlenmesinin gizliliği esas olmaktaydı. Örgütün Paris'te kuruluşunu ilan etmesi de tesadüfî değildir. Örgütte yer alan Osmanlı aydınları, Osmanlı'da değişimi Batılılaşarak sağlayacağına inanıyorlardı. Fransız İhtilali'nın sonrasında ortaya çıkacak Jakobenizm bu hareketin karakterini besler. Bu ihtilal sonrasında çıkan ulusçuluk akımından beslendikleri gibi; darbeci ve üstten bir yapıyla örgütlenirler. Buna rağmen öz dinamiklerden yoksun gelişmişlerdir. Öcalan, yol haritasında ittihat-terakkinin hem Jakobenizminden etkilendiğini ortaya koyar, hem de farkını şöyle dile getirir;

"… İttihat ve Terakki akımının kendine özgün yönleri dikkat çekicidir. Birinci özelliği toplum içinde değil, devlet içinde örgütlenmiş bir akım ve hareket olmasıdır. İkinci önemli özelliği baştan itibaren devlet ulusçuluğu biçiminde örgütlenmesidir. Üçüncü özelliği devlet eliyle kapitalizm ve burjuvazi olarak sistem dönüşümünü yaşamasıdır. Bu üç özelliği İttihat ve Terakki Jakobenizmi'nin sağcı faşist karakterini açığa çıkarmaktadır. Alman Nazizm'i ve İtalyan faşizminin kitle hareketi olarak başlamalarına ve sonradan devlet olarak örgütlenmiş olmalarına karşılık, İttihat ve Terakki'nin her şeyiyle devlet içinde olması, Jakoben milliyetçiliğinin en gerisi, aslında Jakoben olmaktan çıkmış faşist karakterini yansıtır. Devlet içinde paralel bir devlet olarak örgütlenmesi eşine ender rastlanan bir örgüt olduğunu gösterir".

Fransa'da, Paris'te örgütlenerek mutlak monarşinin baskıcı rejimine karşı başlayan halk ayaklanması ardından 18. Yüzyılın sonlarında 16. Louise'nin öldürülmesiyle iktidara gelen Jakobenler, Fransa soyluları ve aydınlarından oluşur. İktidara gelince monarşi rejimine karşı ulus-devlet sistemini oluştururlar. Bu nedenle baskıcı karakteri açığa çıktıkça halk tekrar ayaklanır. Ve ayaklanmalar Jakobenler tarafından muhalifleri bastırma şeklinde sonlandırılır. İktidarda kaldıkları 3 yılsonunda ise tasfiye edilirler ve 1799 yılında Bonapart orijini iktidara gelir.

31 Mart 1909'da ilan edilen meşrutiyete karşı gelişen isyan sonrası içinde ittihatçı Yahudilerin de olduğu kişilerin dayatmasıyla ikinci Abdülhamit tahttan indirilir ve ittihatçılar yönetimde güç sahibi olur. Burada yapılan, komplo yaparak darbe ile iktidara gelmektir

İttihat ve Terakki Cemiyeti de Jakobenlere benzer karakterde bir oluşum gösterir. Halka dayanmadan, devlet içinde ulus devlet kimliğini oluşturup bunu zora dayalı yapmaları önemli bir karakteristik yapıdır. İttihat ve Terakki'nin devlet içinde yer alan ve Türk kökenli olmayan kurucular tarafından kurulması dikkat çekicidir. İlk kurucular, Arnavut İbrahim Temo, Çerkez Mehmet Reşit, Kürt Abdullah Cevdet, Kürt İshak Sukut' dur. Öcalan bunu, 'Türk ulusçuluğunu Türk kökenli olamayanlarla yapmanın demokrasi sorununun da habercisi olduğu' şeklinde değerlendirir. Tamamen sosyal yapıya ters, anti demokratik, gizli bir oluşum olarak kurulan ve devlet içinde örgütlenen İttihatçılar askeri güce dayanarak iktidarlaşmayı başarır. Emekli bir askeri hâkim olan Ümit Kardaş, "ittihat ve terakki, askeri bir örgüt, komplocu ve anti demokratik, çete yöntemlerini kullanan, hukuk dışı, keyfi bir yöntemdir" demektedir.

Bu cemiyetin Selanik'te gizli bir örgütlenme ayağı da oluşur. Buradaki üçüncü ordu içinde örgütlenmeler mason localarından Selanik dönmeleri ve Yahudilerle sıkı ilişki içinde olduğu söylenir. Cemiyet, Selanik'ten Anadolu'ya yayılmak ister ve bunun için İzmir'i üs olarak kullanırlar.

1902'de Türk, Kürt, Arap, Çerkez, Ermeni, Arnavut, Yahudi farklılıklarıyla kongresini yapan örgüt içinde Prens Sabahattin ve Ahmet Rıza arasında görüş farklılıkları ortaya çıkar. Sabahattin, Osmanlı birliğini sağlamak için katı bürokratik yapının yerine âdemi merkeziyetçi, yerel yöntemleri destekleyen yöntemi savunurken, öteki kanat katı merkeziyetçi Türkçülük savını benimser. Zaten Türkçülük ideologları, Selanik çevresinde örgütlenirler ve zamanla örgüte hâkim ideoloji bu olur. İttihat ve terakki sayesinde Fetih Okyar da "Osmanlı hükümeti ile siyasetin temeli olarak yerel dillerin okullarda okutulması, mahkemelerde-bürokraside kullanılmasını benimsemeli" demiştir.

31 Mart 1909'da ilan edilen meşrutiyete karşı gelişen isyan sonrası içinde ittihatçı Yahudilerin de olduğu kişilerin dayatmasıyla ikinci Abdülhamit tahttan indirilir ve ittihatçılar yönetimde güç sahibi olur. Burada yapılan, komplo yaparak darbe ile iktidara gelmektir. Bu, İttihat ve Terakki'nin devlet yönetimini ele geçirme ve iktidarlaşma da kullandığı anti-demokratik, tasfiyeci yöntem, bugüne kadar da bir devlet olma karakteri olarak varlığını sürdürmüştür. İttihatçıların iktidara gelmesiyle adeta tek parti rejimine dayalı bir terör estirilir; muhalifler susturulur, birçok idam bu dönemde yapılır. İttihatçıların 1913'de birinci dünya savaşını bahane ederek meclisi feshedip seçime gitmesini Öcalan, "1 Ocak 1913 darbesi olarak" ele alır. İktidar partisi olana kadar ki ara süreçte ise Kürt hareketine oynayan ittihatçılar; İstanbul'da Kürt okullarının açılmasına izin verirler. 1908'de ilk yasal Kürt partisi, Kürt İttihat ve Terakki Cemiyeti olarak Diyarbakır'da kurulur. Ancak iktidara gelen İttihat ve Terakki'nin üçlü diktatörleri (Triumvira) olan Talat, Enver ve Cemal paşalar ideolojik olarak Türkçülüğe karar kılır ve her şey bu minvalde seyreder. Bu örgütün başlangıçta sosyal tabanı olmadığı için yaygın bir tarzda ırkçı, militarist örgütler kurulur. Bu temelde kurulan en etkin örgütlenme ise 'Teşkilat-ı Mahsusa'dır. Bugüne kadar JİTEM, Kontrgerilla olarak da varlığını sürdüren bu yapı çeteci gizli bir yapıdır. O dönemden beri bu yapı gizli ödenek oluşturarak finanse edilir. Türk ırkını siyasi birlik içinde tutup, tüm Müslümanları tek bayrak altında toplamayı amaçlayan bir siyasal söylemi vardır. Teşkilat Rumeli'de Selanik vilayet-i şarkiye de Erzurum, diğer kolu Trabzon ayrıca Kafkasya ve Trablusgarp'a kadar merkezileşerek örgütlenir. Ermeni Katliamı'nı yapan da yine bu örgüt olmuştur.

Alman modelini esas alan Osmanlı ordusu, Yahudi kökenli alman subaylarca ordusunu örgütleyen Enver paşa, Yahudi aydınlarınca üretilmiş Türkçülüğü çok farklı kurumlaşmalarla yaymaya başlar. Önce iktisat Türkleştirilerek milli bir Türk burjuvazisi yaratılmak istenir. Ancak Osmanlı'nın kendinde ürettiği bir ekonomik kaynak yoktur. Eğer bir Türk ulus-devleti oluşturulacaksa milli burjuvazi de elzemdi. Hazır kaynaksa ekonomik güce, birikime sahip gayrimüslimlerdi. Bu nedenle gayrimüslimler göçertilerek

mallarına el konulur. Böylece Anadolu Türkleştirilmeye başlanır. Yine Ermeniler erken kapitalistleşen kadim bir halk olarak 16. Yüzyıldan itibaren kendi burjuvazisi öncülüğünde parçalı yapısını merkezileştirmeye başlamıştır. Ticaret tekellerinin bir bölümünü de ellerinde bulundururlar. Avrupalı ulus-devletçiler, misyonerler eliyle Ermeni burjuvazisi ile ilişkiye geçer. Bu nedenle de Ermeni egemenleri, 19. Yüzyıldan itibaren sermayesini kullanacakları ulus devlet arayışına girer. Bu uyanış karşısında Beyaz Türklük harekete geçer ve 24 Nisan 1915'ten itibaren Ermeni Soykırımı'nı yapmaya başlar. Öcalan, "Ermeni Halkının trajedisi; erken kapitalistleşen bir burjuvazisi ve komşularından üstün bir kültürel gelişmeye sahip olmasından ve kapitalist hegemonyacılığın acımasız oyunlarından kaynaklanmaktadır" demektedir. Yaklaşık 2. 1 milyon Ermeni'nin katliam ve tehcir kararı ile katledildiği söylenir.

Aynı dönemde tehcir politikasıyla Hıristiyanlık tasfiye edilerek Anadolu'nun Türkleştirilmesi Müslüman-Türk burjuvazisinin oluşturulması amacıyla özelde İzmir'den başlayarak Ege ve Marmara kıyılarındaki Rumlar göç ettirilerek sosyal-kültürel bir yıkım başlatılmıştır. Bu göçler sonucu, öncesinde %20'lik nüfusu oluşturan gayrimüslimlerin %2. 5'lik bir nüfusunun kaldığı söylenir.

Beyaz Türk faşizminin Anadolu'da Rus devletleşme adına yaptığı soykırım, bir trajedi olmaktadır. Gayrimüslimlere karşı yapılan bu trajedide Öcalan, Yahudilerin rolüne dikkat çekerek tarihsel Hıristiyan-Yahudi çelişkisinin de rol oynadığını belirtmektedir.

İttihat ve Terakki yönetimi Almanlarla olan ilişkisi nedeniyle 1. Dünya Savaşı'na Almanların yanında yer alarak girmiştir. Osmanlı bu savaşla kaybettiği toprakları geri alma rüyasını gerçekleştirmek ister. 1914 yılında Enver Paşa Ruslara karşı Sarıkamış seferini yapar. Yoğun kar ve çetin kış koşulları altında gerçekleştirdiği bu seferde 100.000 kişilik ordusunu soğuk ve açlıktan kaybeder. 1. Dünya Savaşı bir sömürge kazanma savaşı olarak başlar ve bu savaş milyonlarca insanın ölümü ile sonuçlanır. Sadece Anadolu'da iki milyona yakın insanın öldüğü söylenir. Bu savaştan Osmanlı İmparatorluğu yenilgi ile çıkar. Bu yenilgi sonrası Talat ve Cemal paşalar Almanya'ya Enver paşa da Rusya'ya kaçarlar.

Bu dönemde Avrupa merkezli hegemonik güçler Ortadoğu'da sömürge elde etmek ister. Daha 1. Dünya Savaşı sürerken 16 Mayıs 1916'da İngiltere ile Fransa arasında Sykes-Picot Antlaşması imzalanarak özelde Kürdistan'ın parçalanması için sınırlar çizilir. Yine 1917 yılında Balfowr deklarasyonu ile İngiliz eliyle Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulması amaçlanır. İngilizlerin Yahudi devletinin kurulmasına sunacağı bu destek karşılığında Yahudilerin ihtilat devletlerine desteği de sağlanır ki, Almanya'da etkili olan Yahudi siyonizmi Almanya'dan desteği çekip İngilizlerin yanında yer alır. Nazi Almanya'sında yaşanan Yahudi Soykırımı'nın en önemli etkenin de bu olduğu belirtilmektedir.

M. Kemal'in Ortaya Çıkışı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurulması

1. Dünya Savaşı'ndan yenilgi ile çıkan Osmanlı İmparatorluğu, hegemonik güçlerce işgal edilmeye başlanır. İttihat ve Terakki iktidarı ulus-devletçi ideolojinin inşasına yol alırken aslında sadece savaşlarla devletin yenilgisine değil Anadolu'da yaşayan halkların da büyük trajediler yaşamasına yol açmıştır. Kapitalist modernitenin Osmanlı İmparatorluğu'na girişi; Ortadoğu'ya uygulanması büyük katliamlar, soykırımlar kadar halkların birbirlerine düşmanlığına götüren sonuçlara sebep olmuştur. Bağımsızlığını kaybeden Osmanlı artık Almanya'nın kurduğu tahakkümün ardından İngilizlerin işgaline de uğrar. Osmanlı toprakları İngiliz, Fransız, İtalyan ve Rusların işgali altına girer. İşte böylesi bir süreçte Mustafa Kemal'in sahneye bir lider pozisyonunda çıkışı başlar.

Bu süreçte bölgede yaşanan genel gelişmelere bakarsak Anadolu'da başlayan yeni hareketlenmeyi de anlamış oluruz. Bilindiği üzere henüz 1. Dünya Savaşı sürerken İngiliz ve Fransızlar arasında Ortadoğu'nun yeniden şekillenmesini amaçlayan Sykes-Picot Antlaşması imzalanır. 1918 yılında savaşın son bulmasıyla bu antlaşma uygulamaya konulmak istenir. Bu antlaşma içinde yer alan Çarlık Rusya'sı ise Bolşevik Devrimi'nin (1917) gelişmesiyle antlaşmadan geri çekilir. Hatta bu gizli planları dünyaya duyurur. Bu dönemde ABD başkanı Wodrow Wilson, "dünya barışı" için 14 maddelik bir bildirge yayınlar. 12. Madde'de'Osmanlı İmparatorluğu içinde Türk güvencesi oluşturulmalı ve Türk egemenliğinin olduğu yerdeki milletlerde özerk gelişme imkânı tanınmalı' diyerek Rusya'dan oluşan boşluğu doldurur. Bağımsız bir Ermeni devleti kurma amacı kadar Musul'un önemini fark eden İngiltere'nin de burayı denetime almak gibi genel planlamaları vardır. Bu temelde de İngilizler, Güney Kürdistan üzerinden hesaplar yapmaya başlar. Kürtler eliyle burada bir tampon bölge kurulması amaçları arasındadır. İngilizler bu dönemde uygun bir Kürt lider arayışına girerler. İlk elden Paris'te yaşayan Güney Kürdistanlı Şerif paşa düşünülür. Ancak Şerif paşa Kürtler üzerinde otoritesi olan bir lider değildir. Öne çıkan diğer isimler ise İsmail Simko'nun akrabası Şeyh Taha, millili

Mahmut'tur. İstanbul'da ise Kürdistan Teali Cemiyeti Örgütü ve bunun yenilenmiş ismi Kürt Kulübü örgütlenmeleri vardır. Bu süreçlerde oluşan Kürt aydınlanması gazete, dergi çıkararak ve cemiyetler kurarak; beylik, şeyhlik gibi sosyal kimliklerden burjuvalaşmaya doğru sınıf değiştirirken kendilerini ilkel milliyetçilikle ifade ederler. Öcalan, bu Kürt oluşumları için "Jön Türkler misali jön Kürtleri temsil ediyordu. Zaten jön Türklerle iç içe oluşuyorlardı. Tamamen batı ideolojik hegemonyasında bir gelişim gösterdiler. Herhangi bir orijinal çıkış yapacak durumda değillerdi. Batı felsefesini ve bilimini özümsemeden bölük-pörçük aktarmayla yetiniyordu. Geleneksel sınıf yapısının yenik düşmesi ve sistematik işbirlikçiliğe bağlanmasından ötürü genç Kürt entelektüel çıkışları çarpık ve öz kimlikten yoksundur" der. Ermeni Katliamı'nın yaşanması ardından hem bu katliamda yer almaları nedeni ile korkutularak cezalandırılacağı (batılılarca) söyleminden, hem de gelişen Ermeni ulusçuluğu ile rekabetlerinden dolayı ilişkiler çatışmaya dönüştürülür. Öcalan, "Ermeni hareketi soykırımla sonuçlanırken, Kürt hareketi ikiye bölünür. Türk burjuvazisi ile birlikte ayrı halklar temelinde hareket etmekten yana olanlar, ayrılmadan yana olmayanlardır" demiştir.

Mayıs 1919'da Yunanların İzmir'i işgali, yine İtalya'nın Antalya işgali ile Kürtlerin Kuzey Kürdistan'daki özerklik arayışları son bulur. Hıristiyan kimlikli işgal algısı karşısında Müslüman birliği, kardeşliği öne çıkar. Yine Kürtlerin yaşadığı topraklarda Ermeni devleti kurulacak denmesi karşısında gelişen işgal hareketine karşı tarihi Kürt-Türk ittifakı, bu bağların dayanağında yenilenir.

Gelişen işgal karşısında İttihat ve Terakki partisi içinde yer almış M. Kemal Jakoben bir karakterde, geleneksel bir yönetimin işbirliğiyle doğan bir boşluktan orta tabaka adına ön plana çıkar. İstanbul Hükümeti'nin (Damat Ferit Paşa) İngilizleri ikna etmesi sonrası M. Kemal 9. ordu müfettişi olarak Samsun'a gönderilir. Buradaki isyancılardan silah ve mühimmatı toplayarak Rumları yatıştırmak amaçlı 19 Mayıs'ta Samsun'a görevlendirilir. Bu bir nevi M. Kemal'in İngilizlerce sınanmasıdır şeklinde yorumlara da vesile olur. M. Kemal'in bu süreçte Yunanlıların İzmir'i işgal harekâtının gelişmesiyle M. Kemal verilen görevin tersine bu işgale karşı halk direnişini örgütlemeye başlar.

M. Kemal, 22 Haziran 1919'da Amasya Tamimi'ni yayınlar. Burada vatanın tehlikede olduğunu ve tüm farklı kültürleri de gözettiğini belirterek millet iradesini öne çıkarır. Önemli olarak burada Kürtlerin ulusal ve sosyal haklarının da tanındığını taahhüt eder. Bu şekilde Kürtlerin varlığının tanındığı da belgelenir. Amasya Tamimi'nden sonra Kürdistan da işgale karşı direnişi örgütlenmeye başlar. Bu örgütlenme de temel argümansa Müslüman kimliğidir. Müslüman olmak halklar arasında birleştirici bir unsurdur. Bu temelde de batılı işgale karşı Kuvva-i Milliye ile örgütlenmeyi esas alınır. Buna göre ortak vatan temelinde, halkların kimliklerinin tanınmasıyla ortak bir irade yaratılmak istenmektedir. M. Kemal 1916 yılındaki savaş döneminde de Diyarbakır, Bitlis ve Muş'ta 16. Kolordu komutanı olarak görev yaptığı için bölge halkını tanımaktadır.

Bu anlayış temelinde ilk kongre 23 Temmuz 1919 yılında Erzurum'da yapılır. Bu kongrede, Türk ulusu kimliği kullanılmaz. Osmanlı camiası denilerek, birlik mesajları verilir ve Özelde Osmanlı'da ki işgale karşı birlik ruhunu yaratmak için Kürt beylerine de mektuplar gönderilir. Bu kongrede, misak-ı milli savunulacak sınırlar olarak kabul edildi. Aynı dönemlerde İngilizler M. Kemal'in bu örgütlülüğünü kırmak için Binbaşı Noel'i görevlendirir. Binbaşı Noel Kürtleri ortak Müslüman kimliği altında toplayan bu gücü kırarak, İngiliz yanlısı yapmak ister. Hatta bu nedenle Alevilerin Ermenilerle dostça yaşadığı Malatya ve Antep'e bilinçli olarak girer. Binbaşı İstanbul hükümetiyle ortak çalışır. İstanbul'da bulunan Kürdistan Teali Cemiyeti de İngilizlere sırtını dayadığından Anadolu hareketiyle ortak bir yanlarının olmadığını ilan eder.

Bu arada M. Kemal de 4 Eylül 1919'da Sivas kongresini yapar. Bu kongrede de misak-ı milli sınırlarının korunması amaçlanır. Bu süreçlerde İngilizler Binbaşı Noel aracılığıyla Malatya valisi ve kendine destek olarak yanına aldığı kimi Kürt aşiret reisleri eliyle kongreyi basıp, hepsini tutuklamak istese de başarılı olamaz. Sivas kongresinden sonra Ekim 1919'da Amasya da M. Kemal'in katılımıyla yapılan görüşmede misak-ı milli, Kürt ve Türklerin ortak mazisini kapsayan sınır olarak tarif edilirken Kürtlerin de etnik ve sosyal haklarının tanınmasını amaçlayan önemli kararlar alınır. Ki, bununla İngilizlerin bu dönemde Kürtlerin bağımsızlığına dönük yürütülen propagandanın da önü alınmak istenir.

Mustafa Kemal bu süreçten sonra İstanbul hükümetine karşı 23 Nisan 1920'de Ankara'da millet meclisini kapatmak ister. Öcalan, '1920 de TBMM'nin ilanıyla başlayan süreç, aslında işgale karşı olmanın da ötesinde toplumsal bir devrimi ifade etmekteydi. M. Kemalin ısrarla meclisi tek meşruiyet kaynağı olarak görmesi anlaşılır. Meclis yeterince derinlikli olmasa da, ihtilal koşullarının farkındadır. Toplumun ağırlıklı koşullarını temsil etmektedir. İlk meclisin de-

mokratik vasfı olacaktır. Dini, milli ve sınıfsal yapısıyla kendine esas aldığı misak-ı milli sınırları konumuna açıklık getirmektedir. Sonuna kadar işgale karşı çıkacaktır. Toplumun dinsel niteliği milli niteliğinin önündedir. Komünizme karşı düşman değildir. TBMM de ittifakı sağlayan güçler ideolojik olarak orta sınıf kökenli laik Türk milliyetçileri, aşiretlerden İslami ümmetçiler olarak Türk ve Kürt önderler, alt tabakadan Bolşevizm e sempati duyan sosyalistlerdi'. Göründüğü gibi meclis çok geniş bir toplumsal ittifak cephesi, temsiliyetini sağlayarak açılmış, toplumsal dayanağını geniş bir yelpazede tutarak işgale karşı direniş cephesi oluşturmak istemiştir. Ki, M. Kemal bu savaşın ancak toplumsal dayanakla yapılması öngörüsüne sahip bir şahıstır.

SSCB İle İlişkiler

1917' de Rusya da gelişen Bolşevik devrimi yeni dengeler ve tehlikeler oluşturur. M. Kemal pratik çizgide pragmatik ve dengecidir ve bu diplomatik ilişkilerine de yansır. SSCB kendine ittifak güç aradığından ve işgale karşı direndiğinden Ankara hükümetini resmi olarak tanımak zorunda kalır. Karşılıklı olarak gelişen bu ilişkilerse işgalci güçler için bir tehlikedir. İngilizler Osmanlıyı Bolşevizm tehdidine karşı bir güç olarak tutmak istemektedir. M. Kemal ise SSCB ile Anadolu da ayrı bir Ermenistan veya Kürdistan kurulma girişimlerine karşı destek olmak gibi savaş dönemindeki askeri ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlar. Bu ilişkilerin yansımasıyla birçok sosyalist örgüt de kurulur ve temsiliyet sağlanır. En dramatik olaysa Mustafa Suphiler şahsında komünüstleri karşı tasfiye girişimidir. Teşkilat-ı Mahsusa'nın eliyle derin devlet organizesi olan bu komplo, başlayan sosyalist ittifakın da sona erdirilmesini amaçlamış, bunda da etkili olmuştur.

Beyaz Türk faşizminin Anadolu'da Rus devletleşme adına yaptığı soykırım, bir trajedi olmaktadır. Gayrimüslimlere karşı yapılan bu trajedide Öcalan, Yahudilerin rolüne dikkat çekerek tarihsel Hıristiyan-Yahudi çelişkisinin de rol oynadığını belirtmektedir

1919-22 yılları arasında gelişen kurtuluş savaşında yaşanan durumu sadece işgale karşı bir direniş olarak ele almak eksik bir tahlil olur. Bir yandan batılı hegemonik güçlerin stratejik bir coğrafyayı ele geçirme savaşı, öte yandan içte bu işgalci güçlerle işbirliği yapmış İstanbul hükümeti ile kurtuluş amaçlı olarak yeni kurulmuş olan Ankara hükümeti arasında karşılıklı çatışma vardır. İçte İngiliz işgaline teslim olan yapı karşısında, ittihatçılarca da dıştalanmış isyan lideri konumundaki M. Kemal net bir duruş sergilememiştir. Unutulmamalıdır ki, bu savaşa bir işgalci güç olarak giren Yunanistan, İngilizlerin teşvik ve desteği ile hareket etmiştir ve kimilerince yaşanan bu kurtuluş savaşı, batılı güçlerin temsili kimliği Hıristiyanlarla, Anadolu da etkin bir şekilde örgütlenmiş ve burada bir yurt edinme hayalinde olan Yahudiler arasındaydı.

Sevr Antlaşması:

Sevr antlaşması, 10 Ağustos 1920 yılında 1. Dünya savaşına son veren antlaşmadır. Başta İngilizler olmak üzere ittihat devletleri ile savaşta yenilen İstanbul hükümeti arasında imzalanmıştır. Bu antlaşma özelde batılı hegemonik güçlerin Ortadoğu da sömürge oluşturmak ve kendi aralarında bunun paylaşımını sağlamak adına yapılmıştır. İngilizler Kürdistan üzerinde (Güney Kürdistan) özerklik, bağımsızlık sağlama gibi vaatlerde bulunmuşlardır. Ancak İstanbul hükümetinin imzaladığı bu antlaşmayı Ankara hükümeti kabul etmemiştir.

Sevr antlaşması ile Osmanlı toprakları parçalanarak Laz devletinin kurulması, Artvin'in Gürcülere verilmesi gibi amaçlar kadar 1920 Sanremo konferansında İran, Irak ve Suriye de özerk Kürt bölgesinin kurulması dahi kararlaştırılmıştır. Doğu ve Güneyde Ermeni devletinin kurulması da bu planlar çerçevesindedir. Sevr antlaşmasının 62, 63, 64. Maddelerinde Kürtlerin hâkim olduğu bölgelerde yerel otoritesini kurabileceği, Kürtlerin bu talepler doğrultusunda bir yıl içinde milletler cemiyetine başvurması halinde cemiyet bu talebi uygun bulursa bu uygulanacaktır denilmektedir.

Sevr antlaşması gelişen direniş karşısında uygulamaya sokulamamıştır. Ancak bu antlaşmanın imzalanması sürecinde İstanbul'da bulunan Kürt örgütlenmesi ve aydınları kendi içinde İngilizlerin himayesini kabul edenler, özerk bir Kürdistan'ın kurulması yanlıları ile Osmanlıdan ayrılmak istemeyenler arasında çatışmalı yaklaşımlar gelişmiştir. Birbirine rakip, uzlaşmasız yaklaşımları birlik olmalarını da engellemiştir. Aynı dönemde Şerif Paşa da Kürtler adına başlatılan görüşmelere katılmış; Kürt-Ermeni dayanışmasını, iki halkın bağımsız devlet kurması fikrini esas almıştır. Ancak temsiliyet gücü olamamış, kabul edilen bir Kürt lider olmadığından tepki almıştır. Öte yandan bu antlaşmalarla batılı hegemonik güçlerin özelde de İngilizlerin bölge devletleri üzerinde etkili olmak için 'Kürt kozunu' kullandığı da görülmekte-

dir. Ki, 23'ler sonrası değişen dengelerle bu güçlerin Kürtlere karşı hiçbir vaatlerinin de yerine getirmedikleri görülmüştür.

M. Kemalin başlatmış olduğu kurtuluş savaşı ve Sevr karşısındaki tutumu devlet içinde öbeklenmiş ittihatçı geleneğin tepkisini çekmiştir. Bu nedenle 16 Haziran 1920 de M. Kemal'e İzmir suikastı düzenlenmiştir.

Koçgiri İsyanı

Kurtuluş savaşının sürdüğü süreçte imzalanan Sevr antlaşmasında planlanan Kürdistan sınırlarına Fırat'ın batısındaki Dersim dâhil edilmemişti. Bir yandan bu bir tepki yaratırken, öte yandan M. Kemalin özelde Sünni Kürt liderlerle başlattığı direniş örgütlenmesi (Erzurum kongresi Nakşî ağırlıklı Kürt aşiret reislerinin katılımıyla oluşur) Alevi Kürtler içinde kaygıları da yaratmıştır. Tarih içinde de bir iktidar politikası olarak Kürtler içinde Sünni- Alevi ayrımı yapılmış olması, iktidarın hep Sünni karakterli şekillenişi bu kaygıyı besleyen temel etken olmuştur. Dersim üzerinde denetimin daha da artacağı kaygısı da büyümüştür. Bu gelişmeler sonucunda 1920'nin sonlarında Koçgiri ayaklanması başlar. Bu ayaklanmada Kürt Teali cemiyeti içinde yer alan Koçgiri aşiret reisi Mustafa paşa, oğlu Alişan bey, Nuri Dersimi de yer alıyordu.

Koçgiri İsyanı'nda temel talepler şöyleydi; İstanbul tarafından kabul edilmiş olan Kürt özerkliğinin Ankara tarafından da kabulü- Elazığ, Malatya, Sivas ve Erzincan zindanlarındaki tüm Kürt mahkûmların serbest bırakılması- Kürt çoğunluğunun yaşadığı yerlerde görev yapan tüm Türklerin geri çağırılması- tüm Türk kuvvetlerinin Koçgiri bölgesinden geri çekilmesi.

Ankara hükümeti işgal karşısında savaş durumunda olduğu için bu isyanla zor durumda kalmıştır. Koçgiri'ye bu nedenle barış heyeti göndermişse de bu geri çevrilir. Koçgiri aşiret reislerinin "Sevr deki şekliyle bağımsız bir Kürdistan kurulmazsa isyan devam edecek" demesiyle hükümet talepleri ret eder. Sonrasında talepleri Kürt vilayetleri oluşturulması yönünde değiştirmişse de Ankara hükümeti saldırıya geçmiştir. 1921'de Topal Osman'a bağlı birlikler ayaklanmayı adeta bir katliam yaparak bastırmışsa da, isyan dersimde kargaşayı devam ettirmiş, hatta diğer bölgeleri de etkiler kaygısı yaratmıştır.

Gelişen bu sonuçlar ve iç savaşın sürmesi nedeniyle doğan kaygılarla Koçgiri isyanı Kürt milletvekillerince mecliste tartışmaya açılmış ve büyük millet meclisi Kürdistan'ın nasıl yönetileceğine dair bir araştırma yapmak için bölgeye uzlaşma komisyonu göndermiştir. İsyan son noktada bedeli ağır da olsa bir uzlaşmayla sonuçlanmıştır. Belki Koçgiri isyanı daha örgütlü yaklaşaydı Kürtlerin özerk bölge elde etmesini de sağlayabilirdi. Ancak devlet adına bu sorunun tartışılıp, uzlaşmaya varılması; bölgeye barış heyetinin gönderilmesi ve Kürtlerin savaş koşullarını gözetmesi güncel anlamda da önemini koruyan tarihsel bir gelişmedir.

1921 Anayasası-Teşkilatı Esasiye Kanunu

Osmanlının işgal altında olduğu, buna karşı bir direniş savaşının da geliştiği bir süreçte resmi kayıtlara geçici anayasa olarak giren bir anayasadır. Bu anayasanın yapıldığı dönem iyi anlaşılırsa anayasanın paradigması da doğru okunur. Türk-Kürt halkının misak-ı milli sınırları içinde ortak vatan anlayışında, başlatılan kurtuluş savaşına katıldığı, M. Kemalin her defasında 'Türkler ve Kürtler vardır bunları ayrı tutmuyoruz. Fakat savunmakta olduğumuz ve korumakla uğraştığımız tek bir unsurdan ibaret değildir. Bunlar birbirlerine saygı duyarlar. Irksal, sosyal ve coğrafi her türlü hakka sahiptirler' vurgusunu yaptığı bir dönemdir. Yine işgalci güçlerin, özelde İngilizlerin Osmanlı topraklarını parçalayarak bu direnişi kırma amaçlı Kürtleri de kullanmak istediği bir dönemdir de. Bu koşullar altında Türkiye cumhuriyetinin ilk anayasası, çok kısa bir metin olarak hazırlanmıştır. Bu anayasa 23 maddeden oluşurken, cumhuriyetin idari yapısını da belirlemektedir. En dikkat çekici vurguysa meclisin şimdiki gibi 'Türkiye' ismiyle oluşmayıp büyük millet meclisi olması ve anayasanın hiçbir maddesinde ulusal, ırksal aidiyetlere vurgu anlamında şimdiki gibi Türklük aidiyetine yer vermemesidir. İkinci idari yapı olarak Kürtlere özerk idari yönetim hakkını tanımasıdır. Kurulan meclis Kürt ve Türklerin meclisidir. Kürtlerde asli kurucu unsur olarak kabul edilir. Görüldüğü gibi yeni anayasanın ulus devletçi paradigmadan uzak, halkların haklarını ve statüsünü kabul eden, karşılıklı saygıyı bağlılığı, ortaya koyan bir özerkliğe sahiptir.

Kürdistan Özerkliğine İlişkin Konu Tasarısı (10 Şubat 1922)

Öcalan, '1920'de açılan BMM' de ilk anayasa (1921) kurulacak rejimin demokratik niteliklerini açıkça yansıtacaktır. Kürtlere ilişkin 10 Mart 1922 tarihli bir Kürt özerklik yasası ezici çoğunlukla kabul edilmiştir. 10 Mart 1922 Kürt özerk yasasıyla iki tarafın birbirine karşı güvenleri pekişiyor' demektedir. Şimdiye kadar Kürt-Türk ilişkileri, devletin Kürtlere tanıdığı statüyü resmi olarak ortaya koyan bu tasarı

yeterince gün yüzüne çıkmamış, hatta Cumhuriyetin asli kurucu öğesi olarak görüldüğünü ortaya çıkarmaktadır. Elbette ki İngilizlerin Kürtler üzerinden oluşturmak istediği özerklik vaadine karşı da bunu engellemeye dönük Kürtlerle birliği konuşma amaçlı bir özelliğin olduğu da göz ardı edilemez. Taslak ana maddeler halinde şu şekilde oluşturulmuştur;

1- TBMM Türk milletinin medeniyetin gerekleri doğrultusunda ilerlemesini sağlamak amacıyla Kürtler için kendi ulusal gelenekleriyle uyum içinde bir özerk yönetim kurmayı garanti eder.

2- Saiklerin çoğunun Kürt olduğu bölgeler için meclisin kararlaştıracağı üzere bir Türk veya Kürt olabilecek genel vali yardımcısıyla birlikte bir ulusun Kürt ileri gelenlerince seçilebilir.

3- TBMM tüm Kürtler tarafından benimsenen onurlu bir geçmişe sahip deneyimli bir yöneticiyi ayrıca genel vali olarak seçecektir.

4- Genel vali 3 yılda bir atanacaktır. Bu dönemin bitiminde eğer Kürtlerin çoğunluğu önceki genel valinin görevine devam etmesini istemiyorsa yeni bir genel vali Kürdistan meclisince seçilecektir.

5- Her ne kadar yardımcı genel valinin Kürt veya Türk olacağına TBMM karar verebilecekse de, bu yönetici doğrudan Kürdistan meclisince seçilecektir. Bununla birlikte genel valinin, yardımcı genel valinin ve müfettişin atanması Ankara hükümetinin onayıyla sunulmak zorundadır.

6- Kürt Meclisi Doğu vilayetlerinde genel oya dayalı seçimle oluşturulacak, her meclis 3 yıl için seçilmiş olacaktır. Meclis oturumlarını 1 Martta başlatacak ve 4 ay süreyle görev yapacaktır. Eğer meclis bir süre içinde işlerini tamamlayamazsa, süre üyelerin yoğun isteği ve genel valinin isteği ile uzatılır.

7- Kürt Meclisi Doğu vilayetlerinin gelir ve harcama bütçelerini kontrol etme ve alt kademedeki sivil ve idari görevlerin uğrayabilecek haksızlıkları soruşturma hakkına sahip olacaktır. Bu meclis, ülkenin gelişmesi ve refahı için kesin karar alabilecek ve tüm kararları TBMM bilgisi için Ankara yoluyla müzakere edecek.

8- Genel vali ve Kürt Meclisi arasındaki tüm antlaşmazsızlıklarda TBMM karar verecek ve her iki taraf da TBMM kararına uymak zorunda kalacaktır.

9- Sınırlar karma bir komisyon tarafından belirleninceye kadar Kürdistan idari bölgesi Van, Bitlis, Diyarbakır illeri, Dersim sancağı ve kimi kaza ve nahiyelerini içerecektir.

10- Kürdistan'ın yönetimine ilişkin olarak bazı yerlerde yerel duruma uyumlu olarak bir yargı örgütü oluşturulacaktır. Bu örgüt şuan için yarısı Türk yarısı Kürt olmak üzere yetkin elemanlardan oluşacaktır. Emeklilikleri durumunda Kürt görevliler, Türk görevlilerle yer değiştirecektir.

11- Bu yasanın yürürlüğe girdiği andan itibaren ne savaşa katkı, nede herhangi bir biçim altında hiçbir vergi alınmayacaktır. Şuana kadarki tüm ağır vergiler yerel idareye yetkisiz devredilmek üzere kaldırılacak ve vergi ödemeleri yılda sadece bir kez olacaktır. Net gelirlerin Ankara hükümetine ödenecek oranı TBMM Kürt üyelerinin oluşturacağı karma bir komisyonca saptanacaktır.

12- Doğu vilayetlerinde düzeni korumak amacıyla bir jandarma karakolu oluşturulacaktır. Türk Meclisi bu karakolun oluşturulmasına ilişkin yasayı inceleyecek, ancak jandarmanın üst komite hizmetleri gerekli gördüğü sürece yüksek rütbeli Türk görevlilerin elinde olacaktır.

13- Türk ordusundaki Kürt subay ve asker barış görüşmeleri sonuçlanıncaya kadar hazırdaki görevlerini sürdürecektir. Görüşmeler sonunda isteyenler yurtlarına dönebilir.

14- Barış görüşmelerinin sonunda 1. Dünya savaşı öncesi ve sonrasında istenen hayvan ve kimi malları değeri öncelikli olarak ve en geç 14 ay içinde ödenir.

15- Türk dili sadece Kürdistan meclisinde idari işlerde ve hükümetin idaresinde kullanılacaktır. Bununla birlikte Kürt dili okullarda öğretilebilir ve yönetim Kürt dilinin gelecekte hükümetin resmi dili olma talebinde temel teşkil etmeyecek şekilde bu dilin kullanımını teşvik edebilir.

16- Hukuk ve tıp fakültelerini içeren bir üniversitenin kurulması, Kürdistan meclisinin öncelikli görevi olacaktır.

17- Genel valinin onayı alınmadan ve TBMM bilgilendirilmeden Kürdistan Meclisi hiçbir vergi uygulamasına girmez.

18- İlke olarak TBMM ile görüşülmedikçe ve onayı alınmadıkça Kürt Meclisi tarafından hiçbir imtiyaz tanınmaz. (İngiliz belgelerinden dökümü yapılmıştır).

TBMM bu tasarıyı gizli oylamaya sunar ve 63'e karşı 373 oyla Kürtler için özerkliğe dayalı bir meclis kurulması kararı kabul edilmiştir. Ancak bu taslak kâğıt üzerinde kalarak uygulanmaya sokulmamıştır.

M. kemal Kürtlere özerk hakkını tanıdığını en somut olarak 22 Temmuz 1922'de el cezire cephe kumandanlığına bildirerek yeni kurulacak 'özerk Kürdistan bölgesi' yönetiminin de buraya bağlı olduğunu telgrafla belirtir.

Lozan Konferansı

Lozan antlaşması 24 Temmuz 1923 yılında imza-

lanır. Bu antlaşmanın görüşmelerine ilişkin İstanbul hükümeti çağrılır. Ancak buna tepki gösterilir. Ve hilafet kaldırılır. Bunun ardından görüşmeler TBMM ile dönemin dış ilişkiler bakanı İsmet İnönü'nün katılımıyla başlar. Lozan da TBMM misak-ı milli sınırlarını dayatmayı amaçlamıştır. Özelde kurtuluş savaşı boyunca Yunan, Fransız ve İtalyan işgalcilere karşı başarı elde etmiş olması bu antlaşmanın zeminini oluşturmuş, TBMM'nin elini güçlendirmiştir. Lozan'daki antlaşmayla tümüyle Musul dışında da istediği her yeri aldı. Ancak İngiltere ve Türkiye Musul konusunda anlaşamamıştır. Bu antlaşmayla Sevr boşa çıkmış oldu. Ermeni ve Kürdistan devletinin kurulmasından vazgeçilir. Sadece azınlıklar hakkında şu madde yer almıştır;

Madde 39; Hiçbir Türk vatandaşına özel ilişkilerinde, ticarette, dinde, basında ya da her türlü yayında veya halka açık toplantılarda istediği dili serbestçe kullanmasını engelleyecek herhangi bir hüküm konulmayacaktır. Resmi bir dilin varlığına rağmen, Türkçe konuşmayan Türk vatandaşlarının mahkemeler önünde kendi dilerini kullanması için gereken kolaylık sağlanacaktır.

Lozan antlaşmasının Kürtler için en ağır sonucuysa Kürdistan, Türkiye, İran, Irak ve Suriye arasında dört parçaya bölünerek sömürgeleştirilmesidir. Böylece Kürtler kendi toprakları içinde parçalanarak tel örgülerle birbirinden ayrılmıştır

Bu görüşmelerde İngiltereli temsilci Kürtlerin kendi bağımsız tarihlerine, örf ve adetlerine sahip olmasından dolayı özerk bir ulus olması gerektiğini söylese de sonuç alınmaz. İngiltere Musul'u almak için Kürtleri kullanmak ister. Ve ikili görüşmeler Musul sorunu üzerinden devam eder. Bilinmelidir ki İngiltere Musul'da petrol rezervlerini keşfetmiş, Irakta askeri, siyasi otoritesini oluşturmak içinde Musul'un stratejik önemini görmektedir.

Bu görüşmelerin olduğu süreçte M. Kemal de İzmir basın toplantısında (İzmir iktisat kongresinde-Şubat 1923) 'ulusal sınırlarımız içinde yaşayanlar yalnızca sınırlı bir bölgede çoğunluğu oluşturan Kürtlerdir. Zaman içinde nüfus yoğunluğu kayboldukça Türk unsurlarla birlikte yaşamaya başlamıştır, öyle ki Kürtler için bir sınır belirlemeye kalkışırsak, örneğin Erzurum, Sivas ve Harput bölgelerinde, Konya'yı da unutmamak gerekir. … Bu nedenle Kürtlüğü tecrit etmek yerine anayasamız doğrultusunda bazı yerel özerklikler oluşturulacaktır. Bunun sonucunda hangi eyaletler ağırlıklı olarak Kürtlerden oluşuyorsa, onlar kendilerini özerk bir biçimde yönetecektir' diyerek Kürtlere anayasal güvenceye dayalı bölgesel özerklik çözümünü ilan etmiştir. Sonrasında değişen süreçlerle bağlantılı olarak ve özelde de İzmir iktisat kongresinde Kürtlere ilişkin belirtilen tüm sözler çıkarılır belgelerden.

Tabi ki Kürtlere özerk statünün tanınmasına dönük bu beyanların Musul sorunu üzerinde tartışmaların yapıldığı sürece denk gelmesi de tesadüf olamaz. M. Kemal, cumhuriyetin bu ilk kuruluş döneminde, hele, hele İngilizlerin Kürtler üzerinden kar menfaatlerine dayalı politikalar yürüttüğü sürece Kürtlerin ayrılmasını istemez ve ısrarla ortak vatan, din kardeşliği ve Kürtlere statüden bahseder.

Musul sorunu ise yaklaşık iki yıla yakın bir süredir çözümlenemez. İngiltere Musul'u Türkiye'den ayırmak için burada Kürtlere dayalı bir özerk yapılanmanın oluşmasını ister. Karşılıklı tartışmalar öyle bir noktaya gelir ki artık Musul sorunundan ziyade Kürtler, Kürtlere verdikleri önemi anlamaya başlar. İsmet İnönü TBMM'de Kürt milletvekillerinin olmasından bahsederken, İngilizler adına Curzon, bu vekillerin nasıl seçildiği, Musul'dan neden Kürt vekilinin olmadığını sorar. Türkiye Musul'da bir referandum yapılmasını, İngiltere ise konunun milletler cemiyetine taşınmasını ister. Daha sonra sorun milletler cemiyetine taşınır. Milletler cemiyeti bölgede araştırmalarını yapar ve Kürtlerin Türkiye'yle yaşamak isteyip, istemediğini gözlemler.

İşte bu süreçte Şeyh Sait isyanı 15 Şubat 1925'te bir provokasyonla başlar. Bu isyanın tam da Musul sorunu ya da Kürtler üzerinden iki ülke arasında bir tartışmanın yaşandığı sürece denk gelmesi, İngilizlerin elini güçlendirmiştir. Ki, İngilizlerin Türkiye karşısında Musul sorununda ve sonrasında olduğu gibi Kürtlerin isyanını teşvik ettiği de aşikar bir gerçekliktir. Bir yandan bunu yaparken, öte yandan Kürtlerin güçlenip, bağımsızlaşma gücü gelişim gösterince bunu bastırmakta, yok saymaktadır.

Tüm bu gelişmeler sonrasında Türkiye, özünde Kürt tehdidinden korkarak Musul'u İngilizlere 5 yüz bin İngiliz sterlini karşılığında satmıştır. Lozan antlaşmasının Kürtler için en ağır sonucuysa Kürdistan, Türkiye, İran, Irak ve Suriye arasında dört parçaya bölünerek sömürgeleştirilmesidir. Böylece Kürtler kendi toprakları içinde parçalanarak tel örgülerle birbirinden ayrılmıştır. İşte asıl Kürt sorunu da böylece başlamış oluyor. Kürdistan hegemonik güçlerce dört parçaya ayrılırken, her parçada hâkim ulus-devlet statüsü altında imha-inkâr politikalarına maruz kal-

mış, kimliksizleştirilerek kendi topraklarının yabancısı kılınmak istenmiştir.

Öcalan, yol haritasında bu süreci ve sonraki gelişmeleri şöyle anlatmaktadır; 'Kürtlerin dışlanması M. Kemal'in bilinçli bir etnik temizlik kararından ziyade, Britanya'nın saltanat yanlılarıyla birlikte Musul ve Kerkük'ün Misak-ı Milli'ye rağmen hudutların dışında bırakılması için geliştirdiği provokasyonlarla bağlantılıdır. Açıkçası şu yapılmıştır, Musul-Kerkük karşılığında tıpkı Rumlara ve Ermenilere yapıldığı gibi bir tasfiye antlaşmasına gidilmiştir. Cumhuriyet neden karşısında bağımsızlık savaşı yürüttüğü Britanya imparatorluğuna verdiği tavizler temelinde Kürtleri sistem dışına attı? Bu tarihi bir hatadan ziyade bir tercihle ilgilidir. Kürt ittifakına ihtiyaç kalmadığı düşünülmektedir. Ayrıca İngilizlerin Kürt desteğinden çekinilmektedir. Varılan uzlaşma Yunanlılar, Ruslar ve Fransızlarla yapılan antlaşmalara benzemektedir. Bu durumda Cumhuriyetin ilk kuruluş aşamasında attığı anti demokratik adımların en önemlilerinden birisi Kürtler konusundadır'. Bu süreçten sonra Cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarında İslamcılarla yine diğer toplumsal kesimlerle girilen ittifaklar bozulmuştur. Bazen işçi sınıfının temsilcileri M. Suphiler'in katliamında olduğu gibi sürekli sistem dışında tutulmuş, İzmir iktisat kongresinde de kapitalizm tercihi gösterilmiştir. Bu kendini 1924 anayasasında ki tekçi, ulusalcı zihniyette de göstermiş, anayasal değişim 1921'in demokratik karakterinin tersi bir şekilde yaşanmıştır. Yeni şekillenen cumhuriyet tercihini batı hegemonik güçlerin yanında yapmış, kapitalizmin ulus devletçi yapılanması esasında rejim inşa edilmiştir. Açıkçası yapılan cumhuriyetin ulus devlet karakterinde şekillenmesi, yaşamasına izin verilmesi karşılığında toplumsal tabanla yapılan ittifakın bozulmasıdır. Sonrasında çok milletli bir coğrafyada hegemon Türkçü bir sistem, millet devlet eliyle oluşturulmak istenmiş, bu anti demokratik yapı bugüne kadar Türkiye'nin en temel sorunu olarak varlığını korumuştur. Cumhuriyet tarihi inkârcı yapısıyla Kürt isyanlarının doğmasına ve bunların kanlı bir şekilde bastırılmasına, katliamlarla sonlandırılmak istenmesine sebep olmuştur.

Tüm bu gelişmeler ışığında Cumhuriyetin iki dönüm noktası olan tarihler arasında doğduğu ve gelişim kazandığını söyleyebiliriz. 1919-23 arasında kurulan Cumhuriyet demokratik bir yapıda olurken 24'lerle başlayıp günümüze kadar gelen Cumhuriyet ulus-devletin mülkiyetçi yapısında varlığını korumuş, ittihat ve terakki zihniyeti ile yönetilmiştir. Cumhuriyetin bu günden demokratikleşmesi için birinci Cumhuriyet döneminin ruhuyla toplumsal ihtiyaçları demokratik nitelikte inşa etmek elzemdir. Bunda da baş aktör Kürtler olmaktadır. Kürtlerin kurucu ve asli bir öğe olarak statü kazanması, beraberinde Anadolu ve Mezopotamya'da halkların baharını getirecektir. Denilebilir ki, Kürt kimliği varlık nedeniyle yaşadığı sorunsallığından gideceği çözümle kapsayıcı bir kimliktir. Ve demokratikleşme mücadelesini ulus devletten yana değil demokratik ulus tercihinden yana yaparak paradigmasal bir değişimle bütünleştirici, barışçıl, özgürleştirici bir nitelik kazanmıştır. Bu da kapitalist modernite karşısında demokratik uygarlığın inşasında bir model oluşturmasına neden olmaktadır. Bu modelle halkların katılımcı mutluluğu da sağlanacaktır.

Yararlanılan Kaynaklar

Özgürlüğün sosolojisi (A. Öcalan)
Kürt sorunu ve demokratik ulus çözümü (A. Öcalan)
Yol haritası (A. Öcalan)
İttihat ve terakkiden günümüze tarz-ı siyaset
TÜRKLEŞTİRME- (Gülçiçek T ekin)
Tarih bizde gizlidir (Tayfun İşçi)
Modern kürt tarihi (D. Mcdowall)

Güney Afrika, Kuzey İrlanda Ve İspanya'da Bask Ülkesi Ve Fransa'da Barış, Türk-Kürt Barış Süreçlerinde Alınacak Dersler

Brain Currin

Giriş

İhtilaf çözümü, en elverişli ortamlarda dahi, güç bir girişimdir. Düşmanla üzerine uzlaşılmış bir anlaşmaya varabilmek ki bu durum illa belli tavizler gerektirir, nasılsa mantıksızdır.

İster doğal kaynaklar, açgözlülük, iktidar ister ideoloji, her ne sebeple olursa olsun binlerce yıldır sürdürülen savaşların korkunç sonuçları, siyasi ihtilafları uzlaşma ve taviz vasıtasıyla barışçıl bir biçimde çözemediğimizin kanıtıdır. Yine de, en azından belli durumlarda, yakın geçmiş, mermilerin ve bombaların değil fikirlerin çarpışmasına geçişe işaret ediyor. Dünya, pek çok çözülemez gibi görünen şiddetli siyasi ihtilafın, müzakereler vasıtasıyla çözüme kavuşturulduğuna şahitlik etti: bunlardan ikisi Güney Afrika ve Kuzey İrlanda'dır.

Türkiye-Kürdistan arasında hakiki bir barış sürecinin ortaya çıkması ihtimali karşısında, barış süreci uygulayıcılarının, akademisyenlerin ve siyasi gazetecilerin, Güney Afrika ve Kuzey İrlanda'dan öğrenilebilecek dersler olduğu gerekçesiyle buralara yüzünü dönmesi şaşırtıcı olmasa gerek.

Her ne kadar Bask ihtilafı çözümden uzak olsa da, Euskal Herria'da ETA[1] şiddeti geri döndürülemez ölçüde azalmıştır[2]. Güney Afrika'nın Kuzey İrlanda, Kuzey İrlanda'nın Bask ülkesi üzerindeki etkisi ve Bask barış sürecinin Türkiye-Kürdistan barış sürecinin mevcut durumuna benzer özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, bu üç bölgeden olumlu, olumsuz dersler almaya çalışmak faydalı olacaktır.

Diğer ülkelerin barış süreçlerini incelerken ve bunlardan dersler çıkarırken, bütün ülkelerin tarihi, gelenekleri, kültürü, inançları ve etnik yapıları açısından eşsiz olduğu, bütün bu unsurların eşsiz çözümler gerektiren eşsiz ihtilaflar ortaya çıkmasına katkıda bulunduğu vurgulanmalıdır. Öyleyse, alınacak dersler harfi harfine kopya edilemez.

Bağlam

21 Mart 2013 tarihinde, Kürt hareketinin lideri Abdullah Öcalan, İmralı Hapishanesi'nden Orta Doğu ve Yakın Asya halklarına gönderdiği Newroz mesajında, yeni bir çağın başlangıcını ilan etti. Bununla, silahlar karşısında siyasetin önem kazandığı bir çağ, silahlı mücadelenin sona erdiği ve demokratik siyasete kapıların açıldığı bir dönem, silahlı kuvvetleri (Türkiye) sınırlarının dışına çekme evresi olduğuna işaret etti.

Böylesi bir stratejinin barındırdığı olası tehlikeleri, Kürdistan ve Anadolu tarihine yaraşır şekilde, bütün halklar için eşitlikçi, özgür ve demokratik bir ülke yaratma mücadelesinin son bulmadığını, bunun yalnızca farklı bir mücadele yürütmenin başlangıcı olduğunu vurgulayarak, bu cesur girişimi harekete geçirdi.

Uzlaştırıcı bir dil kullanarak, Türk hükümetlerine ve halkına ulaştı ve onlara, Kürtlerle ortak yaşamın dostluk ve dayanışma ilkesine dayandığını kabul etme çağrısında bulundu. Türklerin ve Kürtlerin ortak geçmişine vurgu yaptı: Çanakkale'de her iki taraftan verilen şehit-

1- ETA (Bask dilinde: [eta], İspanyolca: [ˈeta]), Euskadi Ta Askatasuna'nun (Bask telaffuzunda: [eus̺kadi ta as̺katas̺una] baş harfleridir; "Basque Homeland and Freedom") silahlı bir Bask ulusalcı ve ayrılıkçı örgütüdür. Grup 1959 yılında kurulmuş olup başlangıçta geleneksel Bask kültürünü yücelten bir oluşumken Büyük Bask Ülkesi'nin bağımsızlığını amaçlayan paramiliter bir oluşum halini almıştır.

2- Bask halkının kendi toprağına verdiği isim olan Euskal Herria, günümüzde Comunidad Autónoma del País Vasco (Baskça, "Euskadi") – Gipuzkoa, Bizkaia ve Araba – ayrıca Navarra (Nafarroa) ve Fransa'nın güneybatısında Iparralde bölgesi Bask eyaletlerini meydana getirmektedir.

ler; Bağımsızlık savaşının beraber yürütülmüş olması; beraberce 1920 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmış olması... Bu ortak tarihin, ortak bir gelecek inşa edilmesini gerektirdiğini belirtti.

Uluslararası sahada, Musa, İsa ve Muhammed'in mesajlarında saklı hakikatleri dile getirirken, Batı dünyasıyla paylaşılan değerlerden bahsetti.

Abdullah Öcalan'ın Newroz mesajının tam metni, Nelson Mandela'nın bir yandan kendi seçmenlerini rahatlatırken, diğer yandan vaktiyle apartheid hükümetinin düşmanları[3] ve destekçileri arasında güven tesis etme ve uzlaşmayı teşvik etme kabiliyetine benzer muazzam önderlik vasıflarını yansıtan zekice hazırlanmış, stratejik bir belgedir.

Bütün önemli paydaşlara seslenmiştir: Bunlar Orta Doğu ve Yakın Asya halkları, Batılı güçler dahil olmak üzere uluslararası topluluk, Türk hükümeti-Türk halkı ve son olarak gerillalar dahil kendi kitlesidir.

Türk-Kürt ihtilafında yakın zamanda çözüm ihtimali

Güney Afrika, Kuzey İrlanda ve Bask Ülkesine dair deneyimlerim, Abdullah Öcalan'ın cesur açıklamasına rağmen, bu ihtilafta çözümün yakın zamanda görülmeyeceği yönünde. Ancak bu endişe uyandırmamalı. Beklentileri, bilhassa da ateşkesin, hatta silahlı kuvvetlerin ortadan kaldırılmasının siyasi ihtilafın çözümü anlamına geldiğini düşünenlerin beklentilerini yönetmek mühimdir.

Geniş bir çerçeveden bakacak olursak, diğer barış süreçlerinden ders alırken göz önünde bulundurulabilecek dört mevzu vardır:

Henüz Türkiye hükümeti bir yanıt vermemiştir. Barış süreçlerinde güven tesis etmek ve ilerleme kaydetmek, ihtilafın tarafları arasında şeffaf bir ikili dahiliyet gerektirir. Uzlaşmacı dilin ve tavizlerin karşılıklı olması gerekir. Öcalan'ın açıklamasının ardından, hapishanede kendisi ve Türk hükümeti arasında gizli görüşmeler yapıldığını biliyoruz, ancak bu yeterli değildir.

Şiddet içeren ihtilafın sonuçları üzerinde durmak gerekir: resmi olmayan silahlı bir askeri gücün varlığı, güvenliğe ilişkin bağlayıcı yasal çerçeve, mahkûmlar, yerinden edilen insanlar ve sürgünler, her iki tarafta yıkıcı şiddetin kurbanları, karşılıklı hınç ve yaraları sarılması gereken geçmiş.

Şiddetin sonuçlarıyla ne şekilde başa çıkılacağı üzerine anlaşmaların yapılması gerekir: silah bırakma ve PKK'nin dağılması ve bu silah bırakma ve çözülmenin muharipler nezdinde çıkarımları, savaş halinde değil barış halinde bir toplumun gereksinimlerini karşılamak üzere Türk ordusu ve polisine dair gereken reformların yapılması, şiddetli dirençle başa çıkmak üzere özel güvenlik yasalarının çıkarılması, mahkûmların salıverilmesi ve sürgünlerin ülkeye dönmesi için kriterler ve mekanizmalar ve kurbanlara tazminat ve uzlaşma süreçleri.

Son olarak, siyasi ihtilafın içeriğine dair herkesi kapsayan bir anlaşmaya varmak için siyasi partilerin tamamının veya en azından çoğunun dahil olduğu çok partili müzakerelere ihtiyaç vardır.

Güney Afrika ve Kuzey İrlanda'da ateşkesten çözüme

Öcalan'ın barış girişiminin Güney Afrika'daki tekabülü Apartheid hükümetinin başında yer alan Başkan FW De Clerck tarafından gerçekleştirildi. Ancak bu açıklamanın da öncesinde gizli görüşmeler yapılmıştı.

2 Şubat 1990 tarihinde, meclis açılışında şöyle demişti: "artık odak noktamız müzakereler olmalıdır. Pratikte bütün liderler, uzlaşmanın, barışın ve yeni ve adil bir icazetin anahtarının müzakereler olduğu hususunda hemfikir. Bugün, bu bağlamda, kapsamlı çıkarımlara sahip kararları açıklayabilecek durumdayım. İnanıyorum ki, bu kararlar, çatışma ve şiddeti meşru kılmak için başvurula gelen önlemlerden uzak bir hareketin yaşanacağı yeni bir evreyi şekillendirecektir. Artık, uzlaşma sürecinin bir parçası olarak siyasi ve iktisadi bakış açıları üzerine tartışma ve müzakerelere odaklanılmalıdır [4]".

Başkan De Clerck, müzakerelerin başlamasını temin etmek üzere yedi adım üzerine karar kılındığını açıkladı. Bunlar arasında aşağıdaki kararlar yer almaktadır.

1. Hem Afrika Ulusal Kongresi[5] (ANC), Pan-Afrikanist Kongre[6](PAC), Güney Afrika Komünist Partisi[7]

3- Apartheid (Afrikaan dilinde teleffuzu: [ɐˈpɑːrtɦɛit]; Afrikaan dilinde [1] "ayrı olma hali ") 1948 ila 1994 yıllarında hükümette bulunan Ulusal parti (NP) mevzuattı çerçevesinde yürütülen ırk ayrımcılığına dayalı bir sistemdir; bu sistemde Güney Afrika'da çoğunluğu oluşturan siyahların hakları engellenmiş ve beyaz hakimiyeti ve Afrikaner azınlığın iktidarı temin edilmiştir.

4- Colin Eglin Crossing the Border of Power.Jonathan Ball Publishers 2007, ss.257 – 258)

5- Üyeler, 8 Ocak 1912 tarihinde, siyah Güney Afrika nüfusunun haklarını artırmak üzere Güney Afrika Yerli Ulusal Kongresi (SANNC) adı altında örgütü kurmuştur. Örgüt 1923 yılında ANC adını almış ve 1961 yılında Umkhonto we Sizwe (MK) (Milletin Mızrağı) adı altında askeri bir kanat meydana getirmiştir.

6- PAC, resmi olarak 6 Nisan 1959 tarihinde kurulmuştur. BirkaçAfrika Ulusal Kongresi (ANC) üyesi, 1949 Eylem Programının yerine 1955 yılında benimsenen Özgürlük Beyannamesinin konulması üzerine yollarını ayırmıştır.

7 - Güney Afrika Komünist Partisi (SACP) Güney Afrika'da bir siyasi partidir. 1921 yılında Güney Afrika'nın komünist partisi olarak kurulmuştur.

(SACP) gibi özgürlükçü hareketler hem de yasaklı 30 sivil toplum örgütünün üzerindeki yasakların koşulsuz olarak kaldırılması;

2. Salt yukarıdaki örgütlere üyelikleri yüzünden hüküm giymiş mahkûmların salıverilmesi;

3. Basın Olağanüstü Hal Yönetmeliklerinin ve örgütleri ve bireyleri kısıtlayıcı yönetmeliklerin kaldırılması;

4. Olağanüstü Hal Güvenlik Yönetmeliklerinin kimi vasıflarının tadil edilmesi.

De Clerck söz konusu uygulamaların derhal başladığını bildirerek konuşmasını sonlandırdı.

Altı ay öncesinde başarıyla istifa etmek zorunda bırakılan bir önceki başkan PW Botha, siyasi ihtilafın çözülmesi için adımlar atılmadan önce tutuklu Nelson Mandela'nın ve ANC'nin şiddete son vermelerinde ısrarcı olmuştu. ANC ise, apartheid rejimi dağılmadan hiçbir tavizde bulunmayacakları hususunda kararlıydı.

Bu kemikleşmiş duruşlar göz önünde bulundurulduğunda, özgürlük hareketlerinin sürgündeki liderleri de dahil olmak üzere bütün Güney Afrikalılar, De Clerck'in tavizlerinin boyutları ve bunların bilhassa ateşkes açıklaması bile olmaksızın bu kadar hızlı uygulamaya konması karşısında şaşkınlık içerisinde kalmıştı.

Apartheid destekçileri, her görüşten siyasi lider, ülkedeki siyasi aktivistler ve MK askerleri[8], Güney Afrika'da, Büyük Britanya'da ve İsviçre'de gizliden neler olup bittiğinden bihaberdi.

1985 yılında, hapishanede 22. yılını dolduran Nelson Mandela hastaneye kaldırıldı. Adalet Bakanı, siyasi bir amaçtan ziyade meraktan dünyanın en meşhur siyasi lideriyle tanışmak için kendisini hastanede ziyaret etti. Bu ilk doğaçlama buluşma hız kazandı ve zamanla Mandela ve üst düzey devlet yetkilileri arasında buluşmalar yaygınlaştı. Ulusal İstihbarat Hizmeti (NIS) başkanı Niel Barnard, bu buluşmalara katılmaya başladı. Hastaneden çıktıktan sonra, yoldaşlarından ayrı, özel bir hücreye kondu. Mandela onların buluşmalardan haberlerinin olmadığını biliyordu; ya düşmanla her türlü ilişki karşısında taviz verme hususunda katı olduklarından ya da hükümetin böl ve yönet stratejisi uyguladığından şüphelendiklerinden içlerinden bu durumu tasvip etmeyenlerin çıkacağından şüpheleniyordu.

Kendini korumak için Mandela'nın bu durumu birilerine atlatması gerekiyordu. ANC'nin sürgündeki lideri Oliver Tambo'ya güveniyor ve saygı duyuyordu. Avukatından Lusaka'ya gidip Tambo'yla görüşmesini istedi. Tambo, Mandela'nın muhakemesine güvendi ve onu destekledi. Ancak sır aralarında kaldı.

Mandela'nın iki amacı vardı: düşmanla güven tesis et ve son olarak taviz vermeme yanlısı Başkan PW Botha'yla bir buluşma ayarlayıp onu koşulsuz müzakerelere ikna et.

Barnard'ın amacı Mandela'yı tanımak, liderlik yeteneklerini, Güney Afrika'ya dönük siyasi vizyonunu anlamak ve Mandela'nın Başkanlığa layık bir aday olduğuna ikna olması halinde, onu hapis dışındaki yaşama hazırlamak ve siyasi ustalarını barış sürecini başlatma yönünde ikna etmekti[9] .

Eş zamanlı olarak, Kasım 1987'den Şubat 1990'a kadar, Mandela ve Niel Barnard dışında gizli hapishane görüşmelerine katılan diğerlerinin bilgisi dışında, Londra'da, siyasetçi olmasalar da "sistemin bir parçası olan" Afrikaner'lerden nüfus sahibi küçük bir grup[10] ve sürgündeki Thabo Mbeki önderliğinde küçük bir ANC delegesiyle[11] gizli görüşmeler yapıldı[12].

Bunlar devlet denetiminde müzakereler değildi. Ancak, taraflar çetrefilli siyasi mevzular üzerine olumlu ve yapıcı bir şekilde eğildiler ve kaçınılmaz olarak sonuçlar üzerine tartıştılar. İki yıl kadar bir süredir yürütülen tartışmalar, her iki tarafın da önyargılarını değiştirmesine ve gerçekten müzakereye dayalı bir çözümün mümkün olduğuna dair güven tesis edilmesine neden oldu.

Ancak ele alınması gereken başka gündemler de vardı. Mbeki'nin gündemi Mandela'nınkine benzerdi: gerçekten siyasi iktidar sahiplerine ulaşmak ve koşulsuz müzakereleri başlatmak.

Aynı zamanda Afrikaner grubunun gizli bir gündemi daha vardı. Bu grubun üyelerinden biri olan Willie Esterhuyse, eş zamanlı olarak Mandela'yla hapistane görüşmeleri yürüten Neil Barnard(NIS)'ın muhbiriydi.

Esterhuyse, her görüşme sonrasında NIS'e rapor ve-

8- bkz. 4 dipnot

9- Mandela'nın hapishane geçirdiği son 5 yıl yürütülen gizli görüşmelere dair öyküler, yaşamı ve Güney Afrika siyasi müzakereleri üzerine pekçok kitap yer almaktadır: Bkz. Nelson Mandela, Long Walk to Freedom, Macdonald Purnell 1994; Willie Esterhuyse, Secret Talks and the End of Apartheid, Tafelberg 2012 and; John Carlin, Playing the Enemy. Penguin Press 2008.

10- Bu görüşmeler, Willie Esterhuyse'nin Secret Talks and the End of Apartheid, Tafelberg 2012 isimli kitabında yer almaktadır.

11- Afrikaner topluluğu, beyaz azınlık olan ve beyaz siyasetine hakim çoğu Hollanda kökenli beyaz Güney Afrika'lılardır. Afrikaner toplumunun büyük bir çoğunluğu apartheid'ı savunmaktadır.

12- 1962 yılında sürgün edilen Mbeki, 1984 yılında ANC istihbaratının başı olmuş; daha sonra 1989 yılında uluslararası ilişkiler bölümünün başına geçmiştir. Doğrudan ANC Başkanı Oliver Tambo'ya raporlar sunmuştur. 1980'lerin başından itibaren, Mbeki, müzakerelere dayalı çözümün güçlü bir savunucu olmuştur.14 Haziran 1999 (4)'deb 24 Eylük 2008'e kadar apartheid rejimi sonrası Güney Afrika'nın ikinci başkanı olarak hizmet vermiştir.

riyordu. Ancak, Barnard'ın görünüşe göre onurlu bir amacı vardı: sürgündeki ANC ve bilhassa Mbeki'nin düşüncelerine ve stratejisine dair içgörü kazanmak. Müzakereli çözüm için yeterince ortak zemin olduğuna kanaat getirdiğinde, İsviçre'nin Zürih kentinde, NIS ve Mbeki önderliğindeki ANC delegesi arasında gizli bir görüşme tertip etti. Aslında bu tam da Mbeki'nin arzu ettiği şeydi. Barnard'ın bizzat katıldığı ikinci bir gizli görüşme, yine Zürich'te, 20 Eylül 1989 tarihinde, de Clerck'in Başkan ilan edilmesinin üzerinden henüz birkaç gün geçmişken gerçekleştirildi. Tartışılan mevzular arasında, Güney Afrika'da şiddet, silahlar, silahsızlanma, mahkûmlar, sürgünler ve af vardı. Barnard, bu görüşmeyi göreve başlamasının hemen ardından de Clerck'e rapor etti. Bu görüşmelerin hiçbirinden haberi olmayan de Clerck'in canı sıkılmıştı.

De Clerck, bir kez süreç üzerine kısaca bilgilendirildiğinde, takdir edilesi bir biçimde fırsatları değerlendirmeyi bildi.

O zamanlar görünenin aksine, Şubat 1990 yılındaki dönüm noktası olan konuşması, hiçbir şekilde 40 yıllık apartheid politikasından bilinçsiz ve dürtüsel bir sapma değildi.

ANC Başkanı Oliver Tambo, bu konuşmaya İsviçre'den ihtiyatla yanıt verdi. Birkaç NIS üyesi dışında, paralel olarak yürütülen gizli görüşmelerden tek haberi olan kişi oydu. De Clerck'in açıklamasını hoş karşılamakla beraber, apartheid dağılana kadar Güney Afrika rejimine baskı uygulamak üzere uluslararası topluluğu göreve çağırdı.

Mandela'nın salıverilmesi ve sürgündeki liderlerin yurda dönmesi dâhil De Clerck'in önerdiği önlemler derhal uygulamaya kondu. Aylar içinde hükümet ve ANC arasında şeffaf ilişkiler başladı. İlk müzakere edilmiş anlaşma olan Groote Schuur Raporu, 1990 yılı Mayıs ayının başlarında ilan edildi: 'Hükümet ve ANC, hangi taraf kaynaklı olursa olsun mevcut şiddet ve tehdit ortamının çözümü, ayrıca istikrar ve barışçıl müzakere süreci üzerine ortak mutabakat içinde olunacağını kabul etmiştir.' 'Hangi taraf kaynaklı olursa olsun' ifadesi, süre giden şiddet ortamı üzerine her iki tarafın da sorumluluk aldığının kabul edilmesine işaret ediyordu. Hem hükümet hem de ANC, şiddeti ve tehdit ortamını ortadan kaldırmak için iletişim kanalları inşa etmek üzere anlaşmıştı.

Güven ortamına katkıda bulunmak için, Groote Schuur Raporu, "siyasi suçlar," siyasi mahkûmların salıverilmesi, dokunulmazlık tanınması ve sürgündekilerin yurda dönüşü tanımları üzerine tavsiyeler vermek üzere bir çalışma grubu oluşturdu. Bu önlemler, ortaya çıkmakta olan barış sürecinde, koşulsuz, kapsayıcı siyasi katılımı sağlamak açısından mühimdi.

Bir sonraki önemli toplantı 1990 yılı Ağustos ayında Pretoria'da gerçekleştirildi. Pretoria Raporu, 'ANC silahlı mücadeleyi durdurmuş, Güney Afrika hükümeti, en kısa zamanda olağanüstü hali kaldırma taahhüdünde bulunmuştur' demektedir.

Hükümetin uzlaşma niyetini ilan etmesinin ardından, ateşkes taahhüdü 8 ay olarak öngörüldü. De Clerck'in önlemleri, öncelikli ateşkes şartına dayanmış olsaydı, kısır döngü devam edebilirdi.

Herkesi kapsayan siyasi katılımın temin edilmesi için, hükümetin, en kısa zamanda olağanüstü hali durdurarak karşılık vermesi önemliydi.

Ateşkes ilanı, ANC bilhassa da silahlı kanat olan MK tarafında herkes tarafından hoş karşılanmamıştı. Pretoria Raporu öncesi, Mandela, bu mevzuyu tartışmak üzere MK komutanları ve diğer ANC önderleriyle bir görüşme tertip etmişti. Genel görüş, ANC'nin müzakerelerde bulunması ama silahlı mücadele sürdürme hakkını koruma yönündeydi. Beyaz, sağ-kanat aşırı milliyetçilerin oluşturduğu tehditten korkuluyordu. Bunların çoğu silahlıydı. Müzakere yıllarında çok daha fazla saldırı gerçekleştirebilirlerdi, nitekim öyle de oldu[13].

Hükümet takdire layık pratik bir yaklaşım sergiledi. MK'nın ülke içerisinde silah zulaları olduğunu ve üye toplamaya devam edebileceğini biliyordu. Yine de, Mandela'nın önderliğine bel bağlayıp sürece güvenerek, yoğun şiddet düzeyine rağmen, MK'nın mevcudiyetini korumasına izin verildi[14].

Yine, hükümetin yaklaşımı, ilkesel olmaktan öte pratikti. Silahsızlanma süreci başlamış olmasına rağmen, silahsızlanma üzerine basın açıklaması, müzakerelerin başlaması ve devam etmesinin koşulu değildi.

Nihai siyasi barışa giden yol son derece zordu ve binlerce ölüm, müzakerelerin durması ve yeniden başlaması, ANC'nin en popüler önderlerinden MK genelkurmay başkanı olan Chris Hani suikastine şahitlik etti. Bu durum ülkeyi sivil savaşın ve beyaz sağ-kanat darbenin eşiğine getirdi.

Silahsızlanma ifadesi koşul olmasa da, Pretoria Raporu sonrası bir süreç başlatıldı. Uygulamanın temin edilmesi için kurulan Ortak Çalışma Grubu şunları kaydetti: silahlı saldırı, insan veya malzeme sızdırma, silahlı eylem tehdidi ve Güney Afrika'da eğitim olmayacaktı; hiçbir siyasi partinin veya hareketin özel bir ordusu olmayacağı hususunda ilkesel bir mutabakat vardı; MK'nın dış silah zulalarının kaldırılma süreci başladı ve bu silahların ev sahibi ülkelere teslim edilebileceği belirtildi; MK Komutanları ve ev sahibi ülkelerinin onayı

13- Janet Smith & Beauregard Tromp, Hani A Life Too Short. Jonathan Ball Publication 2009 s. 217
14- Janet Smith & Beauregard Tromp, Hani A Life Too Short. Jonathan Ball Publication 2009 s. 219

alınacaktı. Son olarak, eski savaşçıların normal yaşamlarına başlamalarını temin etmek üzere yeni bir sürecin işletilmesi üzerine anlaşıldı[15].

MK Genel Kurmay Başkanı Hani, süreci idare etmekte güçlük çekiyordu. ANC ve MK üzerindeki yasağın kalkmasından kısa bir süre sonra MK askerlerinin soruları üzerine, ANC'nın sırf serbest kaldı diye silahlı mücadeleden vazgeçeceğini düşünmediği yanıtını vermişti. Bu görüşün arkasında, Güney Afrika Ulusal Savunma Kuvveti'nin de Clerck reformlarına karşı çıkma tehdidi yer alıyordu[16]. Ancak, Mandela ateşkesi ve silahsızlanma sürecini teşvik ettiğinde, ona inandı. Hani daha sonra, MK askerlerine siyasi eğitim verme ve onları silahsızlanma görevini yerine getirmeye hazırlama sürecini başlattı. Bir yandan da, her şeyin korkunç derecede kötüye gitme ihtimali karşısında, onları eyleme hazır tutuyordu[17].

Çok-partili müzakerelerde siyasi bir karar alınması ve 1994 yılı Nisan ayında seçimlerin yapılması kararlaştırıldığında, MK nihayet 1993 Aralık ayında dağıldı. 1994 yılı Ağustos ayında, kırk kamyon dolusu MK silahı, ironiktir, başkanı kendi liderleri Nelson Mandela olan hükümete teslim edildi.

Bunun arkasından, apartheid SA Savunma Kuvveti ve özgürlükçü orduların birleştirilmesi süreci geldi.

Güney Afrika'nın beyaz azınlığın diktatörlüğünden herkesi kapsayan bir demokrasiye dönüşme sürecine uluslararası topluluğun katılımı, 1990 yılında müzakerelerin başlamasından evvel büyük önem taşıyordu. Pek çok Afrika ülkesi ve Sovyetler Birliği içerisinde ülkeler, özgürlükçü hareketlere lojistik ve askeri destek vermişti.

Başlarda isteksiz de olsa, ABD ve Birleşik Krallık gibi etkili, zengin Batılı kuvvetlerin 1980'lerin sonlarına doğru bilhassa ekonomik yaptırımları desteklemesi, apartheid rejiminin ANC ile müzakerelere başlaması yönünde karşı konulamaz bir baskı oluşturmuştu.

Ancak, bir kez müzakereler başladığında, Güney Afrika ihtilafının yalnızca Güney Afrikalı'lar tarafından çözülebileceği hususunda her kesim hemfikir olmuştu.

Kuzey İrlanda'da durum böyle değildi. Müzakerelerin başlamasından önce, Güney Afrika ve ABD'nin oynadığı rolün yanı sıra, her iki ülke, bilhassa da ABD, müzakereler esnasında ve Kuzey İrlanda barış anlaşması Hayırlı Cuma Anlaşması'nın uygulanmasında son derece mühim roller üstlendi[18] .

Güney Afrika'dan, çok-partili müzakereler esnasında ANC'nin baş uzlaşmacısı ve halen ANC'nin başkan yardımcısıolan Cyril Ramaphosa, 2001 yılında, İrlanda'da silahların bırakılmasını temin etmek üzere görevlendirildi. 1998 yılının Ağustos ayında, Kuzey İrlanda Hükümleri Gözden Geçirme Komisyonu'nun eş-başkanı olarak paramiliter mahkûmların ilk salıverilme sürecini gözden geçirmek üzere atandı ve bu görevi 2012 yılı Ekim ayına kadar 14 yıl sürdürdü.

Nelson Mandela, Sinn Féin (SF) Başkanı Gerry Adams[19] için mühim bir hoca ve rol modeldi: "Televizyonumun başına oturdum, 27 yıl hapis hayatının ardından Nelson Mandela'nın kurtuluşunu izledim. O akşam on binler önünde konuşmasını yaptı. İrlanda'da Cumhuriyetçiler, ANC ve SA hükümeti arasındaki fikir savaşını heyecanla izledi. Biz de seyrettik. Dinledik. Öğrendik[20].

Müteakip ABD hükümetleri, üst düzey cumhuriyetçilerin ABD içerisinde seyahat etmelerini yasaklayan Britanya gündemini takip etti.

Adams, İrlanda davasının uluslararası camiaya taşınması gerektiğini biliyordu. Bu dersi, uluslararası apartheid rejimi karşıtı hareketten almıştı.

Başkanlar Reagan ve Bush, ABD'nin rolünün kadim Avrupalı müttefik Britanya ile birlikte iş yapmak olduğunu düşünüyordu. AB ülkeleri, İrlanda ihtilafını Britanya hükümetinin iç işi olarak değerlendiriyordu[21].

ABD, İrlanda davası açısından tabi ulusal hinterland teşkil eden bölgelerden biriydi. SF, İrlandalı Amerikalı topluluğun barışın kazanıldığını görme arzusunu farketti.

İrlanda kökenli Başkan Clinton, göreve geldiği andan itibaren, İrlanda ihtilafını çözme kararlılığı gösterdi. 1994 yılı Şubat ayında, Clinton'un Başkanlık kampanyasında önemli rol oynayan İrlandalı Amerikalılarla gerçekleştirdiği kulis çalışmasının ardından, Güney Afrika barış sürecinden ilham alan Adams ABD'de barış konulu bir konferansa katılmak üzere vize başvurusunda bulundu. Britanya ve kendi idaresi içerisindeki muhalefete rağmen, Clinton iki günle sınırlı bir vize verdi. Adams, 25 yıl öncesinde başlayan ihtilafın ardından, ABD'ye giriş izni verilen tek İrlanda'lı Cumhuriyetçi önderdi.

Bu ziyaret dönüm noktası oldu. Konferansta yaptığı

15Janet Smith & Beauregard Tromp, Hani A Life Too Short. Jonathan Ball Publication 2009 s. 222
16Janet Smith & Beauregard Tromp, Hani A Life Too Short. Jonathan Ball Publication 2009 s. 213
17Janet Smith & Beauregard Tromp, Hani A Life Too Short. Jonathan Ball Publication 2009 s. 213
18Bu bağlamda Britanya ve İrlanda Cumhuriyetinden bahsetmiyorum çünkü onlar ihtilafın taraflarıdır. Her ikisi de çözüm sürecinde başı çekmiştir.
19 Adams, 1983'den itibaren Kuzey İrlanda'nın ikinci en büyük partisi ve en büyük ulusal/cumhuriyetçi parti olan Sinn Féin'ın başkanıdır. 1980'lerin sonundan itibaren, Adams Kuzey İrlanda barış sürecinin önemli bir ismidir.
20Gerry Adams, Hope and History: Making Peace in Ireland. Brandon 2003 s. 97
21 Gerry Adams, Hope and History: Making Peace in Ireland. Brandon 2003 s. 152, 153

konuşmasında, Adams, İrlanda siyasetinden silahların ebediyen kalktığını görmek bizim niyetimizdir,' dedi[22].

Adams, uluslararası desteğin ve Birtanya'yla müzakerelerin başlamasına yönelik desteğin, Cumhuriyetçi İrlanda Ordusu'nun (IRA) ateşkes ilan etmesine bağlı olduğunu biliyordu[23].

Bir grup İrlandalı Amerikalı, Connolly House Grubu", SF ile kendi politikalarını paylaştı. Bir ateşkes halinde, ABD'de şu amaçların elde edilmesine yönelik bir kampanya oluşturma taahhüdü veriyorlardı: ABD hükümetinin İrlanda'lı cumhuriyetçilere dayattığı vize kısıtlamalarının derhal son bulması; Adams'ın diğer bütün belli başlı siyasi parti liderine uygulanan aynı idari düzeye ve Kabine ve Senato üyelerine sınırsız erişim şartı; Washington DC'de Amerikan basınını eğitmek ve barış sürecinde efkar-ı umumiyeyi etkilemek üzere kadrolu bir temsilciliğin açılması; mümkün mertebe garantör görevi görme ve ABD hükümetinin imzalanan anlaşmalara uygun hareket edilmesine kefil olmasını sağlamak[24].

Bu beyanın da desteğiyle SF, IRA ile buluştu. Kendi saflarında bölünmeler olmasına rağmen, uzun süren tartışmaların ardından IRA ateşkesi kabul etti[25]. Britanya hükümeti de ateşkes halinde bütün partileri kapsayan görüşmelere katılma arzusunda olduğunu belirtti.

Çiçeği burnunda Başkan Mandela Başkan Clinton gibi ateşkesi methetti. Bunun ardından kısa bir süre içerisinde, Adams bir kez daha ABD'yi ziyaret etti. Planladığı üzere, Beyaz Saray'la dahiliyet sürecini başlatmak üzere davet edilmişti[26].

IRA baskısıyla Sinn Féin'ın çok partili görüşmeler için bir tarih belirlemesi gerekiyordu ama Britanya hükümetinin taleplerine yönelik farklı yorumlar dolayısıyla sürecin hızı kesiliyordu. Onlara kalırsa, ateşkes istemekle kalmamış, aynı zamanda silah bırakma üzerine de güvenilir bir söz talep etmişlerdi. Başka anlaşmazlıklar da vardı[27] ancak ateşkes/ silah bırakma mevzularının çözülecek olması halinde bunların çözülmesi mümkündü.

SF'in Britanya ve İrlanda hükümetiyle anlaştığı bir diğer husus da ABD Senatörü George Mitchell başkanlığında, ki kendisi daha sonra Hayırlı Cuma Anlaşması'na yol veren bütün partileri kapsayan müzakerelere de başkanlık etmiştir, Uluslararası Silah Bırakma organının kurulmasıydı. SF söz konusu organla 18 Aralık 1995 tarihinde Dublin Kale'sinde buluştu. Parti, hiçbir silahlı grubun tek taraflı silah bırakmayacağını belirten "İrlanda'da Kalıcı Barışın İnşası' adı altında ayrıntılı bir bildiri sundu. Kabul edilebilir bir siyasi senaryo içerisinde, güçlük çıkarmaksızın silah bırakmanın uygulanabilirliği üzerine çalışılabilineceğini belirttiler[28].

Silahsızlanma organına da sunulduğu üzere, Britanya hükümetinin duruşu, konuşmaların başlamasından ve tercihen gerçek silah bırakmanın öncesinde en azından silah bırakma üzerine bir anlaşma imzalanması ihtiyacının altını çiziyordu. 23 Ocak 1995 tarihinde, uluslararası organ, silahların önden bırakılmasına karşı çıkan ve daha sonrasında Mitchell İlkeleri olarak anılacak olan adımlar öneren raporunu yayınladı[29]. Diğer şeylerin yanı sıra, tamamen barışçıl araçların ve paramiliter örgütlerin silahsızlandırılması taahhüdünün bağımsız bir komisyonun onayına sunulmasını öneriyorlardı. Britanya hükümeti, görünüşe göre, son derece kuruntulu ve SF/IRA karşıtı olan Birlikçi/ Protestan topluluğu saflarında tutmaya ihtiyaç duyuyordu. Siyaseten, Britanya ileriye dönük silahsızlanmaya dair konumu korumaktan başka bir tercihi olmadığına inanıyor gibiydi. Bu yüzden, organın önerisini reddetti, ki bu da bütün partileri kapsayan görüşmelerin sonu anlamına geliyordu.

9 Şubat 1996 tarihinde, IRA Britanya hükümetini ikiyüzlülükle suçlayarak ateşkese derhal son verildiğini iddia eden bir bildiri yayınladı. Bir saat içerisinde, Canary Wharf'ın yanı başında Güney Quay istasyonunda,

22Gerry Adams, Hope and History: Making Peace in Ireland. Brandon 2003 pg. 159

23 Cumhuriyetçi İrlanda Ordusu (IRA), İrlandalı cumhuriyetçi, devrimci bir silahlı örgüttür. 25 Kasım 1913 tarihinde kurulan ve 1916 Nisanında Paskalya Ayaklanmasına imza atan İrlanda Gönüllülerinin devamı niteliğindedir. Sinn Féin'ın askeri kanadı olarak görülmektedir.

Gerry Adams, Hope and History: Making Peace in Ireland. Brandon 2003 s. 176

24Gerry Adams, Hope and History: Making Peace in Ireland. Brandon 2003 s. 182

25Gerry Adams, Hope and History: Making Peace in Ireland. Brandon 2003 s. 192

26Gerry Adams, Hope and History: Making Peace in Ireland. Brandon 2003 s. 226, 227, 228

27Gerry Adams, Hope and History: Making Peace in Ireland. Brandon 2003 s. 235

28 Mitchell İlkeleri, ABD Senatörü George Mitchell'in adı verilen altı ilkeden ibarettir:

Siyasi mevzuların tamamen barışçıl ve demokratik yollarla çözümü

Bütün paramiliter örgütlerin tamamen silahsızlandırılması;

Söz konusu silahsızlandırmanın, bağımsız bir komisyon tarafndan onaylanabilir olduğunu kabul etmek;

Kendilerinin ve başkalarının kuvvet kullanımını veya kuvvet kullanımı tehdidinde bulunmasından bütün partileri kapsayan müzakerelerin işleyişini veya sonucunu etkileme girişimlerin uzak durmak;

Büyük partileri kapsayan müzakerelerde elde edilen her türlü sonucu kabul etmek ve bu sonucun kabul edilmeyen yönlerini değiştirmek üzere tamamen barışçıl yöntemlere başvurmak; ve,

29Gerry Adams, Hope and History: Making Peace in Ireland. Brandon 2003 s 243

iki kişinin ölümüne ve milyonlarca pound zarara mal olan devasa bir bomba infilak etti.

Siyasi düşüş inanılmaz boyutlardaydı. Hem Britanya hem de İrlanda hükümetleri, SF ile idari düzeyde bütün ilişkilerin kesildiğini açıkladı. Bunun ardı sıra iki IRA eylemi daha gerçekleşti.

Şubat ayı sonunda, Britanya ve İrlanda hükümetleri,10 Haziran 1996 tarihinde bütün partileri kapsayan görüşmelerin başlangıcını ve ilkin seçimlerin yapılacağını, seçim sonuçlarının SF dışında bütün partiler arasında çok katmanlı istişare vasıtasıyla tartışılacağını ilan eden bir duyuru yayınlandı. Britanya hükümetinin o zamanlar SF ile ilişkisindeki konumu şu şekilde açıklanabilir: silahsızlanma; Mitchell ilkelerinin öncelikle kabul edilmesi ve bütün partileri kapsayan görüşmeler öncesi seçim sürecine katılım. Sinn Féin üç koşulu da reddetmiştir. Adams, seçim sürecine katılmasını teşvik eden Beyaz Saray'la görüşmek üzere bir kez daha ABD'ye gitti. Mitchell İlkelerinin aslında önkoşul olarak silahsızlanma mevzusunu ortadan kaldırmaya dönük olduğu da açıklandı[30].

Bu, SF'in konumunu değiştirdi: artık seçim sürecine katılmak istiyorlardı; Uluslararası Silahsızlanma Komisyonu kurulması önerisini desteklediler ve Mitchell İlkeleri üzerine duruşlarını gözden geçirme niyetinde olduklarını belirttiler ve bunları 10 Mayıs 1996 tarihinde Başkan Clinton'a bildirdiler[31]. Kısa süre sonra, Mitchell İlkelerini imzaladılar. Bütün partileri kapsayan görüşmeler, IRA yeniden ateşkes ilan etmediğinden, SF olmaksızın Haziran ayında başladı. Bunun arkasından, Manchester Şehir Merkezinde, 300.000 milyon pound zarara ve pek çok sivilin yaralanmasına neden olan bir IRA bombalaması yaşandı. Sinn Féin görüşmelere dâhil olma çabalarını sürdürdü. IRA, 1996 Ekim ayında yine saldırdı; bu defa Belfast'ın 10 mil kadar ötesinde Lisburn Kuzey İrlanda, ordunun merkez üssünü hedef almışlardı. İrlanda'da Britanya askeri varlığının merkeziydi burası. 1997 Mayıs'ında Britanya'da hükümet değişti. İşçi Partisi başkanı Tony Blair başbakan oldu. Başkan Clinton gibi, Blair de ihtilafın çözümüne bağlı olduğu yönünde işaretler veriyordu. İrlanda hükümetinde de hükümet değişmiş Bertie Ahernbecame Taoiseach başbakan olmuştu.

Kısa süre içerisinde Adams, Blair'la buluştu. Bunun ardından, Britanya ve İrlanda hükümetleri arasında ABD'de görüşme yapıldı ve o zamanlar bütün partileri kapsayan görüşmeleri yürüten Senatör George Mitchell'e silahsızlanmaya dair ortak bir tebliğ sunuldu.

Her iki hükümet de müzakereler esnasında silahsızlanmayı devam ettirmekle beraber bu konunun görüşme sürecinin ilerleyişine mani olmayacağını kabul etti. Bunun yerine, silahsızlanma Uluslararası Silahsızlanma Komisyonu kurulması vasıtasıyla elde edilecekti. Müzakerelerin, 1997 Eylül'ünde başlaması önerildi[32].

Bunun ardından IRA yeniden ateşken ilan etti.

Gerçek silahsızlanmanın görüşmeler esnasında gerçekleştirilip gerçekleştirilmemesi hususunda farklı yorumlar olması akıl almazdı. Blair, ateşkesin ilk 6 haftasında, SF'in dahil edilmesine dair kararın alınacağını söyledi, 1998 Mayısı'na kadar müzakerelerin sonuçlanmasına karar verildi[33].

SF bütün partileri kapsayan görüşmelerin tamamına layıkıyla katıldı. Ancak bu hususta sorunlar yaşandığı da oldu. Rahip Ian Paisley önderliğindeki Demokrat Birlikçi Parti (DUP), SF kabul edildiğinde görüşmeleri terk etti ve David Trimble başkanlığında Birlikçi Ulster Partisi(UUP), katılım gösterdi ama müzakereler esnasında doğrudan SF'e yönelik konuşmayı reddetti. Yine de, öngörülen zaman içerisinde bir anlaşmaya varıldı ve bu anlaşma katılım gösteren bütün taraflarca imzalandı. 1998 Nisan'ında Hayırlı Cuma Anlaşması'nın imzalanmasının ardından, silahsızlanma tartışmalı bir mevzu olmayı sürdürdü. Silahsızlanmanın ne zaman ve nasıl gerçekleştirileceği hususunda yaşanan tartışmalar sonucunda uygulamanın çeşitli yönleri sık sık durduruldu. Bu süreç, Kanada'dan General John de Chastelain tarafından yürütülen Uluslararası Bağımsız Silahsızlanma Komisyonu tarafından yürütüldü. 7 Ağustos 2001 tarihinde, IRA'nın silahları tamamen ve güvenilir bir biçimde kullanım dışı kılmasını gerektiren bir silahsızlanma yöntemi üzerinde anlaşıldı. Bu süreç, uluslararası gözlemciler tarafından takip edildi.

Güney Afrika ve İrlanda barış süreçlerinin iki farkı, Kuzey İrlanda'nın uluslararası desteğe ve uluslararası topluluğun doğrudan sürece dahiliyetine bel bağlaması ve Britanya'nn silahsızlanma ısrarını koşul haline getirmesi yüzünden sürecin uygulamaya konmasında yaşanan uzun süreli gecikmelerdir.

Nihayetinde her iki süreç de başarılı olmuştur ki, önemli olan da budur. Bu farklar ve üzerinde durmadığımız diğerleri, her barış sürecinin, yerel sosyo-politik ve kültürel gerçeklikler ve elbette tarih tarafından belirlenen farklı ihtiyaçlara ve güçlüklere işaret etmektedir. Başarı, tarafların karşı karşıya kaldıkları benzersiz güçlükleri idare edebilme kabiliyetine bağlıdır. Bu kabiliyet, bir ölçüde diğer süreçlerden öğrenilen derslerin sonucu olsa da, nihayetinde en önemli şey başarılı önderliktir.

30Gerry Adams, Hope and History: Making Peace in Ireland. Brandon 2003 s. 239
31Gerry Adams, Hope and History: Making Peace in Ireland. Brandon 2003 s. 290
32Gerry Adams, Hope and History: Making Peace in Ireland. Brandon 2003 s. 291
33 Ulusalcı/cumhuriyetçi olsun Britanya-yanlısı yönetime sadık olsun pek çok başka paramiliter örgüt daha vardı. Her iki tarafta da silah bırakmayan küçük sekter gruplar olsa da bunların çoğu silahsızlanmıştı.

Cins Mücadelesi, Barış Mücadelesi, Özgürlük Mücadelesi

Nazan Üstündağ

Dünya yakın tarihi, tarih kitaplarında bir ulus devletleşme tarihi olarak anlatılır. Kimlerine göre, son bir kaç yüzyıldır siyasetin gidişatını belirleyen en önemli dinamik, krallardan, kölelikten ve dinin baskısından özgürleşen ulus kimliğinin özünü bulması; bu öz çerçevesinde dünyayı yeniden inşa etmesidir. Kimileri ise bu tür bir özcü yaklaşıma şüphe ile bakarak , ulusun bir kurgu olduğunu belirtir. Örneğin meşhur tarihçi Gellner'e göre ulus kapitalizmin bir üründür ve ulus, devleti değil, devlet ulusu yaratır. Anderson'a göre ise ulus bir hayali cemaattir ve hayal edilmesi ancak yeni iletişim teknolojileri ile mümkün olmuştur. İnsanlar ancak bu teknolojiler icat edildikten sonra hiç bir zaman görmedikleri ve görmeyecekleri kişilerle aynı cemaati paylaştıklarını düşleyebilmişlerdir. Hobsbawm ulusu yaratan devletin nasılda sondan başlayıp geriye doğru giderek tarihi ve geleneği icat ettiğini anlatır. Siyasi otoritenin hangi yöntemlerle hareketli, değişken ve çoğul bir geçmişi, ulusun tekil kıyafetini giydirerek buz tutturduğunu örnekler.

31 Mart 1909'da ilan edilen meşrutiyete karşı gelişen isyan sonrası içinde ittihatçı Yahudilerin de olduğu kişilerin dayatmasıyla ikinci Abdülhamit tahttan indirilir ve ittihatçılar yönetimde güç sahibi olur. Burada yapılan, komplo yaparak darbe ile iktidara gelmektir

Ancak ister doğal, ister icat olarak baksınlar, tüm bu yazarlar yakın tarihin bir uluslaşma ve devletleşme tarihi olduğu konusunda hem fikirdirler. Oysa yakın tarih sadece uluslaşma ve devletleşme tarihi değildir. Yakın tarih aynı zamanda ve aynı şiddetle ulus-devlete karşı mücadele tarihidir de. Bundandır ki 20. yüzyıl bir çatışmalar ve iç savaşlar asrı olmuştur. Görünüşe göre 21. Yüzyıl ise barışmalar tarihi olmaya aday.

Ulus-devletin dayandığı kapitalist, cinsiyetçi, tekçi ve tekelci yapı ve bu yapıya karşı küresel ve yerel düzeyde sürdürülen mücadeleler hakkında bugüne kadar çok şey söylendi. Bu yazının konusu itibarıyla kadınlar ile ilgili olanları hatırlamak yerinde olacaktır. Kadınlar ulus-devletin inşasında hem önemli bir rol oynar hem de nesneleştirilir ve kurulan siyasi cemaatin öznesi olmaları engellenir. Örneğin kadınlar ulus söz konusu olduğunda öncelikle eş ve ana olarak tanımlanırlar. Vazifeleri gelecek kuşakları yetiştirmekten ibarettir. Kadınlar aynı zamanda ulusun sembolleridirler. Bir yandan ulusun neye benzeyeceği, örneğin medeniyet seviyesi ya da gelenekselliği kadınların durumu dolayışıyla okunur. Öte yandan kadınlar, ulusun namusu haline getirirler ve özellikle "ötekine" karşı dokunulmaz kılınırlar. Vatandaşlık söz konusu olduğunda ise ulusun normal kabul ettiği vatandaş erkektir. Vatandaşlık hakları erkeği var sayarak tanımlanmıştır. Üstelik erkeği müstakil ve kendinden menkul bir vatandaş haline getiren de onun aile reisi olması ve bir kadın ve çocuk karşısında egemen olmasıdır. Bir diğer deyişle ulus her biri birer kadına hükmeden eşit erkekler cemaatidir. Bu esasen birbirinden habersiz ve farklı cemaatin birlikteliği: dişileştirilmiş vatan, namuslaştırılmış eş ve melodramatikleştirilmiş analar imajlarıyla anlamlı kılınır.

Savaş zamanında birbirlerine düşmanlaşan erkeklerin kadınları hedef seçmesi de bu sebeplerdendir ki şaşırtıcı değildir. Kadınlara saldırmak yoluyla ötekinin ulusunun namusuna, anlamına, vatanına saldırılmış olur. Yine bundandır ki barışma süreçlerinde de erkekler kadınlara yer açmaz. Kadınları ulusun nesnesi olarak tutmaya kalkışır. Ağlayan analardan bahseder ancak anaları müzakereye almazlar. Barış bu yönüyle hemen her zaman savaşı taklit eder. Erkeklerin barış-

masını esas alır. Kadınların erkeklerin savaş ve barış dansı yaptığı zeminden ibaret bırakır.

Bu yazı barışın sürdürülebilir olmasının imkânları ile ilgili ve bu imkânın ancak ve ancak cins mücadelesi ve kadın merkezli bir barışın inşası ile açık kalabileceğini iddia ediyor. Kadınların katılımı olmadığı ölçüde, ulus devlete karşı mücadele edenler ile ulus devletin faillerinin müzakeresinin bir egemenler müzakeresi olacağını söylüyor. Kadınların katılımının olmadığı barışın sürdürülemez, toplumsallaşamaz olduğunu; her şeyden önemlisi hakiki bir yeniden inşa değil bir denge yönetiminden ibaret kaldığı tezini savunuyor.

Barış Süreçleri

Devletleşmiş aktörlerin kendi aralarında sürdürdükleri savaş ve barışlar ile birinci ve ikinci dünya savaşları sonrasında batı sömürgelerinin ulus devletleşme serüvenlerini bir yana bırakırsak, devletlerin kendilerine karşı mücadele eden devlet dışı aktörlerle bugün bildiğimiz anlamda "barışma" pratiği geliştirmelerinin 1990 larla birlikte ortaya çıktığını söylemek mümkün. İkinci dünya savaşı sonrası ve akabinde kurulan çift bloklu sistemin şokundan 60larda anca toparlanan dünya için, 1990lara kadar ki tarihi ise, ulus devletlerin kendilerine karşı başlayan tüm isyanları askeri güçlerle yok etmesi, darbelemesi, olağanüstü hallerle yönetmesi, işkence etmesi, katletmesi ve soykırıma uğratması oluşturuyor. Guatemala, Arjantin ve El Salvador katliamları, Endonezya, Malezya kıyımları, Güney Afrika'da, Uganda'da, Türkiye'de ve Yunanistan'daki cunta rejimleri hep bu dönemin ürünleri.

Ne zaman ki 1970lerin, 80lerin ve 90ların ortasına kadar devlet tarafından geliştirilen terör coğrafyaları ve korku hükümdarlıkları yeni kapitalist düzen içinde sürdürülemez oluyor, ne zaman ki küresel ve yerel sermaye hukuk dışı ilan edilmiş alanlara girmek için ellerini kavuşturmaya başlıyor, işte o zaman uluslararası alanda "anarşist" ve "isyancı" güçlerle barışmanın hukuksal çerçevesi de ortaya çıkmaya başlıyor. 1990lar ve 2000lerde önce yerlilere, sonradan ise devlet olması mümkünlere ve "savaş mağdurlarına" ulus devletlerle anlaşma yapma imkânı veriliyor. İşte bu dönem aynı zamanda ulus devletin eski gücünü kaybettiği söylencesinin de yaygınlaştığı zamanlardır. Ondandır ki 2000lerde yepyeni bir yönetim biçimi olarak karşımıza çıkacak olan "terörle savaş" barışan devletlerin kaybettikleri "sihiri" yeniden tesis etme yolu: devlet içerde olağanüstü hallerle sergileyemediği gücü dışarıda insansız hava uçaklarının büyüsüyle gasp etmeye çalışıyor. Bir diğer değişle devletler bir yandan sermayenin girebileceği her yere girmeyi sağlamak adına barış yaparken bir yandan da "canavar" ilan ettikleri aktörlere karşı her türlü gücü sergiliyor. "Kurtarılmış bölgeleri" ulus devlete sığmayan alanları entegre ederken muğlak sınırları terörize ediyor.

Ulus devletler kendilerine karşı mücadele edenlerle yaptıkları barışı hemen herzaman bir tasfiye süreci olarak tariflerler. Barış sürecinde atılan adımların tamamı şiddetin ve yasanın (silahsızlanma yoluyla) tekrar devlet elinde tekelleşmesini, tarihin ve hafızanın tekilleşmesini (kültürel entegrasyon, devlet görevlilerine uygulanan af, kapitalist gelişme ve fon aktarımı yoluyla) ve yasa dışı kalmış alanların kapitalizme entegrasyonunu içerir. Bu sayede silahlı mücadele süresince delik deşik olmuş "mülk" ve "vatan" yeniden inşa edilir. Örneğin Güney Afrika'da af ve silahsızlanma sayesinde beyazların mülkü dokunulmaz ilan edilmiş, siyahlar ve beyazların ayrı tarihleri aynı vatanın parçası kılınmıştır. İrlanda'da ise İngiltere devleti Ira'nın mücadelesini bir talepler manzumesine indirgemiş, talepleri kısmi olarak gerçekleştirip, IRA'yı evcilleştirme üzerinden, tasfiye etmeyi amaçlamış, bu sırada kendini de Protestanlar ve Katolikler arasında arabulucu ilan edip temize çıkarmak istemiştir.

Direnenler için ise barış siyasi mücadelenin silahsız yapılabileceği bir yasal ve toplumsal zeminin inşası ve yeni mücadele alanları yaratılmasından ibarettir. Bu nedenle de barış bir egemenlik modeli değil tam tersi için mücadeledir. O yüzden de en çok kadınlara gereksinim duyar.

Bir diğer deyişle: Türkiye'de ve Kürdistan'da Savaş ve Kadın Mücadelesi

Türkiye'de ulusalcı ve sömürgeci Türk egemenliğinin inşası ile birlikte ortaya çıkan Kürt sorunu ile son otuz yıldır süren savaş ve bu savaşın kurumsallaştırdığı devletçi militarizmin, kadınları uğrattığı yıkım üzerine Kürt kadın hareketi ve Türkiyeli feministler çokça söz söyledi. Buna göre, savaş politikaları, kimi zaman kadınları doğrudan hedef aldı; karakollarda taciz ve tecavüze, köylerde kötü muamele ve zorunlu göçe, kentlerde yalnızlığa, yoksulluğa, dilsizliğe mahkûm etti. Kadınlar kimi zaman yakınlarını kaybettikleri, hatırlamak ve yas tutmak onların payına düştüğü için, kimi zaman siyasileşmiş ve militaristleşmiş bir ortamda gündelik hayat iyice değersizleştiği için, kimi zaman da kentin üretim güçleri ve ilişkileri kadınları dışladığı için evlere kapanıp içlerine çekildiler. Ancak savaş doğrudan onları hedef almadığında da savaşın militarizmi önce onları acıttı. Toplumsal bağların parçalandığı ve kadınların geleneksel korunma ve sorun çözme mekanizmalarından mahrum kaldığı ortamlarda, mahallelerde ve ailelerde kadınlar dövüldü, öldürüldü. Militarizmin kışkırttığı ve toplumsal aidiyetlerin aşınmasıyla geminden boşalan erkeklik, kadınlara yönelik

katliamlara ve soykırımlara yöneldi. Kadınları toplumsal ve kamusal alandan atmaya kalkıştı. Öte yandan savaşın maliyetini karşılamak amacıyla çeşitli ekonomik reformlar gerçekleşti ve savaş kadınlardan, çocuklardan, gençlerden eksiltilen paralarla sürdürüldü. Kısacası sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamın tümü, sadece doğrudan mağdur edilen Kürt kadınları için değil tüm kadınlar için gittikçe daha fazla cinsiyetlendi. Ancak bu cinsiyetlendirişin ta kendisi aynı zamanda kadın merkezli bir mücadeleyi de mümkün kıldı.

Savaş ortamı Türkiye'de hele de Kürt kadınları söz konusu olduğunda kadınları mağdur ettiği kadar fail de kıldı. Örgütlenen Kürt kadınları Ortadoğu'nun tamamını değiştirmeye talip yeni bir ideoloji, birliktelik, tarih ve gelecek tahayyülünü oluşturmayı başardılar. Cinsiyet eşitliği ve ekoloji temelli bir dünya görüşünü kurdular. Bir yandan Türkiyeli kızkardeşleri ile birlikte barış mücadelesi verirken bir yandan da Kürdistan'da kadın dostu şehirler ve kadın merkezli kamusal alanlar inşa etmeye çalıştılar.

Silahlı mücadele süresince delik deşik olmuş "mülk" ve "vatan" yeniden inşa edilir. Örneğin Güney Afrika'da af ve silahsızlanma sayesinde beyazların mülkü dokunulmaz ilan edilmiş, siyahlar ve beyazların ayrı tarihleri aynı vatanın parçası kılınmıştır

Ancak bundan da önemlisi kadınlar, savaşla tarumar edilmiş yerlerde, köylerde, kentlerde, dağlarda ve bayırlarda, sokakta ve partide, üzerlerine polis ve asker şiddeti sinmiş şeylerle, eşyalar ve kelimelerle, her şeye rağmen yeniden yaşamı kurdular. Bir diğer deyişle yıkımın ta kendisini mesken tutup ev yaptılar, militarizme inat gündeliği yaşattılar. Kadınlar bir yandan Kürt coğrafyasında tanık olduklarını cilt cilt kitaplar yazan gazeteci ve araştırmacılara anlatırken bir yandan da o coğrafyanın göbeğinde çocuklarını yedirdiler, eylemlere gittiler. Tanıklıklarıyla, hafızalarıyla, eyleyişleri ve söyleyişleriyle yeni bir Kürt kimliği yarattılar. Bir diğer deyişle mağduriyet, yanı sıra hem dünyanın sonuna tanıklığı hem de yeni bir dünya kurmanın failliğini getirdi. Böylelikle kadınlık yeni bir tür vatandaşlığın, egemenlik yerine tanıklığa dair bir çeşit gayir-resmi, enformal Kürt vatandaşlığınının da kurucusu oldu.

Türkiye'nin son otuz yılında, Kürdistan ve Türkiye coğrafyalarında çoğunluğu kadın yığınla insan mağdur, tanık ve fail olarak onlarca örgütlenme deneyimi yaşadılar. Bu örgütlenmelerin tümü Türkiye'de yeni bir düzenin tesis edilmesi için uğraştı. Cumartesi Annelerinden Barış Annelerine, Tutuklu Yakınlarından Zorunlu Göç Mağdurlarına, Yakınlarını Kaybedenler Derneğinden İnsan Hakları Emekçilerine, Barış İçin Kadınlardan Vicdani Retçilere kadar uzanan geniş bir yelpazede; kimi kez bu yelpazenin merkezinde kimi kez ise çeperinde yer alanlar, militarizmi ve milliyetçiliği, hukuksuzluğu ve hukuku, devleti ve derin devleti sorguladılar. Üstelik, sahip çıktıkları hafızalar, yönelttikleri sorgulamalar ve kamusal alandaki eyleyişleri ile yeni, çoğulcu ve kapsayıcı bir vatandaşlık ideolojisi ve pratiği oluşturdular.

Kadınların Barışa Katılımı

Dünyada 1990 ile 2012 arasında 102 barış süreci yürüyor ve bu süreçlerde 585 anlaşma imzalanmış. Yani süreç başına 5 bozulmuş anlaşma düşüyor. Öte yandan dünyada yürüyen bu 102 barış sürecine aktif olarak katılanların sadece %8i kadın. İmzacıların %3ü, arabulucuların-ki bu arabulucular genellikle sözde kadın erkek eşitliğinde büyük mesafe kat etmiş batı ülkelerinden geliyorlar--% 3.2si, görüşmelere tanık olarak katılanların ise sadece %5.5i kadın.

Kadınların bu dışlanmaya karşı yürüttükleri mücadele sonucunda ve 1995'de Pekin'de yapılan kadın konferansında konunun gündeme taşınmasının ardından 2000 yılında, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1325 no'lu kararı alıyor. Bu karara göre kadınlar barış pazarlıkları ve görüşmeleri de dâhil barışın tesisine yönelik tüm süreçlerde yer almalılar. Ayrıca tüm barış anlaşmaları kadınların ve kız çocuklarının güvenliğini sağlayacak maddeler barındırmalı. Yine aynı yılda Avrupa parlamentosu da benzer bir karar alıyor ve üye ülkelere barış süreçleri için kurdukları gözlemci ve arabulucu heyetlerinde cinsiyet eşitliğini gözetmelerini tavsiye ediyor.

Ancak yukarıda tasvir ettiğim gibi kadınların barış süreçlerinde temsilinde beklenen artma gerçekleşmiyor. Tam tersine. 2000'den önce gerçekleşen barış süreçlerinde kadınların katılımının daha bile fazla olduğu söylenebilir. Örneğin 2000'den önce gerçekleşen El Salvador barış görüşmelerinde kadınlar "masaların" tümünde temsil ediliyor, Kuzey İrlanda'da seçimler sonucu barışın tesis edilmesini sağlayacak gerekli düzenlemeleri yapmak için göreve gelen 10 kişilik heyetin biri kadın. Yani kadınların %10'luk bir temsili var. Güney Afrika'da ise hem barış görüşmelerini yürütenlerin hem de barışa büyük katkı yapmış Hakikat Komisyonlarında tanıklık yapan ve ayrıca bu tanıklıkları değerlendirenlerin %50si kadın. Bir diğer deyişle 2000'lerin neoliberal rüzgârının cinsiyetlendirdiği toplumda kadınların kamusal hayattan tasfiye edildiğine dair sıkça dile getirilen görüş, barış masalarının cinsiyet bileşenine baktığımızda destek buluyor. Yukarıdaki üç

örnekte de masaya oturanların sol eğilimli özgürlük mücadeleleri olduğunu belirtmek gerek. Oysa 2000'lerle birlikte etnik çatışmalarda artış var ve bu tür çatışmalar, kadınları failleştirmekten çok kurbanlaştırıyor. Barış süreçlerinde de savaş süreçlerinde olduğu gibi kadınlar siyasi karar alma mekanizmalarından uzak tutuluyor.

Kadınların barış süreçlerine katılımını iki ayrı başlıkta ele almak gerekiyor. Bunlardan birincisi kadınların barış süreçlerine "cismen" katılımı-ki yukarıda bundan bahsettim. İkincisi ise tarafların imzaladığı mutabakatların cinsiyet ilişkileri ve eşitliğine ne kadar duyarlı olduğu. Bu iki başlık birbiri ile tam örtüşmüyor. Örneğin kadınların sürece katılımı artsa da bu kadın erkek eşitliğini gözeten düzenlemelerin barış anlaşmalarına girmesini garantilemiyor. Ayrıca kadınların katılımı konusu da farklı yöntemlerle gerçekleşebiliyor. Örneğin kadınların temsili, savaşmış tarafları temsil eden delegasyonların içindeki kadın sayısını arttırarak sağlanabilir. Ancak birçok barış sürecinde bu yeterli görülmemiş. Kimi zaman kadınlar, savaşta en fazla zarara uğrayan toplumsal kesim oldukları ve barış mücadelesi için en büyük mücadeleyi verenler arasında yer aldıkları için, üçüncü bir taraf olarak görüşmelere doğrudan kendilerini temsile ederek ve ayrı bir kadınlar delegasyonu olarak katılmak istemiş.

Kadınların barış görüşmelerine en yoğun katılım sağladığı ülkeler 2008'de Kenya %25, 1992'de El Salvador %13, 1995'de Hırvatistan %11, 1996'da Guatemala%10--ki Guatemala aynı zamanda cinsiyet eşitliği ile ilgili en fazla düzenlemeyi içeren anlaşmayı da imzalıyor--, 1998'de İrlanda %10, 2001'de Afganistan %9 ve 2008'de Uganda %9. Diğer ülkelerde katılım %5in altında, bir çoğunda ise %0.

İmzalanan anlaşmaların içeriğine gelince; 45 barış sürecini ve bu 45 süreçte imzalanan 300 anlaşmayı ele alan bir araştırmaya göre bunların sadece %18i savaş zamanı kadınlara yönelik işlenmiş suçları söz konusu ediyor. 102 farklı süreçte imzalanmış 582 anlaşmanın ise sadece 92 si yani %16sı kadın meselesinden bahsediyor. Oysa tüm bu barış süreçleri yaratanlar arasında, aynı Türkiye'de olduğu gibi, kadınların mücadelesi önemli bir yer alıyor.

Peki, barış sürecinin oluşmasında bu denli önemli rol almış kadınlar-barış anaları, cumartesi anneleri, barış için kadın girişimi vb. gibi oluşumlar- nasıl oluyor da sürecin kendisinden dışlanıyor? Kadınların sürecin dışına atılmasının birinci sebebi, kadınların savaşın muhatabı olarak görülmemesi. Kadınlar örneğin Türk tarafında olduğu gibi savaşa ya katılmamışlar, ya da katılsalar dahi erkekler tarafından doğrudan temsil edildikleri var sayılıyor. Benzer bir şekilde taraflar, kadınları ve kadın merkezli konuları, savaşın cinsiyet ilişkileri ve eşitliği ile ilgili olmadığını, savaşanların cinsiyet özgürlüğü için silaha davranmadıklarını hatırlatarak masanın dışında tutuyorlar. Bir diğer deyişle cinsiyet eşitliği savaşın sebebi olmadığına göre neden müzakerelerin gözetmek zorunda olduğu bir mesele olsun? Oysa örneğin Türkiye'de 2012 yılında Polis Akademisi bünyesinde bulunan Uluslararası Terörizm ve Sınır aşan Suçlar Araştırma Merkezi (UTSAM) tarafından yapılan araştırmaya göre dahi, kadınların gerillaya gitmelerinin önemli sebeplerinden biri cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı adaletsizlikler. Yani ilginç bir şekilde T.C.'nin kendi yaptırdığı araştırma ve devlet eliyle üretilmiş veriler dahi Kürt sorunu ile cinsiyet eşitsizliğinin, Kürt özgürlük mücadelesi ile kadın mücadelesinin içiçeliğini gösteriyor. Bir diğer deyişle savaş da, barış da kadınları yakından ilgilendiriyor.

Üçüncü olarak kadınların temsil edilmemesinde rol oynayan bir diğer faktör, kadınların ne devlet içinde üst düzey görevlerde ne de muhalif grupların lider kadrolarında yer almamaları. Barış görüşmelerine katılanların her iki tarafta da yöneticiler olduğunu düşünürsek; tam da bu sebeple kadınların sürece katılma ihtimalleri, özel olarak gözetilmedikleri takdirde son derece düşük.

Son olarak barış görüşmeleri sadece kadınları değil, genel olarak birçok toplumsal ezileni bileşenine katmıyor. Çünkü barış süreçlerinin tamamında aynı Türkiye'de olduğu gibi sürecin hiç bir engele takılmaması, hassasiyetlere zarar vermemesi ve çabucak bir sona kavuşması konusunda mutabakat oluşuyor. Oysa yine Türkiye'deki gibi hassasiyetler toplumsal olarak ne sınıflar, ne cinsiyetler ne de etnik gruplar arasında eşit dağılmıyor. Engel olarak görülen, geciktirici olarak değerlendirilen hep toplumsal hiyerarşilerin alt kısmında yer alanların kaygıları, talepleri ve hayalleri oluyor. Oysa yukarıda da belirttiğim gibi deneyim gösteriyor ki; barış süreçlerinden beklenecek belki de son şey acil sonuç.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde yapılmış araştırmalar ayrıca kadınların ve sivil toplumun diğer bileşenlerinin barış süreçlerine katılmaması halinde doğacak sonuçları da açıklıkla belirtiyor. Bu araştırmalara göre katılımcılığın sağlanmadığı ve egemenliğin paylaşımının cinsiyetler ve sınıflar arasında eşit olarak dağıtılmadığı barış süreçleri başarıya ulaşsa dahi, toplumda anlamsızlık, ihanete uğramışlık, beklentilerin boşa çıkması ve baskılanma hissi yaratıyor. Cinsiyet eşitliğinin yasal zeminin sağlanmadığı ve savaş ile cinsiyet eşitsizliklerinin barış sürecinde ideolojik olarak ilişkilendirilmediği barış mutabakatları sonucunda "etnik" düşmanına dokunması yasaklanmış özneler toplum tarafından en az cezalandırılan suça, (en doğallaşmış düşmanına) kadına yönelik şiddete yöneliyor. Ayrıca yine kadınların

dışlandığı barış süreçleri, savaşın yarattığı toplumsal kayıpları en az tanıyan, en az kaale alan ve telafi ve tazmin mekanizmalarını en az çalıştıran şekillerde sonuçlanıyor.

Öte yandan yine araştırmaların gösterdiğine göre kadınların barış görüşmelerine, barışın tesisi yönünde atılacak adımların kararlaştırıldığı ve uygulandığı süreçlere katılması cinsiyet temelli sorunların gündeme gelme ihtimalini kuvvetlendiriyor. Kadınların sürece müdahil olması aynı zamanda toplumun başka ezilen kesimlerinin de temsiliyetini kolaylaştırıyor. Onların sorunlarını da gündeme getiriyor. Kadınların gündemlerini egemenlik paylaşımından daha çok ve daha sıklıkla özgürlük için ödenmiş bedeller, barışa yatırım yapılmış umutlar ve kayıplar oluşturuyor. Yani kadınlar, hangi topraklar üzerinde hangi araçlarla egemenlik kuracaklarından çok (zaten o egemenlikte kadınlara pek pay düşmüyor), savaşın açtığı yaraların tamiratı ve gündelik yaşamın nasıl ezilenlere yer açacak şekilde kolaylaştırılacağı ile ilgileniyorlar.

Ayrıca kadınlar erkeklerin aklına gelmeyen bazı konulara da dikkat çekmeyi başarıyorlar. Örneğin merkezi ya da yerel yönetim biçimlerinin dayanacağı kontratların kadın-erkek eşitliğini nasıl garanti altına alacağı sorusu gibi. Örneğin demokratik özerklik, federal sistem ya da yerinden yönetimin farklı türlerinde kadınların sağ ideolojilerin yerel iktidara gelmesi durumunda ne şekilde merkezi iktidarın araçlarını güvence olarak kullanabilecekleri gibi. Öte yandan uzamanlar bu tür kaygıların ve kadın, toplumsal cinsiyet ve diğer toplumsal eşitsizlikler merkezli konuların gündeme gelmesinin, kadınların barış görüşmelerinin en erken safhalarında hatta görüşmelere başlanmadan örgütlenmesi, taleplerini oluşturması ve geniş bir taban sağlaması halinde gerçekleşeceğini söylüyorlar. Aksi takdirde kadınlar, "masada" konuşulacak ve üzerine "kavga" edilecek maddelerin listesine kendi taleplerini sokamıyorlar.

Kadınlar, barış görüşmelerine müdahale etmek için bu güne kadar çok farklı yöntemler kullanmışlar. Örneğin kadınlar ya zaten var olan arabulucu heyetlerine dâhil olarak ya da kendi heyetlerini kurarak temas grupları oluşturmuşlar ve taraflarla görüşmeler yapmışlar. Tarafların delegasyonlarında yer almışlar-ki şu an Türkiye'de kısıtlı da olsa gerçekleşen bu. (Kısıtlı diyorum çünkü hükümet örneğin Gülten Kışanak'a veto uygulamaya devam ediyor.) Savaşan tarafların kimliklerini paylaşan (Türk/Kürt/PKK/T.C. gibi) farklı kadınların bir araya geldiği, bağımsız kadın delegasyonları oluşturmuşlar ve kendilerini taraf olarak ilan ederek görüşmelere katılmayı talep etmişler. Görüşmelere tanık olarak ya da sivil toplum ve akademisyenlerden oluşan gözlemci heyetler kurarak dâhil olmuşlar. Arabuluculara ya da taraflara cinsiyet meselesinde danışmanlık yapmışlar. Yine cinsiyet eşitliğinin; yapılacak anlaşmalarda, anayasa dahil olmak üzere varılacak tüm mutabakatlarda, nasıl ifade bulacağı ile ilgili raporlar yazmış, önerilerde bulunmuşlar. Tüm anlaşma maddelerinin kadınlara ve cinsiyet eşitliği ile diğer toplumsal eşitsizlik ilişkilerine nasıl yansıyacağı üzerine bilgi üretebilecek teknik heyetler kurmuşlar. Örneğin egemenlik paylaşımını sağlayacak farklı yapılarda kadın temsiliyeti, sınıfsal ve kırsal temsiliyetler; sınıfsal, kırsal ve ev içi sorunların nasıl gündemleşeceği vs. üzerine düzenleme önerilerinde bulunmuşlar. Son olarak kadınlar, sivil toplumda resmi görüşmelere paralel oluşumlar yaratmışlar. Örneğin Burundi'de kadınlar "gölge" görüşmeler yapıp, anlaşmalar imzalamış, Guatemala'da sivil toplumun katıldığı ve bir anlaşma taslağı da içeren kadın konferansları düzenlemişler.

Kadınların barıştan ve görüşmelerden beklentilerine gelince; kadınlar öncelikli olarak barışma sırasında kadınlara ve çocuklara yönelecek militarist şiddetin, rasgele öldürmeler, taciz ve tecavüzlerin barış anlaşmalarını bozmak için yeterli sebep olarak görülmesini, diyaloğu sürdürecek taraflara toplumsal cinsiyet eğitimi verilmesini, cinsiyet eşitliğine duyarlı güvenlik sektörü reformu yapılmasını, güvenlik güçlerinin işlediği cinsel suçların af kapsamı dışında bırakılarak ortaya çıkarılmasını, cezalandırılmasını, tazmin ve telafi edilmesini, zorunlu göçe maruz kalmışlara özel güçlendirici programlar oluşturulmasını, mayınların temizlenmesini ve cinsiyet eşitliğini sağlayıcı anayasal düzenlemelerin gerçekleşmesini talep ediyorlar. Ayrıca savaş sebebiyle yaşanmış travmalarla ilgili programların uygulanması da talepleri içinde. Son olarak ise kadın gerillaların silahlarını bırakmayı tercih etmeleri durumunda kayıtlarının ve "girişlerinin" kadınlar gözetiminde yapılması, kadın savcılar, hâkimler ve avukatların tanıklığının sağlanmasını istiyorlar. Aksi takdirde savaşan tarafların kadın-erkek eşitsizliği içinde karşılaşmalarında egemen kimliğin erkeklerinin kadınlara kadın kimliklerini hatırlatıcı ve ayrımcı davranış ve yorumlarıyla sıklıkla karşılaşılıyor. Ayrıca kadınlar, gerillada elde edilen kazanım ve özgürlüklerini devam ettirilebileceği toplumsal alanların hazırlanmasını istiyorlar. Yerel yönetimlerin kazananlar değişse dahi bu konuda duyarlı ve eşitlikçi düzenlemelerden vaz geçmemelerinin merkezi yasalarla garanti altına alınmasını talep ediyorlar.

Kadınlar barış ile ilgili düzenlemelerde benimsenecek bakış açısının toplumu savaş öncesi durumuna geri döndürmek olmadığının da altını çiziyorlar. Örneğin travma programlarından beklenen kadın ve çocukların geçmişte yaşadıkları hayata dönecek şekilde sağaltılmaları değil. Tam tersine; savaşın ve mücadelenin hareketlendirdiği toplumsal kesimlerin ve bilhassa

kadınların özgür mücadele alanlarını genişletecek şekilde güçlendirilmesi; tüm uygulanacak cinsiyet eşitlikçi siyasetlerin temelini oluşturmalı.

Tüm bu mücadelelere rağmen, barış süreçlerinin ortaya çıkardığı anlaşmalara baktığımızda cinsiyet meselesinin genelde soyut bir iyi dilek çerçevesi ile geçiştirildiğini ve "kadınlara karşı ayrımcılığın giderilmesi benimsenecektir" gibi maddelere sığdırıldığını görüyoruz. Somut olarak ise en büyük başarı kadın gerillaların ihtiyaçları ile ilgili olan maddelerin anlaşmalara dâhil olması. Öte yandan görüşmelere kadınların dâhil olması, toplumsal meselelerin gündeme daha sıklıkla gelmesini sağlamış ve kadın adı geçmese de toplumun dezavantajlı kesimleri ya da savaş mağdurları ile ilgili daha fazla maddenin doğrudan görüşmelerin konusu olmasına yaramış. Bir diğer deyişle kadınlar görüşmelerin eksenini egemenlik paylaşımından toplumsal içermeye doğru bükmüşler. Bu konuda en büyük başarıyı elde etmiş ülkeler ise Guatemala, Burundi, Sudan-Darfur ve Uganda.

Kadınlar barışın tesisi süreçlerine kendilerini dâhil etmek ve dışlanmaya karşı mücadele etmek için çok çeşitli yöntemler benimsemiş. Yazıyı bu yöntemlerden bazılarını konu ederek bitireceğim. Öncelikle Afrika ile başlayalım. Barışmak söz konusu olduğunda Afrika kıtasının savaşma gibi barışmayı da son derece iyi becerdiğini; iki konuda da uzmanlaştığını söylemek gerekiyor. Afrika'da barış anlaşmaları genelde toplumsal grupların tamamını içeriyor ve konu ediyor. Güney Afrika başta olmak üzere özellikle barışın ileriki süreçlerinde çoklu temsiliyetler sağlanıyor. Bunun sebeplerinden biri elbette buradaki savaşların etnik çatışma niteliği taşıması ve savaşın kendinin zaten tüm halkı fail haline getirmesi. Bir diğer sebebi ise burada barış süreçlerinin ve çatışma sonrası çözüm sürecinin güvenlik şirketleri, yardım fonları ve gözlemci ülkeleri de dâhil eden uluslararası bir sektör yaratmış olması. Bununla beraber tekrar etmek gerekirse, Afrika kıtasında çatışmadan kaynaklı çok çeşitli konularda (gözaltında taciz tecavüz, mayınlar, zorunlu göç, kayıplar, ekolojik yıkım, silahlanma vs.) önemli bir teknik bilgi birikimi, mücadelede olduğu gibi barışmada da başvurulabilecek alternatif siyasi ve toplumsal örgütlenmeler mevcut. İlginçtir; Avrupa'nın içinde bulunan ve kadınlara yönelik savaş suçlarının sistematikleştiği Balkanlar'da ise barış görüşmelerinde ve anlaşmalarında toplumsal cinsiyet son derece sınırlı olarak gündeme geldiği gibi kadın katılımı da sağlanamıyor.

Kadınların barış süreçlerine katılımını iki ayrı başlıkta ele almak gerekiyor. Bunlardan birincisi kadınların barış süreçlerine "cismen" katılımı- ki yukarıda bundan bahsettim. İkincisi ise tarafların imzaladığı mutabakatların cinsiyet ilişkileri ve eşitliğine ne kadar duyarlı olduğu

Kenya'da kadın temsiliyeti hem arabulucu hem katılımcılar arasında %25. Uganda'da ise %9. Bu iki süreçte de kadın katılımı Birleşmiş Milletler ve UNIFEM'in şart koşmasıyla gerçekleşmiş. Kadınların dahiliyeti sonucunda kadınlarla ilgili konular gündeme gelmiş ve geniş toplumsal kesimlerin cinsiyet eşitliğini konuşması sağlanmış. Sudan'da kadınların resmi heyetlerde temsiliyetinin yanı sıra, Nuer ve Dinka kadınları kendi barış konferansları ve görüşmelerini yapmış. Aynı şekilde Burundi'de de kadınlar resmi süreçlere katılamayınca kendi barış görüşmelerini yapıyorlar. Düzenledikleri barış konferansında farklı taraflardan kadınlar bir taslakta anlaşıyorlar ve biz bu konularda anlaştık diyerek bir deklarasyon yayınlıyorlar. Aynı sırada Burundi'de savaş tekrar patlak veriyor ve resmi görüşmeler son buluyor. Ancak kadınlar görüşmelere devam ediyor. Resmi barış görüşmeleri tekrar başladığında taraflar kadınların taslak anlaşmasını temel olarak kabul ediyorlar.

Benzer bir şekilde Guatemala'da da resmi görüşmelerin yanı sıra sivil toplum gözlemci, takipçi ve tartışmacı olarak sürece dâhil olmak amacıyla örgütleniyor ve hem siyasi hem teknik konularla ilgili çok çeşitli heyetler kuruyorlar. Bu heyetlerin tamamında kadınların eşit temsiliyeti sağlanıyor. Guatemala'da sivil toplumun tarihe geçen bu hareketliliği sayesinde dünyanın en çoğulcu ve eşitlikçi anlaşması ve anayasası hazırlanıyor. Ne yazık ki mutabakatın yasallaşması sürekli erteleniyor. Seçimlerde sağ bir hükümetin kazanması ile de bu anayasa askıya alınıyor.

Sri Lanka'da kadın örgütleri resmi kanalları zorlayıp sonuç alamayınca arabulucu konumunda olan Norveç'i ikna ediyor ve onun baskısıyla heyetlere dahil oluyor. Ancak görüşmelerde kadınların katılımı cinsiyet meselesi ile sınırlandırılıyor. Toplumsal cinsiyet ile diğer konular (egemenlik bölüşümü, yerinden yönetim, çatışma kaynaklı mağduriyetler) arasındaki ilişki kurulamayınca da kadın sorunları gettolaşıyor; kimsenin ilgilenmediği ve yaptırımı olmayan maddelerle sınırlı kalıyor.

Son olarak bilindiği gibi Kuzey İrlanda'da barış görüşmelerini yürütmek ve barışı tesis etmek amacıyla görevlendirilecek heyetin belirlenmesi için seçime gidiliyor. Var olan tarafların adaylarını kadınlardan seçmemesi üzerine Protestan ve Katolik taraflardan akademisyen, aktivist ve örgütlü kadınlar bir araya gelerek Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu'nu kuruyor ve partileşiyorlar. Parti seçimde aldığı oylar sayesinde 10

kişilik barış kurulu içine bir kadını sokmayı başarıyor. Ondan sonraki süreçte kadınlar tarafından görevlendirilmiş ve seçilmiş bu temsilci her konuda toplumsal cinsiyet sorununu gündemleştiriyor. Kadınların mücadelesi sonucunda Kuzey İrlanda'nın yönetiminde; yürütmeye danışmanlık edecek bağımsız bir heyetin kurumsallaşması kararı alınıyor. 60 kişiden oluşan bu heyetin en az 20sinin kadın olması yasallaşıyor.

Tüm bu deneyimlerin ışığı altında tekrar bakıldığında dünya örnekleri bizlere neler öğretiyor ve ilgili kuruluşlar kadınlara ne tavsiye ediyor? Kadınların barış sürecine katılma mücadelelerinde altını çizmeleri gereken en önemli şey sürece katılmak istemelerindeki sebebin sadece savaşın mağdurları olmaktan kaynaklanmadığı. Kadınların barış görüşmelerine katılma taleplerini meşrulaştıran, barış mücadelesinde biriktirmiş oldukları deneyim. Kadınlar deneyimleri, talepleri ve projeleri olduğu için bu süreçte taraflar da. Uluslararası kuruluşlar bu bilgiyi toplumsal tabana yaymanın kadınların mücadelelerinde başarılı olmaları için elzem olduğunu söylüyorlar. Kadın barış mücadelesi tarihini ve taleplerini anlatan kitaplar, barış aktivisti kadınların söyleşileri, hayat hikâyeleri ve görünürlüklerinin sağlanması kadınların katılım taleplerinin desteklenmesinde önemli rol oynuyor.

Kadınların müdahil olmalarının uluslararası alanda desteklenmesi de mücadeleye katkı sunuyor. Bu ise hem lobicilik faaliyetleri ile hem de üzerinde anlaşılabilir bazı isimleri öne çıkarmakla mümkün oluyor. Örneğin Guatemala kadın mücadelesinde rol almış bir kaç kadının uluslararası düzeydeki tanınırlığının bu ülkede kadınların sağlamış olduğu başarıyı kolaylaştırdığı söylenebilir.

Kadınların kadın olmaktan kaynaklı bilgi ve deneyimlerinin yanısıra görüşmelere konu olacak her konuda teknik birikimlerini arttırmaları da gerekiyor. Yasa yapımı kadar, her yasanın toplumsal eşitsizlikler ve eşitliklere, cinsiyet ilişkilerine ne şekilde tezahür edeceği, uzlaşmaların kimleri ne şekillerde yaralayacağı ya da kimlere nasıl fayda sağlayacağı gibi konular teknikleştirilerek/dünya çatışma çözüm yazınına tercüme edilerek, tartışılması gereken konular. Ya da koruculardan göç mağdurlarının geri dönüşüne, tazmin ve telafiden yargılanmalara kadar birçok konuda kadınların uzman görüşü hazırlaması gerekiyor. Çünkü nihayetinde tıpkı savaş gibi olan bu erkek egemen (barış) alan(ın)da da temsiliyetleri "soğukkanlı" " kararlı" ve "bilimsel" olduğu ölçüde kabul görüyor.

Cinsiyet meselesine duyarlı hareketlerin temsilcilerini toplumsal cinsiyet eğitimine tabi tutması, bunu karşı taraf için de desteklemesi de önerilenler arasında. Ancak bunların tümünden daha önemlisi kadınların sivil alanda örgütlenmesi. Kadın mitingleri, sivil alanda deyim yerindeyse "masaların çoğaltılması", paralel görüşmeler, kadın konferansları ve gölge anlaşmaların hazırlanması ve imzalanması, barışın kadınlaşması ve toplumsallaşması için uygulanabilecek taktikler. Elbette bizim durumumuzda olduğu gibi gerillada ve sivilde (erkeklerin ürettiği karşı taraflarda) bulunan kadınların kendi barış görüşmelerini yapması, kendi anlaşmalarını oluşturması da izlenebilecek bir yol. Kadınların görüşmeleri takip eden, tıkanıklıkları saptayan ve gidermeye yönelik tavsiyelerde bulunan gözlem heyetleri kurması veya temas grupları ile taraflarla görüşmeler yapması da tavsiye edilen yöntemlerden.

Bugün dünyanın birçok bölgesinde bilhassa Latin Amerika ve Afrika'da kadınlar genelde siyasi alanlarda, özelde ise barış görüşmeleri alanlarında daha fazla rol almak için iş birliği yapıyor ve mücadele ediyorlar. Yukarıda anlatmaya çalıştığım gibi bu mücadele bir formalite mücadelesi değil. Tam tersine kadınların barışın tesisinde yer almaları anlaşmaların niteliğini değiştiriyor. Bilindiği gibi dünya örnekleri bize barışın kimi zaman sadece egemenleri ya da sadece belli sınıfların üyelerini tatmin edeceğini gösteriyor. Bu elbette savaşın devam etmesi demek değil. Tam tersine mesele barış süreçlerine katılımı, barış sürecinin toplumsallaşmasını sağlamayı gerektiriyor. Kadınların sürece katılımı bu sebeple önemli. Aynı zamanda barış çoğu zaman savaşı taklit ediyor. Erkek egemen bilme biçimlerini, istihbarat ve spekülasyona dayalı söylemleri, sırlara yakın ya da uzak olma üzerinden belirlenen hiyerarşileri yeniden üretiyor. Kadınların barış görüşmelerine katılmaları erkeklerin sırlara, istihbarata, egemenliğe dayalı ittifaklarını bozma potansiyeli taşıyor. Ama en önemlisi kadınların süreçlere dâhil olması fazlasıyla örnekte görülen ve kadınları savaş sonrasında yeniden ev içlerine, erkek merkezli toplumsal yapılara geri gönderen bir kültürün oluşmasını engelliyor, kadınları güçlendirecek yasal mekanizmaları (her zaman başarıyla uygulamasa da) tartıştırıyor. Son olarak kadınlar erkek merkezli düzenin egemen kimliklerine yatırımlarında "hassasiyetlerini" bir yana bırakabiliyorlar. Bu sebeple kadınların pazarlıkları, paralel görüşmeleri ve gölge anlaşmaları daha somut, daha eşitlikçi ve daha gerçekçi olabiliyor. Bu ise erkeklerin bozup durduğu barış süreçlerine başka türlü bakmanın imkânını hazırlıyor.

Kürt Siyasetinin 'Merkezkaç' Dinamiği Ya Da Soykırım Ve Özgürlük Sarkacı

Mahmut Şakar

'Kürt sorunu' olarak kavramsallaştırılan gerçeklik sadece 'sorun' boyutuyla değil çözüm arayışlarıyla da nevi şahsına münhasırdır. Kürt gerçekliğini çağın gündemine taşıyan PKK'nin özellikle 90'lı yıllar sonrası söylem ve pratiği, bu 'sorun'u tanımlamasıyla ilk çözüm önerisi arasındaki makasın epey açıldığına dair kanaatlerin peydahlanmasına yol vermiştir. PKK ve Kürt gerçekliğini ele alanların en fazla zorlandıkları nokta, deyim yerindeyse 'gri bölge' burası oluyor. Oysa PKK gibi, devasa bir güç dengesizliğine rağmen coğrafyaya ve topluma derinlemesine nüfuz edebilen bir hareket söz konusu olduğunda hiçbir şeyin dıştan göründüğü kadar basit olmadığını peşinen kabul etmek, özenli ve ciddi bir yaklaşımın sahibi olmak gerekiyor.

Ne var ki aralarında Beşikçi gibi üstatların da bulunduğu konuya aşina şahsiyetler, özellikle her çözüm hamlesinde, gerçekçi olmayan ve verili durumu izah edemeyen analizler yapabilmektedir. Bu analizlerin odak noktasına, Kürt 'Sorunu'nun yapısal nedenleriyle çözüm arayışları arasında tutarsızlık olduğu savı yerleştirilir. Hatta Kürt siyasetinin, varlık gerekçesi olan özgürlük ereğinden uzaklaştığı, entelektüel vicdan aşırı zorlanarak dile getirilir. Kürt gerçekliğiyle çözüm dinamikleri arasındaki hareketli ilişki görmezden gelinir. Çözüm hamlelerinin ve stratejik değişimlerin en yoğun yaşandığı '99 sonrasında Kürt siyasetinin nasıl olur da, hem Kürt toplumu içinde etkinliğini arttırdığı hem de egemen gücün devasa şiddetine ve uluslararası kuşatmaya rağmen varlığını güçlenerek sürdürdüğü izahat dışı bırakılır. Bu zihinsel tutukluk öz itibariyle olgular kadar çözümlerin de 'sabit'liğine dayanıyor. Toplumsal olguları, dış etkenlerden ve zaman mefhumundan azade laboratuar koşullarındaymış gibi yalıtık ele alıyor. Oysa toplumsal çözümler, 'sorun'u etkileyen çoklu değişkenlerin varlığı hesap edilerek sürekli yeni ve yaratıcı yaklaşımlarla formüle edilmezse, 'sorun' daha da kökleşir, adeta kangren halini alır. Bu, en çok Kürt gerçekliği için böyledir. PKK'nin 'sorunu' kavrayışıyla onu sorun olmaktan çıkarma çabası arasında uzun ve meşakkatli bir tarihi var. Bu tarih, aynı zamanda Kürt siyasetinin kendine özgü bir mekaniğe sahip olduğuna da tanıklık etmektedir. Bu mekanik tıpkı 'sorun'un karmaşık doğası gibi kaos içerisinde yer alan çoklu yapılar arasındaki uyuma, her değişimle birlikte uyumun yeniden inşa edilişine dayanıyor. 'Sorun'un kaynağına kilitlenen ama onu aşmak için de iç tutarlılığa sahip düşünce ve hareket bütünselliğini her koşulda yeniden kurgulayan bir özgün siyasal kavrayıştan gücünü alıyor.

Varlık gerekçesi olarak da ifade edilebilecek karakteristik yapısını koruyan merkezcil kuvveti ile ona dinamik bir hüviyet kazandıran, sürekli dışa doğru hareket halinde olan, bu merkezcil odaktan sağlıklı bir mesafede duran 'merkezkaç' değişim kuvveti arasında ki diyalektik ilişkinin Kürt siyasetinin günlük ritmini belirlediğini düşünüyorum. Demokratik Modernite paradigmasıyla bağlantılı olarak bu ilişkiye odaklanmak yazımızın konusunu oluşturuyor.

(I) MERKEZCİL KUVVET: SÖMÜRGECİ/SOYKIRIMCI EGEMENE KARŞI YENİ VE KURUCU BİR SİYASAL-TOPLUMSAL VARLIK

Bir kavramla başlayan tarih...

'Sömürge Kürdistan' kavramının beynimde ve yüreğimde yol açtığı titreme ve ardından baygınlık geçirmem ilk ve son bir olaydı. Gerçekten tuhaf karşılamıştım, ancak bir kavramın neden bu denli etkili olduğunu sonraki gelişmeler kanıtlayacaktı. Ama ilk başlardaki etkilenmeyi izah etmek bana hala zor gelmektedir'. Abdullah Öcalan [1]

1- Abdullah Öcalan, Kürt sorunu ve Demokratik ulus çözümü, sy.263, Mezopotamya yayınları, 2012

Kürdistan ve Sömürge kavramını birlikte düşünen ilk kişi Dr. Hikmet Kıvılcımlı'dır. Kıvılcımlı, TKP Merkez Komitesine 1925 yılında sunduğu raporun bir parçası olan 'İhtiyat Kuvveti: Şark' adlı eserinde Kürdistan'ın sömürge olduğu gerçeğini, zamanını aşan bir düşünsel derinlik ve devrimci samimiyet ile tespit eder, eldeki olgu ve argümanlarla ciddi bir analize girişir ve buna karşı da partizan savaşını çözüm yolu olarak ileri sürer. Hatta Komintern'nin partizan savaşıyla ilgili tecrübelerinden yararlanmak gerektiğini de ifade eder. Yani hem TKP' nin bu konuyu resmi görüşü haline getirmesi hem de sosyalist dünyaya mal etmesinin gereğini vurgulamış olur. Bu düşünceler, Kürt dinamiğinin henüz kırılmadığı, kısmen canlı olduğu özellikle de Kürdistan üzerinde kolonyal hakimiyetin tam olarak inşa edilmediği bir dönemde kaleme alınır. Ne var ki bu analiz tüm tarihi değerine rağmen tekil bir örnek olarak kalır ve kendi zamanında etkili bir iz bırakmaz.

1970'lerin politik atmosferi içinde bu kavramlar ikinci kez, enternasyonal karakteri ağır basan ve Abdullah Öcalan öncülüğünde oluşan politik bir grup tarafından tekrar bir araya getirilir ve yeni bir serüveni ateşler.

Bu iki tarih arasında yaşananlar Kürdistan'ın güncel durumunu anlamak açısından son derece önemlidir. Bu dönemde Türk sömürgeciliği Kürdistan'ın ana arterlerini teslim alır, hegemonyasını derinlemesine kurar ve adeta toplumu nefessiz bırakır. Sömürgeciliğin adım, adım Kürt kimliğini eriterek, tüm canlı dinamiklerini yok ederek ilerleyişi Kürt toplumunun hafızasını ve politik bilincini sıfırlayan bir işlev de görür. Kürt toplumuna etki etmeyen, onda bir uyanış ve direniş isteği uyandırmayan cılız bazı aydın girişimleri bu boşluk sürecini etkilemez. Musa Anter anılarında bu döneme ilişkin olarak **'Osmanlılar devrinde 1908'den 1920'lere kadar İstanbul'da birçok Kürt cemiyeti kurulduğunu ve cemiyetlerin bir kaç dergi çıkardıklarını duymuştuk. Ama esasta hiç bir bilgimiz yoktu'[2].** der. Geçmişle toplum arasında yaratılan mesafeyi, iyi niyetli tüm tekil girişimlerine rağmen 1950'lerin aydın kuşağı da dolduramaz. Musa Anter misali namuslu ve özverili aydınların girişimleri çok sınırlı bir kesimin duygu ve bilincine yansır. 90'lı yılların aydınlanma dönemi içerisinde 1950'lerin tekil aydın etkinlikleri esas saygı ve değerine kavuşur ve bir geleneğin parçası olarak geriye dönük olarak yeniden kurgulanır.

PKK bu boşluk sürecinin ardından, 70'lerin politik atmosferinde tarih sahnesine çıkar. O dönemin nicelik olarak epey fazla olan politik grup ve partileri arasından sıyrılır. Hiçbir siyasal hareket, söylem ve eylemiyle Türk sömürgeciliğini bu denli güçlü tarif etmez ve onu aşmanın ruhunu ve bilincini aynı bedende bir araya getiremez. Bu anlamıyla PKK hareketi Kürdistan siyasal tarihine, bir geleneğin devamı olarak değil kurucu bir siyasal güç olarak yerleşir. Kuruculuktan muradımız kendisiyle birlikte yeni bir siyasal çizgi ve gelenek oluşturma kapasitesidir. PKK'den sonra PKK ile birlikte ortaya konulan siyasal argüman ve araçlar üzerinden işleyen bir 'Kürt siyaseti' söz konusudur. PKK'ye karşı olanların dahi onun yarattığı siyasal denklemin bir yerinde durması ve konuşması, PKK siyasetinin çekim alanı içinde kendini formüle etmesi bunun delilidir. PKK'den sonra siyaset yapmanın da söz söylemenin de yolu ve yöntemi değişmiş durumdadır. PKK dışında ki parti, grup veya bireylerin siyasal varlık ve kimliklerini PKK üzerinden tarif etmeye başlamalarının ana nedeni de budur. Bunların önemli bir kesiminin zamansal açıdan Öcalan ve PKK'den daha eski olduklarını kaale alırsak kurucu siyaset kavramı daha iyi anlaşılacaktır.

PKK'nin 'sömürge Kürdistan' söylemi, tarihsel boşluk üzerine kendisini kurucu bir siyaset olarak inşa etmesinden kaynaklı tahminleri aşan bir etki ve gelişmeyi tetikler. Kürtler açısından yeni bir çağa başlangıç yapılır. Kürdistan'ın sömürge olarak tarifi ve bu analiz içinde Kürt üst ve orta sınıfın sömürgeciliğe eklemlenerek onun parçalarına dönüşmüş olması, Kürdistan'ın sosyal ve siyasal tarihinin dışında kalmış yoksul köylülüğü ve emekçi kesimleri siyasetin öznesi haline getirmiştir. Kürdistan'ın ezilen ve yoksul kesimleri, böylece 'Sömürge' analiziyle yeni ve kurucu bir siyasetin ana dinamiği olarak tarihe kaydolurlar.

PKK ile Kürt toplumu, elindeki son barutu da kullanmış olmaktadır. Bu siyasi hareket ile birlikte Kürdistan'ın coğrafi ve sosyal derinliği tamamıyla siyasete çekilmiş ve 'son isyan' harekete geçmiş oluyor. Kurucu bir siyasal ve sosyal güç olarak PKK hareketinin 12 Eylül faşizmine karşı direncin ana dinamiği olması ve sonrasında zaten tek başına ayakta kalabilmesinin nedeni de bu benzersiz pozisyonudur. Sömürgecilik Kürt toplumunun sosyal ve kültürel varlığını hedef almış, önemli ölçüde yok etmiş, geri kalanları ise PKK isyanıyla birlikte karşı direnişe geçmiştir. Böylece halklar açısından kritik 'son perde' açılmış oluyor. Bu süreç devletin 'yokluk' kavgasının son hamlesi de olabilir, Kürt dinamiği 'varlık' meselesini garantiye alarak tarihe kayıt da düşebilir. PKK isyanını, tarihi ve benzersiz kılan da bu Şekspiryen denklemdir.

PKK ile siyaset sahnesine çekilen aydın gençlik, yoksul köylülük, kadın dinamiği ilk adımdan itibaren sömürgeci bir 'düşman' ile karşı karşıya olduklarının bilinciyle politikaya giriş yaptılar. Kürt gerçekliğini ve bir özne olarak kendilerini de bu 'karşı özne'ye alternatif

2- Musa Anter, Hatıralarım (1-2), sh.8, Avesta yayınları

olarak tanımladılar. Böylece yeni dil ve düşünce sistematiği bu süreçte ve bu ikili pozisyon içinde yaratılmış olur. Kuşaklar bu kültür içinde şekillenir. Ve hali hazırda özgürlük mücadelesinin askeri, siyasi, sosyal ve kültürel sahalarına yaşam verenlerin kahir ekseriyeti bu kurucu siyaset ile birlikte şekillenen, kimliğini bulan, bilinçlenen insanlardan oluşur.

Kuruluşundan günümüze kadar Kürt siyasi hareketinin tüm bileşenleri eğitsel ve düşünsel aktivitelerini Kürdistan'ın bu sömürge statüsü, etkileri ve derinliğini anlama ve tanımlama üzerinden planlıyorlar. Bu tarz sürekliliğe, istikrara sahip ve kendini her dem güncelleyen ideolojik-politik bir mecburiyet olarak yerleşmiştir. Politik-pratik sahada neler gelişirse gelişsin Türk egemen yapısının sömürgeci karakteri ve Kürdistan üzerindeki baskıcı, işgalci, asimilasyoncu ve imhacı uygulamaları günlük olarak bilince çıkarılmaya devam edilir. İdeolojik-politik eksende canlı bir mekanizma olarak kendini yeniden üretir.

Öte yandan Türk sömürgeciliği de PKK ile birlikte askeri olarak Kürdistan'da daha fazla hareketliliğe girmiş, özel savaş örgütlenmeleriyle vahşetinin zirvesine çıkmıştır. Ayrıca yılların inkarcı siyasetinin ve örgütlenmesinin bir ürünü olarak Kürdistan'a ırkçı, elitist ve sömürgeci dil ve bakış; sanatın, kültürel hayatın, medyanın ve tüm mecraların tekçi ifadesi olmuştur. Türk sömürgeci dil ve bakışı Kürt toplumunun gündelik hayatına her yandan boca edilmiş, ırkçılık daha görünür alanlarda kendisini dışa vurmuştur. Bu olgu da sömürgeciliğe karşı sürekli gelişen bir bilinç, öfke ve duygusal hıncın ciddi bir birikime kavuşmasına ve süreklileşmesine vesile olmuştur.

'Soykırım kıskacında' olmak

...1925 sonrası Kürt ulus gerçekliğini, soykırım süreci olarak değerlendirmek gerçekçi bir yaklaşımdır. Sömürgecilik tezi bu noktada yetersizdir. Elbette sömürgeciliğin tüm boyutları uygulanmaktadır. Ama sömürgeciliği aşan, varlığını silmeyi amaçlayan bir uygulama da söz konusudur. Ki bunun adı da soykırımdır. (Abdullah Öcalan[3])

1970'lerin ortasında Sömürge Kürdistan şiarıyla yola çıkan, bu şiarla yeni bir tarih inşa eden PKK hareketi, zaman içinde politik söyleminin merkezine sömürge kavramıyla birlikte soykırım sıfatını da koyar.

PKK'nin 'Kürdistan Devriminin Yolu' olarak da bilinen manifestosunun sadece üç yerinde 'soykırım' kavramı kullanılır. İki yerde Kürtlerle ilgili olarak kullanılır ancak metnin bütünlüğü içinde esaslı bir yeri teşkil etmez. Oysa Öcalan'ın Demokratik Uygarlık Manifestosu olarak tanımlanan ve beş cilt olarak yayınlanan temel eserinin Kürdistan ile ilgili 5.cildinin merkezinde 'soykırım' kavramı yer almaktadır. Zaten kitabın özgün başlığı da 'Kültürel Soykırım kıskacında Kürtleri Savunmak'tır.

Burada sömürge ekseni korunmakla birlikte onu da içeren bir kavramlaştırma olarak soykırım kavramı eşliğinde yeniden bir okumaya girişilir. 1970'lerin sosyalist dili ve pratiği içinde Kürdistan, sömürge olarak tarif edilir ve yola çıkılırken 90'lı yıllardan sonra özellikle soykırım edebiyatında kat edilen mesafeler de düşünüldüğünde yerini kavramsal düzeyde soykırıma bırakır. Daha doğrusu sömürgecilik kavramının Kürdistan'ın tarihsel ve güncel durumunu yeterince tarif etmediği düşünülür. Bu noktaya ulaşılmasında önemli olgulardan biri de 1925'lerin Kürdistan'ına uygulanan vahşete benzer yeni bir saldırı sürecinin tekrar etmiş olmasıdır.

Kürdistan'da yaşanan trajedilerin canlı tanıklarının anlatımları, sözlü edebiyatla yaşamaya devam eden hatıralar, kuşaktan kuşağa taşınan tanıklıklar kısacası trajik geçmiş bu kez tüm Kürtleri kuşatan bir 'modernlik' içinde yeniden yaşanır. Güncel olan ile tarihi olan bir araya geldiğinde 'soykırım' tehdidi altında bir Kürdistan'ın varlığı yeniden toplumsal bilince ve duygulara kazınır.

Bir kez daha geriye dönerek tarihsel olgular, soykırım söyleminin eşliğinde yeniden ele alınır. Kürt siyasetinin taşıyıcılığını yaptığı yeni bir dil dolaşıma girer ve siyasal-kültürel alanı kuşatır. Kültürel soykırım, dil ve kültür üzerinde doludizgin devam ederken, siyasi soykırım da Kürt iradesinin tasfiyesi olarak tüm Kürt toplumu içinde kabul gören yeni tanımlamalar haline gelir. Kürt siyaseti, tarihsel trajedilerle canlı belleği, güncel politik süreç ve olası tehlikelerle birlikte yeniden 'soykırım' kavramı etrafında şekillendirir. Sömürgeci güç, soykırımcı güç olarak da olması gereken yere konulur. Sömürge kavramını eksen alan ana ideolojik-politik kavrayış gibi soykırım eksenli bakış da benzer bir süreçsel işleyiş içinde Kürt toplumunun ve politik edebiyatının ana kavramsallaştırmalarından birine dönüşür.

Yeni Ortaklıklar ve Direniş Zemini

Türk hegemonyasının, 'sömürgeci ve soykırımcı' olarak tarifinin dahi, kendi başına nasıl bir politik ağırlık oluşturduğunu daha doğrusu güncel politikanın arka planına dönüştüğünü, parçalanmış Kürdistan olgusu göz önüne getirilerek daha iyi kavranılabilir. Kürt toplumu parçalanmış bir coğrafya ve toplumsallığa sahiptir. Sadece dört ayrı sömürgeci gücün pençesi altında olması değil, sayısız alt ayrımları olan bir sosyal, kültürel parçalanmışlığa da sahiptir. Doğrusu atomize olmuş bir toplumsal yapı söz konusu.

Bu kadar parçalı bir dokuyu, üstelik azgın ve etkin

3- age, syf 155

sömürgeci sistemlerin devamlılığı içinde yeniden birleştirmek, mevcut ayrımları aşan, onları anlamsız ve değersiz kılan ortak noktalar yaratmak demektir. Bu sadece 'Kürdistan'ı yeniden dile getirmek değil aynı zamanda 'yeni bir Kürdistan tahayyül' etmek demektir. Sömürgeciliğin imal ettiği verili Kürdün havsalasının alamayacağı yeni tanımlamalar, sosyalist bir ideoloji, toplumun demokratik yeniden kurtuluşu ekseninde mücadeleye girişmek demektir.

PKK, Kürdistan gençliği başta olmak üzere, egemen baskı ve asimilasyona rağmen iradesi kırılmamış, karşı koyma arzusunu yitirmemiş herkese ilk önce 'Sömürge Kürdistan'ı tarif etti. Bir de bu sömürgecilere karşı aslında anlamlı bir direnişin ve karşı koyuşun olmadığını, sömürgecilik karşısında yenilmiş, 'düşürülmüş', iradesi ezilmiş bir toplumu yerleştirdi. Biri olmadan diğerinin olmasını düşünmek imkânsızdı. Aralarında ontolojik bağ olan iki temel olgu olarak bilince çıkarıldı. Sömürgecilik zaten bir toplumun iç ilişkilerini parçalayıp, kendine bağlamanın adıydı. Bir tür toplum olmaktan çıkarılma hali. Sömürgeciliği tarif ederken, onu aşamayan, onun eklentisine dönüşen toplumu tarif etmemek zaten direniş olanağına sırt çevirme anlamına geliyordu. Böylece ne sömürgeci hegemonya kabul edilecek ne de bunun karşısında verili toplumsal ilişkilere değer verilecekti. Ve bu nedenle ilk önce, acemice de olsa sömürgeciliğin yarattığı, beslediği iç ilişkilere öfkesini yöneltti.

PKK bu iki nokta üzerinden kendini inşa etti. Atomun içindeki gizil enerjiyi açığa çıkarcasına, bitimsiz toplumsal enerjisini bu ikili yapıya yönelerek var edebildi. PKK'nin siyasete dâhil ettiği herkes hem sömürgeci güçle hem de kendi iç toplumsal ilişkileriyle ve bununla bağlantılı olarak kendi şahsında taşıdığı izlerle hesaplaşmayı yöntem olarak önüne koydu. Bu hesaplaşmadan doğan yeni bireylerle yeni bir siyaset ve yeni bir toplum şekillendi.

PKK'nin kuruluşundan bu güne kadar ürettiği tüm politik metinlerin ekseriyeti aslında sömürgeci güçlerin tarihi dokuları, sistemik özellikleri, içinde yer aldıkları uluslararası ilişkiler ile bunun karşısındaki Kürdistan toplumunun tarihsel, sosyal ve güncel yetmezlikleridir. Zaten her iki konu grubunun analizi ve eleştirisinden oluşan bir sentez olarak direniş ve özgürlük kültürü açığa çıkabilmiştir. Yani PKK, pek çok siyasal parti ve ya hareket gibi salt program ve tüzükten ibaret değil. Hatta artık bu şekli metinlerle bağını keseli çok olmuştur. PKK'nin derinliği onun ideolojik-politik ve kimlik olarak kurucu bir güç olmasından, yeni bir siyasal kültür yaratmasından ve bunları da yeni bir kişilik ile birlikte başarabilmesinden kaynaklanıyor.

Özcesi, PKK siyasal alana taşıdığı tüm Kürtlerin ve mücadele tarihi içinde politik arenada yerini alacak olan her kuşağın siyaset yapma tarzını önemli ölçüde daha baştan belirlemiştir. Tarihsel tecrübelerden edinilen dersler, temel ideolojik argümanlar, politik talepler ve her şeyden önemlisi de egemenin sömürgeci ve soykırımcı karakterinin özümsenmesi, bu ortaklığın ana damarlarını oluşturmaktadır. PKK, zaman içinde oluşan bu politik kültürel dokuya, politik ortak mirasa dayanarak oyun kurmaktadır. Kürt toplumunun en diri, en aktif kesimleri yani esasında siyasal talepleri olan/oluşan büyük çoğunluğu PKK ile başlayan yeni siyasal kültürünün içinde yer almaktadır. Hem PKK'yi belirleyen hem de aslında derinliğine alarak onu koruyan da bir 'politik beden' olarak da kavranmalıdır Kürdistan toplumu. PKK'ye asıl politik esnekliğini kazandıran da bu mekânsal/bedensel genişlik ve sağlamlıktır. Pratik, taktik, güncel tüm söylem ve politik hamlelerin amaçtan savrulmadan rolünü oynaması aslında Kürt siyasetinin merkezcil kuvveti olarak da tanımlayabileceğimiz bu ideolojik-politik varoluştan, sağlamlık ve kök tutmaktan kaynaklıdır.

(II) MERKEZKAÇ KUVVET: BİR DİRENİŞ DİNAMİĞİ OLARAK 'DEĞİŞİM'

PKK literatüründe değişim kavramının belli bir zamandan beri adeta büyülü bir anlama sahip olduğunu görüyoruz. Özellikle Reel sosyalizmin öyküsü eşliğinde değişim eleştirel bir çözüm olarak hep dile geldi. Değişmemenin yenilgiyle eş anlamlı olan bir 'yan anlamı' bile oluştu.

Çok genel olarak bakıldığında PKK'de değişim süreçlerinin merkezinde parti başta olmak üzere devrimin 'araç'larının olduğunu görebiliyoruz. En kritik dönemlerden biri olan Uluslararası komplo sonrası, İmralı yargılamalarına sunulan metinde de bunu net olarak görmek mümkün. Öcalan burada şöyle diyor: 'Partiler bir araçtır. Dönemlere göre dönüşmezlerse tıkanma nedeni kadar aşılmaktan, yenilmekten de kurtulamazlar. Kısır bir tekrar kadar, ne kadar kahramanca olsa da özgürlük idealine katkı sağlamaz[4]' Bu anlamıyla değişim aslında mücadele araçlarının sağlamlaştırılması anlamına geliyor.

Değişmeden özgürleşme olmuyor. Değişim, özgürleşmeye doğru giden yolu açan anahtar işlevini görüyor. Özgürlüğe götürmeyen hiç bir değişimin anlamlı olmadığını da, değişime yüklenen manadan çıkarmak olası. Şubat 99 komplosundan sonra daha görünür hale geldiyse de özünde, değişerek özgürleşmek olarak formüle edilebilecek bu şiarın kökleri eskidir. Dinamik, diri, direngen kalmanın, donmamanın, dogmatikleşmemenin

4- Kürt sorununa demokratik çözüm manifestosu, sy.11, Serxwebûn yy, Kasım 99

de garantisidir. Değişim özgürleşmenin anahtarıdır. Değişerek değiştirme, PKK'nin siyasal literatürde dolaşıma soktuğu orijinal bir yöntem ve söylemdir. Ortadoğu zeminiyle birlikte ele alındığında bunun anlamı daha iyi görülür.

Değişmek aynı zamanda zenginleşme oluyor. Parti formatı dışında yeni siyasal araçlar Kürt siyasetin gündemine hep değişim süreçlerinde girdi. Yeni sivil inisiyatiflerden Kongre tarzı üst örgütsel mekanizmalara kadar yelpaze oldukça genişledi. Ama en önemlisi de 'komün' adı verilen toplumsal hayata en yakın duran bir birliktelik şekline ve özyönetime dayalı yeni bir siyaset felsefesi ve radikal demokratik siyaset teorisine ulaşıldı.

Geleneksel sosyalist literatür dışında çağın en güçlü beyinleriyle yürüyen, onlardan esinlendiği kadar onları genişleten, farklı bir bağlamda onları da içerecek düşünsel ve siyasal modellere yelken açan bir fikri derinleşme, çoğulculaşma yine 'değişim'in karşı konulmaz büyüsü içinde hayat buldu.

Daha da genişletilebilecek bir değişim listesini yapabiliriz. Ama önemli olan, tüm bu değişimlerin mücadele ve direnç imkânlarını genişletiyor olmasıdır. Kürt siyasetine Şubat 99'da yaşatılmak istenilen cehennemden kurtulmak ve yeniden özgürlük rotasına giriş yapabilmek gibi mucizeye yakın bir süreç eğer değişime olan ontolojik yatkınlık, stratejik deha ve taktik ustalık olmasaydı, asla gerçekleşemezdi.

Değişim süreçlerinin başarısı, üzerine oturulan toplumsal ve örgütsel zeminin siyasal kültür ve ideolojik derinlik açısından sağlam olmasından kaynaklanmaktadır. Güncel ve taktik söylem ve yönelimler, siyasal açıdan taşıdıkları tüm risklere rağmen toplumsal ve örgütsel dokuda ciddi tahribatlara yol açmadan pratikleştirilirler. Bu taktik yönelimler karşı cenahta her zaman istenilen etkiyi yapmazsa da, hareketli ve elastiki bir pratik politika yapma olanağını vermektedir. Kürt siyasetinin şaşırtan, hareket olanakları ve kıvraklığı tahmin edilemeyen, canlı ve dinamik bir politik söylem ve eylem kapasitesine sahip olduğu görülür. Ortadoğu gibi bir zor zeminde, ilişki ve ittifakların günlük değiştiği bir politik topografyada, devrimci demokratik özünü yitirmeden ilerlemenin başarı da bu taktik hareketlilikte ve bu hareketliliği belli mesafede tutabilen ideolojik derinlikte gizlidir.

Zaman, zaman zorlu yaşanan değişim süreçlerinde ve politik hareketliliğin yoğunlaştığı dönemlerde de hep akılda tutulan, toplumun kılcal damarlarına varana dek yer etmiş egemen gücün karakteri ve Kürdistan'ın bağımlı statüsüdür. Hiç bir süreç veya politik zorunluluk sömürgeci ve soykırımcı egemen zihniyeti ve icraatlarını unutturacak bir körlük yaratamıyor. Aksine hep farklı söylem ve yöntemle canlı tutuluyor.

2011 yılında yayınlanan eserinde Öcalan bu gerçeği, arzulanan çözüm üzerinden veciz bir ifadeyle dile getiriyor: **' Kürdistan, sömürgecilik ve soykırımın yaşandığı bir vatan gerçekliği olsa da varlığı inkâr edilemez. Üzerinde tarihine ve toplum gerçekliğine bağlı ve layık şekilde özgür yaşamak isteyenlerin son ferdi durdukça varlığı devam edecektir. Yalnız Kürtlerin değil, Ermenilerin, Süryanilerin, Türkmenlerin, Arapların ve özgür yaşamak isteyen her birey ve kültürün demokratik, özgür ve eşitçe paylaştığı ortak vatan olacaktır. Ulus-devlet olmaması, şansızlık değil şansı olacaktır. Bu sefer yeni bir sınıflı, ekoloji düşmanı, kentleşmenin, ulus-devletçi uygarlığın değil, Ortadoğu'da demokratik modernitenin şafak vaktinin doğuş yaptığı, beşiğinde büyüdüğü vatan olacaktır.[5]"**

(III) ÇITAYI YÜKSELTEREK İLERLEMEK

Öcalan, Kürt gerçekliğini kangren haline getiren etkenleri sadece kolonyalist güçle sınırlamaz. Onu da içine alan daha geniş bir hegemonik sistemin varlığına işaret eder. Kapitalist Modernite olarak adlandırılan bu sistemin karakteristik öğelerinin izini sürerek 5 bin yılla sembolize edilen 'uzun süre' içinde ki sürekliliklerini ortaya koyar.

Demokratik Modernite adını verdiği alternatif sistem içinde de Kürt meselesinin çözümünü ele alır. Hem sorunun kaynağı hem de çözüm dinamiği böylece iç bütünlüğü olan bir paradigma içine yerleştirilir. Hiç şüphesiz bu yeni paradigma ile, Kürt dinamiğinin çözüm ve etki kapasitesini de arttırmış olur. Bu paradigma sadece Kürt kördüğümü için değil aynı zamanda tüm ulusal ve kimliksel problemler için de çözüm kapasitesi sunar.

Esas olarak bu yeni paradigma ile Türk egemenlik sisteminin sömürgeci ve soykırımcı karakteri daha anlaşılır bir hale geliyor. Ve bu arkaik sistemi bugüne kadar ayakta tutan ulus-devletçi küresel kurgunun köklerine saldırarak aslında onu anlamsız, güçsüz ve aşılacak hale getiriyor.

Bu paradigma içinde Kürt ulusuna yönelik ana iki eksende çözümü kurguluyor. Bu iki eksen ile Türk egemen sistemin sömürgeci ve soykırımcı karakterinin aşılmasını hedefliyor. Başka bir söylemle Öcalan, 'yeni bir Kürdistan tahayyülünü' her yeni sistemik kavrayışında daha güçlü ve köklü bir şekilde yeniden formüle ediyor.

İlk olarak kültürel soykırımın, asimilasyon ve erimenin aşılması açısından 'zihniyet boyut'unun üzerinde

5- Abdullah Öcalan, Kürt sorunu ve Demokratik ulus çözümü, sy.147, Mezopotamya yayınları, 2012

duruyor. Bu boyutu 'Kürtlerin uluslaşmasının bilimsel, felsefi ve sanatsal devrimle temel zihniyet ve duygu dünyasını yaratmak[6]' olarak ele alıyor.

Sömürgeci ilişkilerin dağıtılmasını 'bedensel varoluşun' yeniden düzenlenmesinde görüyor. 'Bedensel boyutun temelinde Demokratik özerklik yatar[7]' diyor. Ve en önemlisi de her iki boyutu devrimci demokratik dinamiğin aşabileceğini ifade ediyor. Mevcut sistemin de bu çözüme yatkın hale getirilmesi için onun saldırgan, şovenizm üzerine kurulu mekaniğini bozuyor, adeta 'dişlerini sökerek' demokratik sivil çözüme zorlamaya çalışıyor.

SONUÇ

Kürdistan coğrafyasında yaşayan ve dünyanın dört bir yanına dağılmış kimlik ve demokrasi talebi bulunan Kürtlerin büyük çoğunluğu Türk egemenlik sisteminin sömürgeci ve soykırımcı karakterinin bilincindedir. Bu bilinci Kürt siyaseti büyük bir emek ve bedel ile yaratmıştır. Özgürlük talebi olan yeni bireyler ve bunların toplamı olarak yeni toplumsal doku, kendisini bu bilinç ile yoğurarak tarihin sahnesine çıkarmıştır. PKK yeni ve kurucu bir siyasetin, yeni insanın ve yeni bir toplumun tarihsel olarak ebeliğini yapmıştır. Bu siyaset, kendisini bağımlı hale getiren tüm etken ve güçle göbek bağını kendi elleriyle kesmiştir. Azmini, gücünü, özgüvenini ve inancını yaptıklarından almaktadır.

Ve yine günlük olarak coğrafyanın ve hayatın her alanında bu bilinci diri tutacak ideolojik, politik ve kültürel bir dinamizm içindedir. Kürt toplumuna ve siyasetine içerilmiş bu tarihsel ve ideolojik bilinç aynı zamanda politik sahada çok hızlı ve atik top çevirmesine, inisiyatif almasına, değişim siyasetini düşünme ve uygulamasına imkan vermektedir.

Ve değişim dilinin de pratik politik tüm adımların da temel hedefi, egemenin sömürgeci ve soykırımcı karakterini değişime uğratarak Kürt halkının ve diğer etnik, dinsel ve cinsel kimliklerin özgürlüğünü sağlamaktır. Bu özgürlük aşkı, karmaşanın içindeki sadeliğin ta kendisidir. Bu, Kürt gerçekliğinin kaotik doğasına karşı uzun soluklu ve sürdükçe karmaşıklaşan ve hedefini büyüten direnişi içinde yeşeren, duru bir bilincin ve temiz bir kalbin çok rahatlıkla görebileceği bir sadelik ve ulviyettir.

6- Age, sy.433
7- Age, sy.434

Çatışma Ve Müzakere Süreçlerinde Kolombiya-FARC Deneyimi

M.Ali Doğan

27 Mayıs 1964, Marquetalia şehrinin FARC gerillaları tarafından kuşattıkları tarih, daha sonradan FARC'ın kuruluş tarihi olarak ilan edildi (15 Ağustos 1984'ün, HRK'nin kuruluş tarihi olarak ilan edilmesi gibi). Aynı dönem eski komünist partisinin illegal kesimi, kendisini FARC üyesi ve FARC da kendisini komünist partisi üyesi ilan etti. Yani böylece her FARC üyesi doğal olarak komünist partisi üyesi ve her komünist partisi üyesi doğal olarak FARC üyesi olarak kabul ediliyordu.

1982 yılında başlayan ilk barış görüşmeleri (Devlet Başkanı Belisario Betancourt hükümeti ile FARC arasında) 1984 yılının 28 Mart günü bir antlaşmanın imzalanmasıyla sonuçlandı. Aynı barış görüşmelerine 1970'de kurulan şehir gerilla hareketi M-19 haraketi de katıldı

1965 yılı sonlarında, kısa sürede yüzlerce gerilla katılımı olan FARC, ilk kongresini gerçekleştirerek askeri, siyasi, örgütlenme, eğitim ve propaganda birimlerini oluşturarak Güney Blok'unu kurtarma amacıyla düzenli-hareketli gerilla hareketine dönüşme kararı aldığını ilan etti.

1966 yılı sonlarında 2.Kongresi'nde, Güney Blok'u FARC' a dönüştüğünü, yani Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri adını aldığını ilan etti ve mücadelenin Güney Blok'undan tüm ülkeye yaygınlaştırılması kararını alarak tüm bölgelerde "mobil" yani hareketli gerilla birimleri oluşumunu ve bu birimlerin eylemlerini başlattı.

İki yıl sonra yapılan 3.Kongre, Armenia - El Quiniodo, diğer adıyla Ermenistan olarak bilinen bölgede gerçekleştirildi ve bu kongre, "Uyarıcı savaş" aşamasından "Halk savaşına geçiş kongresi" olarak adlandırıldı. FARC genel sekreteri Marulanda'dan sonra gelen Komutan Ciro Trujillo önderliğinde halk savaşı yöntemleri yaygınlaştırılmaya başlandı.

1973 yılında 4.Kongre döneminde şu andaki işlerliği içeren Genel Kuvvetler Komutanlığı Sekreterliği kurumu oluşturuldu. 1978 Ocak ayında yapılan 6.Kongre'de bu sekreterliğin yanısıra "Cepheler" genel (koordinasyon) komutanlığı kuruldu.

Mayıs 1982'de 7.Kongre'de, FARC kendisini FARC-EP (Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri- Halk Ordusu) olarak dönüştürme kararı aldı. Bu karar, kongre tarafından, silahlı eylemlerin halkın yaşadığı tüm alanlara halkla birlikte yaygınlaştırılması olarak tanımlandı.

1982 yılında başlayan ilk barış görüşmeleri (Devlet Başkanı Belisario Betancourt hükümeti ile FARC arasında) 1984 yılının 28 Mart günü bir antlaşmanın imzalanmasıyla sonuçlandı. Aynı barış görüşmelerine 1970'de kurulan şehir gerilla hareketi M-19 haraketi de katıldı. İmzalanan La Uribe antlaşmasına göre;

1- İki ay içinde çatışmalara ve operasyonlara son vererek, hükümet ve FARC gerillaları süresiz bir ateşkes hayata geçirilecek.

2- Devlet güçleri ile FARC arasındaki düşmanlık ilişkilerini ortadan kaldırmak için çaba içinde bulunma kararı aldılar.

Bu ateşkesin sonucu, sivil politikaya geçme umuduyla Union Patriotique yani Yurtsever Cephe, FARC tarafından1985 yılında kurulmuştu. FARC-EP, Union Patriotica (UP), yani Yurtsever Cephe'nin kuruluşunu ilan ederek tüm sivil örgütlenmeleri bu cephe etrafında birleşmeye çağırdı. Sözde yürürlükte olan ateşkese rağmen kurulan Yurtsever Cephe'nin sivil önderleri ve üyeleri teker teker katledildiler. Kuruluşundan sonra, yani 1985 ile 1994 arasında 5 bine yakın Yurtsever Cephe üyesi paramiliter güçler tarafından katledildi.

Katledilenlerin içinde UP'nin devlet başkanı adaylarından Jaime Pardo Leal (1987), Bernardo Jaramillo Oşa (1990) ve aynı cephenin üyeleri 9 milletvekili de yer alıyordu. Yani ateşkes süreci, hükümet tarafından, illegal çalışmalarda bulunan yeraltı-illegal Komünist Partisi üyelerinin ve/veya barış ve demokrasi mücadelesinde yer almak isteyen militanların legaliteye çekilerek ve tesbit edilerek katledilmeleri veya tutuklanmaları için bir tuzak süreci gibi değerlendirilmişti.

Savunmasız sivil, legal alandaki militanların yoğun katliamları (3 binin üzerinde sivil militan, doğal önder veya sempatizan katledildi) ve tutuklanmaları gerillaya katılımı aynı oranda arttırıyordu. 2 yıldan fazla süren sözde ateşkes ortamını FARC önderleri gerilla eğitiminin daha da güçlendirilmesi ve lojistiklerini geliştirmek için bir fırsat olarak değerlendirdi. Çünkü bu dönemde sivil kesimlere yönelik saldırıları hükümet resmen üstlenmiyor, hatta tam tersine kınıyor ve FARC gerillalarına karşı operasyonlar yapmamaya özen gösteriyordu.

Aslında, tüm bu sözde diyalog dönemini hükümet güçlerini daha iyi toparlamak, daha detaylı ve geniş saldırılar hazırlamak ve "Devletin üstünlüğünü meşrulaştırmak" için kullandı. 1982 yılında Betancourt hükümeti döneminde "Gerilla hareketlerinin güçlenmesinden" dolayı başlatılan barış görüşmeleri, 1986 yılında Virgilio Barco'nun devlet başkanlığına gelişinden sonra, sivil kesimlere karşı geliştirilen cinayetlerle gerçerliliğini yitirmeye başlamıştı. Bu dönem, hükümet eliyle geliştirilen bu cinayetlerde polis, asker ve paramiliter güçlerin yanısıra uyuşturucu kaçakçıları da kullanılıyordu.

Aynı dönem FARC'ın dışında, M 19 hareketi hükümetle önce gizli ve kısa süre sonra Meksika ve Panama'da -ayrı olarak- açık görüşmelere başladı. Meksika'da Usaquén zirvesi resmen M-19 hareketi ile hükümet arasında başladı.

1987 başından itibaren ateşkes fiilen ortadan kalktı. 1987'de gelişen FARC örgütlenmesi ve eylemlilikleri 27 ayrı cephenin (bölge yönetiminin) kurulması yani gerilla savaşının tüm Kolombiya'ya yaygınlaştılması anlamına geliyordu. Genel Kuvvetler Komutanlığı Merkezi'ne her cephe komutanının ve her cepheden seçilen bir heyetin katıldığı bir sistem geliştirildi. Bu merkezi oluşturan 27 cephenin komutanları ve delegeleri arasından seçilen sekreterlik kurumu geliştirildi.

Yani, ateşkes süreçlerini hükümet daha fazla baskı aracı yaratabilmek ve öldürücü darbelere hazırlık aşaması olarak değerlendirirken, FARC da aynı şekilde bu diyalog aşamalarına hiç güvenmediği için gerilla güçlerini artırma, askeri ve siyasi eğitimi yoğunlaştırma ve lojistiklerini geliştirme süreci olarak değerlendirdi.

FARC'ın örgütlenme biçimi (şimdi olduğu gibi) en küçük birimlerden en büyüğüne, peloton (manga 12 kişiden oluşuyor) gerilla (2 pelotondan oluşuyor), kampanya (2 veya 3 gerilla'dan oluşuyor), kolumnas (ortalama 100 kişiden oluşan ve alt birimlerin en hızlı bir tarzda toplanması ve dağılmasından sorumlu olan birlikler), frentes, (cephe, yaklaşık 200 kişilik guruplar yani 2 kolmna'dan oluşuyor) ve bloklar (en az 5 front (cephe) dan oluşuyor) biçiminde düzenlerek, en küçük birimlerin üst birimlerin genel inisiyatifinde ancak hareketli yerel inisiyatiflerle yetkilendirilmiş biçimi temel alındı. Bu tarzda örgütlenmenin en hızlı bir tarzda toparlanıp yine hızlı dağılabilme ihtiyacını en iyi karşıladığı için gerekli görüldüğü söyleniyor.

1987 eylül ayında, Devrimci gerilla hareketi tüm alanların üyesi olduğu "Cördinadora Guerrillera Simón Bolívar" (CGSB), yani Simon Bolivar Gerilla Koordinasyonunun kuruluşunu ilan etti.

1990 yılında şehir gerillası yöntemlerini temel alan M-19 hareketi ve EPL (Halk Kurtuluş Ordusu) kendileriyle hükümet arasında (FARC'ın katılmadığı) silahlarını teslim ederek başkanlık seçimlerine katılmayı kabul ettiler. Seçimlerden hemen önce M-19 hareketi önderi ve devlet başkanı adayı Carlos Pizarro Leongómez, 26 Nisan 1990 yılında katledildi.

9 Aralık 1990 tarihinde, sözde yeni demokratikleşme paketini içeren Anayasa Komisyonu seçim günü, yani aynı gün, FARC' a karşı "Büyük Kolombiya Operasyonu" çok büyük askeri olanakların seferber edilmesiyle başlatıldı. Bu saldırı Kolombiya hükümeti tarafından "FARC'ın barış sürecini sabote etmeye niyetli olduğu" gerekçesiyle yapıldı.

Sözde ateşkes sürecinin işlediği bir anda hükümet ve ordu "FARC ateşkesi bozmaya hazırlanıyor iddiasıyla, aynı dönem, FARC yönetimine (Ulusal sekreterliğine, yani merkezi yönetim karargahına, "Casa Verde operasyonu olarak adlandırılan) karşı (9 aralık 1990) Kolombiya ordusunun ağır imha operasyonları (karadan ve havadan) fiyaskoyla sonuçlandı, operasyonlarda çok az kayıp vererek orduyu püskürten FARC gerillaları 120 asker ve subayı öldürdüler ve 9 helikopter düşürdüler. Bu direniş Kolombiya gerilla tarihinde önemli bir yer aldı ve FARC gerillalarının bulundukları alanları savunabilecekleri ve bazı bölgelerde kalıcı kontrol sağlayabileceklerini gösterdi.

Şubat-Nisan 1991 arası Kolombiya'daki önemli sivil toplum örgütlerinin de katıldığı "Casa Verde saldırısına karşı barış kampanyası" büyük ilgi gördü. Kampanyanın son bulduğu 30 Nisan 1991 tarihinde bir gurup CGSB (Simon Bolivar Gerilla Koordinasyonu) heyeti, bir süre Venezuela'nın Bogota Büyükelçiliğini pasif yöntemlerle işgal ederek ve Venezuelalı elçilik görevlileriyle toplanarak, Kolombiya hükümetinin barış çağrılarına ilgisiz kalmalarını protesto ederek, elçilikten çatışma veya sorun çıkarmadan ayrıldılar. Bu eylem, Kolombiya'daki

sivil ilerici güçlerin barış için ısrarları noktasında sempati toplamalarında ve hükümetin inkarcı yaklaşımlarını tecrit etmede büyük rol oynadı.

3 Ocak 1991 tarihinde Venezuela'nın başşehri Karakas'ta Kolombiya hükümeti ile CGSB arasında diyalog başladı. Bu diyalog dönemini Kolombiya Ordusu yine bir saldırı hazırlığı olarak değerlendirip ("yumuşatılan" ortamdan yararlanarak), 5 ay sonra FARC karargahının bulunduğu La Uribe bölgesini kontrolü altına aldı ve FARC gerillaları karargahlarını terketmek zorunda kaldılar. FARC geniş bir karşı saldırı kampanyası geliştirerek tüm ülkede saldırı eylemlerini arttırdı.

1993 yılında yapılan 9.Kongresi'nde FARC strateji değişikliğine gitti. Bu yeni stratejiye göre, yerel alanlarda gerilla üstünlüğünün sağlanması (gerilla üstünlüğünden anlaşılan şehirlerin kontrol edilmesi anlamına gelmiyor), şehirlerde gelişen demokratik örgütlenmelerin paralel olarak güçlendirilmesi ve halk desteğinin en üst düzeye çıkartılması ve her iki mücadelenin olgunlaştığı son aşamada gerilla güçlerinin başkenti ve kentleri ele geçirerek devrim sürecinin işletilmesi aşamalarını içeren bir yöntem benimsendi. Sonuç, yani nihai zafer saldırılarının yapılacağı son aşamadan önce, sivil halkın korunması ve savaştan en az zarar görmesinin sağlanması gerekçeleriyle şehir ve kasabaların kontrol altına alınması prensibi uygulanmamasına rağmen, birçok kasaba ve şehirde, Kolombiya devlet güçlerinin varlığının en aza indirgenmesi söz konusudur.

Kolombiya'da daha önceden beri yürütülen ve Samper hükümeti döneminde arttırılan karalama kampanyaları ile TC'nin PKK hareketine karşı yürüttüğü kampanyalar ve bu kampanyalara ortak olan "sözde aydınlar" arasındaki benzerlik çok şaşırtıcı

1994 yılında iktidara gelen Ernesto Samper, bir siyasi viraj yaparak, gerillaları "bir gurup çete" ve "insan kaçıran örgütler", olarak tanımladı ve kesinlikle gerilla hareketinin politik karakterinin tanınmasının ülkeye ihanet olacağını belirtti. Bu anlamda bütün sözde aydınlar (hükümete ve resmi ideolojiye yakın), basın-yayın Samper'in emrini uygularcasına FARC ve diğer gerilla hareketlerine karşı karalama kampanyaları geliştirdiler. Bu kampanyalara göre gerilla hareketleri "uyuşturucu tacirleri ve üreticileri, insan kaçakçıları ve çetelerdi", yani "siyasi hiçbir karakteri yoktu". Bu anlamda, Kolombiya'da daha önceden beri yürütülen ve Samper hükümeti döneminde arttırılan karalama kampanyaları ile TC'nin PKK hareketine karşı yürüttüğü kampanyalar ve bu kampanyalara ortak olan "sözde aydınlar" arasındaki benzerlik çok şaşırtıcı. Eski solcular, sözde sosyal demokratlar, ABD ve Avrupa hakim basını (ABD ve AB'de FARC, ELN ve EPL terörist örgütler listesi içinde yer almaktadırlar), tıpkı PKK'ye karşı olduğu gibi, Kolombiya gerilla hareketlerine ve özellikle de en geniş desteğe sahip FARC 'a karşı karalama kampanyalarına önemli ölçüde katıldılar.

Özellikle 1995 ile 1998 yılları arasında yaptıkları büyük kuşatma, cezalandırma, esir alma ve geri çekilme gibi eylemleri aynı anda küçük gerilla guruplarının çok hızlı bir zamanda bir araya gelerek oluşturdukları yüzlerce gerilla gücünün geliştirdikleri saldırılarla büyük avantajlar elde ettiler. Örneğin, 30 Ağustos 1996 tarihinde FARC yeni bir askeri kampanya başlatarak Kolombiya devlet güçlerine karşı topyekün savaş ilan etti (30 Ağustos 1996 günü, Caqueta bölgesindeki bir Kolombiya ordusu tümenine saldırarak 60 asker ve subayı esir aldı). Yani küçük gurupların aynı anda büyük saldırı birimlerine dönüşme kapasiteleri, Kolombiya gerilla hareketi tarihinde bir devrim olarak nitelendiriliyor ve Kolombiya ordusu ve devlet güçlerinin bu hareketli, çabuk toplanan ve eylemden hemen sonra kendi alanlarına dağılabilen küçük hareketli guruplar karşısındaki çaresizliğini herkes kabul ediyordu. Bu süreçteki benzeri eylemlerde FARC gerillaları kasaba veya küçük şehirleri 24 saat gibi bir süre boyunca tamamen kontrol edip, bu süre boyunca devletin temsilcilerini esir alma, halka yönelik propaganda faaliyetleri, önemli stratejik ve ekonomik hedefleri imha etme, asker, polis ve hükümet binalarını imha etme gibi eylemlerini gerçekleştirerek üç yıl içinde 500'ün üzerinde esir aldılar.

Bu gerilla üstünlüğü karşısında çaresiz kalan ordu, FARC ile çatışma ortamından kaçınarak, daha fazla korunmasız sivil güçleri hedef alıp halkın daha fazla tepkisini almaya yol açtı. Bu anlamda özellikle aşırı sağcı bazı gurupları oluşturarak (1994'de kurulan paramiliter örgütlenmelerden ACCU, Cordoba ve Uraba özsavunma güçleri) halka karşı kullanmayı arttırdılar. Bu paramiliter örgütler Kolombiya'daki binlerce faili meçhul cinayetlerin direk uygulayıcılarıdır. ACCU'nun kuruluş amacı, büyük toprak sahiplerini ve uyuşturucu üretici ve kaçakçılarını korumaktı.

1998 yılında, iktidara gelen devlet başkanı Andrés Pastarana çok sürpriz bir şekilde FARC'ın kurucu önderi Marulanda ile toplandı ve yeniden barış görüşmeleri başlattı.

16 Temmuz 1998 ELN'nin de katıldığı Puerta de Cileo antlaşmasıyla yeni diyalog süreci başlatıldı. Ancak hükümet, görüşmeleri FARC ile Kolombiya'da ayrı, ELN ve EPL ile Almanya'da ayrı yürütüyordu.

FARC ile 2012 yılından önce yapılan ve halen devam eden barış görüşmelerinden önceki en son barış görüşmeleri 7 Ocak 1999 tarihinde Caqueta bölgesinde, San

Vicente del Caguan Belediyesi'nde başladı. Bu görüşmeler sonucu 1998 ile 2002 yılları arasında dönemin devlet başkanı sağcı, konservatör, Andres Pastrana ile yapılan pazarlıklar sonucu taraflar Caguan bolgesinde 42.000km^2'lik bir alanı "tarafsız, silahsızladırılmış, eylemsiz bölge" olarak ilan etmeyi kabul ettiler. Bu antlaşmaya göre devlet ve FARC gerilla güçleri bu alanda silahlı etkinliklerine son vermeyi kabul ettiler. Bu pazarlık dönemi tıpkı öncekilerde olduğu gibi seçim kampanyaları dönemini teşkil ediyordu.

Sonuçta varılan antlaşmaya göre:

- Yukarıda adı geçen bölgelerde "demilitarize edilmiş, yani silahsızlandırılmış" beş belediye alanını içeren bir alan belirlendi.
- Bu silahsızlandırılmış alanlarda FARC ile devlet arasındaki görüşmelerin sürdürülmesi kararlaştırıldı.
- Silahsızladırılmış alanların dışında kalan bölgelerde aynı silahsız ortamın ve diyalogun geliştirilmesi için tarafların çaba harcaması kabul edildi.
- Tarafların ortak çalışma guruplarının aracılığıyla en asgari düzeyde ortak olarak kabul edeceği, mutabakat sağlayacağı yapısal değişim ve yeni bir devlet yaklaşımının ortaya çıkarılması.
- Kanada, Küba, İspanya, Fransa, İtalya, Meksika, Norveç, İsviçre ve Venezuela'lı delegelerden oluşan uluslararası bir garantörler komisyonun oluşturulması kararları alındı.

Ancak bu diyalog fazla sürmedi. Barışa en çok yaklaşılan bu diyalog sürecinin neden başarıya ulaşmadığını anlamak için kronolojisine kısaca gözatmakta yarar var.

7 Kasım 1998 yılında FARC, görüşmelerin -antlaşmalara göre- sağlıklı yürütülmesi için, silahsızlandırılacak olan San Vicente del Caguan bölgesindeki 130 askerden oluşan devletin ordu birliğinin çekilmesini talep etti.

13 Kasım günü sağ kesimin ve devlet yanlılarının protesto gösterileri altında sözkonusu askerler geri çekildiler. Aynı gün, Görüşmelerdeki hükümet sözcüsü Gumersindo Ricardo "Ne olursa olsun FARC'ın bir terör örgütü olarak tanımlanacağını ve "Savaşçı" statüsünün tanınmayacağını ilan etti.

25 Kasım günü devlet başkanı Pastrana, FARC'tan noel bayramları yaklaşırken, ateşkes ilan etmesi talebinde bulundu. Bu çağrıdan iki gün sonra FARC esir askerlerle FARC'lı tutsakların değiş tokuş edilmesi önerisinde bulundu.

6 Aralık günü paramiliter güçlerin lideri Carlos Castano bir sonraki seçimde devlet başkanlığına aday olacağını ve seçilmesi durumunda, o ana kadar "teröristlerle" yapılan tüm antlaşmaları iptal edeceğini ve tanımayacağını açıkladı.

14 Aralık günü devlet görüşmeler komisyonu sözcüsü Paz Ricardo ve FARC lider Manuel Marulanda ortak bir açıklamayla 7 Ocak 1999 tarihinde müzakerelerin resmen başlayacağını açıkladılar. 26 Aralık 1998 tarihinde FARC sözkonusu silahsızlandırılmış bölgede kontrol hakkını uygulamaya başladı.

7 Ocak 1999 tarihinde devlet başkanı Pastrana hakim basın tarafından "Savaşın tam orta yerinde kurulan görüşme masası" diye adlandırdığı müzakereleri söz verdiği gibi başlattı. Ancak "Güvenlik ortamının tamamen sağlanmadığı" gerekçesiyle bu ilk görüşmeye FARC önderi Marulanda katılmadı ve FARC'ı Joaquin Gomez başkanlığında bir heyet temsil etti. Bu anlamda yine hakim medya bu görüşmeyi "Görüşme masasında boş sandalye" olarak adlandırdı. Görüşmelerden hemen sonra (11 gün sonra) paramiliter güçler seri cinayetler işleyince, FARC müzakerelerin dondurulduğunu ilan ederek, işlenen cinayetler üzerine ve paramiliter güçlere karşı nasıl mücadele edeceği konularında devletten resmi açıklama talebinde bulundu.

25 Ocak günü, hükümet sözcüsü Raul Reyes hükümet yetkilileriyle yaptığı bir toplantıdan sonra, görüşmeleri herşeye rağmen sürdürme kararını açıkladı.

6 Mayıs günü FARC sözcüleri ile BM (Birleşmiş Milletler) temsilcileri arasında uyuşturucu üreticilerine karşı tavır alma konularında görüşmeler gerçekleştirildi . Bu görüşmeler sonucu, 3 Nisan günü ortak bir izleme komisyonunun kurulmasına karar verilince, paramiliter güçler, FARC'ı silahsız alanlarda devlet içinde devlet olmakla suçlayarak herkesi FARC'a karşı her yöntemle savaşmaya çağırdı.

BM heyetinin çabaları sonucu, 29 ve 30 Haziran günleri yukarıda adı geçen ülkelerden ve Latin Amerikalı değişik ülkelerden 27 ülkenin temsilcisi toplanarak, Kolombiya'da uyuşturucu temel maddesi bitkilerin üretiminin tamamen durdurulması, uyuşturucu kaçakçılarının varlığına son verilmesi ve barış girişimlerinin ekonomik ve siyasi olarak desteklenmesine karar verdiler. Ancak hükümet daha sonra bu kararların uygulanması noktasında hiçbir pratik adım atmadı, çatışmalı ortam tekrar gündeme geldi.

29 Nisan 2000 tarihinde (Kürt hareketinde kurulan KCK ile aynı mantık ve amaçlarla) FARC yönetimi, "Bolivarcı Hareket"in kuruluşunu ilan etti. Her FARC üyesi Bolivarcı Hareket'in doğal üyesi olmakla birlikte, sivil alanlarda mücadele eden militanlar da bu harekete üye olarak, gerilla hareketi, gizli komünist partisi ve sivil alanlarda (legal) mücadele edenlerin ortak örgütlenmesi yaratılmış oldu.

20 Haziran 2000 tarihinde dönemin Kolombiya hükümet temsilcileri Luis Guillermo Giraldo ve Raul Reyes, Venezuela Dışişleri Bakanı José Vicente Rangel ve FARC temsilcileri ile Caracas'ta toplanarak esir ve tu-

tuklu değiş tokuşunu "nefret duygularının zayıflatılması" için kabul etti.

7 Kasım'a kadar süren görüşmelerden sonra, 14 Kasım 2000 tarihinde yaptığı bir açıklamayla FARC, Pastrana hükümetinin paramiliter güçlere ve cinayetlerine karşı samimi olduğunu kanıtlayana kadar ateşkesin mümkün olamayacağını açıkladı ve görüşmeler boyunca geçerli olan tek taraflı ateşkesin geçersiz olduğunu belirtti.

8 ve 9 Şubat 2001 tarihinde Pozos belediyesi sınırları içinde, devlet başkanı Pastrana ve FARC lideri Marulanda bir görüşme ve toplantı gerçekleştirdiler. Toplatıda ele alınan konular şunlardı :

- Tutuklu ve esirlerin değiş tokuşu
- Paramiliter güçlere karşı mücadele
- Ekonomik, sosyal talepleri içeren ve silahsızlandırılmış bölgelerin arttırılmasını öngören "Kolombiya Planı" nın hayata geçirilmesi
- Komşu ülkeler başta olmak üzere, birçok yabancı ülkenin diyalog sürecine dahil edilmesi ve bu ülkelerin temsilcilerine sürekli olarak iki tarafın barış diyaloğu çerçevesindeki çabalarını gözlemleme olanaklarının sağlanması.

Şu an devlet başkanı olan Juan Manuel Santos 8 Nisan 2010'da iktidara geldikten hemen sonra FARC ile çözümden yana olduğunu ilan etmesine rağmen, birkaç ay sonra, Eylül 2010'da, İsrail ve ABD yapımı heronların yardımıyla yeri tesbit edilen FARC komutanlarından Mono Jojoy bir hava saldırısı sonucu oldürüldü

Bu amaçlarla, 5 Nisan 2000 tarihinde aralarında BM genel sekreteri Kofi Annan'ın da bulunduğu 26 ülkenin temsilcileri ve Katolik kilise temsilcilerinin ve Avrupa Birliği temsilcilerinin de katıldığı bir komisyon kuruldu.

2 Haziran 2001 tarihinde, uluslararası temsilcilerin de bulunduğu toplantıda taraflar arasında "insani - hümaniter antlaşma" imzalandı. Bu antlaşmaya göre hükümet FARC'lı tutuklu gerillaları, FARC ise elindeki esirleri serbest bırakacaktı.

16 Haziran 2001 tarihinde, FARC'ın kontrol ettiği alanlarda, gerillaların resmi törenleri eşliğinde, FARC 55 esir asker ve polisi ve hükümet de 11 FARC gerillasını serbest bıraktı ve değiş tokuş işlemi uluslararası gözlemciler eşliğinde gerçekleşti. 27 Haziran günü, diyalogun ikinci aşamasına geçebilmek için iyi niyet gösterisi olarak, FARC karşılıksız olarak 242 esir askeri serbest bıraktı.

17 Kasım 2001 tarihinde antlaşmalara ters olarak, silahsızlandırılmış alanlarda Kolombiya ordusunun gerçekleştirdiği kontrolleri FARC bir deklarasyonla protesto ederek uyarı çağrısında bulundu ve görüşme masasından çekileceğini açıkladı.

Buna karşılık olarak Avrupa Birliği, FARC'ı "Görüşme masasından çekilmesi halinde AB sınırları içinde bulunan temsilcilerini sınır dışı etmekle" tehdit etti.

Görüşmelerin 3 ay askıda kalmasından sonra, 3 Ocak 2002 tarihinde taraflar tekrar biraraya gelerek yeni uzlaşma alanları arayışına başladılar. İki gün süren toplantılardan bir sonuç çıkmayınca, devlet başkanı Pastrana "Bölgeyi terk etmeniz için size sadece 48 saat veriyorum ve size karşı askeri operasyonları başlatacağım" dedi. 5 gün sonra uluslararası temsilcilerin ısrarı üzerine tekrar toplanan taraflar anlaşamayınca diyalog süreci son bulmuş oldu.

7 Ağustos 2002 tarihinde Kolombiya tarihinin en gerici devlet başkankarından Alvaro Uribe devlet başkanlığına seçildi. Alvaro Uribe geçmişte FARC ile yapılan tüm antlaşmaları iptal ettiğini ilan ederek FARC'a karşı topyekün savaş ilan etti.

2003 yılında Alvaro Uribe, Kolombiya'da 30 bin kişinin katledilmesinden sorumlu paramiliter ACCU ile resmi bir antlaşma imzalayarak, ilk defa paramiliter güçlerin "ülkenin korunması için resmen görevlendirilmesini" kabul etti.

1 Mart 2008 tarihinde Kolombiya, Ekvator topraklarına hava ve kara saldırısı gerçekleştirerek FARC liderlerinden Raul Reyes'i bir suikast sonucu öldürdü. Aynı yıl FARC'ın kurucu önderi Manuel Marulanda bir hastalık sonucu vefat etti.

Şu an devlet başkanı olan Juan Manuel Santos 8 Nisan 2010'da iktidara geldikten hemen sonra FARC ile çözümden yana olduğunu ilan etmesine rağmen, birkaç ay sonra, Eylül 2010'da, İsrail ve ABD yapımı heronların yardımıyla yeri tesbit edilen FARC komutanlarından Mono Jojoy bir hava saldırısı sonucu oldürüldü. Hava saldırının gerçekleştiği aynı günlerde FARC ile hükümet arasında barış görüşmeleri koşulları üzerine görüşmeler başlamıştı.

4 Ekim 2011 tarihinde, FARC'ın tarihsel önderlerinden olan ve Manuel Marulanda'nın yerine genel sekreter olarak seçilen Alfonso Cano, Kolombiya ordusunun geliştirdiği bir operasyonda çatışma sonucu öldürüldü.

Venezuela'da yürütülen gizli görüşmelerin sonucunu devlet başkanı Santos 4 Eylül 2012'de açıklayarak, Venezuela, Küba ve Şili'nin garantör olarak katılacakları barış görüşmelerinin resmen başlayacağını ilan etti.

Görüşmeler, FARC genel sekreteri Ivan Marquez ve sekreterlik kurumu üyelerinin de katılımıyla Havana'da devam etmekte. Oslo'da başlatılan barış görüşmelerine rağmen, "terörist" tanımlamalarından vazgeçmeyen ve askeri operasyonlarına devam eden Kolombiya hükümetinin tutumuna cevap olarak Ivan Marquez, 20 Ocak 2013 tarihinde karşıksız ve süresiz olarak ilan ettikleri ateşkes sürecine son verdiklerini ilan etti.

Eylül 2012 den beri süren pazarlık, diyalog sürecinde, FARC'ın daha çok ön plana sürdüğü şartlar şunlardı:

- Sayıları 9 bini bulan tüm siyasi tutukluların serbest bırakılması ve bunun karşılığında FARC gerilla güçleri saflarındaki esirlerin serbest bırakılması.

- Toprakların %85 inin nüfusun %2 sinden az büyük toprak sahiplerina ait olduğu Kolombiya'da toprak reformunun gerçekleştirilmesi.

- Her vatandaşın sağlık ve eğitim sisteminden devlet tarafından garanti altına alınarak bedava olarak yararlanmasının sağlanması.

- Gerçekleri araştırma komisyonu kurularak, tarihte karşılıklı işlenen suç ve hataların ortaya çıkarılması.

- FARC ve Kolombiya'daki diger gerilla güçlerinin silahsızlandırılması yerine bu gerilla güçlerinin asayiş, halkı savunma güçleri gibi kurumlara dönüşümünün sağlanması, Kolombiya halkına hizmetlerinin sağlanması.

- Tüm sivil toplum örgütlerinin katılımıyla yeni bir geniş anayasa kurucu meclisi oluşturularak temel hak ve özgürlükleri garanti altına alan yeni bir anayasanın oluşturulması.

Tüm bu barış ve müzakere süreçleri boyunca başta ABD olmak üzere uluslararası güçlerin yaklaşımı ise ağırlıkta tasfiyeye dönük gelişmiştir. Özellikle Kolombiya planı diye adlandırılan ABD-Kolombiya karşılıklı ortak savunma antlaşmasına göre her iki devlet terör ve uyuşturucu trafiğine karşı ortak savaş yürütme temelinde her türlü müdaheleyi meşru hale getirmiştir. ABD'nin müttefiki tüm ülkeler direkt veya dolaylı olarak "terör" tehlikesine karşı Kolombiya'ya destek sunmaktadırlar. Kolombiya'da "savaş" ya da egemen güçlere göre "terör" durumunun devamı, aynı zamanda ülkedeki ABD işbirlikçileri, büyük toprak sahipleri ve büyük uyuşturucu üretici ve kaçakçılarının lehine olan istikrarsızlık, ABD egemenliğini ve müdahelesini meşrulaştırmak içindir. Bu anlamda ülkenin yönetimine hakim olan bu çevrelerin her diyalog sürecini provoke ederek boşa çıkartmış olmaları tesadüf değildir.

Kolombiya ordusunun silahlarının tamamına yakın bölümü ABD veya İsrail'den alınmaktadır. Örneğin Kürt gerillalarına karşı kullanılan İsrail veya ABD yapımı HERON veya DRON'lar aynı tarzda Kolombiyalı gerilla güçlerine karşı kullanılmaktadır. Kolombiyalı barış yanlısı tüm sivil toplum örgütlenmeleri, FARC ve ELN'ye göre "ABD her ne kadar resmi açıklamarında barış sürecini desteklediğini ilan etmiş olsa bile, gizli olarak her türlü olanaklarını (askeri, istihbarat, hakim olduğu medya kurumları) barış çabalarını boşa çıkarmak için kullanmaktadır. ABD için, FARC, ELN veya EPL' nin terörist statüsünden çıkarılması pazarlık konusu dahi edilemez, ama aynı zamanda bu çevrelerle barış görüşmelerini resmen desteklediğini açıklama sahtekarlığında bulunuyorlar"

Örneğin, ABD'nin Kolombiya'dan kaçırarak ABD cezaevlerinde ömür boyu hapse mahkum ettiği FARC önderlerinden Trinidad'ın resmi her diyalog görüşmesinde FARC heyeti tarafından masaya konularak, Trinidad'ın derhal serbest bırakılarak barış görüşmelerine bir heyet üyesi olarak katılması önerisini ABD red etmiştir. Barack Obama hükümetinin bu konudaki açıklaması aynen şöyledir : Simon Trinidad suç işlemiştir ve bu yüzden cezaevinden diyalog sürecine katılmak üzere geçici de olsa serbest bırakılması sözkonusu olamaz. Kolombiya Devleti İnterpol listesine dahil ettirdiği FARC Genel Sekreterliği Üyeleri ile Norveç'de görüşüyor, ama ABD Kolombiya'nın barış sürecinin temel aktörlerinden Trinidad'ın bu görüşmelere katılmasını engelliyor. Trinidad, bundan önce gerçekleştirilen tüm barış görüşmelerine FARC'ı temsilen katılmıştı.

Demokratik Ulus Çözümünde Barış Politikası Ve Yeni Süreç

Osman Kılavuz

Newroz deklarasyonuyla müjdelenen yeni barış sürecinin tarihi önemi ve etkisi sadece Kütler ve Türkiye'yle sınırlı kalmayıp tüm bölgeye yansıyacağı hemen her bakıştan kesimin kabul ettiği ortak bir kanıdır. Şimdi ise herkes bu sürecin ortaya çıkmasını bir ihtiyaç haline getiren nedenlerin neler olduğunu ve bundan sonrasında nelerin olabileceğine yönelik sorularla birlikte yanıtlar aramaya çalışıyor. İşleyen süreçte çoğu şey gözler önünde cereyan etse de müzakere edilen konuların sınırları hakkında yeterli bir bilgi ve veriye sahip olunmaması nedeniyle algılayışlarda daha çok aşırı şüphecilik, ihtiyatlılık, güvensizlik, belirsizlik, günübirlik bilgilerle aceleyle yapılan yorumlar üzerinden ' stratejik ' sonuçlara varma durumları ortaya çıkabilir.

Örneğin; ABD dâhil birçok batı demokrasisinde toplumun direnme hakkı diye bir yasa vardır. Bu yasanın ilk algılayışta ilgi çekici bir yönü olsa da aslında liberalizmin bir çarpıtmasıdır. Toplumun gerçek anlamda direnmeye ihtiyaç duyduğu bir dönemde buna karşılık iktidar ve devletten aldıkları cevap katliamdan başka bir şey olmamıştır

Sorunun karmaşık ve çok yönlü boyutlarının olması çözümünü de karmaşık kılıyor. Ortadoğu tarihi ve güncelliğinde bakıldığında aslında bu durum sadece Kürt sorununa münhasır bir durum değildir. Ortadoğu'da hangi sorun ele alınırsa alınsın çözümü de çıkış sebeplerindeki gibi karmaşık bir yapıya dayanır. Dolayısıyla, normal bir ak-kara algılayışıyla anlamanın zor olduğu böylesi (hele de Kürt sorunu gibi) karmaşık-çatışmalı toplumsal sorunların çözümlerinin belli öngörülmezsizlikler, belirsizlikler veya karmaşıklar taşıması gayet doğaldır.

Kürt sorunu diye ifade edilen sorun aslında tek başına Kürtlerin (kimlik) sorununu kapsamıyor. Aynı zamanda bölgede diğer halkların özgürlük, eşitlik, kadının kurtuluşu gibi sorunlarıyla iç içe geçmiş bölgesel bir karakteri de var. Sorunun çözüm denklemi bölgede bir çarpan etkisi yaratma ve mevcut dengeleri halkların lehine bozma, değiştirme, potansiyeline sahiptir. Kürdistan'ın dört parçaya bölünmüş olmasının ortaya çıkardığı tarihsel dezavantaj, bugün açısından bölgenin en temel sorunlarının çözüme bağlanmasında Kürtlere doğallığında bir öncülük yapma misyonunu da yüklemiştir.

Bu süreçte her dört parçada sorunsallaştırılmış Kürtlerin özgürlük ve eşitlik, kurtuluş sorunlarının çözüme kavuşturulması imkânlarına belki de tarihin hiçbir döneminde, olmadığı kadar yakınlaşmıştır. Dört parça içerisinde en büyük parçayı temsil eden Kuzey Kürdistan 'da şu an için gündemde olan barış sürecini anlamaya çalışmadan önce, otuz yıllık silahlı mücadeleyle de restleşme düzeyine daha yakından bakmak gerekiyor.

Türkiye' de Kürt Sorunu ve Politikleşmiş Toplum; KÜRTLER

Kürtler, PKK mücadelesi öncesinde sadece inkâr edilen değil, aynı zamanda kendini de inkâr eden bir toplumdu. Elbette bunun böyle olması, yine devletin inkâr ve yok etme politikalarına dayanıyordu. Örneğin Cezayir'de Cezayirlilere siz Fransızsınız diye dayatıldığında buna karşı Cezayirlilerde gelişmesi gereken doğal refleksi açığa çıkartmak için farklı bir çabaya gerek yoktu. Cezayirliler, inkâr dayatmasına refleks gösterebilecek bir doğallığa zaten sahipti. Geriye sadece bunu örgütleyip isyana dönüştürmenin doğru yol ve yöntemini bulmak kalıyordu. Vietnamlılar için de yine böylesi bir doğallıktan bahsedilebilir. Bir de bazı toplumlar vardır ki, tam asimile edilmiş oldukları veya geçmişleri

onlara unutturulduğu için kendileriyle ilgili farkındalık algısını kaybederler. Bu yüzden ciddi bir kişilik ve kimlik bunalımı da yaşamazlar. Fakat Kürt toplumu gerçekliği bu verilen örneklerin belki bir kısmıyla kimi benzerlikler taşısa da büyük çoğunluğu açısından düşünüldüğünde yaşanmış olan örnekler arasında istisnai bir durumu ifade ediyor. Kürt toplumu üzerinde yaşanan asimilasyon sadece ona Kürtlüğünü unutturmayla sınırlı değildir. Bu asimilasyonda Kürtlüğün hem farkındasın hem de utanan, kaçan durumundasın. Bu şekilde yaşanan ve yaşatılan vücutta açılan ve hiç kapanmayacak olan üstelik hep saklanılması gereken ölümcül yaralarla yaşamaya mahkûm edilen türden bir kimlik bunalımıdır. Ortaya çıkan kimlik sorunu, ciddi bir kişilik sorununa da yol açmıştır. Örneğin; Türkiye'de bir Çerkez'in asimile olma süreci böyle gelişmedi. Kişi Çerkez olduğunun farkında olsa bile kendisinden özellikle kaçma gibi bir durumu yaşamamıştır.

Bu ağır gerçeklik nedeniyle Kürtler için mücadele edecek, isyanı örgütleyecek öncü gücün Kürt bireyinin, ilkin kendi kendisiyle barışık olması, kendine olan yabancılığını kırması, kendine olan güvenini-milliyetçiliğe de kaymadan sağlaması gerekiyordu. PKK ve onun önderlik gerçeği, milliyetçi örneklerde yaşandığı üzere, bir örgütlenme tarzı olarak egemen ulus ve ulusları olumsuzlayıp kendi toplumunu olumlama anlayışını benimsemiş, kendisinden uzak tutmuştur. Daha çok, eski yaşamdan alınan sorunlu tarafları eleştiri-özeleştiriyle, kişilik çözümlemeleriyle çok yoğun bir sorgulamaya tabii tutma ve içsel mücadeleyi adeta bir ipotek gibi ele alma tarzıyla kişiliklerde yenilenme, güven ve irade kullanılmasını sağlama yoluna gitmiştir. Toplumun bilinçlenmesi ve politikleşmesi bu şekilde geliştirilmeye çalışılmıştır. Örneğin 1960'ların veya 70'lerin başında Kürtlükle ilgili olan kimi örgütler ve bilinçli bazı insanlar vardı ama bunlar azınlığı ifade eden bir grup insan düzeyinde insanlardı. Hak ve özgürlükler ancak onu sahiplenecek yeterli bilinç düzeyi oluştuğu zaman bir anlam ifade eder. Örneğin; ABD dâhil birçok batı demokrasisinde toplumun direnme hakkı diye bir yasa vardır. Bu yasanın ilk algılayışta ilgi çekici bir yönü olsa da aslında liberalizmin bir çarpıtmasıdır. Toplumun gerçek anlamda direnmeye ihtiyaç duyduğu bir dönemde buna karşılık iktidar ve devletten aldıkları cevap katliamdan başka bir şey olmamıştır. Daha sonradan anayasaya "direnme hakkı vardır" diye yazıldığında ise toplum ya direniş gücünden düşürülmüş ya da barışla uysallaştırılmış demektir. Kaldı ki direnmek için bir yerden icazet almaya ve yasaya ihtiyaç duymaz kimse. Direnme hakkı canlılık ve süreklilik arz eden bir olgudur. Yani toplumun her zaman ve her koşulda direnebilme, örgütlenebilme ve kendi kendini savunabilme hakkını elinde bulundurabilmesi ve bu hakkını herhangi bir iktidara devretmeden yaşayabilmesidir.

Kürtler, bugün ulaştıkları bilinç düzeyiyle önceden elinden alınmış olan direnme, örgütlenme, kendini yönetme hakkını egemen güçlerin elinden geri alma ve kendinde yaşatma düzeyini hızla yakalamaya çalıştığı bir süreci yaşıyor. Halen bir seçim barajı, anadilde eğitim ve yerel yönetimlere ilişkin pasif sayılabilecek ve normal koşullarda ortalama demokrasi ölçülerini taşıyan ve bir devletin rahatlıkla tanıyabileceği hakların, bugün Türkiye'de rejim değişikliği yaratacakmış gibi bir korku nedeni olması, bu uyanış ve bu politikleşme düzeyi nedeniyledir. Bazı çevreler bu düzeydeki taleplerin dile getirilisini, alt düzeylerde olduğu gerekçesiyle bir zayıflık belirtisi olarak değerlendirmiyorlar. Bu yaklaşımın altında yatan anlayış ise kendine ve topluma olan güvensizlik, iktidarın gücünü abartmak ve iktidar olmadan hiçbir şeyin olamayacağını düşünme yanılgısıdır. Bir bakıma devlet, politik toplumun gücünü bu bakıştan daha iyi anlamıştır da diyebiliriz…

Kürt toplumu ulaştığı politikleşme düzeyiyle bir devleti yıkıp yeni bir devlet kurma gibi güç bir külfete girmeden sadece bir anadil eğitimiyle yaşadığı coğrafyayı hızla-gerçek anlamda Kürdistanileştirebilecek bir güce ulaşmıştır. Şu koşullarda bile anti terör yasalarıyla sık, sık süslenen 12 Eylül faşist anayasası ile Kürdistan'da ikili paralel bir yönetimin " defakto " düzeyinde yaşandığı herkesin kabul ettiği bir gerçeklik. Politik toplum, kurum ve yasalara içerik ve işlerlik kazandırıyor. Dogmatik anlayışlar ise olayın bu boyutunu sürekli ihmal ediyorlar. Bir yandan devlet protokolü ve yetki derecesinde valilik daha üst bir konumdayken, politikleşen halk gerçekliğinde belediye yönetimlerinin itibarı toplum düzeyinde valiliğin önüne geçmiştir. Güçlü toplumsal dinamikler nedeniyle valiler yasaklayıcı, belediyeler özgünleştirici bir rol üstenmişlerdir. Egosu şişirilmiş, imtiyazlı elitler ve devletten icazetli siyasetçilerin yerine emek ve fedakârlığıyla toplumun saygınlığını elde etmiş halk önderlerinin değeri öne çıkmaya başlamıştır. Kavramlara, yeni kurumlara devrimci öz kazandırılmıştır. Devletten bir şey beklenmeden dipten gelen zorlamayla devlet dönüşmek durumunda bırakılmıştır. Devletin, toplumun kılcal damarlarına kadar sirayet etmiş olan gücü ve etkisi, toplumun politikleşme düzeyiyle savrularak devlet asıl yapması gereken kamu görev ve hizmetlerine doğru çekilmiştir.

Devlet, bu toplumsal dinamizme rağmen uzun süre yasaklayıcı/jandarma rolünde kalamaz. Ya küçülecek ya da kendini dönüştürecektir. Demokratik Özerklik çözümünde eğer devlet bildiğinde ısrar ederse, o zaman toplumsal güç tek taraflı özyönetim, ilanını gündeme getirecektir. Nitekim 2012 ilanında böyle bir ilan gerçekleşti. Buna karşılık devlet çatışmalı süreci tetikleyecek şekilde sayısı binlerle ifade edilen yoğun tutuklamaları

gündeme getirdi. Ancak kısa süre içerisinde görüldü ki yeni baskı ve tutuklamalar özyönetim sürecini pratikte zorlamış olsa da, devletin toplumla olan bağlarını koparacak noktaya gelmiştir. Başbakanın yardımcılarından M. Ali Şahin de Kürtlerin batı tarafıyla ve devletle ciddi bir kopuşu yasama noktasına geldiğine dair tehlikeli sinyaller aldıklarını söyleyerek bu durumu doğrulamış oluyordu. Yoğun baskı ve tutuklama örgütsüz bir toplumda belki devletin arzuladığı görüntüyü bir süreliğine verebilir, ama örgütlü ve politikleşmiş bir toplumda gücü ikiye katlar ve kopuşa kapıyı aralar.

Barış sürecinin gelişmesiyle oluşacak/ oluşturulacak uygun zemin ve koşullar kastedilmektedir. Bu zemin ve koşullar toplumu demokratik siyasette aktifleştirirken, devleti demokratik adımlar atmaya daha çok zorlayacaktır

Politik toplum, kapısına kilit vurularak, kaptırılarak, yasaklanarak varlığı sınırlandırılabilecek bir yapı değildir. Devlet sisteminde politik gücü tekelinde bulunduran hükümet devrildiğinde, yıkılmış ve ele geçirilmiş sayılır. Ama ahlaki politik toplumda politik güç toplumda içselleştiği için doğal olarak devletin ele geçirebileceği, yasaklayabileceği bir yapı ortada bulunmaz.

Devlet ve toplum arasındaki süre giden ilişkiler, yerini bozan ilkeli uzlaşmalara bırakır. Uzlaşma hangi zamanlarda devreye girer? Sayın Öcalan şöyle diyor; "İktidar, devlet ve demokratik özerklik ilişkilerinde çözülmesi gereken temel problem aralarındaki farklılıklar, nasıl düzenleyebilecekleri içinden geçtiğimiz barış süreci de böylesi bir uzlaşma aşamasını ifade ediyor. Zamanın ruhu ve bölgenin yeni bu uzlaşma sürecinin başlatılmasında hızlandırıcı bir rol oynadığı kesindir. Peki, sözü edilen zamanın ruhu genel olarak neyi ifade ediyor?

PKK'nin Doğuşu ve Şimdiki Zaman

PKK hareketi grup aşaması olarak ortaya çıktığı 1970'li yıllarda, sosyalizm ve devrim hareketleri yükseliş halindeydi. Fakat örgütün kitlelerle gerçek anlamda buluştuğu ve hareket olarak büyümeye başladığı 90'lı yıllarda dünya ve bölge genelinde devrimci durum açısından umut var edecek gelişmeler pek söz konusu değildi. Sosyalist blok yıkılmış, sol dünyanın genelinde etkisini kaybetmiş, halk hareketlerinin (bir iki istisna dışında) pek görünür bir etkisi olmamıştır. Açıkçası tarihin gidişatı devrimci dinamikleri besleyecek bir yönde ilerlemiyordu. Akıntının yönü devrim yönünde ilerleyenler için tersine akıyordu. PKK böylesi bir zamanda, adeta akıntıya karsı gemisini devirmeden sürdürebilmiş ve bugüne kadar gelebilmiş bir harekettir. Yeni gelişen barış sürecinin ortaya çıktığı şimdiki zaman açısından bakıldığında ise bu akıntı halkların lehine ve statükonun aleyhine akmaya başlamıştır. Tarihin kırılma, çatallaşma süreçlerinden, neolitikten yeni bir düzene geçiş aşamalarından birini daha en azından bölge düzeyinde yaşadığımız, bir söylem olmanın ötesinde dramatik olarak ortaya çıktı. Bu konjönktür içerisinde gündeme gelen barış sürecinin şu aşamada taşıdığı belirsiz yönleri var. Bu, karşı tarafın güvensizlik uyandıran yaklaşımları nedeniyle ağırlıklı olarak netameli bir süreç olduğu izlenimini vermektedir. Ama süreci başlatanın AKP hükümeti değil, bizzat hareketin önderliği olduğunu hatırladığımızda, sürece kuru bir şüphecilikle ve takıntılı bir ihtiyatla yaklaşılmaması gerektiği daha iyi anlaşılmış olur.

AKP ve onun tarafgillerinin sıkça savunduğu gibi, sürecin başlatılmasını sağlayan nedeninin, güya yükselmiş olan demokratik standartların sunduğu imkânlar olduğu bu nedenle de silahlı bir mücadelenin anlamsızlaştığı şeklindeki bir değerlendirmeyle uzaktan yakından alakası yoktur. O kadar basit olsaydı hükümet bir iki yasa çıkartıp savaşı çok önceden rahatlıkla durdurabilirdi. Bugünkü talepler bir yana, bundan yıllarca önce hareketin önderliği, anayasa da sadece "farklılıklarımız zenginliğimizdir şeklinde yazılsın bu savaşı durdurayım" diyerek devlete çağrıda bulunmuştu. Ama buna bile karşılık alamamıştı. Bu koşullarda PKK'nin hala neden savaştığını sormak yerine, en makul talepler karşısında devletin neden hala savaşta ısrar ettiği sorusunun daha çok sorulması gerekiyordu.

Bu süreci sadece hükümetin verdiği veya vermediğini bilmediğimiz güvenceler üzerinden tartışmak veya anlamaya çalışmak çok verimli bir tarz değildir. Buraya takılıp kalmak sürecin öznesi olması gerekenlerin bir izleyici, bekle-gör konumunda kalmalarına neden olabilir. Bundan daha çok geri çekiliş ve barış sürecinin ortaya çıkaracağı yeni iklim ve enerjiyle oluşacak demokratik siyaset koşullarında iktidarın ne kadar zorlanıp değişime uğratılabileceği konusu, üzerinde durulması gereken asıl konudur.

Hareketin önderliği görüşme masasını yeniden açmıştır. Devletin de buna icabet etmesini sağlayan taraflar açısından güvenceli koşulların neler olduğu konusunda çeşitli fikirler yürütmek mümkün.

Örgüt açısından alınan bu stratejik karar politik bir hamledir. Politik hamleler doğası gereği risk taşırlar. Sonuçları önceden yüzde yüzlük bir netlikle tahmin edilemez, belirlenemez. Ancak denilebilir ki, bu son barış sürecini başlatan Önderlikse, sürecin her iki tarafın da kendini kazançlı hissedebileceği şekilde projelendirmiştir. Müzakere masasında sadece bir tarafı temsil eden irade

olarak kendisini konumlandırmıyor. Tüm Türkiye toplumu için hazırladığı barış projesine önderlik ediyor.

Hareketin başta kuzey olmak üzere bölgede ulaşmış olduğu örgütsel düzey ve sahip olduğu güçlü toplumsal dinamikten alınan özgüvenle politik esneklik oldukça etkili kullanılmıştır. Müzakerelerde belli prensiplerde mutabıka varıldığını tahmin etmek mümkün olsa da, sürecin içi, daha çok işleyecek süreç boyunca dolacaktır. Demokratik siyaset alanı denilirken şimdiki koşullardan bahsedilmediği kesindir. Barış sürecinin gelişmesiyle oluşacak/ oluşturulacak uygun zemin ve koşullar kastedilmektedir. Bu zemin ve koşullar toplumu demokratik siyasette aktifleştirirken, devleti demokratik adımlar atmaya daha çok zorlayacaktır. Tepeye kadar yuvarlanarak götürülen koca bir kayanın taraflardan birisince bırakılması halinde aşağıya düştüğünde yaratacağı yıkım ve tahribatın eskisinden çok daha ağır olacağı bilinerek yürütülmek durumunda oluşan bir süreçten bahsediliyor.

Politika ve Önderlik

Politika ideolojinin güncele indirgenmiş izahıdır. Politika ideolojisinin şimdiki zaman haliyle daha çok ilgilenir, onu şimdiki zaman içerisinde uyarlar. E. H.Carr, "politika asla bir arada düşünülmeyecek iki farklı alana ait iki unsurdan ütopya ve gerçekten oluşur." der.

"İdeolojik olarak zayıflık varsa ve aynı zamanda savunulan ideolojinin kendisi zayıf bir nitelikteyse politika yapıldığında savrulmak daha kaçınılmaz olur. İdeoloji, gerçeklikle kurulan ilişkiden doğar. Gerçeklikle kurulan ilişki, gerçekçi değilse onun politikası da gerçeklik karşısında hiçbir şey ifade etmez. İnsanı ideolojiye bağlayan bağlar zayıfsa eğer, politikanın uygulanmasında iki ayrı durum ortaya çıkar. Birincisinde ideolojik katılık, esnememe, politik riskleri göze alamama, politikaya kendini katmama…

İkincisinde ise, yeterli ideolojikleşmemeden kaynaklı biraz da cüretkâr, kendi sınırlarını zorlayan bir politika yapmaya kalkıştığında merkez-kaç kuvvetinden kopma, savrulma tehlikesiyle karşı karşıya kalınır. Güncel politika alanında zaman, zaman karşılaşılan bir durum olmak üzere ideolojik duruş ve düzeyini güçlendirememişliğin bir sonucu olarak politika adına yapılan şey genelde ya popülizmle sonuçlanır, ya da karşıt taraflarca aleyhte kullanılabilecek bir malzemeye dönüşür.

Politik darlık en çok da sol gelenekte kendisini gösterir. Genel anlamda güncel politik alan, liberalizmin insafına inisiyatifine bırakılmıştır. Liberalizmin ise bu alanı toplum karşıtlığı üzerinde amaçlarına hizmet ederek tıkatır. Nietzsche, devlete hapsedilmiş liberal politika için 'tüm kalpsiz canavarların en kalpsizidir' der.

Solun politik alanı şimdiye dek etkili bir şekilde kullanamamasında tek belirleyici güç olarak sınıfı görmesi önemli bir neden olarak belirtilebilir. Bu yüzden dogmatizm, kalıpçılık, sloganlarla hareket etme, gelecekçilik, ütopiklik, şimdiye dair icrasızlık vs ortaya çıkmış politik darlık bağlamındaki sorunlar olarak sıralamak mümkündür. PKK Önderlik gerçeğinin politik alanı etkili kullanmadaki başarısı ise bu anlamda sol ve sosyalist deneyime en önemli bir katkı değeri taşımaktadır. Özellikle 1999'dan bu güne politikayı bir yaratım gücü olarak kullanarak olabilecek en sıkıntılı koşullarda bile 14 yıl içerisinde nelerin başarılabileceğini ortaya koymuştur. Yapıcı bir süreç söz konusu olduğunda karşı tarafın ve geniş kitlelerin inandıkları değerler üzerinden yapılan pozitif göndermelerle ulaşılmaya çalışılan uzlaşım ortaklıklarına ilişkin, süreçsel niteliği de belli olan kimi politik argümanları abartıp öne çıkaran çevreler, bugün olduğu gibi o zamanlar da bunun devrime vefa olduğunu sorumsuzca söyleyebilmişlerdi. Tanıl Boranın 'gerçekliğe eleştirel bir bakışla bakan ama onu eleştirmeyen, fakat bu kavrayıştan çıkardığı sonucun icabına da bakamayan bu mutsuz kişiler' diye tanımladığı sinik solculuğun penceresinden doğru ve sağlıklı bir yaklaşımın gelişmesini beklemek yanlış olur belki de.

Toplumsal gerçekler dinamik, değişebilen gerçekliklerdir. Politik argüman da kaynağını buradan alır. Politika an'a indirgenmiş ideolojik özdür. Ütopya ve gerçekliği an içerisinde hakikate kavuşturur. Newroz da İmralı'dan gelen deklarasyon metni, bu konuda çarpıcı bir örnektir. Hükümetin paralı kadro ordusunun, onlarca akil insanın, birlikte uğraşıp alamayacağı sonucu tek bir metin, Türkiye toplumunu bir anda barışa kilitleyebilmiştir. Sorunu sadece etkili ve güçlü bir retorikle açıklamak dar kalır. Eğer sadece sorun bu olsaydı, hükümetin de kitleleri mest etmek için belagati yüksek çok sayıda metinleri sürekli hazırlattığı biliniyor. Ama bu metinlerden, bilhassa Kürt sorununa ilişkin olanlarından arzuladıkları sonucu alamıyorlar. Alamazlar. Çünkü politik söylem, devletin retorik mühendislerinin bilgileriyle devşirilemez. Çünkü politika toplumsal dinamiklerle kurulan ilişkinin yakınlığı ölçüsünde yaşamda karşılığı olan bir olgudur. Toplumdan kopuk olarak yapılana politika değil, demagoji denir ancak.

Özgürlük hareketi açısından sürecin başlatılmasını ve stratejik-kritik kararlar alınmasını gerektiren muhtemel politik ve konjonktürel neden ve koşulları anlamaya çalışarak ana başlıklar halinde toplayabiliriz.

1- Barış süreciyle birlikte daha çok tartışmaya başlanan, 'Türkiye de demokratik standartların artık çok yükseldiği o yüzden silahlı mücadelenin de anlamını yitirdiği şeklindeki değerlendirmeler özünde bir hükümet yanlısı propaganda olup, bir çarpıtmadır. Şu anki koşullarda bir takım demokratikmiş gibi görülen standartların yükselmesi olayı, aslında diktatörlük eğiliminin ve adaletsizliğin hukukileştirilmek istenmesinden başka

bir şey değildir. Bu gerçekliği ortaya koyduktan sonra, diğer taraftan hükümet ve devlet sistemiyle Türkiye'nin bir kırılma anına, yol ayrımına gidip dayandığını da belirtmek lazım. AKP iktidarı, bir on yıl daha gidebilmesinin yolunu önümüzdeki yerel-genel seçimler ile cumhurbaşkanlığı-olursa başkanlık seçimlerinden geçtiğini biliyor. Bu seçimlerden başarılı çıkmak için bütün avantajları kendi lehine çevirmeye çalışıyor. Kendi lehine bir başarısızlık on yıllık iktidarını ciddi tehlikeye sokacaktır. O yüzden oldukça hassas bir süreç söz konusu. Bu hassaslık hükümeti de hassaslaştırmaktadır. Ülkedeki tüm muhalif taraflar da sürecin bu özgünlüğü ve kırılganlığından hareketle tüm güçleriyle sürece yükleneceklerdir. AKP hükümeti ise önünde duran bütün engelleri ortadan kaldırmayı hedefleyecektir. Nitekim bu nedenle son iki yılda bir demokratik açılım (milli birlik ve kardeşlik projesi) adı altında diğeri ise birincisi tutmadığı için devreye sokulan gerilla ve sivil siyasete yönelik operasyonlar yoluyla kendince bir yol temizliği yapmak istedi. Öyle ki, basın ve kamuoyunda bu yönelimler 'son savaş' olarak tanımlandı. Fakat gerilla gücünün de buna hazırlıklı olması, hatta çok daha atak davranması hesapları alt üst etti. Tasfiye üzerine kurulan süreç tümden boşa çıkarıldı ve tıkandı. Eski ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'in bu gibi durumları aydınlatacak önemli bir sözü var; 'düzenli ordular yenildikleri zaman kazanırlar, düzensiz ordular yenilmedikleri zaman.'

Devletin, İmralı'dan uzatılan müzakere davetini kabul etmesinin altında yatan mecburiyetin gelişimi de buna dayanıyor. Hükümet, özgürlük hareketinin zamanın ruhunu ve üç bölgedeki değişimi iyi okuduğunu, örgütün böylesi bir süreçten sonuç almak için kararlı olacağını ve sürece olabildiğince yükleneceği bilinmeliydi. Gelişecek savaşın taşıyacağı risk ve belirsizlikler hükümetin önüne koyduğu hedeflerin selameti açısından problemliydi. Nitekim adalet bakanı bir demecinde, İmralı müzakereleri neden başlatıldı sorusuna verdiği cevapta 1,5 yıl boyunca İmralı'yla kimseyi görüştürmediklerini, ama beklenilmeyen, hiç umulmayan türden eylemliliklerle karşılaştıklarını dile getirmişti. Dolayısıyla bu noktadan bakıldığında hükümet bu mücadele karşısında siyaset olarak en sıkıntılı ve zorda olduğu bir dönemi yaşıyordu. Bu nedenler sonucunda silahlı güçlerin geri çekilişinin de olacağı bir müzakere sürecine kendisini kapatması beklenemezdi.

Peki, örgüt içten ve dıştan kaynaklanan tam avantajlı pozisyonlarına rağmen neden barış yönteminde karar kılmıştır?

2- Hem savaş hem de barış yöntemiyle kazanmanın mümkün olduğu koşullar mevcutsa savaşı değil de barışı sevmek en insani ve akıllı bir yoldur. Daha fazla savaş daha fazla insani kayıp anlamına geldiği gibi, gereğinden fazla uzayan bir savaşın iktidar üretmesi tehlikesi de vardır. Zira Kürt Halk Önderliği Kürt sorununun çözümünde ayrılıkçı-şiddete dayanmayan çözümün en tutarlı ve en anlamlı yol olduğunu söylerken aynı zamanda bunun gerçekleştirilememesinin çıkmazı daha çok derinleştireceği ve ayrışımlara gireceğini belirtir ve şöyle der; 'tarihsel ve güncel örneklerden görüyoruz ki, birbirini tamamen tasfiye etme yaklaşımları sadece devlet ve iktidarın toplumsal canavara dönüşmesi ve kaotik sürecin derinleşerek süreklileşmesidir.'

Ergenekon'u temsil eden devlet içindeki klikler PKK'ye karşı savaşırken hem bir canavara dönüştüler hem de ülke yönetiminde tek söz sahibi olma hakkını hep ellerinde tutabildiler. Savaşma hakkından toplumu yönetme hakkına eriştiklerine inandılar. Savaşta başarısız olmanın getirdiği yıpranmaya, 99 sonrası gerillanın geri çekilişi ve ateşkes de eklenince orduya dayalı olan bu klik giderek zayıfladı etkinliğini kaybetti ve tam olarak yenildi. Savaşma inisiyatifinin AKP hükümetine geçmeye başlamasıyla, AKP de bu savaşma tekelinden aldığı güçle kendine muhalif gördüğü herkesi bastırma yoluna gitti, hegemonyasını yaydı ve güçlendirdi. Yeni barış süreci ve geri çekilmenin ardından oluşması muhtemel olan koşulları bir de bu gözle değerlendirmekte fayda var.

3- Anayasa sürecinde en etkili şekilde rol oynama isteği de barış sürecinin başlatıcı saiklerinden biri olarak kaydedilebilir. Özgürlük Hareketinin anayasal çözüm yöntemini seçmesi, Kürt sorunun çözümünü Türkiye ortak vatan bütünlüğü içerisinde gördüğünü ve silahlı güçlerini sınır dışına çekme kararıyla da buna stratejik düzeyde yaklaştığını kanıtlıyor.

Özgürlük hareketinin ulus-devletçi çözümü değil, demokratik ulus çözümünü savunuyor olsa da demokratik ve barışçıl yolları seçmesini zorunlu kılıyor. Demokratik ulus çözümünün bizatihi halkların birbirine kıydığı, birbirini yok etiği yıkımı çok büyük olan bir (İç) savaşın kalıntıları üzerinden gelişmesi zordur. Bu yüzdendir ki demokratik moderniteye bağlı olan demokratik ulus çözümleri sıcak mücadele döneminden veya devrimden sonrası, geleceğe bırakılacak bir ütopya değil, şimdiden işlemesi, inşa edilmesi gereken günün ihtiyaçlarına cevap olabilen bir çözüm sistematiğidir.

Bu çözümü herkesin eşit düzeyli bir devleti olmasında aramaz, ulus ve kültürlerin ortak ve eşit çoklu yaşamasında arar. Ulus devlet çözümü ise, savaşta üstün gelindiğinde kısa süreli zafer duygularını yaşatabilir. Ama kısa süre içerisinde gerçekleşen şeyin özünde toplumun kendi kendini yönetme, örgütleme hakkının yeni bir iktidarca ele geçirildiği bir süreç olduğu anlaşılacaktır. Üstelik ulus-devlet çözümü ve barışı, dondurulmuş ve ertelenmiş düşmanlıklar üzerinde kurulur. Her bir barış, yeni bir savaşın hem başlatıcısı hem de habercisidir. Toplum iktidara karşı savaşı kazandığında

galip gelen toplum değil yeni gelen iktidar olur.

Demokratik modernite paradigmasında devlet ve iktidar oluşurken onu devşirerek görme yöntemi esas alınmıyor. Sorun buna gücünün yetip yetmemesiyle ilgili değil elbet. İktidarı yıkma veya ele geçirme sebebiyle harekete geçen bir mücadele tarzında iktidar amaca, toplum araca dönüşüyor. O zaman da toplum, amaca ulaşmak için kendisinden etkili bir şekilde faydalanılan lojistik bir kaynak olur. İktidar- devlet eksenli kurtuluşçu bir çok paradigma hedefe ulaşmanın kısa-kestirme bir yolunu aramakla, bir yerlerden çıkıp gelmesi beklenen yaratıcı bir krizi beklemekle tüketir enerjisini. Bunun dramatik sonucu ise halklaşmama, toplumsallaşmama veya apolitik toplum olma gerçeğidir.

Devletli uygarlığın başından yana ortadan kalkmayacağı, Öcalan'ın deyişiyle, "bir yüz yıl, iki yüzyıl daha toplumla birlikte varlığını sürdürebileceği" ön kabulünden hareketle, onunla toplum olarak ilişkilerin demokratik modernitenin öz yönetim anlayışı temelinde düzenlenmesi zorunlu bir ihtiyaçtır. Devletle sonsuz bir barış olmayacağı gibi sonsuz bir savaş da olmaz. Toplum kendini özerkleştirebilme olanaklarına sahip kıldığı ölçüde devlet iç ilişkilerinde uzlaşmaları veya barışı gerçek anlamda yaşayabilir. Bunun olmadığı koşullar için ise Öcalan, varlığını korumak ve özgür yaşamak için topyekûn seferber olmak ve savaş pozisyonu al maktan başka çare kalmayacaktır demektedir.

Bu hareketin yarattığı mücadele alanı çok merkezli olup her bir merkezin gelişiminin birbiri üzerinde moral, motivasyon, güven anlamında ciddi katkısı olmaktadır. Mücadelenin özgürlük ve özerklikleri kadar, aynı paradigmanın yol göstericiliğinde iç içe geçmiş örgütsel bir mobilizasyon özeliği bütünlüklü bir yapıyı ifade ediyor

4- Başlatılan barış sürecinde, çatışmaların durmasının ardından muhtemel oluşacak koşullarda, demokratik ulus ve demokratik özerklik inşasının devletçe kriminalize edilmesi daha zorlaşacaktır. Zira yapılacak her şey demokratik siyaset ölçülerinde legal ortamda yapılacaktır. Hareketin önemli kadro gücü ve enerjisi sadece demokratik siyasal alana yoğunlaştıracağı için çok güçlü bir dinamizm ortaya çıkacaktır. Fakat böyle bir soru da haklı olarak akla gelecektir. Acaba toplum üzerinde büyüleyici etkisi olan, ölçü kazandıran insanlara ahlaki duruşu hatırlatan gerilla mücadelesinin olmadığı bir ortamda aynı motivasyon, aynı etkileyicilik yeniden yaratılabilecek midir? Elbette geçiş sürecinin çok kolay olmayacağı açıktır. Sonu ulus devlet egemenliğiyle bitmiş her devrimci, halk ve sınıf savaşlarında toplum doğal bir politikleşmeyi yaşar. Toplumun örgütlenme ilkeleri politik bir geleneğe dönüşür. Bu durunda savaşın bitmesi ile birlikte politika yapma hakkı bir zümrenin tekeline geçmeye başladığında toplum giderek apolitikleşmeye başlar. Tutkular şiddetini kaybeder. Örneğin Rusya' da Ekim Devrimi sonrası devletli kurumlaşma halkın depolitizasyonluğu süreciyle sonuçlanmıştır. Ne kadar devlet ve iktidara yüklenmişse toplum o derece apolitikleşmiştir. Güçlenmeyi toplumda değil de iktidarın güçlenmesinde gören anlayış dışarıdan gelen tehditlerle de birleşince Sovyetlerde devletin daha da büyümesiyle sonuçlanmıştır. Daha birçok örnekte devrim sonrası barış ortamında toplum devre dışı bırakılmış, iktidar durmadan palazlanmıştır. Toplumsal inşadan çok devletin iktidarının kurumsallaşması gerçekleşmiştir. Bu inşaatın ücretli ameleleri de bizzat devrimi yapan toplumun kendisi olur. Bu tehlikeye karşı Newroz deklarasyonunda, Sayın Öcalan, eski mücadele tarzlarının terk edilmesi ve yeni koşullara ayak uyduracak tarzın geliştirilmesi gerektiğine dikkat çekerek uyarır. Aynı durumların yaşanmamasında en önemli güvence ve avantajları Kürt toplumunun sahip olduğu örgütlenme mobilizasyon yeteneği son 15-20 yılda en çetin koşullarda yürütülen (legal) siyasi mücadele birikimi ve devlet odaklı olmayan paradigmasıdır. Bu birikim ve genel kadim duruşları sadece mücadele süresince doğalığında gelişmiş motivasyonlar olarak değerlendirilemez. Yaşamsallaşma, içselleşme, kişilikleşme boyutu çok güçlüdür. Bu nedenle yeni oluşacak koşullarda halkın özyönetimi sömürücü sermayeye ve bozguncu gelişmelere terk edilmesi düşünülemez.

5-Demokratik siyaset demek devletten silahla alınmayanların, artık siyasetle alınmaya çalışılacağı anlamına gelmez. Kurtuluşun toplumdaki manevi alt yapısı bu mücadeleyle fazlasıyla oluşmuştur. Yine Newroz deklarasyonunda Sayın Öcalan'ın bu konu hakkında söylediklerine bakarak bu mücadeleyi her türlü dayatmaya karşı bir bilinci, bir anlayışı, bir ruhu oluşturmayı amaçladığını açık bir şekilde anlayabiliriz. Bu gün görünen o ki, bu haykırış bu noktaya ulaşmıştır.

Normal koşullarda birçok devrimde önce siyasi devrim hedeflenir, sosyal devrim sonraki inşaya bırakılır. Devrim sonrasına bırakılan sosyal devrim ise devletin kendine göre iktidar, yurttaşlar/ özneler yaratması süreciyle son bulacağı için, buna ne düzeyde sosyal devrim denileceği tartışmalıdır. Özgürlük Hareketi ve Kürt halkında mücadele süresince bu durumun biraz tersine işlediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Özgürlük Hareketi bir yandan mücadele ederken bir yandan da kendini, kadrosunu, halkını eğitmiştir. Bu eğitim sadece mücadeleye motive ve hizmet etmek amaçlı değildi. Bundan daha fazla sosyal devrimi hedefleyen bir nitelik taşır. Kişilik sorunu, kadın- cins özgürlüğü farklılıklara yaklaşımdaki özgürlükçülük, yeni toplumsal / komünal

ahlaki değerler bizzat mücadele ortamında yaşamın ortaklığındaki konular olmuştur. Bunları geliştirirken üstten dayatmayla, pozivist yöntemlere başvurarak değil özgür katılım esas alınmıştır. Yine modernleşme bilinci ise orta sınıfın varlığına ihtiyaç duymadan kendi orjinalliğinde gelişmiştir.

Kürt toplumunda var olan bu özelikler politikleşmenin savaş sürecinde doğalığında ortaya çıkmış olan barış süreciyle giderek kaybolacak türden bir politikleşmeye benzemediğini göstermesi bakımından önemlidir. Tamamlanmış bitmiş bir süreç değildir. Ama bu aşaması bile devrim niteliğindedir.

Muhtemelen hükümet de sürece barış koşullarında sermayenin araya girmesi ve gelişecek yeni ekonomik hareketlikle politikleşmeyle ilgili mücadelenin gündemden düşmeye başlayacağı umudunu taşıyor ve bunun hesabını yapıyordur. Tabi ki bu günden bakarak geleceğe dair çok somut şeyler söylemek çok doğru olmayabilir. Demokratik siyaset ortamında hangi fikirlerin baskın geleceğini siyaseti yürütenlerin fikirlerine duydukları güven verecekleri mücadele tarz ve kabiliyetine bağlı olacaktır.

Bu barış sürecinin ortaya çıkardığı bir sonuç ise realist bir yaklaşımın esas alınıyor oluşudur. Realist yaklaşım demek, var olana razı kalmak ya da "ilk söylediklerimiz olmalı şimdi daha gerçekçi olalım daha azına razı kalalım" demek değildir. Realist politika şimdiden fırsatlarını sonranın inşasında etkili bir şekilde kullanma felsefesine dayanır. Barış ve çözüm için gelişmelerin olgunlaşmasını beklemez. Uygun koşul ve imkânı bizzat kendisi yaratır. Nereden ne zaman geleceği belli olmayan o uygun anın gelmesini beklemekle kendisini eylemsizliğe mahkûm etmez. Savaşta olduğu gibi barışta da inisiyatifi elde bulundurmak çok önemlidir. Örneğin şimdiye kadar gelişmiş olan müzakerelerde inisiyatif, atılan adımlar, sürecin önünü açmalar hep hareketin önderliğince geliştirilmiştir. 99 sürecindeki barış guruplarının yollanması, ateşkesler, Habur süreci ve şimdiki geri çekilmeler barış umudunu Türkiye'nin gündemine taşıyan önemli, tarihi aşamalardır. Önderlik çözümsüzlüğün derinleşmesi içinden çıkılmaz hale gelmesi, kanserleşmesi karşısında hep bir çıkış yolu arama çabası içinde oldu. Ortadoğu gibi bir yerde 50 -60 yıllık hatta yüz yıllık çözülmemiş sorunlar, devam eden çatışmalı süreçler var. Çözümlerin gelişmemesinin sebepleri yeterince savaşılmadığı için değildir. Ortadoğu'nun bilinen çeşitli dengeleri ve tabi ki ulus-devlet çözüm tarzlarındaki ısrar kronik bir çözümsüzlük, kesintisiz savaş-çatışma hali adeta kalıcılaştırıyor.

Önderlik bu yüzden gelip geçen hükümetlerle bir çözüm ortamının yaratılmasının çok zor olduğunu bildiğinden, diyalog ve çözüm ortamını yaratma sorumluluğunu bizzat kendisi üstleniyor.

Koşulların ortaya çıkardığı karamsarlığa, giderek daha da derinleşen çözümsüzlüğe, olmazcılığa karşı, her zaman bir çıkış yolunun mümkün olabileceğini göstermesi yönüyle, bu sürecin her kes açısından müthiş öğretici bir tarafının olduğunu da belirtmek lazım. Sürecin elbette çok tehlikeli bir boyutu da var. Ancak hareketin birikimi, olası tehlikeleri de mutlaka hesaba katacak şekilde bir hazırlığı da hesaba katacak düzeydedir. Savaşta da tehlike vardı, hatta çok daha fazlaydı ve rahatlıkla göze alınıyordu. Ama demokratik siyaset sürecine doğru ilerlerken sadece tehlikeli noktalara odaklanma yerine avantaj ve üstünlüklerin de farkında olan bir yaklaşım geliştirilmeli ki süreç güçlü karşılanabilsin. Çünkü aşırı kaygı ve temkinlilik eylemsizliğe yol açıyor, pasif bırakıyor. Bu hareketin yarattığı mücadele alanı çok merkezli olup her bir merkezin gelişimin birbiri üzerinde moral, motivasyon, güven anlamında ciddi katkısı olmaktadır. Mücadelenin özgürlük ve özerklikleri kadar, aynı paradigmanın yol göstericiliğinde iç içe geçmiş örgütsel bir mobilizasyon özeliği bütünlüklü bir yapıyı ifade ediyor.

Yeni bölge dengelerinin doğuracağı fırsatlardan, gelişmeler karşısında hazırlığını en iyi şekilde yapmış, iyi örgütlenmiş, güçlü politik bir doğrultuya sahip ve alternatif bir yaşam modeli olanlar daha çok faydalanacaklardır. Batı destekli ve ulus- devletli çözüm paradigmalarını başarısızlığı, dumanı üstünde Tunus, Libya, Mısır devrimi örneklerinde netçe görüldü. Esat gitse de gitmese de aynı çözümlerle yaklaşılması halinde Suriye'nin Filistin, İsrail sorunundan daha kötü bir sonuçla karşılaşacağı bir sır değil. Irak'ta bittiği söylenen savaştan sonra ölen insanların hesabı bile yapılamamaktadır. Üstelik Kürtlerin de içine kaydırılmaya çalışıldığı daha büyük sorunların çıkma tehlikesi de var. Tüm bu gelişmeler çözümsüzlüğü derinleştirirken, demokratik ulus çözüm alternatifini daha da görünür kılacaktır.

Devlet + toplum ilişkileri, demokratik siyasetin yapılabildiği parçalarda siyaset zeminin sunduğu imkânlardan sonuna kadar faydalanabilinecekken, o imkânın sunulmadığı yerlerde daha büyümüş savunma gücüyle meşru savunma temelli bir direniş mücadelesi yürütülecektir. Bu arayışlar yoğun güçlü ittifakları da beraberinde getirecektir. Şimdiden Rojava'da bunun temelleri atılmıştır. Rojava sahası ittifakların daha da gelişip kurumlaşmasıyla demokratik ulus çözümü, model bölge olma yolunda ilerliyor. Türkiye'de ise bunun koşulları, çatışmalı siyasetten demokratik siyasete bıraktığında daha da güçlenecektir. Çünkü Türkiye sahasında bunun potansiyeli diğer parça ve bölgelerden hiç olmadığı kadar fazladır. Bu anlamda yeni barış süreci başarıya ulaşması halinde tahmin edilenler kadar, tahmin edilemeyen gelişmeler, fırsatlar sürprizlerin yaşanmasına da açık olabilecektir.

Artık Öcalan'ın özgürlüğü konuşulmalı

Röportaj: **Şafak Çelen**

Türkiye Barış Meclisi sözcüsü Hakan Tahmaz çözüm sürecine ilişkin değerlendirmelerde bulundu. Çözüm sürecinin ilerlemesi için hükümetin önünde atması gereken önemli adımların olduğuna değinen Tahmaz, hükümetin hala demokratik sürecin gelişmesine yardımcı olabilecek bir dili oluşturmadığını kaydediyor. Tahmaz, AKP'nin BDP'yi olayın diğer ucunda tutma gayreti içerisine girerek kendisini tartışmaların merkezine yerleştirmek istediğine dikkat çekiyor. Öcalan'ın özgürlüğü konusuna da değinen Tahmazla Barış Meclisi'nin bu süreçte neler yapacağını da konuştuk.

Türkiye Barış Meclisi olarak Sayın Öcalan'ın başlattığı bu sürece AKP'nin nasıl bir anlam yüklediğini düşünüyorsunuz? Bu süreci öncekilerden farklı kılan nedir?

Tabi ki önemli farklılıklar vardır. Fiilen Kürt siyasal hareketi muhatap olarak kabul edilmiştir. Benim bildiklerim, kıyısında, köşesinde yer aldığım süreçlere baktığımızda bile yani 2006'dan itibaren şimdiye kadar neler görüşüldü neler söylendi bilmiyorum ama. 2006'dan itibaren bir görüşmenin olduğu bilgisine sahibiz. Zaten Oslo'daki son durumla birlikte açığa çıkan bir görüşme trafiğinin olduğu görülüyor. Şimdiki görüşmeler geçmişte yaşanan süreçle biraz daha farklı gelişiyor. O da şu; birincisi, irade kabul ediliyor, yani devlet yetkilileri bu iradeyi görüyor. Her ne kadar bunun çerçevesini kendileri farklı biçimlerde doldurmak isteseler de bu iradenin ayan beyan kabul edildiği ortada. İkincisi ise artık BDP'nin Öcalan ile siyasi temsilciler biçiminde kurduğu temasın boyutları görülüyor. Bu noktada demokratik siyasetin, PKK meşruiyetine büyük ölçüde katkı sunduğunu düşünüyorum. Ve diğer çok önemli bulduğum konu ise hükümetin bir risk aldığı konusu. Onlar da ortaya bir irade koyduğunu alenen ilan etti. Görüşmeler sürecinde özellikle de Şubat-Mart aylarında Ahmet Türk'lerin görüşmesinden hemen sonra Erdoğan, "evet ben bu süreci silahların susması durumunda, geri çekilmenin gerçekleşmesi durumunda çözmeye varım, adayım" dedi. Bu iradenin Türkiye'de açığa çıkmış olması çok önemli. Bu güne kadar hiç kimse hiçbir siyasi parti böyle bir tutum içerisinde değildi. Ordu böyle bir tutum içerisinde değildi. Bir dil değişikliği bir konsept değişikliği var. Daha önceki bütün açıklamalarını biliyoruz diyorlardı ki, 'terör örgütüne karşı mücadeleyi temel alalım' veya 'teröristler' gibi tekilleştirmeye giderlerdi. Bu gün ben bu üsluptan kısmi olarak kaçındıklarını görüyorum. Bu önemli bir gelişmedir. Geri çekilme süreçlerine bakacak olursak önceki geri çekilme sürecinden (1999) fiili olarak önemli ölçüde farklı gelişeceğini umut ediyorum. Temel olarak geri çekilmenin önünü açan geniş bir irade gösterildi bunu kamuoyu biliyor artık. Bugün olanlar çok niteliksel bir değişimdir. Bugün her ne kadar bizim istediğimiz gibi olmasa da Erdoğan'ın dilinde bir değişikliği gözlemlemek mümkündür. Bu gelişen sürecin olumlu yönde gelişmesini sağlayan bir dildir. Ve bundan önceki ateşkeslerdeki yaşanan güven sorununu aşacak bir süreç olduğunu düşünüyorum. Bakın, Oslo görüşmelerindeki tutanakları gördüğümüzde MİT müsteşarının dili ve heyetin dili bugün siyasetin dili haline geldi. Ama bu hala demokratik sürecin gelişmesine yardımcı olabilecek bir dil midir? AKP her şeyi hazırlamış mıdır? Hayır...

Peki neden? Bunun sebep sonuç ilişkisi nedir? Bunu açımlayabilir misiniz?

Sonuçta AKP muhafazakâr bir parti demokratik siyasi özneden beklediğimiz dil, hassasiyet ve politik tutumu tam olarak yerine getirmesi beklenemez. Aklı başında bir siyasi aktör geri çekilmeyi siyaseten kabul

ettiği aşamada, bunun hukuksal, siyasal ve temel meşruiyet zeminini de yaratması gerekir. Kendi başına da bir bela gelmemesi için... Şimdi bizim karşı karşıya kaldığımız problem şu, bir muhafazakâr partiden Türkiye'nin demokratikleşmesi, Kürt sorununun demokratik çerçevede çözmesini bekliyoruz ve bunun için zorluyoruz. O nedenle hükümet hala yasal düzenlemeleri yapmıyor, hala terör komleksini, terör anlayışını değiştirecek adımlar atmıyor. Şimdi bu adımlar atılmadan bunlarda değişikliğe gidilmeden bu sorunu kalıcı ve sağlıklı bir şekilde çözüme götürmek mümkün değil bunun bilinmesi gerekiyor. Türkiye birleşmiş milletler perspektifine uygun bir şekilde kendi siyasal ve askeri otoritesini kurma meşruiyeti içerisine giriyor. Hâlbuki insan hakları evrensel yasalarında zulüm gören isyan etme hakkına sahiptir. Kürtlerde bu durumda zulüm görüyorsa isyan etme hakkı meşrudur. Ama bizim devlet anlayışımız demokratik olmayan zihniyetle her zaman şiddeti elinde bulundurmayı tercih ediyor. İşte biz yıllarca bunun çelişkisiyle yaşadık. Bunu değiştiremeden de demokratik sürecin hızlı yürümesi, kalıcılığa ulaşması mümkün olmuyor. Peki niye? Evet, bu hak var ama o hakkın kullanımı konusunda bir takım problemler olabiliyor... Öcalan'ın Newroz mitinginde de temel vurguyu buraya yaptığı kanaatindeyim bir dönem kapandı ve yeni bir dönem başlıyor diyerek mücadelenin kilit noktasını buraya yoğunlaştırıyor.

Son dönemlerde oluşturulan akil insanlar komisyonunun mevcut durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Öcalan'ın ilk temel acil taleplerinden bir tanesi de hakikatleri araştırma komisyonuydu. Bunu uzun süredir hem Öcalan hem de PKK dile getirdi. Şimdi bu komisyon için dünya deneyimlerinden yola çıkarsak eğer, bunun birçok örnekleriyle karşılaşabiliriz. İki güç arasındaki diyalog sürecinin rahatça ele alınabilmesi ve gelişen sürecin doğru bir şekilde bu komisyonlar aracılığıyla halklara doğru bir bilgilendirme yapması hedeflenerek oluşturulmuştur. Bu komisyonlar özünde toplumsal tabanda belli bir saygınlığı olan kişilerden oluşur. Bu konuda Öcalan akil insanların oluşturulması konusunda oldukça ısrarcı oldu. Geçmiş zamanlarda AKP'nin böyle bir gündemi hiç olmamıştır. Bugün gelinen aşamada süreç ile birlikte bu komisyonlar oluşturuldu. Öncelikle tabi ki her şeye rağmen bu komisyon da olumlu gördüğüm yanlar var. Nedir bunlar. Kürt sorunun tartışılmasına zemin sunuyor olması. Yani, çeşitli yerlerde toplantılar alınıyor olması, halkla bir araya gelip sürecin tartışılıyor olması. Fakat dünya deneyimlerinden alacağımız örneklere veya işlerlik bakımından uygulamalara hiç benzemiyor. Her şeyden önce şunu bilmek gerekiyor hükümet bu komisyonun oluşturulması sürecinde tek taraflı düşündü ve oluşturdu. Aynı zamanda bunun hiç bir yasal ve hukuki zeminini de oluşturmadı. Komisyon içine baktığımızda çift başlı bir kutup söz konusu komisyon içinde Kürt sorununa demokratik barışçıl çerçevede yaklaşanlar da var, şimdiye kadar nefret söylemleriyle bilinmiş kesimlerden insanlar da var. Öncelikle böyle bir heyet oluşturulurken bu süreci tüm yönleriyle doğru temelde içselleştirmiş kesimleri içerisinde barındırmalıydı. Toplumda ağırlığı olan heyetlerden oluşturulması gerekirdi. Yarın öbür gün bunlar bir rapor hazırlığı içine girecekler bölgelerde oluşturulan raporları hükümet değerlendirecek. Ve istediği gibi değerlendirecek. Bu oluşturulan raporlardan meclis yararlanmayacak, BDP yararlanmayacak. Yanlış oluşturulan bu liste ile birlikte bahane arayan CHP ve MHP gibi ulusalcı kesimlerin eline koz vermiş oldu. Bu tabii kabul edilebilir bir durum değil. AKP'nin başka bir problemi daha var. Bir kibir hali de var güce tapma hali yani, ben yaparım ben bilirim dili. Bu dil, böylesi bir süreci en fazla tehdit eden bir dildir. Akil insanlar meselesini de bu mantıktan yola çıkarak geliştirdi ve kendine göre oluşturdu. Ben inanıyorum ki biraz ferasetle davranmış olsalardı komisyonlarda daha farklı bir seyir izlenebilinirdi. Bizde barış meclisi olarak bu süreçte bölgelerdeki bütün arkadaşlarımızı uyardık akil insanların aldıkları toplantılara aktif katılımı esas almaları yönünde. AKP bu noktadan sonra toplumsal bir katılımı benimseyerek bu soruna yaklaşması gerekiyor.

Meclis bünyesinde kurulan Çözüm Komisyonu'nun süreç içindeki işlevi nasıl olabilir?

Benim anladığım kadarıyla Öcalan, bu sürecin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için meclis iradesinin açığa çıkması gerekir diye bir talebi vardı. AKP bu talebi karşılamak için bu komisyonu kurdu. Meclis iradesini bir biçimiyle bu komisyon kanalıyla oluşturma girişiminde bunulundu. Şimdi böyle baktığımız zaman evet bunun bir meclis iradesi olduğu kanaatindeyim ve önemli bir çalışmadır fakat bu komisyonun CHP ve MHP yanına bile yanaşmamıştır. Aksine karşı çıkmışlardır. Bu komisyon objektif olarak toplumsal tabana güven verebilecek bir çalışma yürütebilir mi? Bence hayır... çünkü hala AKP sorunları geçiştiren bir yaklaşım içerisinde olarak, bu sorunu kendi ağırlığına ve kapsamına uygun bir biçimde yürütmek istiyor. Bundan dolayı da bu komisyon problemlidir. Yani mecliste bir tane komisyon kuruluyor fakat bu komisyonda 10 tane AKP'li 1 tane de BDP'li bulunuyor. Böyle bir komisyonun içerisinde alınacak kararlar ve sonuçlara ilişkin güven verici bir şeyin olabileceğini ben düşünmüyorum. Bu komisyon biraz daha kapsayıcı ve özgün bir biçimde ele alınmalıydı diye düşünüyorum. Bu anlamda yeterli değildir.

Anayasa tartışmaları, ciddi bir gerginlik konusu. Biraz da temel bir 'çatışma' sahası olarak görülüyor. Hem yapım ve tartışma süreci hem de içerik olarak köklü meselelerin ele alınışı açısından gelinen noktayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

İstekle reel durumu ayrıştırarak söyleyecek olursak tabi ki ben bu tartışmaların Türkiye'nin temel sorunlarının çözümü için vesile olmasını isterdim ve arzulardım. Aslında bunu taşıyabilecek iki temel güç de BDP ve AKP'dir diye düşünüyorum. Bunun yanında CHP de anayasa yapım sürecine çekilmedir. AKP hala BDP'yi olayın diğer ucunda tutma gayreti içerisine girerek kendisini tartışmaların merkezine yerleştirmek istiyor. Baştan beri bu amaca göre kurgulamadı eğer temelinde bu amaca göre kurgulamış olsaydı. Anayasa tartışmalarında, siyasi meclis çalışmalarında hep BDP'yi ötekileştiremezdi. Şimdi BDP'yi kamuoyunda ötekileştirdi. Kürt sorununu terör sorununa indirgedi. Aslında bunu yaparak AKP kendi ayaklarına kurşun sıktı. Tabi ki bu süreç başka türlü işleyebilirdi. Meclis çatısı altında görüşülen 170 maddeden sadece 40'ı üzerinde anlaşıldı. Birbirlerine yakın durdukları maddelerde ise AKP, BDP ile aynı yere girmek istemiyor. Bu ciddi bir problemdir. Bu konuda AKP'nin demokratikleşme konusundaki yaşadığı handikapların sonuçlarıdır bunlar. Özgürlükçü anayasa, demokratik anayasa ve yeni anayasa girişimleri temelinde gelen çağrıları çok ciddiye almadı AKP. Şimdi bunun tıkanıklığı yaşanıyor mecliste. Tabii bunun tıkanıklığının aşılmasını yaşayan meclis aynı zamanda AKP'nin çoğunluk olma iradesinin baskısıyla karşı karşıya kaldı. Hâlbuki Kürt sorununun çözümü ve bugünkü sürecin daha hızlı bir şekilde ilerleyebilmesi anayasanın düzenlenmesi noktasında çok önemli fırsatlar sunuyor. Özellikle AKP zihni berraklığını sağlama rızkından oluşmuş bir durumu yok. Şuan benim gördüğüm kadarıyla masadan ilk olarak kim kalkacak gibi bir beklenti var bu çok kötü bir şey. Siz, Anayasa'nın giriş maddesini bir dizi temel konularında tartışma ve uzlaşma konuları ekseninde değişimler hedeflenirse Kürt sorununun çözümünde önemli bir yolu geride bırakmış olursunuz. Çekilme sonrasındaki süreçte siyasal mücadelede keskinleşme daha hızlı gelişir. Bu durumda yapılması gereken şey şudur; her şeyden önce AKP kibir işini bırakacak. Bu memlekette her iki seçmenden birinin oyunu almış olmak ne anayasa yapmak için yeterlidir, nede Kürt sorunu gibi bütün toplumsal dokulara işlemiş olan yaraları ortadan kaldırmak mümkün olur. Kalıcı bir çözüm için çok daha geniş bir toplumsal zemine ihtiyaç vardır. Böyle olduğunda ben eminim ki, burada BDP ve BDP ile birlikte toplumsal duyarlılık yaratanlar, 12 Eylül anayasasından kurtulmasını sağlayan bu sürecin arkasında dururlar. Bu durumda AKP kibirle değil, aksine bu güçlerin seslerini duyan onlarla ortaklaşan bir yaklaşım içerisine girmeli. Tabi ki ben bunu söylerken diğer tarafları olayın dışında tutmuyorum mesela CHP'de aktif dâhil olmalıdır. O açıdan bu sürece tüm siyasi partiler başta olmak üzere toplumsal tüm kesimleri dâhil etmelidirler. Ancak bu şekilde eski Cumhuriyetin yerine daha demokratik bir Cumhuriyetin inşası için samimi bir çaba harcanmış olunur.

Sürecin gelişimi açısından Sayın Öcalan'ın koşullarında nasıl bir değişim olmalı?

Şimdi, her şeyden önce Türkiye gülünç bir tabloyla karşı karşıya. Öcalan'ın avukatları her hafta başvurularda bulunuyor. Verilen cevap her defasında ya koster bozuk ya da hava muhalefetinden kaynaklı oluyor. Yani oyun oynanıyor. Hükümet Öcalan'a rehin muamelesi yapıyor. Öcalan'la ilişkiyi hükümet tek taraflı belirliyor. İstediği zaman gönderiyor veya göndermiyor. Dünyanın hiç bir yerinde böyle bir hukuksal uygulama yoktur. Bir defa hükümet bu algıdan bir önce vazgeçmelidir. İkinci boyut ise, dolaylı yollarla ilişkiler yürütülüyor olmasıdır. Eğer temel aktör Öcalan'sa o zaman hükümetin sadece izin verdiği sınırlılıklarla Öcalanla diyalog kurma gibi bir durum olamaz. Bunun bir hukuksal zemini olmalıdır. Bir defa Öcalan'ın dünyayla, Kürt siyasetiyle doğrudan temas kurması gerekiyor. Bu açıdan bu koşulların daha insani hale getirilmesi öncelikli bir şeydir. Ben Öcalan'a özgürlük konusunun artık Türkiye'nin siyasi gündemi olması gerektiği kanaatindeyim.

Türkiye Barış Meclisi olarak bu süreçte ne gibi bir çalışma yapmayı düşünüyorsunuz?

Öncelikle biz geri çekilme süreciyle ilgili toplumsal duyarlılık yaratmaya yönelik çalışmalar yürütüyoruz. Hemen hemen her ilde bir dizi toplantılar alarak halka sürecin dilini ve eylemini anlatmaya çalışıyoruz. Bu konuda sürecin hassasiyeti için hükümeti doğru bir şekilde toplumu yönlendirmesini amaçlaması gerektiği yönünde vurgularımız oluyor. Barış meclisinin yükü bu geri çekilme sürecinden sonraki aşamada olacağı kanaatindeyim. Kuşkusuz biz bu sürecin Öcalan'ın gerçek anlamda ortaya komuş olduğu iradeyle tamamlanacağını düşünüyoruz. Bu aşamada geri çekilme tamamlandıktan sonra hiç kimse şunu diyemeyecek "ama şiddet var, ama PKK'nin terörü var bu sorun nasıl çözülebilir ki?" diyemeyecek. Bu durum bizi çıplak bir Kürt sorunuyla karşı karşıya getirecek. Kürtler'in haklları sorunuyla tüm Türkiye karşı karşıya gelecek. Barış Meclisi'nin bu şekilde halkların eşit hakları temelinde çözüm sürecine yüklenecek...

Bask Ülkesinden Kürdistan'a... Yeni Bir Vizyonu Paylaşmak

Orsola Casagrande

Venedik Şehir Meclisi 2009 yılının Kasım ayında şehrin dünyaca ünlü San Marco Meydanı'ndaki ünlü Marciana Kütüphanesi'nde uluslararası bir barış konferansına ev sahipliği yaptı. Konferans uluslararası Venedik Bienali Sanat Sergisi'nde yer alan Kürdistan Evi'nin kapanış etkinliği olarak düzenlendi.

Konferansın konuşmacıları arasında KCK Yürütme Konseyi Başkanı Murat Karayılan (video konferans yoluyla), Türkiye Anayasa Mahkemesi tarafından bir yıl sonra kapatılacak olan DTP'nin (Demokratik Toplum Partisi) eşbaşkanı Emine Ayna, Bask ülkesinden Abertzale Left (Bağımsız Sol) hereketinin avukatı Jone Goirizelaia ve Güney Afrikalı avukat ve uluslararası alanda arabuluculuk görevi yapan Brian Currin de yer aldı.

Konferans, bir çok olaya şahitlik edecek olan 2009 yılının sonlarına doğru, yeni yıla girmeden bir buçuk ay önce gerçekleşti (yılın bitmesine son bir buçuk ay kalsa da, yıl sonuna kadar hala yaşanacak bir çok şey vardı). Sonradan da göreceğimiz üzere, 2009 yılı (Türkiye ve İspanya) için son derece yoğun ve hareketli geçmişti.

Hem Kürdistan hem de Bask Ülkesi için barış arayışında öne çıkmış ilgili isimler, sonraki yıllarda hem Kürt özgürlük hareketinin hem de Bask Abertzale hareketinin stratejisini şekillendirecek önemli bir kararı ilan etmek için 14 Kasım'da[1] Venedik'te bir araya geldiler.

Abertzale Left'in "Bask halkının özgürce ve herhangi bir tehditle karşı karşıya kalmadan kendi geleceği hakkında karar verebileceği esaslı bir demokrasi yolunda barışçıl, politik ve demokratik bir sürece koşulsuz destek"[2] sunma kararını Venedik'te açıklama görevi Jone Goirizelaia'ya verilmişti. Açıklama aynı anda Bask ülkesindeki Alsasua kentinde de okunuyordu.

Abertzale Left ayrıca Mitchell Prensipleri[3] 'ne bağlı kalma sözü vererek şöyle demişti; "Demokratik sürecin şiddetten ve müdahaleden tamamen arınmış bir şekilde ve yalnızca politik ve demokratik yollar kullanılarak yürütülmesi gerekmektedir. Bu politik stratejinin demokratik süreçte ilerleme sağlayacağı konusunda ka-

1- Konferans tesadüfen seçilmiş bir tarihte değil, Kürt halk lideri Abdullah Öcalan'ın 14 Kasım 1998'de İtalya'ya gidişinin yıldönümünde gerçekleştirilmişti. Öcalan'ın cesur, yaratıcı ve politik anlamda cüretkar barış girişiminden yana durma konusunda başarısız ve belli bir ölçüde isteksiz olan İtalyan solu için özellikle utanç verici bir sayfadır bu tarih.

2-Demokratik süreç için atılan ilk adım, Abertzale Left'in Prensipleri ve İradesi, http://infonordirland.de/download/principlesandwill.pdf

3- (İrlanda Barış Sürecinde oluşan bu ilkelere göre) Müzakerelerde yer alan tüm taraflar aşağıda belirtilen noktalara bağlılıklarını tasdik etmek zorundalardı;

*Politik sorunların çözümünde demokratik ve yalnızca barışçıl yolların kullanılması,

*Bütün paramiliter örgütlerin bütünüyle silahsızlanması,

*Silahsızlanmanın bağımsız bir komisyon oluşumu ile tamamlanması gerekliliği,

*Kişisel feragat, başkaları tarafından şiddet kullanılması veya şiddet kullanma tehdidi ve tarafların müzakerelerinin gidişatını veya sonucunu etkileyecek girişimlerine karşı çıkmak,

*Tüm tarafların dahil olduğu müzakerelerde varılan anlaşmaların koşullarına bağlı kalmak ve tarafların üzerinde anlaşmazlık yaşayabileceği bir sonucun herhangi bir yönünü değiştirme çabasında demokratik ve tamamen barışçıl yollara başvurmak ve

*"Cezai" cinayetler ve dayakların son bulmasını istemek ve bu tür olayların engellenmesi için etkili adımlar atmak.

naat getirmiş bulunmaktayız. Güney Afrika ve İrlanda bu konuda iyi birer örnek teşkil etmektedirler".

Sinn Féin'in dış ilişkiler sözcüsü Raymond McCartney ve önceden hem Güney Amerika hem de İrlanda barış süreçlerinde arabuluculuk yapmış olan ve o süreçte Bask'ta bağımsız arabulucu olarak çalışan Brian Currin de Venedik'teydi.

Goirizelaia'nın okuduğu böylesine ezber bozan bir deklarasyonu, hemen ardından gelen Karayılan'ın mesajı takip etti. PKK, 13 Nisan 2009'dan itibaren geçerli olan ve altıncı kez ilan ettiği tek taraflı ateşkes pozisyonundaydı. Konferanstan bir ay önce Türkiye'de yerel seçimler yapılmış ve DTP Kürt bölgesindeki illerin birçoğunu almıştı. Seçim sonuçlarına şaşırtıcı bir şekilde sert bir tepki gösteren AKP hükümeti ise binlerce yerel yönetici, insan hakları savunucusu ve sendikacının tutuklanmasıyla sonuçlanan gelmiş geçmiş en kapsamlı polis operasyonlarını başlattı. Bu operasyonlar kapsamında 2009 Nisan'ı ve 2010 Ekim'i arasında 1800 civarında insan KCK üyeliği suçlamasıyla tutuklandı. Karayılan'ın mesajının Venedik'te açıklandığı günde yüzlerce yerel yönetici cezaevinde tutulsa da, o yine de barış sözcükleri kullanıyordu.

Venedik konferansında Abdullah Öcalan'ın Mart ayında yazmaya başladığını duyurduğu Kürt sorununda barışçıl çözümün Yol Haritası'na da yer verilmesi düşünülse de, Öcalan'ın avukatlarının bu belgeyi Eylül ayına kadar ilgili Türk yetkililerden teslim alamaması üzerine bu düşünce gerçekleştirilemedi. Öcalan'ın 15 Ağustos 2009'da yazmayı bitirdiği Yol Haritası Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne ancak 2011'in Ocak ayında ulaşmış ve akabinde 2012'nin Ocak ayında İngilizce olarak yayınlanmıştır.

Yol Haritası son haliyle konferansta hazır bulunmamış olsa da, Karayılan mesajında bu haritaya da yer verebildi çünkü Öcalan metni yazmadan önce savaşa bir çözüm önerisi hazırlayabilmek için Kürt hareketinin hem Türkiye'de hem de diasporada bulunan bütün kesimlerinden önerilerini, düşüncelerini, yorumlarını ve değerlendirmelerini kendine bildirmelerini istemişti. Ortaya çıkan sonuç ise, müzakere önerisinin de ötesine geçen ve Türkiye'de yeni bir örgütlenme önerisi ortaya koyan yaklaşık iki yüz sayfalık bir metin olmuştu.

Yol haritasında öncelikli ihtiyacın karşılıklı güven ortamı oluşturma olduğunu söyleyen Öcalan, bunu herhangi bir görüşme gerçekleştirmenin de ilk adımı olarak öngörmüştü. Basklılar ve Kürtlerin içinde bulundukları savaş ortamı için barışçıl bir çözüme doğru yaptıkları yolculuk yenilenen bir dayanışma anına şahit oldu Venedik'te. İki hareket de aslında konferanstan önce de yıllardır birbirleriyle görüşme halinde idiler. Tıpkı Sinn Fein'in bir süredir Basklılarla ve şimdi de Kürtlerle gerçekleştirdiği görüşmeler gibi.

Özgürlük mücadeleleri: Dayanışma paylaşımı

İrlanda, Bask ve Kürdistan'da yürütülen özgürlük mücadeleleri şüphesiz ortak bazı düşünceler ve görüşler de barındırıyor. Açıkçası her savaş ortamı ve her ülkenin kendine has bir durumu söz konusu. Zira her şeyi aynı kaba koymak hem sağlıksız hem de neticesiz olurdu. Ancak bu üç ülkedeki özgürlük mücadelelerinin hiç kuşkusuz ortak bir noktası da bulunmaktadır. Burada yaşayan insanların sık sık bir araya gelip deneyim, ilerleme, fikir ve hayal kırıklıklarını paylaşmalarını sağlayan gerçek bir dayanışma anlayışıdır.

"Diğer taraf"ta olmayan bir şeydir bu

Kendi vatandaşlarının bir bölümüne karşı bir savaş yürüten, diğer milletlerin topraklarını işgal eden, askeri güçleri aracılığıyla yasa, kural ve iradelerini empoze eden hükümetler ve devletlerin birbirleriyle paylaşacağı tek şey şiddet dilidir. Diğer ülkelerdeki özgürlük mücadelelerine karşı savaşmak için sayısız anlaşmalar yapar ve "terörizmi bitirmek" için sayısız ittifaklar kurarlar. Sonuç olarak bu hükümetler ve ülkelerin paylaştığı şey baskı ve şiddet olur. Barış ve diyalog getirecek bir gelecek üzerine fikir veya proje paylaşımı yapmazlar.

Zayıf noktalarından biri de budur zaten. Uluslararası dayanışmadan hem nefret eder hem de korkarlar. Çünkü bu dayanışmanın özerklik ve özgürlükten yana olan insanların ortak bir meşru mücadelesi olduğunu ve bunun kendi sonlarını getireceğini bilirler.

Özgürlük hareketlerinin en temel hedefi, aynı toprakları paylaşan insanların hem geneli hem de birer birer hepsi için özgürlük ve özerkliktir. Halk ve halkın çıkarlarına hizmet ederler. Oysa hükümet ve devletlerin hizmet edeceği başka çıkarlar vardır şüphesiz.

Mücadele yolunda bir çözüme ulaşıldığında (dünyanın Güney-Batı tarafına bakacak olursak İrlanda ve Güney Afrika süreçleri), diğer bir temel özelliği de fedakârlık olan, değişimin sürücü gücü özgürlük mücadeleleri, işlerini bitmiş olarak görmezler henüz. Bunun yerine mücadeleye devam eden diğer hareketlerle deneyimlerini paylaşmaya devam ederler. Öğüt veren veya tepeden bakan bir bakış açısından kesinlikle uzak bir şekilde, kendi hareketlerinin diğer hareketler için faydalı olacak her türlü unsurunu kullanmaları için onlara sunarlar. 2009'da Venedik'te bir araya gelen Basklar ve Kürtler önerilerini kesin ve açıkça ifade etmişlerdi. Başka bir deyişle, bir sonraki hamlelerini açıklamışlardı. Özgürlük mücadelelerinin ortak bir paydası olarak görülebilecek diğer bir temel özellik, tam da bu noktada ortaya çıkarıyor kendisini. Dinamizm, hareket, cesur iyi niyet gösterileri, cüretkâr kararlar, cüret etme isteği, yaratma gücü, hatta bir parça hayalperest çılgınlık, çatışma (sadece silahlı değil, sosyal çatışmayı da kapsayan) içe-

risinde olan hükümetler ve devletlerin hayal etmekten öte geçemeyecekleri özelliklerdir. Barış için ilk adımı atan taraf hükümetler ve devletler değildir şüphesiz. Çünkü barış bencil olmama, fedakârlık ve hakiki bir isteğin yanı sıra o bölge ve halkın tabanı ile sürekli ve dolaysız bir ilişki gerektirir. Bunun nedeni ise kararların ve seçimlerin bunlardan etkilenecek kitleler ile birlikte yapılması gerekir ki bu da özgürlük hareketlerinin diğer bir ortak yanıdır. Bunun sonucu olarak da özgürlük mücadelelerinin öncü kolu halkın iradesinin sözcüsü olarak görev alır ve noktada bir geri dönüş almaları gerekir. Eskimiş bir tasavvur ya da uzak bir anı gibi görünse de, batılı "demokrasilerin (başarısızlıklarına yeniden dikkat çekmek adına) -en azından kâğıt üzerinde- "halkın hizmetkârı" olarak ortaya çıktığını hatırlatmaya değer. Çok geçmeden bir kenara attıkları bu nitelik yerine daha pratik bir "demokrasi"ye bıraktı, kitlesel ve bireysel özgürlüklerin sıkı bir şekilde "kontrol" edilip kolayca insanların elinden alınabildiği (çünkü devlet-vatandaş ilişkisi şantaj ve tehdidi sıkça kullanan yöneticinin alanıdır) ve şeffaflık yoksunu bir "demokrasi"ye. Hükümetlerin, tüm bunlara rağmen hala kendilerini seçen insanlara hesap vermek zorunda olmadığı, halkın başka yönleri gösteren iradesini gözetmeksizin ve bu iradeye rağmen daha fazla karar verip uyguladığı bir demokrasi.

Buna karşın, özgürlük mücadeleleri, sadece bilgilendirilmekten öte karar alma sürecinde yer almak isteyen halk tarafından her daim sorumlu tutulurlar. Özgürlük mücadelesini gözetim altında sağlıklı ve istikrarlı tutan da budur ve bu özgürlük mücadeleleri bu yüzden bir takım "bencil" kararlar almaktan dikkatli bir şekilde kaçınırlar. İlk harekete geçen taraf olmak şüphesiz ki önemli bir ölçüde cesaretli olmayı da içerir. Sinn Fein Başkanı Gerry Adams'ın da sık sık tekrarladığı gibi, barış yapmak "cesur seçimler, yaratıcılık ve vizyon" gerektirir.

Farklı bir ortak gelecek hayali kurma cesareti

George Bernard Shaw şöyle demiştir bir keresinde, "Bazı insanlar olayları olduğu gibi görür ve neden diye sorarlar. Ben ise hiç gerçekleşmemiş şeyleri hayal eder ve derim ki neden olmasın?". Hükümetler ve devletlerin "felsefesi" ile özgürlük mücadelelerinin barışa yaklaşımları arasındaki farkı en iyi şekilde özetleyen cümle onunki olsa gerek.

Barış sadece savaşın "olmaması" demek değildir. Barış üzerine düşünerek vizyon gerektirir, gelecek, paylaşılan bir gelecek vizyonu. Bu yüzden bir tasavvur gücü ve Nelson Mandela'nın da dediği gibi, kendini karşı tarafın yerine koymayı gerektirir.

Hükümet ve devletler için bu bir aforoz, özgürlük hareketleri için ise en zorlu meydan okumalardan biridir. Yine de düşmanı daha iyi anlayarak stratejileri yeniden formüle etmek ve şekillendirmek için yerine getirilmesi gereken bir koşuldur. Dâhil etme sürecinin (genelde tek taraflı olarak) başladığı yer, bu noktaya denk geliyordur belki de.

Statükonun bir seçenek olmadığı gerçeğinin bilinçliliğiydi Baskları ve Kürtleri yeniden inisiyatif almaya iten. Ondan önceki İrlanda sürecinde de aynısı olmuştu(hala da öyle olmakta çünkü barış henüz elde edilmiş değil).

Bask ve Kürt "süreçleri (şimdiye kadar tek taraflı olduklarını ya da en azından ağırlıklı olarak özgürlük mücadelelerinin tarafında askıda kaldığını düşünürsek böyle adlandırabiliriz) benzer bir şekilde ilerlemekteler.

Her iki süreç de "yoğun" bir katılım ile karakterize edilmiştir; halk tabanında düzenli olarak toplantılar, tartışmalar ve görüşmeler gerçekleştirilir.

Bu durum iki başka temel noktayı da beraberinde getirir.

Alsasua deklerasyonundan sonra Bask ülkesinin genelinde, "hayali" ve "dayatılan" sınırın kuzeyinde ve güneyinde, yeni bir tartışma başladı. Bu tartışmanın sonuçları 2010 Şubat'ında yayınlanan *Zutik Euskal Herria!*[4](Ayağa Kalk Euskal Herria!) önergesinde toparlanmıştır. Abertzale left sürecin tek taraflı olarak başlatıldığını hatırlatarak, Bask ülkesinin güneyi (İspanya tarafı) ile ilgili olarak devam eden demokratik çözüm sürecinde yer alması gereken üç aşama ortaya koydu[5]. Ülkenin kuzey (Fransa tarafı) bölümünde ise toplumun desteğiyle Paris'e yönelik yeni bir politik denge inşa etmenin gerekli olacağı söylendi.

4- Zutik Euskal Herria! http://www.basquepeaceprocess.info/?page_id=500

5- Bu üç aşama şunlardır,

Asgari demokratik değişiklikler

Bunlar demokratik sürecin gelişmesini sağlayacak başlıca demokratik değişikliklerdir. Buna göre, taraflar arasında eşit haklarla ilgili olarak yapılacak anlaşmalar ve kararlar güvence altına alınmalı ve olağanüstü politik önlemler sona erdirilmelidir.

Demokratik anlaşma

Uzlaşı son müzakere süreci temelinde geliştirilmelidir. Bask ulusunun tanınması süreci olan bu temel aşama, Bask ülkesinin parçalarının -hem kendi aralarında hem de devletle olan- ilişkisini değiştirmek için tüm politik projelerin ve politik/hukuki yolların gerçekleşmesini sağlayacaktır.

Demokratik çerçeve

Bu süreç demokratik anlaşmanın hukuki ve politik alanda hayata geçirilmesinini esas almalıdır. Halkın istekliliğiyle yaratılması gereken bu süreç Bask Ülkesi'nin yapısal inkarının giderileceğini garanti altına almalıdır. Abertzale Left'in karar verme hakkını kazanmak için sart ettiği çabalar bir tarafta Bask Ülkesi'nin güneyindeki dört şehir için özerklik talep eden"Anaitasuna önergesi"ne, diğer yandan da Bask Ülkesi'nin kuzeyindeki üç şehir için özerklik talep eden" Ustaritz önergesi"ne dayanır.

Yukarıda da bahsi geçtiği üzere, Kürtler ve Türk toplumunun bir bölümünün yanı sıra Türkiye'de yaşayan diğer milletler ve diaspora yol haritası üzerine sağlıklı bir tartışma sürecine dahil oldular. Venedik konferansından hemen önce, gerillalar ve sürgündeki Kürtlerden oluşan bir "barış grubu" hükümet destekli Kürt Açılımı [6] kapsamında Öcalan'ın çağrısı üzerine Ekim ortalarında Türkiye'ye dönmüştü. Hükümetin açılımı çok geçmeden tekrar kapanacaktı zira PKK militanlarının Kürt bölgesinde yüz binlerce insan tarafından karşılanması hükümeti ve PKK'nin Türkiye'de bir zafer kutlaması için geldiğini söyleyen muhalefeti şok etti. Süreç hızlı bir şekilde kötüye gitti, barış grubundaki birçok insan tutuklandı, yüzlerce yerel yönetici tutuklandı ve Anayasa Mahkemesi 11 Aralık 2009'da "devletin, ülkenin ve ulusun bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedefleyen eylemlerin odağı" olduğu gerekçesiyle DTP'yi yasakladı.

PKK on üç ay süren bir eylemsizlik sürecinden sonra 1 Haziran 2010'da tek taraflı ateşkesine son verirken, olaylar yeniden başladığı yere dönüyor gibi görünüyordu.

2010 Mart'ta yeni bir inisiyatif olarak ortaya çıkan Brüksel Deklerasyonu ile, tanınmış birçok uluslar arası figür ETA'nın Abertzale Left'in İspanya-Bask savaşını kalıcı ve doğrulanabilir bir ateşkes ile çözme yolunda politik yollar arama mutabakatına cevap vermesini istedi. Deklerasyonda, İspanya hükümetinin kalıcı ve adil bir barış elde etmek için bu ateşkese uygun bir biçimde karşılık vereceği söyleniyordu. ETA, doğal olarak, müzakere ihtimalini göz önünde bulundurmayı reddetme konusunda hiçbir değişikliğe gitmeyen İspanya hükümetinin en ufak bir irade değilse de iyi niyet göstergesinde bulunmadığı bir ortamda atacağı bu tek taraflı bir adımın artılarını ve eksilerini değerlendirmek için acele etmedi.

İnisiyatif kesin koşulda özgürlük mücadelelerinin elindedir

Abertzale Left ve PKK atalete atalet ile karşılık veremezdi, bu yüzden inisiyatifi alan yine onlar oldu.

Silahlı mücadelenin oluşmasının nedeni baskı karşısında eğilmeyen veya göz yummayanlar için başka bir seçenek olmamasıydı. Devlet baskısı ve şiddetine karşı ayaklanmak sonuç olarak halkın bir hakkıydı. Hem Abertzale Left hem de Abdullah Öcalan, biraz bulanık gibi görünse de, başka bir alternatifin olduğunu görmüşlerdi. 13 Ağustos 2010'da PKK tek taraflı yeni bir ateşkes ilan etti. (İlk başta 12 Haziran 2011'de yapılan genel seçimlere kadar uzatılan ateşkes, Türk ordusunun ateşkes devam ederken gerilla güçlerine karşı son yılların en büyük operasyonlarını gerçekleştirmesiyle birlikte kısa sürdü).

Seçimlerde Özgürlük, Demokrasi ve Emek Bloğu'ndan seçimlere giren bağımsız adaylar belirgin bir zafer kazandı (Yüzde 10 seçim barajı Kürtleri ve diğer birçok grubu, seçimlere parti olarak değil bağımsız adaylarla girmeye zorlamaktadır). Yine büyük bir çoğunluk ile seçimleri kazanan AKP hükümetinin bu zafere baskı ile tepki vermesi de uzun sürmedi. DTP'ye karşı gerçekleştirilen operasyonların bir devamı olarak milletvekilleri, yerel yöneticiler, gazeteciler, akademisyenler, sendikacılar, öğrenciler, insan hakları savunucuları, sivil toplum örgütleri üyelerini de kapsayan binlerce kişi tutuklandı.

Tüm baskılara rağmen, 2010, 2011 ve 2012 yılları "demokratik özerklik" adlı modelin deneyimleri ile şekillendi. Çünkü tasavvur ve vizyon birlikte yaşamın yeni modelini teorileştirmeden de öte uygulamak demektir. Öcalan tarafından planlanan bu modelle ilgili ilk adım her yerden önce Suriye'den geldi. Savaşın şiddetlenmesi ve hızlı bir şekilde bir iç savaşa dönüşmesine rağmen, Suriyeli Kürtler şehirlerinin bazılarını özgürleştirerek buralarda büyük oranda Öcalan'ın önerisi ile bağdaşan bir öz yönetim oluşturdular. Bu adım "fikir verici alternatif"in uygulanabilir, güçlü ve canlı olduğunu kanıtlayarak, Kuzey Kürdistan'da beklentiler ve özerklik anlamında teşvik etmiştir.

Suriye'deki Kürtlerin kısa zamanda diğer bölgelere de uyarlanabilecek bir gerçeklik ortaya koyma sürecini Türk hükümeti dehşet içinde izledi.

Bask ülkesindeki duruma geri dönecek olursak, İspanya (ve Fransa) hükümeti tarafındaki atalet Abertzale Left'in halk tabanında yürüttüğü çalışmalarına devam etmesini engelleyemedi. ETA'nın deklerasyonuna zemin hazırlayabilecek bir ortam yaratmak için öncelikle alan çalışmaları yapıldı.

Brian Currin, sivil toplumun Bask sürecinde "çok önemli bir işbirlikçi" olduğunun altını çizerek şöyle der, "Sivil toplumdan bahsederken sadece işçi sendikaları ve kilise gibi sivil toplum örgütlerini değil, toplumun genelini, Bask halkını ve özellikle Abertzale Left'in seçmenlerini kastediyorum. Abertzale Left'in yaptığı, o halkın dile getirdiği yeni bir politik proje talebini yerine getirmek oldu. Siyasal liderlik, yeni bir strateji, yeni bir politik proje ve canlı bir liderlik tasavvur etmeleri gereken sivil topluma neyse ki olgunluk ve cesaret göstererek, onların ETA'nın tamamını bu yeni girişime dâhil etme ile ilgili olan zorlu görevini anladı".

Uzun ve sağlıklı bir tartışma sürecinden sonra sorunsuz ve şüphesiz bir şekilde sürece dâhil olan ETA 5 Eylül 2010'da yeni bir ateşkes ilan etti[7]. Ateşkes ilanı Brüksel Deklarasyonu'nu imzalayan tarafların bu ko-

6- Erdoğan hükümeti tarafından 2009 Eylül ayında başlatılan, Kürt haklarının tanınması için bir dizi "kozmetik" önlemlerden oluşan açılımdır
7- Ateşkes deklerasyonu, video, http://www.youtube.com/watch?v=d2KqDGdGIDA

nudaki beklentilerini karşılamadı. Ateşkesi yayınladığı bir görüntülü açıklama ile ilan eden ETA, "İspanya hükümetinin istemesi durumunda, dünkü gibi bugün de demokratik bir süreci harekete geçirmek için gerekli asgari demokratik koşullar üzerinde anlaşmaya hazır" olduğunu söyledi. 10 Ocak 2011'de yeni bir açıklama[8] yapan ETA, "kalıcı, genel ve uluslararası alanda doğruluğu teyit edilebilir bir ateşkes" ilan etme kararını açıklayarak "Ateşkes ETA'nın kalıcı bir çözüm süreci ve silahlı mücadelenin bitmesine yönelik kararlılığını gösteriyor" dedi.

İspanya ve Fransa hükümetlerinin tepkisi yine dehşete kapılmış bir sessizlik oldu. Silahların fiili olarak siyasal denklem dışında kalması çok taraflı görüşmelerin önünde bir engel teşkil etmiyordu. Yine de bu olmadı. Sosyalist Başbakan Luis Zapatero yaşam savaşı vermesinden dolayı İspanya hükümeti bir çalkantı içindeydi. Zapatero bunun üzerine 20 Kasım'da erken seçimlerin yapılmasını istedi.

İngiltere eski başbakanı Tony Blair'in İrlanda'da gösterdiği politik fırsatçılığı (bazılarına göre samimi bir politika) sergilemeyen Zapatero, Abertzale ve ETA'nın tek taraflı girişimine karşılık vermedi. Zapatero -tahmin edilebileceği üzere - seçimleri kaybetti ve yerini muhafazakâr Mariano Rajoy'a bıraktı. Bask ülkesinde görüşmelere giden yolda böylece daha da zorlu ve yokuşlu bir hal aldı.

İspanya'daki (Abertzale Left'in Amaiur koalisyonu ile büyük bir başarı elde ettiği) genel seçimlerden önce Mayıs'ta yerel seçimler yapılmıştı. Seçimlere katılma yasağı son dakikada kaldırılan Bildu seçimi kazanarak Abertzale Left tarafından sunulan yeni öneriler ve projelerin gerçekleştirilmesine Türkiye'de de olduğu gibi fırsat tanımıştır.

2011 yılı Bask ülkesinde ETA'dan gelen yeni bir hamle ile sona yaklaştı. Silahlı grup, Donostia Uluslararası Barış Konferansı'ndan kısa bir süre sonra, 20 Kasım'da, basına gönderdiği bir görüntülü açıklama[9] üzerinden silahlı mücadeleyi bıraktığını açıkladı.

BM eski Genel Sekreteri Kofi Annan, İrlanda eski Devlet Başkanı Bertie Ahern, Sinn Féin Başkanı Gerry Adams, İngiliz diplomat Jimmy Carter ve ABD senatörü George Mitchell'in de katıldığı Uluslararası Barış Konferansı'na İspanya ya da Fransa hükümet temsilcilerinden katılan olmadı.

ETA'nın açıklamasından bir gün sonra New York Times için kaleme aldığı yazısında Tony Blair "hükümetler kendilerini, prensiplerini ve halklarını teröristler karşısında en iyi şekilde savunmalıdır", derken "hükümetler de düşmanlarıyla görüşme ihtiyacını tanımalıdırlar" diye ekler. Yazısını ise şu sözlerle bitirir, "Kuzey İrlanda'daki deneyimimizden, şiddeti bitirmek ve barışı kalıcı bir hale getirmenin sabırlı olmayı, risk almayı, sorunlarla uğraşmayı ve istikrarlı bir kararlılık sergilemeyi gerektirdiğini öğrendim. Yaratıcılık, cömertlik ve devlet adamı olma becerisi gerektirdiğini de" [10].

Dil tanıdık geliyor mu? "düşman dili" Blair tarafından bile benimsenmiştir.

Geri dönüş yok

Buraya kadar yazılanlardan anlaşılacağı üzere, özgürlük mücadeleleri, tüm bileşenleri de dahil olmak üzere, çatışmayı bitirmek için aktif olarak yürüttükleri çözüm tasarlama çalışmalarına asla son vermezler ve bu fikirlerin bazılarını "denerler".

Baskların, Kürtlerin ve İrlandalıların bahsettiği gelecek "vizyonu" bu ülkelerde verilen mücadelelerde her zaman önemle üzerinde durulan bir nokta oldu. 2012 yılı ise daha dramatik açılımlara kapılar açtı. Temel demokratik değişiklikler sırası bu kez Türkiye'de idi. Türk Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, şüphesiz kendi siyasi çıkarları için, hükümet tarafından bazı adımlar atılması zamanının geldiğine karar verdi. Sözde Kürt Açılımı'nın başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, Öcalan'ın yeni bir inisiyatifiyle tekrar MİT Müsteşarı aracılığıyla görüşmeler başladı.

Barışa giden yolun zor olduğu gerçeği, büyük bedeli ağırlıklı olarak ödeyen taraf olan özgürlük mücadeleleri için anlaşılmaz, gizemli bir durum değildir. Bu gerçek, kendini yakın bir zamanda olabilecek en korkunç şekilde kanıtladı, Türkiye değil, Paris'in merkezi ve en yoğun caddelerinden birinde. PKK'nin kurucularından Sakine Cansız, 55, (Sara), KNK (Kürdistan Ulusal Kongresi) Paris temsilcisi Fidan Doğan, 32, (Rojbin) ve Kürt gençlik örgütü üyesi Leyla Şaylemez, 24, (Ronahi) 9 Ocak 2013'te Kürdistan Enformasyon Bürosu' nda katledildiler. Ölü bedenleri bir gün sonra bulundu. İnfaz edilmişlerdi. PKK'ye verilen acımasız bir mesajdı, Toplum felsefenize katlanamıyor, Türkiye'de yaşayan tüm halklar arasında yeni bir ilişki önerinize tahammül edemiyoruz. Biz kadınların ikincil olmadığı bir toplum düşünemezken, sizin bunu kurmaya çalışmanıza da izin vermeyeceğiz.

Sakine, Rojbin ve Leyla'nın bu şekilde katledilmelerinin nedeni, PKK'nin ne anlama geldiğini temsil ediyor olmalarıydı; kadın özgürlüğü, gençlerin özgürlüğü, halkların özgürlüğü, barış ve diyalog. Katledildiler çünkü kadınlardı, Kürt ve politik cinayete kurban giden kadınlar.

Sinirlerin yatışması zaman alsa da, Kürt özgürlük ha-

8- http://www.rtve.es/alacarta/videos/alto-el-fuego-de-eta/eta-decreta-alto-fuego-permanente-verificable/983747/
9 - http://www.youtube.com/watch?v=J5sCf8HZBew
10 - Bask Barışı, Tony Blair, http://www.nytimes.com/2011/10/22/opinion/22iht-edblair22,1.html

reketi bu noktada özverisini bir kez daha kanıtladı. Öcalan ve MİT müsteşarı ile yapılan görüşmeler devam ederken, BDP'den bir heyete de belirli aralıklarla Kürt liderle görüşme izni verildi.

21 Mart Newroz'da, Öcalan'la birkaç gün önce görüşmüş olan BDP milletvekilleri, Öcalan'ın mesajını Amed'de toplanan bir buçuk milyondan fazla insana okudu. Öcalan'ın Newroz mesajı "Silahların susması ve düşüncelerin konuşması", bir başka deyişle Kürt özgürlük hareketinin stratejisinde bir değişiklik, silahlı mücadeleden kültürel bir mücadeleye geçiş olarak özetlenebilir. Bu anlamda Öcalan'ın verdiği "güvence" özellikle gerilla güçleri açısından son derece önemliydi, "Bu bir son değil, yeni bir başlangıçtır. Bu adım, mücadeleden vazgeçme değil, yeni bir mücadeleye başlatmaktır". Öcalan'ın verdiği bu "güvence" gerekliydi çünkü Kürt lider militanlarını hem ateşkes ilan etmeye hem de Türk devletinin sınırları dışına çekilmeyi başlatmaya çağırıyordu. Son derece net olan bu mesaj, 2012'de yayımlanan yol haritasından da öneriler içeriyordu, "Silahlı mücadele dönemi kapanıyor, demokratik siyaset kapıları açılıyor. Tartışma, çatışma ve düşmanlığın yerini ittifak, birliktelik, iyilik ve karşılıklı kucaklaşmaya bırakmasının zamanı gelmiştir".

Öcalan'ın politik ve stratejik seyri yol haritasında olduğu gibi Newroz mesajında da kendini gösterir. Silahlı mücadele ihtiyacının ortadan kalktığı noktaya varmış bir seyir gerçekleştiren Kürt lider, yeni bir toplum inşası ve tüm Türkiye'nin demokratikleşmesini sağlayacak yeni toplum örgütlenmesine uygun bir model üzerine yoğunlaştı. Ancak bu yeni modelin inşası barış için uygun ortamın yaratılmasından ayrı olarak düşünülemez. Bunun sonucu olarak gerilla güçleri Newroz'da ateşkes ilan etmeye çağırıldı (ve bunu 23'ünde gerçekleştirdiler).

Diğer yandan, Öcalan'ın mesajının sadece PKK'ye yönlendirilmediği de aşikar. Kürt liderin çağrısı aslında Türk hükümetineydi, bu zorlu sürece nasıl bir karşılık vermesi konusunda bazı kararlar vermesi ve barış üzerine konuşmaya başlaması gereken hükümete.

Tüm bu süreçlerde olduğu gibi, güvenin gelişebileceği bir ortam yaratmak da diyaloğun başlaması için olmazsa olmaz bir şarttır. Güven ortamı yaratmak esas olarak bütün tarafların eşit statülere sahip olduğu ve masaya eşit haklara sahip bir şekilde oturduğu bir ortam oluşturmak anlamına gelir. Bu bağlamda Türk hükümetinin ne yapmaya karar vereceği ve bunu ne kadar kısa bir süre içerisinde yapacağını görmek önem arz etmektedir.

Newroz'dan daha üç gün önce Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın süreci kolaylaştırma görevi görecek bir "akil insanlar" komisyonu kurulma ihtimalinden bahsetmesi bir tesadüf değildi. Öcalan, diyalog için uygun ortam oluşturmak adına Türk-Kürt savaşına dahil olan tüm tarafların hangi adımları atması gerektiğini yol haritasında detaylı bir şekilde ele alıyor.

Tüm süreçlerde olduğu gibi, güvenin gelişebileceği bir ortamın oluşturulması da diyalogun başlamasının temel koşuludur ve aslında tüm tarafların eşit statüde olduğu ve masaya eşit olarak oturduğu bir içerik oluşturmak anlamına gelir. Bu bağlamda, Türk hükümetinin ne yapmaya karar vereceği ve bunu ne kadar çabuk yapabileceğini görmek önemli olacaktır.

Önceden de görüldüğü üzere, Öcalan tüm bu yıllar boyunca yeni bir toplum modeli- ve bu modelin gerçekleştirilebilmesi için gerekli yeni kurumlar- üzerine tartışmış ve düşüncelerini açıklayabilmiştir. Kendine özgünlüğüyle Öcalan, diğer durumlarda (örneğin Bask Ülkesinde, çünkü her süreç ve her ülkenin kendine has yanları vardır) hala sadece kısmen "tanımlanan" fikir ve kavramları tanımlamak için yeni bir kelime dağarcığı yazmaya da başladı. Bu, her şeyden önce, Öcalan'ın maruz kaldığı uzun tecrit dönemine rağmen bir "yolculuk", paylaşılan bir yol olmuştur.

Kürt hareketini hazırlamak kolay olmadı çünkü Öcalan'ın yaptığı bir vizyon değişikliğine teşviktir ve bu Türkiye'deki hükümet, entelektüel ve politik çevrelerin henüz gerçekleştiremediği bir kırılmadır. Toplumun büyük bölümünün ve Türkiye'deki entelektüel ve politik sınıfın henüz böyle bir şoka hazır olmadığı göz önünde bulundurulursa, bu belki de en büyük risktir. Bütün mesele de budur zaten, bilinen anlamda "sadece" barış üzerine konuşmaktan (diğer bir deyişle ateşkes ilan etmekten) de öte, barışı konuşmanın yenilikçi ve farklı bir şeklini tasavvur ederek söylem seviyesini yükseltmektir. Bu yaklaşım şüphesiz yeni bir sözcük dağarcığı kullanmayı da kapsar, yani bugüne kadar "öteki" olarak görülene kendine bakar gibi bakma cesaretini göstermeyi. Bu yüzden, kendin için istediğini "öteki" için de istemek anlamına gelir.

Basklar, onlardan daha da önce İrlandalılar ve Güney Afrikalılar'ın gayet iyi bildiği bu konu, Türkiye için yeni bir mesele durumunda henüz. Kürtler vizyon, yaratıcılık, cesaret ve tasavvur güçlerini ortaya koydular. Ellerini çekmediler, aksine uzattılar. Bakalım Türk hükümeti ve Türkiye'deki politik, entellektüel ve sosyal hayatın içindeki diğer aktörler bu önemli jesti tanıyıp bu eli sıkacak kadar cesur olabilecekler mi?

Sonu gelmeyen

2013 yılının ikinci yarısı hem Türkiye hem de Bask ülkesi için son derece önemli bir süreç olacak. Bu ülkelerdeki her iki özgürlük hareketi de barışa giden yolun tek bir yol olduğu düşünceleriyle ilgili net ve emin olduklarını açık bir şekilde göstermiş bulunmaktalar. Geri dönüş ya da kısa bir kestirme yol yok. Hayal gücü, ya-

ratıcılık ve vizyona sahip olduklarını kanıtladılar. Zaman zaman halkın cömertlik ve sabır sınırlarını zorlasalar da, geri döndükleri nokta hep halk oldu. Bu özgürlük hareketleri yapılması gereken seçimleri ve atılması gerek adımları halkla tartışırlar. Bu iki hareket arasındaki görüşmelerin sağlıklı bir şekilde yürümesinin nedeni de budur ama bu durum uzlaşıya kesin gözüyle bakmak anlamına da gelmez ve gelmemelidir. Bunlar dinamik tartışmalardır ve bu yapılarını da bu özelliğe borçludur. Tartışılan konu ortak bir gelecek, halklar arasındaki ilişkiler ve nihayetinde eşit statülere ve hangi geleceği istediklerine karar verme hakkına sahip olması gereken uluslardır.

Baskı, cinayet, şiddet, gözaltında kayıp ve katliamlarla geçen onlarca yıla rağmen, Kürtler, Basklar gibi hala ayakta duruyorlar, yenilmemiş ve parçalanmamış bir şekilde. IRA açlık grevcisi Bobby Sands cumhuriyetçi İrlanda mücadelesinin en karanlık dönemlerinden birinde şöyle demişti, "Özgürlük isteğini yok edemezlerse seni de parçalayamazlar".

Hakikat, Adalet, Hafıza Ve Barış Süreci

Murat Çelikkan

Şiddetli çatışma veya baskı dönemleri sonrasında toplumsal uzlaşma için, geçmişteki yoğun insan hakları ihlallerinin araştırılması ve gerçeğin ortaya çıkartılması elzemdir.

Geçmişle hesaplaşma ancak hak ihlalleri ortaya çıkarıldığında, failler yargılandığında ve onarıcı adalet mekanizmaları devreye sokularak, ihlallerin oluşturduğu tahribat telafi ve tazmin edildiğinde gerçekleşebiliyor.

Zira geçmişle hesaplaşma ve adaletin tesisi için en temel unsurlardan biri toplumsal hafızanın tüm sistematik hak ihlallerini içerecek şekilde yeniden inşa edilmesi.

Bugün adına Barış Süreci denilen hızlı bir değişim süreci içindeyiz..

Süreç beklediğimiz gibi gelişirse adına ne denilirse denilsin bir savaş, çatışma, isyan durumu yerine bir çatışmasızlık ve barış ortamı oluşacaktır. Bu süreci, tüm bireylerini kapsamasa bile bir toplumsal uzlaşma süreci tamamlayacak. Gerçekten barışmaktan bahsediyorsak, hakikatler, bazı değerler, toplumsal öncelikler ve rejim konusunda ortaklaşılması gerekecek. Dünyadaki son 20 yılda yaşanan uygulamalar da gösteriyor ki insanlık, insan hakları ve hesap verebilirlik odaklı ortaklıklar için çabalıyor. Çatışan, çatışmaya ve yaşananlara ilişkin farklı hikâyeleri, farklı sonuçları, farklı tarihsel nedenleri olan kesimlerin ortaklaşabileceği alan da insan hakları olarak benimseniyor. Bunlar olmadan bir kalıcı barıştan bahsetmek imkânsız. Bu tabii ki doğru bir yolda ilerlendiğinde bile zaman alacak bir iş.

Ancak bunun öncesinde elbette bir siyasal karar alma ve uzlaşma süreci var. Bu süreç henüz şeffaf değil. Nesnel olarak ne kadar şeffaf olabileceği de bence tartışmalı. Bu da doğrusal bir süreç değil, başlangıç uzlaşması ne olursa olsun politik aktörlerin aldıkları tavır, beklentileri, tespitleri ve benimsedikleri tutum ile devam edecek ve bütün yaşanacak sürecin atmosferini oluşturacak.

Bu temel siyasal uzlaşmayı takip eden ve çatışmasızlığı kalıcı kılmak için devletler açısından devreye sokulan bir de 'güvenlik' süreci var. Uluslararası literatürde buna kısaca 'DDR' süreci deniyor. Açılımı İngilizcede ''Disarmament, Demobilization, Reintegration''. [1] Türkçeye ''Silahsızlanma, Eve Dönüş ve Katılım veya Bütünleşme olarak çevrilebilir. (Bu konuda yapılan çeviri, makale ve köşe yazılarında daha önce 'Silahsızlanma, Terhis ve Toplumla Bütünleşme' kullanılmış olsa da özellikle toplumla bütünleşme yeni bir bileşim yaratılmasından çok statik bir özellik taşıdığından, terhis de militarist ve dar bir terim olduğundan daha iyisi bulunana kadar bunları kullanıyorum) olarak adlandırabiliriz.

DDR bir başka deyişle bir çatışmasızlık sürecinden gerillanın toplumsal ve siyasal yaşama katılma sürecinin planlanmasına ve gerçekleşmesine uzanan evre. Ancak 'DDR programları' barışın inşası açısından gerekli olmakla birlikte yeterli değil. DDR'a yönelik geleneksel yaklaşımlar ve 30 yıllık örneklerden kaynaklanan deneyim bu konuda daha çok askeri ve güvenlikle ilgili amaçlara odaklanıldığına, meselenin toplumsal boyutunun düşünülmediği süreçlerin sonunda kalıcı bir barış sağlanamadığına işaret ediyor.

Uluslararası literatürde diktatörlükten demokrasiye veya savaştan barışa geçiş süreçlerinde toplumsal açıdan kilit kelimeler hakikat, adalet ve hafıza olarak şekilleniyor. Bu kavramları tek tek ele almadan önce siyaset biliminin ve insan hakları mücadelesinin son 30 yıldır en popüler alanlarından birine yani 'Transi-

1- Bkz. www.unddr.org

tional Justice' ya da 'Geçiş Dönemi Adaleti' konusuna işaret etmek isterim. Çünkü Geçiş Dönemi Adaleti, sadece bu bahsettiğimiz kilit kelimelerin değil, toplumsal uzlaşma, demokratik, eşitlikçi ve insan haklarına saygılı bir düzen için barış inşaasının da çerçevesini oluşturuyor. Bugün New York merkezli uluslararası bir sivil toplum kuruluşu olan ICTJ (International Centre for Transitional Justice/Geçiş Dönemi Adaleti Uluslararası Merkezi)[2] geçiş süreci konusunda devletlere, sivil toplum kuruluşlarına ve mağdur örgütlerine destek veriyor. 8 Afrika, 7 Amerika, 7 Asya, 2 Avrupa ve 7 Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkesinde bu programlar hala sürdürülüyor.

İşte her biri ayrı bir disiplin olarak incelenebilecek hakikat, adalet ve hafıza meselesine bu aşamada geliyoruz. Bu alanları tek tek ele almadan once Geçiş Dönemi Adaleti adı verilen mekanizmalar bütününe bir göz atalım.

GEÇİŞ DÖNEMİ ADALETİ

Geçiş Dönemi Adaleti kavramı, yeni bir tür insan hakları faaliyetini tanımlamak için kullanılıyor ve 'geçiş' bağlamında yaşanan çelişkileri çözebilecek bir dizi araç ve yöntemden oluşuyor. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-Moon, geçiş dönemi adaletini şöyle tanımlıyor: ''Sürdürülebilir bir barış için geçmişte yaşanan büyük insan hakları ihlallerini ele almak, geçmiş adaletsizliklerinin giderilmesi ve bir daha asla tekrarlanmamasının sağlanması önemle dikkate alınması gereken hedeflerdir.[3]"

Ban Ki-Moon, 2004'te yaptığı bu tanımı şöyle genişletiyor: ''Bir toplumun hesap verebilirlik, adalet ve uzlaşmayı garanti altına almak için geçmiş dönemde yaşanan büyük ölçekli insan hakları ihlalleriyle yüzleşebilme çabası için kullanılan tüm süreçler ve mekanizmaların bütünü. Bunlar yargısal ve yargı dışı mekanizmalar olabilir, farklı düzeylerde uluslararası katılıma açık olabilir ama yine de bireysel mahkumiyetler, yargılamalar, tazminatlar, gerçeği arama, kurumsal reformlar, görevden uzaklaştırma ve geri çağırmalar, hafızalaştırma çalışmaları ve yerel veya geleneksel adalet mekanizmalarının bütününü içermelidir."

Bu sayılanlara ekonomik ve sosyal kurumsal eşitsizlikleri ve toplumsal cinsiyet bağlamında yaşanan ayrımcılık ve eşitsizlikleri gidermeyi de eklemek gerekiyor.

TARİHSEL ARKAPLAN

Çok kısa tarihsel arka planına bakacak olursak belki de bu yaklaşımın bu kadar popülerleşmesinin üç nedenini saymak mümkün. Bunlardan ilki, insan hakları hareketindeki 'zorunlu' değişim. Uluslararası insan hakları hareketinin ana hedefi, 1980'lerin ortasına kadar baskıcı devletleri vatandaşlarına daha adil davranmaları için eleştirmek ve baskı uygulamaktı. 80'lerin başından ortasına kadar Latin Amerika'nın baskıcı rejimlerinin sona ermesiyle bu kurumların strateji ve yaklaşımlarında da değişimler oldu. Arjantinli bir sürgün olan ve Human Rights Watch ve ICTJ'in yöneticiliğini de yapmış olan Juan Méndez, ''Arjantin'de Alfonsin hükümeti askeri liderleri yargılamaya başladığında ve devlet terörü konusunda araştırma yapmak üzere bir Komisyon oluşturduğunda insan hakları çalışması da karşıt olmaktan destekleyici bir konuma evrildi,'[4] diyor bu değişim için. İnsan hakları hareketinin temsilcilerinin mahkeme salonlarında oturma konumlarının değişmesi bu durumu daha net açıklayabilir. Hareket temsilcileri 'geçiş' sonrasındaki yargılamalarda artık şüphelilerin değil savcıların tarafında müdahil olmaya başlıyor. Çünkü değişimle birlikte yargılananlar mağdurlar değil failler olmaya başlıyor.

Bir diğer neden sosyo ekonomik evrim yaklaşımının yerini siyasal değişimlerin mühendisliğini yapmaya yönelik teknokratik yaklaşımların alması. Demokrasinin sosyoekonomik koşullara bağlı olmaksızın hemen her ülkede yeşertilebilecek olduğu yani uzun dönemli sosyoekonomik aşamalar yerine daha kısa süreli bir dizi yasal-kurumsal reform ile gerçekleşebilmesine olan inanç bu paradigma değişiminin bir diğer nedeni.

Sonuncu neden ise yine bir önceki nedenle ilişkili bir gelişme. Demokratikleşme hedefi için 'geçiş' kavramının kullanıma sokulmasında etken olarak, 1970'li yıllarda solun küresel olarak gerilemesinde ve hedefin ideolojik olarak insan haklarına kayması da sayılabilir.

Bu tabii ki oldukça tartışılabilecek bir çerçeve. Paige Arthur, makalesinde[5] bu değişimi şöyle gerekçelendiriyor: ''Özet olarak demokrasi paradigmasına geçiş şu dört koşul çerçevesinde değerlendirilmeli: Siyasal değişim geçiren ülkelerin çoğunda demokrasinin insanların büyük çoğunluğu açısından arzulanan bir hedef olması; Modernizasyon teorisinin gücünü yitirmesi ve değişimin sosyoekonomik dönüşümdense yasal-kurumsal reformlarla gerçekleşiyor olması; ve radikal solun küresel olarak gerilemesi. Bu sonuncu faktörün insan hakları hareketi açısından da doğrudan etkileri oldu. Çünkü birçok sol grup devlet şiddetini tanımlamak için sınıf çatışması kavramı yerine insan hakları kavramlarını kullanmaya başladı."

Ronaldo Munck Latin Amerika solunun sosya-

2- Bkz. www.ictj.org

3- United Nations Security Council. The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies. Report of the Secretary-General, United Nations Security Council, 23 Ağustos 2004.

4- Arthur P. (2009). How "Transitions" Reshaped Human Rights: A Conceptual History of Transitional Justice. Human Rights Quarterly, 31, 321-367.

5- Paige Arthur, ibid.

lizmle ilişkisini incelerken şu sonuca varıyor: "Askeri diktatörlükle mücadele sosyalist bir alternatif oluşturmaktan çok defansif bir siyaset alanı olarak insan hakları mücadelesi etrafında örgütlendi."[6] James Petras ise bu konuda şunları söylüyor: 'devlet şiddeti sınıf egemenliği kavramından çok insan hakları ihlalleri temelinde ele alınmaya başlandı."[7]

Tabii bu çerçevenin diktatörlükten demokrasiye geçiş için geliştirilmiş olduğunu unutmamak gerekiyor. Barışın kurulması konusunda aktörlerin karşılacakları sorunlar bu çerçeveden farklılık gösterebilir. Ama yine de barışın kalıcılaştırılmasının demokratikleşmeden geçtiği önkabulu, benim bu çerçevenin Türkiye için de geçerli olabileceği sonucuna varmama neden oluyor.

Şimdi tekrar gelelim anahtar kelimelerimize…

HAKİKAT

Eğer mesele yeni bir toplum inşasına girişmekse; eğer mesele savaş yalanlarının barışın inşasında kullanılmamasıysa, eğer mesele değişim öncesinde zarar görmüş, mağdur olmuş insanların seslerinin duyulmasını sağlamak, toplumsal iyileşme konusunda adım atmaksa, baştan kabul edilmesi gereken gerçek yeni bir toplumun ve yeni bir dönemin yalanlar ve yarı gerçeklerle oluşturulamayacak olduğu. Bu nedenle de baskı rejimlerinin, çatışmaların, medya, yargı kurumları, bürokrasi, ordu ve siyasi iktidarların işbirliği ile üstünü örttüğü, tahrif ettiği gerçeklerin kazınıp bulunması gerekiyor.

Ancak felsefi anlamda gerçek, özellikle postmodern dönemde 'mutlak gerçek' olarak tanımlanmaktan çıktı: Adli ya da tıbbi gerçek, yani kanıta dayanan nesnel gerçek, tartışmadan doğan gerçek, iyileştirici, onarıcı gerçek, diyalogdan doğan gerçek, anlatıdan doğan gerçek gibi. Bunların her biri toplumsal iyileşme ve uzlaşma açısından farklı yöntemlere işaret etse de ortak olan ve bu süreçlerde kullanılan yöntem şöyle özetlenebilir: Mağdurların kendi hikâyelerini ve yaşadıklarını anlatmalarından kaynaklanan gerçeğin dillendirilmesi ve giderek dolaşıma girmesi.

Bu, mağdurların yaşadıklarını kamusal alanda anlatma imkânı kadar faillerin belirlenmesi açısından da önemli. Yani hakikat sadece mağdurların güçlendirilmesi için değil ama yeni, demokratik, insan haklarına saygılı bir söylemin topluma egemen kılınması açısından da önemli. Ayrıca bu anlatımlar, affedebilme açısından da önem kazanıyor. Güney Afrika'da kurulan Hakikat ve Adalet Komisyonları'nda Cradock Dörtlüsü olarak adlandırılan kurbanlardan birinin kızı "affetmek istiyorum, ama kimi affedeceğimizi bilmiyoruz," diyor.[8] 80'li yıllar gerçeği bilme hakkı[9] kavramının ortaya çıktığı ve gerçeğe ulaşmak için Hakikat Komisyonları'nın önemli işlev gördüğü yıllar oldu. Hakikat Komisyonları geçmiş dönem iktidar ve rejimlerinin geçmişte işlediği suçlarla yüzleşebilmek için yaygın olarak kullanılan ve tanınan araçlardan biri. 1974 yılında kurulan ilk Hakikat Komisyonu'ndan bu yana 40'ın üzerinde resmi Hakikat Komisyonu kuruldu.

Bu da hakikat arayışında belgelemenin önemini gözler önüne serdi. Kurulan komisyonlar ilgili dönemdeki ihlalleri tespit etmek üzere, çoğunlukla faillerin yargılanması için (Güney Afrika örneği hariç), iyi çalıştıkları ülkelerde yapısal eşitsizliklerin gündeme getirilmesi ve bunların giderilmesi, reformlar yapılması için çalıştı. Hakikat Komisyonları, mahkemelerin aksine mağdurların ön planda olduğu, güçlendirildiği, seslerine kulak verilen mekanizmalar olarak devreye girdi. Geçmişle yüzleşirken geleceğe daha umutlu bakmayı sağladılar.

Bu nedenle de Hakikat Komisyonları:

Kurbanların onurunu ve itibarını dikkate alıp, iade etmek,

Bilmekten kabul etmeye bir yol çizmek,

Kurbanlara kamusal bir alan yaratmak,

Sadece yasa karşısında olmaksızın toplumsal hesap verebilirliği sağlamak,

Reformlar için öneride bulunmak, çatışma konusunda farklı kesimlerin benimseyeceği bir söylem yaratmak,

Diyalog ve onarım sağlamak,

İşlevlerinin yanı sıra söylenen yalanların alanını daraltma işlevi de gördü.

Gerçeklerin dile getirilmesi, savaşın tüm kurbanları için bir dayanışma ve dostluk yaratılmasına ve savaş suçları ve insanlığa karşı işlenen suçların mağdurları için dini inanç ve etnisitelerine bakılmaksızın düşmanlığın sonlandırılmasına da hizmet edebiliyor. Hakikat hakkı nasıl bir dünyada yaşamak istediğimizle doğrudan ilintili.

"... Yaşamak istemediğim bir başka dünya daha var: Bedenin ve bağımsız düşüncenin kötülendiği... Diktatörleri, gaddarları ve katilleri sevmemizin istendiği bir dünya, ister onların kanlı çizmeleriyle attıkları adımlar kulakları sağır edercesine sokaklarda yankılansın, ister

6- Munck, R. (1990). Farewell to Socialism? A Comment on Recent Debates. Latin American Perspectives, Sayı: 65 Cilt. 17 No. 2 s. 113..

7- Petras, J. (1990). The Metamorphosis of Latin America's Intellectuals. Latin American Perspectives, Sayı: 65 Cilt. 17 No. 2 s. 102.

8- Lisa Ann Mammel ile söyleşi. (2003). "Can Dictators Be Forgiven?: Political Change in Facing the Past". Markkula Center for Applied Ethics. http://www.scu.edu/ethics/publications/audio/dictators.html

9- UN Commission on Human Rights. Study on the Right to the Truth, Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 8 Şubat 2006.

kedi gibi sessizce, korkak gölgeler halinde sokaklardan süzülsünler ve parlayan çeliği kurbanlarının kalplerine arkadan saplasınlar....”[10]

‘Terörle Mücadele” adı altında Türkiye’de yaşananlar yukarıdaki tanımdan farklı değil. Devletin, özel harp stratejileri adı altında vatandaşlarına reva gördüğü muamele bu. Türkiye sadece Kürt meselesinde değil on yıllardır katilleriyle, işkencecileriyle birlikte yaşamaya mahkum edildi. Bunlar yargılanmadan bir ‘helalleşme’ yaşanması olası değil. Aslında sivillere yönelik yapılmış her türlü ihlal bu kapsama giriyor. Diğerleri de savaş suçlarının konusu.

Hakikat Komisyonları bu anlamda Türkiye için bir gereklilik. Yaşadığımız süreç, hakikat komisyonlarının yanı sıra Tarihsel Komisyonlar da kurup eşitsizlik ve haksızlıkların kökeni konusunda mutabakat sağlamayı (ya da farklılıkları tespit etmeyi) de gerektiren bir süreç.

ADALET

Otokratik rejimlerin ortak özelliği suç işleyen devlet görevlilerinin cezasızlığı. Bu kısmen iç savaş, etnik çatışma ve savaşlar için de geçerli.

Geçiş Dönemi Adaleti, hukukun çiğnendiği durumlarda faillerin mesul tutulmasına, yargılanmasına ve cezalandırılmasına odaklanıyor. Vatandaşların bir kısmının devlete olan yakınlığı veya etnisiteleri nedeniyle yargıdan ve cezadan muaf tutulduğu düzenlere demokrasi denmediği gibi bu rejimlerde hukukun üstünlüğünden de bahsetmek mümkün olmuyor.

İşlenmiş ciddi suçların faillerinin cezadan muaf tutulduğu düzenlerde ne bir düzenden ne de kalıcı barış için gerekli olan değerler uzlaşmasından bahsetmek olanaklı.

Bu kapsamda da cezalandırıcı adaletin yanı sıra, onarıcı adalet, ekonomik adaleti de içeren yeniden dağıtıcı adalet yaklaşımları geçmişi ele alırken geleceğe güvence altına almada etkin olabiliyor.

Cezalandırıcı adaletin işlemesi yerel hukuk ve mahkemeler aracılığıyla olabildiği gibi, yeni oluşturulan uzmanlaşmış mahkemeler (savaş suçları, insanlığa karşı işlenen suçlar, soykırım gibi) yani Roma Statüsü çerçevesinde oluşturulan ve 2002’de yürürlüğe giren Uluslararası Ceza Mahkemeleri ve BM Güvenlik Konseyi tarafından oluşturulan Uluslararası İnsan Hakları Hukukunu Ciddi İhlal Eden İnsanlar İçin Kurulan Uluslararası Mahkemeler (Ruanda- Eski Yugoslavya) örneklerinde olduğu gibi uluslararası nitelik de taşıyabiliyor.

Hakikat, Adalet, Hafıza Merkezi’nin[11] insani, siyasal ve hukuki boyutlarıyla araştırmayı sürdürdüğü Zorla Kaybedilenler hakkında çok farklı kaynakların verileri rakamın 1000 ile 2000 arasında olduğunu gösteriyor. Kaybedilen bunca insana karşın Türkiye’de bu suç nedeniyle mahkum edilmiş tek bir kişi yok. Çitil ve Temizöz gibi bazı davalar dışında, savcılıklar ya gerekli soruşturma yapmayıp, soruşturmaları sürüncemede bırakıyor, ya olayın şüphelilerini soruşturma yapmakla görevlendiriyor, ya tanıklar ve kayıp yakınları tehdit ediliyor veya kriminalize ediliyor, ya Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun’un oluşturduğu engeller nedeniyle şüpheliler hakkında işlem yapılamıyor ve böylece bu suç, zaman aşımına uğruyor.[12]

Çünkü Türkiye uluslararası hukuğun kabul ettiğinin aksine zorla kaybetmeyi insanlığa karşı işlenen suçlar kapsamında görmüyor. Yani Türkiye’de yargı özellikle bu suçta genel olarak da devlet görevlilerinin cezalandılmaması konusunda yürütme ile iş birliği yapıyor. Böylesi bir hukuk düzeniyle eşit, adil, demokratik bir düzen kurulamayacağı gibi, Türkiye’de hukukun üstünlüğünden bahsetmek de mümkün değil. Ayrıca söz konusu zanlıların çoğu terfi ettiriliyor ve görevlerine devam ediyor. Yani Türkiye’de barışı yürütecek bürokrasi kadrolarının bir kısmı da savaş döneminde insanlığa karşı suç işlemiş kişilerden oluşuyor.

Suçluların yargılanamadığı ve cezalandırılamadığı bir barış düzeni olmaz. Bu nedenle bir an önce hukun işletilmesi, yargının yürütmenin baskı ve kontrolünden çıkması ve insanlığa karşı suç işlemiş olanların cezalandırılması gerekiyor. Bu sadece bir tek örnek. 30 yıldır vatandaşlara ve sivillere karşı farklı çerçevelerde uygulanmış özel harp stratejisi sonucu işlenmiş suçlarla hesaplaşılmadıkça yine kalıcı barıştan söz etmek olanaklı değil.

HAFIZA

Savaş ya da diktatörlük dönemlerinde oluşan mitlerin demistifikasyonundan başlayıp, kurbanların gereksinimlerine cevap verecek hafızalaştırma çalışmalarına kadar uzanan bir alandan bahsediyoruz. Hafıza ve kolektif hafıza son yıllarda akademik dünyanın da insan hakları hareketinin de popüler alanlarından biri haline geldi. 70’lerdeki hafıza patlaması 90’larda hafıza çalışmaları patlamasıyla sonuçlandı. Hafıza, tıbbın alanı olduğu kadar siyasetin, sosyolojinin ve antropolojinin alanı olarak da ilgi görüyor.

Hakikat ve hafıza birbiriyle fazlasıyla bağlantılı. Savaş döneminde neyin nasıl olduğuna dair gerçekler çarpıtılmış veya üstü örtülmüş olabiliyor ama mağdurlar ne olduğunu asla unutmuyor.

10- Mercier, P. (2013). Lizbon’a Gece Treni. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi. s.156
11- www.hakikatadalethafiza.org
12- Ataktürk, E. (2013). Zorla kaybetmelerde yargının tutumu. Zorla Kaybetmeler ve Yargının Tutumu içinde. Hakikat, Adalet, Hafıza Merkezi. 14-43.

Barış için kurbanların onurları açısından bu anıların korunması ve yaşanan acıların kabul edilmesi zorunlu. Aksi takdirde bir uzlaşmadan bahsedilmesi imkânsız. Bu alanda yapılan çalışmalara örneklerini son 10 yıldır Türkiye'de de gördüğümüz, hafızalaştırma çalışmaları adı veriliyor. Bu çalışmalar ve savaş döneminde devreye sokulan egemen söyleme alternative söylemler hem kurbanlar ve yakınları hem de toplumun geneli için bir dönemi kapatma ve yeni bir döneme başlama şansı veriyor ve şiddetin farklı deneyimler ve anıları konusunda bir diyalog oluşmasına da hizmet ediyor. Red kültürüne ve tahrifata karşı da bir mücadele alanı yaratıyor. Mimari anıtlar, müzeler ve anma eylemleri yaşananların kollektif bir belgesini oluşturmanın yanısıra ihlallerin bir daha yaşanmaması için de işlev görebiliyor.

Sonuçta mağdurların hafızaları aracılığıyla o güne kadar kabul görmüş resmi hafızayı ve yerleşik düzeni sorgulamak mümkün.

Genellikle devletlerin hafıza mühendisliği çabalarına, yani ''bu böyle oldu. Tarihe kaydı böyle düştü,'' yaklaşımlarına karşı alternatif anıların devreye sokulması gerekiyor. Bu, hafızanın demokratikleşmesi olarak da adlandırılabilir. Mağdur ve kurbanların yaşadıklarına ilişkin anıları kabul edilip tanınmadıkça ve toplumsal hafızanın bir parçası haline gelmedikçe de kalıcı bir huzur veya barıştan bahsetmek çok zor.

Hakikatlere dayanan bir toplumsal hafıza oluşturmak için yaygın medyanın kullanılmasının yanısıra eğitim sisteminde de yaşanan gerçekleri yeni kuşaklara aktaracak değişikliklere gidilmesi gerekiyor. Bu da tabii Türkiye'nin devlet kültüründe örneğine pek az rastlanan bir şekilde bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşları ile işbirliğini gerektiriyor. Okullarda bu eğitimin verilmesi yaşananların 'bir daha asla' yaşanmaması için de önemli bir güvence.

Geçiş dönemi adaleti yaklaşımı uluslararası insan hakları hareketinin demokratikleşme ve kalıcı ve adil bir barış için önerdiği bir mekanizmalar bütünü. Sihirli bir formül değil. Ancak barışabilmek, adil ve demokratik bir düzen için bir 'geçiş' sonrasında nelere dikkat edilmesi ve nelere öncelik verilmesi gerektiği konularında bir yol haritası oluşturuyor ve bunun araçlarını da öneriyor.

Bunun benimsenmesi için öncelikle barışa, barışmaya ve kalıcı bir barış için demokratikleşmeye inanmak gerekiyor, demokrasi mücadelesinin hiç bitmeyen bir mücadele olduğunu unutmadan…

Kürt Sorununda Çözüm Süreci Ve Küreselleşme

Cafer Tar

Dikkat edin; insanlar siyaset konuşurken, ticaret konuşurken hatta çok daha özele ilişkin bir şeyden bahsederken, birden bire sanki işin tabiatı gereği sözü küreselleşmeye getirirler ve konuşma bir anda "küreselleşen dünyada" gibi ön takıyla devam ettirilir. Bununla hem konuşmanın sınırları çizilmeye çalışılır hem de açtığı yeni ufuklar-olanaklar dile getirilir. Öyleyse bununla hem bizi sınırlayan hem de bize yeni olanaklar sunan bir şeyden bahsediyoruz. Dolayısıyla hayatımıza bu kadar sirayet eden, her konunun neredeyse kendiliğinden gelip ona dayandığı küreselleşme kavramına biraz daha yakından bakmalıyız. Örneğin; "bu kavramla ne anlatılmak isteniyor, ne zamandan beri söz konusu kavram dolaşımda, bizimle ilgisi nedir?"

1980'li yılların ardından kullanılmaya başlanan; doksanlı yılların ortasından itibaren ise neredeyse günlük dilimize sirayet eden "küreselleşme" kavramı, günümüzde; ekonomik, siyasal ve sosyal konuların tarifinde ve potansiyel çözümünde sıklıkla başvurulan kavramlardan birisi olmaktadır

Bu yazının konusu; yukarıda sıraladığım sorulara cevap aramak, cevaba katılmak ve hatta belki de bir nebze de olsa katkı sunmak olacaktır.

1980'li yılların ardından kullanılmaya başlanan; doksanlı yılların ortasından itibaren ise neredeyse günlük dilimize sirayet eden "küreselleşme" kavramı, günümüzde; ekonomik, siyasal ve sosyal konuların tarifinde ve potansiyel çözümünde sıklıkla başvurulan kavramlardan birisi olmaktadır. Ancak buna rağmen, küreselleşme kavramının herkesçe kabul edilen genel bir tanımı yapılamamaktadır. Hatta kimi durumlarda küreselleşme kavramı bir biriyle çelişen anlamlarda da kullanılabilmektedir.

Şöyle ki; kimileri küreselleşmeyi; batılılaşma olarak anlamakta, başka birileri ise batı dışı medeniyetlerin batıya meydan okuması olarak tarif etmektedir. Yine bazıları küreselleşme kavramını özgürleşme olarak tarif etme eğiliminde iken, bazıları ise tam tersine küreselleşmenin karşılıklı bağımlılıkları artıran tarafını öne çıkarmaktadır.

Bunun yanı sıra; söz konusu kavram neredeyse her olayla ilişkilendirilmekte; bütün sosyal-siyasal olaylar küreselleşmeden kaynaklı neden-sonuç ilişkisi içinde anlaşılmaya çalışılmakta ve anlatılmaktadır. Dolayısıyla kanaatimce böyle bir çalışmada ilk elden yapılması gereken; küreselleşme kavramına açıklık getirmek ve onun muhatabı olduğumuz konuyla ilişkisini kurmak olmalıdır. Aksi halde küreselleşme kavramı; ne olduğu anlaşılmayan yerli yersiz kullanılan "klişe" bir kavram haline gelecektir.

Küreselleşme kavramının en tarafsız en suya sabuna karışmayan tarifleri söz konusu kavramı; "dünyanın faklı bölgelerinde yaşayan; insan, toplum ve devletlerarasındaki iletişim ve etkileşim derecesinin karşılıklı bağımlılık ilişkileri çerçevesinde giderek artması" olarak tanımlamakta, yerel-evrensel ilişkisinde ise her iki yöne doğru ilerleyen bir süreç olarak anlatmaktadır. Ancak küreselleşme olgusuna biraz daha yakından bakınca; söz konusu kavram daha bir karmaşıklaşmakta; sübjektif, konuyu tartışanların ideolojik, sosyal, sınıfsal, ulusal konumuna göre; bir biriyle çelişen anlamlar kazanmaktadır.

Günümüz dünyasında küreselleşme olgusunu; söz konusu kavramın neredeyse ön takısı olan; "neoliberal" kavramından soyutlayarak tartışabilir miyiz? Neoliberal olmayan bir küreselleşme olabilir mi? En geniş manada küreselleşme olgusunu; "dünya ekonomisini

oluşturan sosyal ve iktisadi parçaların birbirleriyle ve giderek dünya piyasalarıyla eklemlenmesi" olarak tanımlanırsak eğer; o zaman ticaretin ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesi kendiliğinden bu sürecin olmazsa olamazı haline gelecektir. Anlama çabamızı kaldığımız yerden devam ettirirsek eğer, bu sürecin esas olarak; piyasa mantığını engelleyen her türlü kolektif yapıyı, yok edilmesi gereken birer engel gördüğünü kolaylıkla tespit edebiliriz. Bu anlamda da muazzam bir saldırganlık dalgasıyla karşı karşıyayız demektir. Neoliberal küreselleşme taraftarları "ekonomik verimlilik" söylemiyle piyasa mantığını engelleyen her türlü yapıyı, yok edilmesi gereken şeyler olarak propaganda etmektedirler. Bu yaklaşım, ekonomik verimliliği sadece sermaye karlılığının artmasına indirgemekte, sermayenin karlılığının artmasını engelleyen her türlü; ekolojik, demokratik kısıtlamayı küçümsemekte, diskriminize etmekte, akıl dışı ilan etme yoluna gitmektedir.

Günümüz itibariyle içinde bulunduğumuz küreselleşme evresine neden olan olgular en genel anlamda dört ana başlık altında tartışılmaktadır.

Kapitalizmin altın çağı olarak kabul edilen ikinci dünya savaşından 1970 yılına kadar olan dönem boyunca süren yüksek birikim temposunun yarattığı aşırı üretime dayalı kriz.

Kürt halk önderi Abdullah Öcalan'ın; demokratik modernite derken bunu kast ettiğini düşünmekteyim; bilimci, tartışmanın duygusallığını yok sayan, yereli öne çıkarırken küresel olanı göremeyen veya küresel olanı aşırı abartıp yerel olanı anlamayan yaklaşımların yanlışlığına vurgu yaptığı, yazılarında dikkat çeken temel yaklaşımlardan biri olmaktadır

Söz konusu dönemin emek-sermaye çelişkisine damgasını vuran Fordist endüstriyel ilişkilerin beslediği kar sıkışması…

Uluslararası kapitalist rekabetin yoğunlaşması…

Finansal sistemin serbestleşmesi sonucu yükselen finansal sermaye ve spekülatif birikim tercihlerinin sanayi yatırımlarının önüne geçmesi.

Ayrıca II. Dünya Savaşı sonrasında emek cephesiyle girişilen açık mutabakat sonucu, sermaye bir yandan ücretli emeğin gelirlerindeki reel yükselmeye ılımlı yaklaşıyor, diğer yandan da reel ücretlerdeki artışla birlikte, kitlesel üretim süreçlerinin gerekli kıldığı kitlesel tüketim talebini de kar realizasyonu olarak değerlendirme fırsatı elde ediyordu. İşçi üretkenliğinde süregelen artış, ücretlerdeki artış temposunun üzerinde olduğu sürece söz konusu mutabakat işçi sınıfının gelir payında sermaye aleyhine her hangi bir gerilemeye neden olmuyordu. Ancak Altın Çağ 1970'li yıllardan itibaren iktisadi-siyasi sınırlarına ulaştı ve kapitalist metropollerin büyüme hızlarında ciddi düşüşler yaşanmaya başlandı. Söz konusu bunalımdan çıkış yollarından bir tanesi yurt-içi efektif talebin uyarılması ve sermaye birikimine bu yolla ivme kazandırılması olabilirdi. Ancak bu yöntem, emek gelir paylarının doğrudan artırılması anlamına geleceğinden, sermaye karlılığı açısından kabul edilebilir bir şey değildi. Bu durumda geriye bir tek yol kalıyordu. Sermayenin hızla finansal yatırım alanlarına çekilmesi ve uluslararasılaşması (Yeldan, 2012)

1970 yılında 315 milyar dolar olan; 1990 yılında 3447 milyar dolar olan dünya ihracatı, 1998 yılında 5415 milyar dolara yükselmiştir. Son 15 yılda dünya ticareti % 8 oranında büyümüş ancak bundan daha çok dünyanın kapitalist metropolleri çıkar sağlamıştır. Günümüzde dünya ticaretinin % 40 uluslararası şirketler tarafından yapılmakta bu da metropol ülkelerin dünya ticaretindeki payını göstermektedir. Dünya ticaretinde yaşanan bu gelişmeyi uluslararası sermaye hareketleri takip etmiştir. Buna bağlı olarak; döviz alım satım işlemleri artmış ve bunun önemli bir kısmı spekülatif amaçlı hale gelmiştir. Bundan dolayı oluşan bu yeni duruma kimileri "gazino-kumar" ekonomisi de demektedirler. (Aktel, 2001)

Yazının ilk bölümlerinde kısmen fotoğrafını çektiğimizin, asıl olarak yaşadığımız coğrafya itibariyle neye denk düştüğünü anlamak, bugün itibariyle temel tartışma konumuz olmaktadır. Dünyanın başka yerlerinde de insanlar benzer metodolojiyi kullanmaktadırlar. Kaldı ki bu bizim şimdi bulup keşfettiğimiz bir şey de değildir. Genellikle insanlar yerele ilişkin bir tartışma yürütürken her zaman; "nasıl bir dünyada yaşıyoruz?" sorusunu sormuşlardır. Hayatın bazı zamanlarında bu sorunun cevabı daha kolay olmuştur. Örneğin bu yüzyılın başında bu sorunun cevabı nispeten rekabetçi kapitalizmden, tekelci kapitalizme geçerken daha zor; ancak yüzyılın ortasında daha kolay hale gelmiştir. Çünkü bir dönemden başka bir döneme geçerken eski hala bütün heybetiyle arkanızda durur ve gölgesini tıpkı bugüne aitmiş gibi yaşamınıza yansıtır. Hâlbuki o artık kadüktür; düne aittir. Geçmişin gölgesine bugünün sahici bir aktörü, gerçekliği muamelesi yaparsanız geleceğe yürüyemezsiniz. Lenin'in dehası bu yirminci yüzyılın başında kapitalizmin tekelci dönemini doğru tespit etmesi ve kapitalizmin emperyalist eğilimiyle uyumlu politik sonuçlarını doğru okumuş olmasıdır. Bu okumayı dönemsel politik hattın oluşturulmasında oldukça başarılı bir biçimde uygulamış ve sonuç 1917 "Bolşevik Devrimi" olmuştur. Tabi sonuçta objektif koşulları da göz ardı ettiğim sanılmasın; burada altını çizmek istediğim şey zamanı doğru okumak ve onun dilini konuşabilmektir. Türkiye kamuoyunda

çoğu kez birçok kavram gibi "çağdaşlık" kavramı da denk düştüğü anlamın çok gerisinde, inanç karşıtlığıyla sınırlı pozitivist anlamlara indirgenerek kullanılmaktadır. Halbuki; "çağdaşlığımız tarihselliğimizin özel bir durumudur, şimdiki zamana yansımasıdır. Çağdaşlık şimdinin ve burasının en geniş çerçevede düşünüldüğü ya da kendini ortaya koyduğu durumdur." Bir yerde, bir zamanda, bir toplum içinde, bir uygarlık etkinliği içinde bilinçli bir biçimde yer almış olmak çağdaş olmaktır(Timuçin, 2000). Dolayısıyla olayları tarihselliğinden koparmadan; onların bugün neye denk düştüğünü anlamak, ilk elden yapılması gereken şey olmaktadır. Bu da meseleye hem durduğumuz yerden yani içerden; hem de küresel manada yani dışarıdan bakmayı zorunlu kılmaktadır. Aynı anda ikisini birden başaramazsak neyle muhatap olduğumuzu anlamakta zorluk çekeriz.

Kürt gerillalarının Türkiye siyasal coğrafyasından çekilmesini bu eksende anlamaya çalışmak; ne oluyor, gerillalar neden çekiliyor? gibi soruların cevabını anlamamıza yardım edecektir. Bu tarz siyaset yapabilme hem ortak irade oluşturabilme anlamında yakalanan düzeyi hem de Kürt hareketinin bu dünyanın dilini konuşabildiğini göstermektedir

Kürt halk önderi Abdullah Öcalan'ın; demokratik modernite derken bunu kast ettiğini düşünmekteyim; bilimci, tartışmanın duygusallığını yok sayan, yereli öne çıkarırken küresel olanı göremeyen veya küresel olanı aşırı abartıp yerel olanı anlamayan yaklaşımların yanlışlığına vurgu yaptığı, yazılarında dikkat çeken temel yaklaşımlardan biri olmaktadır. Bugün içinde yaşadığımız dünyanın dünden çok farklı olduğunu; dolayısıyla dünün çözümleriyle bugünün problemlerinin çözülemeyeceği aşikârdır.

Nasıl bir dünyada yaşıyoruz?

Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte içinde yaşadığımız dünya çok kutuplu ve çok medeniyetli bir yer olmuştur. Sanayi devriminden günümüze kadar Batı'nın ulus-devletleri, yine batı medeniyeti içinde çok kutuplu uluslararası bir sistem oluşturdular. Ve bir birleriyle kimi zaman yarıştılar, kimi zaman birbirlerine karşı ittifaklar kurdular, hatta savaştılar. Bu dönem boyunca batılı medeniyetler her türlü medeniyeti etkilediler. Hatta kimilerini sömürgeleştirdiler. Bütün soğuk savaş yıllarında bir tarafta ABD ve müttefikleri, diğer tarafta da Sovyetler Birliği ve müttefikleri vardı! Bu iki grup, soğuk savaş boyunca birbirleriyle kıyasıya bir rekabet ve yarışma içine girmişlerdi. Ancak çarpışmanın büyük bir kısmı bu iki kampın dışında yer alan; yoksul, siyasal açından istikrarsız, yeni bağımsızlığını kazanmış ülkelerde meydana gelmekteydi.

Sovyetler Birliği'nin tarih sahnesinden çekilmesiyle birlikte, halklar arasındaki en önemli farklılık; ideolojik ve politik farklılık olmaktan çıkmıştır. Yerellik tartışmaları öne çıkmış; soğuk savaşın ötelediği kimlik tartışmaları yeniden önemli hale gelmiştir. Bu aşamadan sonra soru şudur "Kimiz biz?" Artık, politika sadece toplumsal çıkarlar ve ayrıcalıkların takibi olmaktan çıkmış; kimlik tanımlamada da önemli bir araç haline gelmiştir. Hala devletler dünya işlerinde temel aktör olmakla birlikte; egemenlik, fonksiyon ve iktidar kaybına uğramışlardır. Uluslararası kurumlar devletlerin kendi ülkelerinde yaptıkları şeyleri değerlendirme ve hatta denetleyebilme yetkilerinin olduğunu iddia etmektedirler. Diğer yandan da birçok devletin bünyesinde; yerel, eyalet biçiminde oluşumlar ortaya çıkmakta ve devletler yetkilerinin bir kısmını onlara devretmektedirler. Bu anlamda klasik ulus devletin fonksiyonel olmaktan çıktığını ve yetkilerinin bir kısmını ulus üstü bir kısmını ise yerel odaklarla paylaşmak zorunda kaldığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla içinde yaşadığımız dünyayı çok genel anlamda " hem bir bütünleşme hem de yerelliklerin öne çıktığı ayrışma süreci" olarak tanımlayabiliriz (Huntington, 1996).

Dolayısıyla; bugünün demokratik özerklik siyaseti için tam da sürecin yanıtıdır diyebiliriz. Geçmişin soğuk savaş koşullarında "demokratik özerklik" siyasetinin ideolojik-örgütsel koşulları olmadığı ve ulusların kendi kaderini tayin hakkı esas olarak devlet eksenli geliştiği için, tek seçenek olarak ulus-devlet öne çıkmaktaydı. Kaldı ki bütün yüzyıl boyunca ulus-devlet paradigması, en çok da Kürtlere kaybettirmiştir. Kürtler, yaşadıkları bölgede Kemalizm ve BAAS'çılık gibi başka renkleri inkar ederek, onları baskı altına alarak yok etmek isteyen yaklaşımlar nedeniyle birçok bedeller ödemiş ve halen de ödemeye devam etmektedirler. Dolayısıyla tarihte denenmiş ve büyük acılara neden olmuş bir yaklaşımı yeniden tekrar etmeye çalışmanın kimseye bir faydası olmayacaktır. Tarihten ders almamak benzer sonuçlara yol açacağı aşikâr olan başka bir ulus devlette ısrar etmek, sorunun parçası olmak anlamına gelecektir. Hâlbuki otuz yıllık çetin mücadele koşullarında ortaya çıkarılmış demokratik birikim bütün bölgenin demokratikleşmesinin önünü açabilir. Her parçada mevcut ülkelerde Kürtler ekonomik-siyasal süreçlere eşit ve gönüllü katılabilirlerse, bu hem Kürtlerin refahı ve mutluluğu, hem de bölge halklarının refahını ve mutluluğunu artıracaktır. Artı yüzyıllık Kürt yarılması da böylece dört parçada son bulacaktır.

Yazının ilk bölümünde izah etmeye çalıştığımız gibi; sermayenin ve malların bu yoğunlukta hareket ettiği bir dünyada emeğin hareketini hele, hele akraba topluluklar arasındaki emek hareketi asla engellenemez.

Bu saatten sonra mayın tarlalarını sökmek silahlı mücadelenin konusu olmaktan çıkmıştır. Kürtleri dört parçada esir tutma siyasetinin karşılığı kalmamıştır. Bu ilkel siyasette ısrar bütün bölge halklarına kaybettirir. Kaldı ki; bu siyaset daha bugünden Rojava' da, Güney Kürdistan'ında, Türkiye'deki Kürtlerin yaşadığı bölgede karşılıksız kalmıştır. Yani Kürtler belki bir devlet çatısı altında bir araya gelememişler ancak; birbirleriyle ekonomik-siyasal ve sosyal ilişkiler geliştirmelerini engelleyen koşullar gerek dünyada ortaya çıkan yeni gelişmeler gerekse de otuz yıllık mücadele sonucunda büyük ölçüde zayıflamıştır. Tabi ki bu koşullar kendiliğinden ortaya çıkmamıştır. Geri planda muazzam mücadele ve emek hareketi vardır. Bu olmasaydı bahsettiğimiz koşullar kendiliğinden olmazdı veya Kürtler bu kadar dominant olmazlardı. Tıpkı bu yüzyılın başında olduğu gibi yine edilgen kalır, tarihin seyircisi olurlardı.

Kürt gerillalarının Türkiye siyasal coğrafyasından çekilmesini bu eksende anlamaya çalışmak; ne oluyor, gerillalar neden çekiliyor? gibi soruların cevabını anlamamıza yardım edecektir. Bu tarz siyaset yapabilme hem ortak irade oluşturabilme anlamında yakalanan düzeyi hem de Kürt hareketinin bu dünyanın dilini konuşabildiğini göstermektedir. Eskiden dört parçaya yayılmış olmak Kürtlerin dezavantajı iken; günümüzde lehine bir durum ortaya çıkarmaktadır. Şöyle ki; her parça diğerinin sigortası haline gelmiştir. Kürtler artık dört parçada örgütlü bir güçtür. Bunun yanı sıra; dört parçada bir birine yakın siyasal yapılarda bir araya gelmiş bir güçtür. Bundan dolayı Kürtler arasında böl-yönet siyasetinin de karşılığı olamamaktadır. Suriye'deki Kürtlerle, Türkiye'deki, İran'daki Kürtler arasında sadece etnik-kültürel bir bağ yoktur; aynı dünya görüşünü, aynı mücadele geçmişini paylaşıyor olmaktan da kaynaklanan bir yakınlık vardır. Bu durum Kürtlerin birliğini bir temenni olmaktan çıkarmış, Kürtleri Ortadoğu siyasetinde etkili bir aktör haline getirmiştir.

Diğer bir konu ise geri çekilme ve silahsızlanma konusunun karıştırılması olmaktadır. Gerek Kürt halk önderi Abdullah Öcalan ve gerekse de KCK yürütme konseyi başkanı Murat Karayılan geri çekilmenin silahsızlanma olarak anlaşılmaması gerektiğini birçok kere ifade etmişlerdir. Elbette son tahlilde; insanların bir birleriyle olan sorunlarını silahsız çözebildikleri, militarizmin tasfiye olduğu bir dünya hepimizin ortak özlemi olmaktadır. Özellikle günümüzde İran rejimi üzerinden Nükleer silah tartışmalarının yoğunlaştığı, yine kimyasal ve biyolojik silahların bölgenin despotik devletlerince edinildiği bir Ortadoğu'da Kürtlerden silahlarını bırakmalarını beklemek gerçekçi mi? Bu da ayrı bir tartışma konusu olmaktadır. Ancak silahlı olmanın diğer halkları tehdit eden bir saldırganlık olarak algılanmaması gerektiğini daha çok Ortadoğu coğrafyasında kendini savunabilme olanağını kaybetmemek anlamına geldiğini Kürt Halk önderi Abdullah Öcalan 21 Mart itibariyle silahlı mücadele döneminin kapandığını ilan ederek çok net ifade etmiştir.

Geri çekilme kararını birazda şuradan anlamaya çalışmak gerekmektedir. Bundan sonra Kürtler enerjilerini; uygarlığın ilk ortaya çıktığı Mezopotamya'nın kadim bir halkı olarak, pas geçtikleri sanayi devrimini ve onun ortaya çıkardığı gelişmeleri yeniden yakalamaya; hayatın hakkaniyetli ve kardeşçe paylaşılmasına, özgür kadına, mutlu çocuğa vakfedeceklerdir. Kürtler, kendini ve ait olduğu coğrafyayı uzun yıllara yaygın mücadele sonucu vatan bilinciyle daha fazla kavramış olarak; artık bu topraklarda dizginsiz kar hırsıyla "HES"lerin yapılmasına, her türlü doğa katliamına izin vermemelidirler.

Daha fazla üretmeli, daha fazla paylaşmalıdırlar!

Yararlanılan Kaynaklar

Aktel, Mehmet: Küreselleşme süreci ve etki alanları, 2001

Huntington, Samuel: Medeniyetler Çatışması, 1996

Timuçin Afşar: Düşünce Tarihi 1, 2000

Yeldan Erinç: Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi 2001

Latin Amerika'da Gerillanın Barışı Ve Kürdistan

Metin Yeğin

Sevgili okuyucu; Belki de bana çok sık söylendiğinden olacak ama eğer 'Orası Latin Amerika' diye başlayacaksanız, bu yazıyı hiç okumayın ve bence hiçbir yazıyı okumayın. Çünkü bütün yazılar, bir bütünün ve o bütüne bakışın, perspektifidir. Tabi ki her ülkenin, bölgenin, halkın genel ya da kendine özgü, çok önemli farklılıkları vardır. Ancak zaten analiz, esas olarak temelde, bu farklılıkların arasından çıkan sonuçların, toplamından başka nedir ki? Bu yazı da, her ülkenin, hatta kıtanın, her biri, bir çok kitap olabilecek, tarihsel geçmişine, direniş hareketine fazla girmeden, 'barış'ın genel koşullarına, sonuçlarına ve bugüne, gerilla komutanlarıyla, örgütleyicileriyle, yani doğrudan özneleriyle görüşerek, tartışarak barışı, ama eşit, özgür, adil bir barış için inşa deneyimlerini aktarmayı ve önerileri tartışmak istemektedir.

Zapatistalar ABD'deki Kızılderililerin yerleştirildiği gibi Meksika hükümetinin önerdiği rezerv alanlarını reddettiler ve sadece bununla kalmayıp barış görüşmelerinde sadece Chipas için yani kendi bulundukları alan için konuşmadılar. Kuzey Meksika'daki işçi hakları için de taleplerde bulundular

MEKSİKA

Zapatistalar ile Meksika hükümeti arasında ateşkes sürecinde uluslararası gözlemciydim. Hükümetin buna ne kadar uyduğunu daha doğrusu ne kadar uymadığını uluslararası kamuoyuna rapor ediyorduk. Günlük işlerimizden biri Zapatista komününde önünden geçen askerleri birlikleri saymaktı. Her gün saat 8.30'da tanklar, panzerler ve adını bilmediğim bir sürü zırhlı araç, havan, bazukalarla en az 100 e yakın araç geçiyor ve ateşkes anlaşmasına göre de 10.30 gibi de geri dönmesi gerekiyordu. Biz her geçişte sayıyor eğer bir kısmı dönmezse uluslararası kamuoyuna bildiriyorduk. Gücümüz bizi Avrupalı zannedip öldürmemelerinden kaynaklanıyordu. Bize dış mihrak diye bakıyorlardı. Ben de cezaevindeki askerlerce sayılmaların intikamını alıyordum. Üniformalarına ve silahlarına göre bir sütuna yerleştiriveriyordum. Zapatistalar hükümetin önerdiklerinin tümünü halka götürüp soruyorlardı. Hükümet bu halka danışmayı anlamıyor Zapatista'ları oyaladıklarını söylerken Zapatistalar "bizim sizin gibi bankalarınız, mesai saatleriniz, borsalarınız yok maya saatimiz var. Toplanırız karar veremezsek yine toplanırız çünkü demokrasi budur" diyorlardı.

Zapatistalar ABD'deki Kızılderililerin yerleştirildiği gibi Meksika hükümetinin önerdiği rezerv alanlarını reddettiler ve sadece bununla kalmayıp barış görüşmelerinde sadece Chipas için yani kendi bulundukları alan için konuşmadılar. Kuzey Meksika'daki işçi hakları için de taleplerde bulundular. Hükümet bu isteklerini geri çekmelerini istedi Zapatistaların sadece Chipas için taleplerde bulunmasını talep etti. Zapatistalar ise "bu demokrasi sorunu, Kuzey Meksika'daki işçilerin hakları bizi çok ilgilendiriyor eğer bunu istemezseniz görüşmeleri kesiyoruz" dediler. Zapatista programı bir bölge talebi yerine, bütün Meksika için, hatta bütün dünya için bir talep haline geldi. Hükümetin tuzağına düşmediler. Talepleri sadece bir bölge için değil, bütün Meksika için bir demokrasi talebiydi.

Görüşmelerin 6 ana başlık altında toplanmasını onayladılar. 1-Komün ve otonomi ile ilgili yerli hakları 2-Yerliler için adaletin sağlanmasının garantileri 3-Yerlilerin politik temsili ve katılımı 4- Yerli kadınların durumu, hakları ve kültürü 5- İletişim yolları 6- Yerli kültürünün yayılması ve gelişmesi ve bütün bunların arasında özerklik ve katılım talep ettiler. **

Ateşkes sürecinin başında, her zaman halkın ya-

nında bir rahip olan Samuel Luis tarafından bir ulusal arabulucu komisyon (Conai) kurulması önerildi. Zapatistalar kabul etti. Hükümet ise ihtilaf yaratmaya devam edince, 19 Aralık 1994'te Zapatistalar, bu sefer 'şiddet içermeyen' yeni bir askeri saldırı düzenlediler. O gece sivil halkla birlikte, tek bir kurşun atmadan, 38 hükümet binasını işgal ederek Chipas topraklarının yarısını 'İsyancı Topraklar' ilan ettiler. İki gün sonra, Meksika parası Peso, bir gecede yarıdan fazla değer kaybetti ve 24 Aralık'ta, yani 5 gün sonra hükümet de Conai'yi arabulucu komisyon olarak kabul etmek zorunda kaldı. Ardından 2 Ocak'ta Zapatistalar, Lacandon ormanlarından 3. bildirgelerini yayınladılar. 'Ulusal Özgürlük Hareketi' için yeni bir yapılanma oluşturmaya çağıran bu bildirgede 'Demokrasi, Adalet ve Özgürlük'ün ancak bütün Meksikalılar ile birlikte gerçekleşebileceğini vurguladılar.

Aynı zamanda Zapatistalar barış görüşmelerinin sonuçlarını ulusal ve uluslararası bir referanduma götürdü. Bu referanduma 1.5 milyon Meksikalı ve 100.000'den fazla yabancı katıldı. Ulusal katılımcıların yüzde 97.5'i Zapatistaların ana isteklerini talep etmeye devam etmelerinin gerektiği yönünde görüş belirtirken, yüzde 92.7'si isteklerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla, bütün ülkedeki, tüm demokratik güçlerin, geniş kapsamlı sosyal ve politik muhalefet safında birleşmesi yönünde görüş bildirdi. Bununla yetinmeyen EZLN, yani Zapatistalar, bir süre sonra, 125 kişi ile bir danışma kurulu oluşturdu. Demokrasi ve adalet hakkındaki görüşmelere katılacak bu danışmanlar kurulu; farklı partilerin eski liderlerinden, ulusal borçlu hareketi temsilcilerine, isyancı hükümet temsilcilerinden yazarlara, entelektüellere tek, tek insanları ayrıca hareketleri, kültür gruplarını ve örgütlenmeleri kapsıyordu. Bu 'akil' kişiler, farklı fikirlerde olan ama barışa inananlardan oluşuyorlardı. Zapatistalar, bu şekilde barışı, demokratik olarak bütün kesimlerle tartışıyorlardı.***

Meksika da La realidat komününde Sub Kumandan Marcos'la konuşuyorduk. İktidarı değil nasıl bir demokrasi istediklerini anlatıyordu; *'Biz demokrasiyi düşünüyoruz. Nasıl açıklasam?... Zapatistler için sözcüklerin önemli anlamları vardır ve sözcüklerin sonuçları da önemlidir. Bir sözcük "ne demekse o demektir" diye düşünüyoruz. Bu yüzden biz, bize bir şeyler anlatan insanları dinlemeye çok hevesliyiz. Bir kişi ne söylerse bu doğru demektir. Bu yüzden biz profesyonel politikacılarla geçinemiyoruz çünkü bu çok bilinen bir şeydir ki; onlar bir şeyler söylerler ve başka bir şey yaparlar. Bu anlamda demokrasi sözcüğü İnsanların insanlar için hükümet olması demektir. Biz ne söylüyorsak o gerçekleşir. Sorun gücü zapt eden bir siyasal partinin siyasal yönlendirilmesi değildir. Diğer bir deyişle, eğer hükümet temelde toplumdan ayrılmışsa, yabancılaşmışsa, sağ veya sol bir parti olup olmadığının hiç önemi yoktur. Bir rejim oldukça devrimci olabilir fakat eğer toplum yabancılaşmışsa, eğer hükümet toplum için egemen değilse, Dünya tarihinde olduğu gibi kendi kendini yıkarak sona erecektir. O zaman biz, sosyal gücü veya politik gücü elinde tutmaktan daha fazlasını öneriyoruz. Tersyüz edilmiş bir politik ilişki. Hükümet görevlileri kumanda eden değil, görev ihsan edilen delegeler olacaktır ve toplum onları sosyal taleplere itaat etmedikleri takdirde yerlerinden etme gücüne sahip olacaktır.*

Kulübede konuşurken bu anlattıklarını 'Biz mayalar gibi yaşamak istiyoruz.' Diye tanımlıyordu Sub. Kumandan Marcos. 'Yani komün olarak.'

GUATEMALA

Guatemala da URNG-MAİZ (Unidad Revolucionaria Nacional Guatemalteca,-Guatemala Ulusal Devrimci Birliği) 1982 yılında dört devrimci hareketin, gerilla grubunun bir araya gelerek cuntaya karşı oluşturdukları bir cephe. Cuntanın, dünyanın her yerinde olduğu gibi işkenceler, faili meçhuller ve yargısız infazlarına karşı sürdürülen direniş, farklı süreçlerden de geçerek 1996 yılında imzalanan anlaşmayla bir anlamda sona erdi. Böylece resmi olarak 36 yıldır süren iç savaş bitti. O dönemin Guetemala Devlet Başkanı Alvaro Arzu ve URNG Genel Sekreteri Kumandan Rolando Moran arasında imzalanan bu anlaşmanın bir diğer imzacısı da Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Butros Gali idi. Bu son anlaşma, daha önce imzalanan anlaşmaların da bir toplamıydı. 1991 yılından itibaren imzalanan bu anlaşmalar, öncelikle politik ortamın demokratikleşmesinden yerli kimliğinin tanınmasına, gerillanın toplumsal yaşama yeniden kazandırılmasından toprak reformuna, URNG'nin yasal politik faaliyet sürdürmesini, Hakikatleri araştırma komisyonun kurulması, sosyoekonomik değişim programlarını ve yerli kadın haklarını içeren farklı birçok anlaşmanın, bütün olarak barış anlaşmasıyla, bir kez daha teyit edilmesiydi.

Bu anlaşmanın, belki de egemenleri teşvik edebilecek iki sonucu oldu. Biri bu barış anlaşması Unesco Barış ödülüne uzanan bir yolu açtı. Diğeri ise daha sonra gerçekleştirilen seçimlerde URNG gerilla hareketinin devamı olan URNG politik partisi, 2003'te ancak yüzde 4.2, 2007'de ise sadece yüzde 3.7 civarında oy aldı.

1997 de yerli hakları kongresine katıldığımda henüz imzalanan barışın coşkusu her yeri sarmıştı. Uzun ve dünyanın en dehşetli savaşlarından birinin ardından, ülkenin yüzde 40'ını elinde bulunduran gerilla, silahlarını kademeli olarak BM'ye teslim ediyordu. Mayalar, devletin ve ölüm timlerinin baskısıyla, sürüldükleri topraklarına geri dönmenin planlarını yapıyordu. O zaman dağlarda görüştüğüm Kumandan Thomas'la,

2009 da URNG'nin meclisteki odasında buluştuğumuzda, bu çözülmeyi konuşurken söyledikleri, bana, bir başka ülkedeki, yine bir gerilla komutanın tanımını hatırlatıyordu; 'Bu futbol oynarken, birden basketbol oynamaya başlamanıza benziyor. Yani daha önce çok iyi gol atabilirsin ama şimdi basketbol oynuyorsun. ' **

URNG'nin seçimlerde ki devlet başkanı adayı Profesör Miguel Ángel Sandoval ise süreci şöyle anlatıyordu;

- Barış düşüncesinin nasıl bir şey olduğunu konuşursak. Bir sektör devlet sektörü açısından barış gayet iyi.

1997'de yerli hakları kongresine katıldığımda henüz imzalanan barışın coşkusu her yeri sarmıştı. Uzun ve dünyanın en dehşetli savaşlarından birinin ardından, ülkenin yüzde 40'ını elinde bulunduran gerilla, silahlarını kademeli olarak BM'ye teslim ediyordu

Gerilla bitiyor. Silahlı mücadele yok bu iyi. Fakat bizim açımızdan kazanımı çok sınırlı. Hepimiz için çok sınırlı. Sosyal ve Ekonomik olarak şimdi ki barış anlaşması üzerinden 13 yıl geçti. Gazetelere bakın, televizyonu seyredin ve politik tartışmalara bakın bir kent ve yargı reformu ihtiyacı konuşulmakta? Aslında bu barış anlaşmasında söz verilmişti. Yani 13 yıldır yapılmayan şey. Yarım saat önce bir arkadaş geldi toprak komisyonunda, topraksız köylüler için bir yasa ihtiyacından söz ediyordu ki bu da barış anlaşmasında vardı. Yani 13 yıl sonra toprak dağılımında hiç bir değişiklik yoktu. Mali durum hiç de iyi değil. İndian hakları kayıp. Kent de ki güvenlik çökük. Ülkede, hiçbir şehirde güvenlik yok. Yani sonuç olarak barış anlaşması aslında gerçekte sadece bir motive. Yani kurallarıyla bazı temel şeyler içeren var ama sadece motivasyon. Tabi'i ki savaş sona erdi bu çok önemli. Politik olarak seçimlere katılabilmemiz evet bu önemli ama bütün bunlar yeterli değil. Biz ülkemiz de daha çok şey istiyoruz. Bu söylediklerimde ki düşünce barış tamamen kötü demek değil. Savaştan büyük bir yorgunluk vardı. Ülkenin bir büyük sorunu masaya yatırıldı. Ancak Politik, ekonomik ve sosyal olarak, barış anlaşması hiçbir zaman bir ajanda oluşturmadı. Mali reform konusunda, tarım reformunda ve İndian haklarında. Bir güncel mücadele tartışması oldu sadece. Bence bu saydıklarım, barış anlaşmasında daha önde olmalıydı. Çünkü bütün hükümetler kötü zaten… Bir problem var. Bu problemi açıklamak istersek savaş bittiğinde tamamen barış sağlanacağı düşünülüyordu ama hayır. Son zamanlarda çok daha fazla insan ölüyor. Yeni bir fenomenden Narkotrafik ten. Şimdi bu nedenden dolayı herkes ölüyor, daha önce bu yoktu. Biz daha önce toprakların bu şekilde işgal edileceğini, madenlerin bu şekilde ele geçileceğini bilmiyorduk. Kaynakların bu biçimde ele geçirileceğini daha önce bilmiyorduk. Zaten doğal kaynaklar bütün dünya da sona eriyor. Tükendi doğal kaynaklar. İşte bunların ülke dışına taşınmasıyla halkın çıkarlarının çatışması söz konusu. Çünkü madenlerin, petrolün, diğer minerallerin kontrolünü elinde tutuyorlar ve hatta suyunda. Ki çok açık ki insanlık su olmadan yaşayamaz. Normal olan, doğal yaşantının sürdürülmesi bile artık mümkün olamamakta.

İşte biz bu problemleri hesaplayamadık. Aynı zamanda politik aktivistlerin öldürülmesi de devam ediyor. Ne zamanki serbest pazara, piyasaya karşı mücadele ettik 1-2 yoldaşımız öldürüldü. Aynı zamanda diğer direnişlerde de katledildiler. Fakat yitirdiğimiz arkadaşlarımdan özür diliyorum, bu sosyal şiddetin yanında çok küçüktü. İşte bu da, partinin sosyal sorumluluğu altındadır. Sadece devletin kötülüğünden değil aynı zamanda bu topluluğun da sorumluluğu altında. Bir toplumsal hastalığın sorumluluğu, sadece bir aktöre yüklenemez. Guatemala da bu anlaşma sosyal olarak, özellikle sol için önemlidir. Önemli bir düşünce değişimi oldu. Burada en önemli şey insanların kafasında ki değişimin mümkün olabileceği düşüncesiydi. Geleceğin inşa edebileceği düşüncesiydi. Ben ideolojinin ölümünden bahsetmiyorum ama onun zamanın geçtiğinden, bittiğinden söz ediyorum. Şimdi sosyal mücadele devam ediyor, hak talepleri devam ediyor, haklara sahip çıkılıyor ama bu diğer başka bir mücadele biçimi olarak değil. Anlaşma sürekli olarak sol için, bizim için, mücadelemize yardımcı olan bir durum. Solun terörist diye tanımlanmasından bugüne varan bir durum. Neredeyse 15 yıl geçti şimdi daha farklı ama bizim temel mücadelemiz değişmedi. Ben bir anımı anlatıyım bir kaç yıl önce Avrupalı politik sözcü bana sordu ' Siz de ne fark etti? Çünkü siz hiç değişmediniz? Ben dedim ki bak, Bizim politik olarak şöyle bir durumumuz var. Eskiden toprağın mülkiyetinde çok ufak bir kesim Guatemala'nın yüzde 80'ine sahipti şimdi de aynı. Eğer toprağın bu durumu değişseydi bende değişirdim. Öyle değil mi? Bence bu örnek her şeyi gayet iyi açıklıyor.

EL SALVADOR

Jorge Chefik Nadal ile El Salvador'da konuşuyordum. FMLN (Farabundo Marti Liberacion Nacional - Farabundo Marti Ulusal Özgürlük Cephesi) gerilla komutanıydı. El Salvador parlamentosunda ki odasında konuşuyorduk. FMLN parlamenteriydi; - Öncelikle söylemek lazım; "Barış imzalanmasının sonucunda iki taraf için de ne değişti?" Bizim açımızdan en önemli şeyler "policiya nasyonel" -ulusal polis- tasfiye oldu, "policiya nacional guard" -Milli Muhafızlar- tasfiye oldu. Ayrıca 3-4 tane üst düzey, elit "anti terörist" timi tasfiye oldu. Aynı zamanda ordunun sayısının 15-16

bine indirilmesi ve anayasal olarak da ordunun yeni görevinin belirlenmesi kararı alındı. Ayrıca eskiden ordu için ayrı mahkemeler vardı bu da ortadan kalktı. Yani aslında daha önceki anayasada ordu demek, devlet demekti. Ordu, toprağın babası olarak anılıyordu. Yani artık ordunun yaptıklarından sorumluluğu oldu. Ayrıca eski savaşçıların sivil hayata dönüş koşulları anlaşmada yer aldı. Şimdi barış anlaşmasının ana fikri ordunun eski durumundan farklı olarak görevini sadece ülkeye dışarıdan gelecek saldırılara yani sadece dış saldırılara karşı göre biçimlendirilmesiydi. Aynı zamanda eskiden devlet başkanı, Polisin de başı sayılıyordu. Bu bütün olarak tamamen değişti. Yargının yapısında değişiklik yapıldı. İnsan hakları ihlalleri soruşturması kararı alındı. Gerçekleri Araştırma Komisyonu kuruldu yani bir bütün olarak devletin yapısında bir reform gerçekleşti.

Aynı zamanda gerilla örgütü FMLN'nin politik bir parti olarak örgütlenmesi söz konusu oldu. Yani bu FMLN'nin silahını bırakması, normal hayata geçmesi, politik parti olarak faaliyete geçmesi ve sonuç olarak bugün hükümet olması… İşte bunların hepsi, bu sürecin sonucudur. Barıştan sonra geçen bu 16 yılda sürekli olarak devletin demokratikleştirilmesi mücadelesi söz konusu. Aynı zamanda bu hakların tümü, barış imzasından elde edilmiştir. Anlaşmanın imzalanmasından hemen iki ay sonra başlayan süreçle, bu hakların uygulanması ve yeni bir devletin inşası başlamıştır. Bu; devletin demokratikleşmesi, yeniden inşası, FMLN'nin katılımı ile yeni bir süreç olarak başladı..

Kadın gerilla Kumandanı ve bugünün Orta Amerika parlamenteri Nidia Diaz da süreci ve sonucunu şöyle anlatıyordu. -

-2 yıl tartıştık 2 yıl. Sonra gerçek bir objektif durum ortaya çıktı ve askeri diktatörlüğün bitmesi için bir politika oluşmaya başladı. Bir objektif durum doğdu ve silahlı politik mücadeleyi sürdürebilme durumu da ortadan kalktı. Demokratik bir Salvador inşa edebilme şansı vardı. Askeri diktatörlük sırasında bu mümkün değildi. İnsan haklarının ilkelerinin uygulanması ve Salvador'un demokratikleşmesi şansı ortaya çıktı.

Nasıl barış anlaşması imzaladık? Bazı kabullerle başladık. Gerillanın %20 sinin polise katılabilmesi kabul edildi. Bu bizim ordumuzun demokrasi için talebiydi. Sonuçta 15 kasım 1992 de son barış anlaşması imzalandı. Bu son anlaşmada %20 nin katılması karara varıldı ve imzalandı daha sonra geriye dönüş başladı. Birçok hediye yağdı barışı kutlamak için. Tahtalara yazıldı, el işleri, sanatsal çalışmalar yapıldı. Bir günde gücümüz sona erdi ve bu esnada, cephenin birliği çok önemliydi. Çünkü bir günde değişi, bu sefer barış formunda 60 yıllık diktatörlüğe karşı mücadele etmek gerekiyordu. Bugün benim oğlum cadde de şehir güvenliği yüzünden çekiniyor ama düşünceleri yüzünden değil. Yani kızıl bir tişört giyebiliyor, sosyalizm için bir partide mücadele edebiliyor. Önce böyle bir şey hiçbir zaman mümkün değildi. Hemen ölürdü. Ben ona baktığımda bu politik reformun, nasıl bir kazanım olduğuna dair en azından minimum bir hakka sahip olduğumuzu görüyorum. Değişimi sağlamak için. Yani 18 yıl sonra 'Biz neyi sağladık? diye düşündüğümüzde 'Bu sadece, şu madde, bu madde değildi. Aynı zamanda biz dünya sosyal durumuna uyan bir şey yaptık ve anlaşma büyük bir objektif durumun üstüne oturdu. Sonra da 20 yıllık ARENA hükümetini, 1989 dan 1999 a kadar olan süre de adım adım, onun engellemelerine rağmen, demokrasinin Salvador için inşasını sağladık. Çünkü barış kabul edilmiş olsa bile anlaşmanın koşullarını yaşama geçirmek için bir mücadele gerekiyordu. Halkın demokrasiye sahip çıkması. Ekonomik kabuller. Bunlar anlaşmada yazıyordu ama uygulanmadı. Yani işte şimdi demokrasi geldi mi? Hayır. Biz anlaşmadan sonra demokratikleşmeye sadece başladık. Çünkü (bir eliyle bir yolu gösterirken öbür eliyle yanında paralel diğer yolu işaret ediyordu.) bir yandan demokratikleşirlerken, öte yandan neoliberal politikaları sürdürdüler. 1989 da başladıkları bu politikalarla neoliberalizm ile demokrasi birbirinin içine girdi. Birlikte işlemeye başladı ve Neoliberalizm ülkenin bütün kaynaklarının zenginler ve büyük burjuvaziye akmasına neden oldu. Yani zengin olanlar çok daha zengin, yoksul olanlar çok fazla yoksul oldu. Bu çok büyük sosyal problemleri doğurdu ve doğru politikanın uygulanabilmesi için biz tarihsel bir fırsat yakaladık. Politik mücadele, birlik formülü ile seçimlerde oy kullanma korkusunu yendik. Çünkü bu daha önce mümkün değildi. Daha önce cephenin kazanmasından herkes korkuyordu. Şimdi bunu aştık. Haklar, ülke için yönetime ulaşabilmesini sağladı. Çünkü neoliberalizm ile bir sürü kayıp vardı. Halk için politikaları ortadan kalkmıştı.

Barış anlaşmasının imzacıların gerilla komutanı Roberto Canas, barış anlaşmasından 18 yıl sonra konuşuyorduk; 'Barış; bu müzakere döneminde oluşan 3 objektif durumun sonucudur. Birinci savaşın çok hızlı bir şekilde bitirilmesi için politik bir yol, ikincisi Salvador halkıyla yenilenme ve ülkenin demokratikleşmesi. Askeriyenin 1989 da müzakere için bizimle masaya oturduğunda direk talebi gerillanın silahsızlandırması ve seçimlere katılarak sadece seçimsel bir mücadele sürdürmesi idi. Biz orada hemen söyledik, hiçbir zaman geride bıraktığımız mücadeleden vazgeçmeyeceğiz. Yani savaşın bitimi gerillanın silahsızlandırmasıyla gerçekleşemez. Biz ülke değişirse silahı bırakırız. Bizim silahlı mücadele sürdürmemizin nedeni ülkeyi değiştirmek. Tabiî ki her şeyin değişmesi mümkün değil ama bazı şeylerin değişmesi gerekir… Tabiî ki bu anlaşma silahlı mücadele veren FMLN için bir zafer değildi. Çünkü ekonomik ve

sosyal talepleri karşılanmıyordu. Bütün ekonomik, sosyal maddeler barış anlaşmasında kısırdı. Hiçbir zaman anlaşmada ki maddeler patronlarla, işçiler arasında, hükümet arasında durumu tartışmıyordu. Dolayısıyla ülkede bu haklar ortadan kayboldu. Dolayısıyla barış anlaşması kesinlikle ekonomik ve sosyal anlamda bir zafer değildi ama ülkenin değişiminde önemli olan yeni bir ordu, ordu ve polis için yeni bir doktrin, yeni bir polis teşkilatı yeni bir seçim mahkemesi, adalet sisteminin yönetiminin değiştirilmesi fikri-ideası, insan hakları ihlallerinin önlenmesi ve bir parça da ekonomik ve sosyal maddeleri içeriyordu.

KOLOMBİYA***

Dünyanın en büyük gerilla hareketlerinden biri FARC-EP yine dünyanın en vahşi devletlerinden biri olan Kolombiya devleti ile müzakere masasında barış görüşmeleri yapıyor. İlk görüşmelerin ardından Oslo'da bir araya gelen Kolombiya Santos hükümeti ve FARC-EP delegeleri müzakereye Küba'da devam etme kararı aldı. Yaklaşık 50 yıl süren mücadele ve savaşın sonunda, bugün devam eden müzakereler barışı getirecek mi? FARC-EP gerilla hareketi ne istiyor? FARC-EP gerilla hareketinin komutanları ve delegasyonu ile barışı, müzakereyi konuşuyorduk. Kumandan Ricardo Téllez, müzakerelerin başlamasının bile gerilla için önemli olduğunu vurguluyordu; 'Bu nedenle bu diyalog için çok yıl beklendi. Şu anda, çok kısa zaman önceye kadar, bize bir terörist örgütlenme diye söz edenler, bir geceden sabaha bakıyorsun 'teröristler' nerede? Bu Kolombiya Başkanı için çok ironiktir. Bu sorunun karakterinin politikliğini, bu durumun nasıl olduğunu yoldaş açıkladı. Bu durumda terörist tanımlaması sona eriyor ve ABD de, Avrupa Birliği de bizle, 'terörist örgütlenme' ile bir çıkış arıyor. Hiçbir devlet teröristlerle, uyuşturucu trafiği yönetenlerle bir masaya diyolog için oturmaz. Biz devrimci bir örgütlenmeyiz, askeri politik bir örgütlenmeyiz…' diye tanımlıyordu.

FARC-EP' nin kadın gerilla komutanı Marcela Gonzales ne istediklerini şöyle anlatıyordu.': Biz bütün bir çözüm talep ediyoruz. Bütün Kolombiya için, bütün problemler için bir çözüm. Çünkü bu, herkesin hakkı. Biz Kolombiyalıların bütün hakları için mücadele ediyoruz. Bunun içinde eğitim hakkı olmadan, sağlık hakkı olmadan, yaşama hakkı olmadan olabilmesi mümkün değil. Kamu hizmetlerinin ancak yüksek ödemeler karşılığında satın alınabilmesi mümkün değildir. Kolombiya'da çok az oranda insanın hakları vardır. Düşünün çok zengin bir ülke, iklimimizde her şeyi üretebilme şansı var. Ancak bu zenginlikten çok az insan yararlanır. İşte, bu temerküz, sefalete yol açar. Bu radikal durumu ortadan kaldırmak çok zor. Biz bu durumu ortadan kaldırmak için gerillacılık yapıyoruz. Biz ev almak için, araba almak için değil sadece kendi ailemiz ile yaşantımızı daha mutlu olarak sürdürebilmek için değil. Bunu hükümetin de öğrenmesi gerekir. Biz araba, ev ya da hükümeti paylaşmak için değil. Radikal olarak, bütün problemlerin ortadan kalkması için, bir çözüm arıyoruz. İşte bizim masada konuştuklarımız bu. Biz bütün bunlara çözüm bulacağız. '

Latin Amerika'nın ve dünyanın diğer ülkelerinden farklı olarak, Kolombiya da müzakereler başladığında, ilk kararlardan biri ateşkes olmadı. Gerillanın Ateşkes ilanına karşın, Hükümet saldırılara devam ettiğinde, FARC-EP verdiği süre ocak 19'u dolduğunda ateşkesi bozarak, eylemler gerçekleştirdi. Hükümetin hiç ateşkes ilan etmemesinin nedenini Ricardo Teles, 'Kolombiya devleti kriminal bir devlettir diye cevaplıyordu. Buna rağmen müzakere devam etti. Müzakere masasını terk etmeme kararlarını Kumandan Teles; 'Kolombiya zor bir süreç yaşayacak. Biz FARC, bu süreç içinde, silahlı çatışmaya son verene ve kanı durdurana dek, diyalogu kesmeme kararı aldık. Bu, tam anlamıyla barışın gelmesi demek değildir. Temel olarak şu an için çatışmaların durması demektir. Fakat barışın inşa edilmesi için, ciddi bir politik reforma, ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel ortama, yani genel, bir politik bir değişime ihtiyaç vardır. Diğer yandan, öncelikle bir çalışma koşullarının reformuna gerek vardır. Sağlık konusunda, yaşama koşullarında, eğitimde, toprağın dağılımında ve halkın genel yaşantısında ve bunun yanında silahlı kuvvetlerde de bir reforma ihtiyaç vardır… ' diye açıklıyordu.

FARC-EP'nin dünya basınında yer alan, son yıllarda liderlerini kaybetmesi üzerine müzakere masasına oturduğu iddiasını sorduğumuzda Kumandan Olmeda; Biz silahlı mücadeleyi, kendimizi korumak için değil halk için yapıyoruz. Diye cevaplıyordu.

Havana da 6 ana başlıkta, 52 alt madde de başlayan müzakereler de bu güne kadar birinde anlaşma sağlandı. FARC-EP gerillası ile Kolombiya hükümeti arasında görüşmeler devam ediyor.

KÜRDİSTAN VE BİR BARIŞ ÖNERİSİ

Yukarıda Meksika, Guatemala, El Salvador ve Kolombiya da, doğrudan özneleriyle anlatmak istediğim şey, sonuçta barış anlaşmasının bir son değil, sadece bir başlangıç olduğudur. Kağıt üzerinde çok güzel olan barış, aşağıdan inşa edilemezse ortaya çıkan durumudur bu. Sadece 9 milyonluk bir ülke iken 300.000 kişinin öldüğü, her gün en az 7-8 kişinin öldüğü Guatemala'da, bugün "barış!" var ve her gün en az 20-25 kişi ölüyor. 5 milyonluk El Salvador'da, 150.000 kişinin öldürülüp kaybedildiği savaşın nihayetinde, bugün eski gerilla hareketi FMLN çoğunluğu iktidarda olmasına rağmen, bu barışın sokaklarında her gün 5 misli insan yaşamını kaybediyor. Barış

anlaşması sonucunda, halkın önemli kazanımlarından biri olan, ölüm timlerinin lağvedilmesi, ordu ve polisin sayısının yüzde yirmiye düşürülmesi, bugün ironik olarak, FMLN çoğunluklu koalisyon tarafından güvenlik sağlanmıyor diye ortadan kaldırılmak isteniyor. Garip değil mi? Yani önce sokaklarınızı işgal edenleri mücadele edip başınızdan atıyorsunuz, sonra aynı işgalcilere, para verip sokaklarınızı beklemesi için tutuyorsunuz. Polis- suç, güvenlik-suç sarmalıdır bu. "Nerede çok suç varsa orada çok polis olur" değildir. Nerede çok polis varsa, orada çok suç vardır. Eşyanın tabiatıdır bu. Meksika'da sadece son 10 yılda, uyuşturucu savaşlarından, 70 bin kişi öldü. Meksika, ABD'ye son geçiş noktasıdır, Türkiye'de Avrupa'ya. Eğer eşitlik, özgürlük ve adalet olmazsa, otoyol kenarlarında sandalyelere oturtulmuş ölüm, bizi seyrediyor olacak.

Barışı, bir başka demokrasiyi aşağıdan inşa etmek gerekmektedir. Hemen kentten ve barınma hakkından başlanmalıdır. Kent toprakları hızlı bir şekilde, evsizlere dağıtılmalı. Kent toprağı, demokratize edilmelidir. Ayrıca bu eylem, Kürt halk önderi Öcalan'ın ısrarla önemini vurguladığı kadınlara yönelik olmalı, kent toprakları kadınlara dağıtılmalıdır. Bu derece geniş ve hızlı dağıtım, Ortadoğu'da ve aynı zamanda bütün dünyada, en kapsamlı mülkiyet değişimini ortaya çıkaracaktır. Bugüne kadar olmuş, bütün mülkiyet değişimlerinden de daha kapsamlı ve derindir. Çünkü sadece kamulaştırıcı bir eylem değil, toplumsallaştırıcı bir muhtevada olacaktır ve dünyada ilk defa mülkiyetin çoğunluğunun kadınların elinde olduğu, bir yeni ülke doğacaktır. Demokratik Modernite bir kadın devrimi değil mi?

Demokratik Modernitenin unsurlarından biri olan, katılımcı ekonominin inşasının yaratılması için kent reformu-kent topraklarının kadınlara dağıtılması çok önemli bir manivela olacaktır. İnsanlar kendi evlerini, barınma haklarını inşa etmelidir

Bu Demokratik Modernitenin unsurlarından biri olan, katılımcı ekonominin inşasının yaratılması için Kent reformu-kent topraklarının kadınlara dağıtılması çok önemli bir manivela olacaktır. İnsanlar kendi evlerini, barınma haklarını inşa etmelidir. Radikal inşaat tekellerini, müteahhitleri, bunları finanse eden bankaların faizlerini, moloz kamyonlarına doldurup, evlerinizin temel çukurlarına doldurun. Bu temelden yükselen bir başka ekonomi, demokratik modernitenin, kapitalist moderniteyi yıkıcı bir dinamiği olacaktır.

Kent topraklarının kadınlara dağıtılması 'yeşil alan'ların ortadan kalkması değildir. Tam tersine yeşil alanların yüksek binalar arasına sıkıştırılmış peyzaj müteahhitlerinin elinden haftalık otlandırılmış alanlar olmaktan çıkartmak, toprağı müteahhitlerden kurtarmak ve sadece gerçek solucanlarıyla baş başa kalmasıdır. Kadınların yani herkesin bahçe içinde evi olması demek, doğrudan yetiştirdiklerimizin soframıza gelmesi demektir. Ekolojik demokrasi, demokratik modernitenin kurucu unsurudur. Ekoloji, kentten kaçmaya çalışan orta sınıfın, hobi bahçelerinde değil ancak demokratize edilmiş kent topraklarında yeşerebilir.

Bu aynı zamanda kapitalist ekonominin son yıllardaki tek dinamiği yeni kent inşasından, kentin son kertesine kadar radikal biçimde sermayenin temerküzünden, bizdeki adıyla, 'kentsel dönüşümün' elinden kurtarmaktır. Bu kent reformu ile kent topraklarının toplumsallaştırılması, ev yerleri olarak, yani barınma hakkı olarak kadınlara dağıtılması devrimci bir öneridir ama aynı zamanda doğrudan uygulanabilir 'reformist' bir öneridir de.

Reformist bir öneridir; bugünün yasaları bile bunun gerçekleştirilmesi için yeterlidir. Cunta anayasası, 82 anayasası konut hakkı başlığı altında 57. madde de 'Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler' diye tanımlar.

Reformu destekleyen(!) hukuksal zorunluluk sadece bununla da kalmıyor. 56. madde 'Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması' başlığı altında 'Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir' demektedir. Belediyeler aslında zaten TOKİ'ye bedelsiz olarak tahsis ettiği toprakların yasal dayanağı da bu anayasal maddelerden kaynaklanmaktadır. Yani belediyeler ya toprağı şu an yaptığı gibi TOKİ müteahhitlerine ya da kendi evlerini inşa etmek için kadınlara vermelidirler. Toprağın toplumsallaştırılmasıdır bu. Ayrıca Türkiye'de en çok erkeklerin sahip olduğu gayrimenkul oranında yüzde 86 ile Hakkari ilk sırada, Yüzde 82 ile Mardin ikinci, yüzde 81 ile Siirt üçüncü sıradadır. Bunun değişmesi gerekmez mi cinsiyet özgürlükçü paradigmada?

Bu öneri devrimci bir öneridir. Erkek mülkiyet düzenin hançerini, 'mülkiyet' hançerini kendisine saplamasıdır. Burada mülkiyet kelimesini tırnak içinde yazmam sadece bir imla kuralı değil, konut hakkını klasik mülkiyet kavramından farklı tanımladığım içindir. Ev mülk değil barınma hakkıdır. Eğer ev, birden fazla ya da ihtiyaç çizgisinden öteye geçerse, mülke dönüşür. Ancak aynı zamanda bu 'mülk'ün kadınlara verilmesi de kapitalist modernite karşısında yıkıcı bir etki yaratır.

Düşünsenize Ortadoğu'da 1 milyon kadınının kendi evinin, toprağının sahibi olmasını... Bu devrimden başka nedir ki? Hem de batı hegemonyasının burjuva nezaketine bulanmış kadın hakları değil, temelden kapitalist modernitenin ilişkilerini sarsacak bir kadın devrimidir. Bunu yapabilme potansiyeli de Ortadoğu'da ve belki de şu an için dünyada sadece Kürt hareketinde vardır. Bu şekilde toprağın toplumsallaştırılması, kentin kadınlaştırılması hareketi aynı zamanda bu potansiyelin radikal devrimci etkisinin bütün dünyada geniş, yaygın engellenemez bir meşruiyet alanı yaratacaktır.

Gerçek bir barışın inşası; ancak toprağın demokratize edilmesi, barınma hakkı, kent reformu gibi radikal süreçlerin, isyanın bugüne taşıdığı enerjinin dinamiği ile olabilir. Yoksa Latin Amerika da ki deneyimler gösteriyor ki, Meksika'da otoban kenarına dizilmiş 8 sandalyedeki cesetler gibi önümüzden akıp geçen otomobilleri seyredenler, barışın(!) Kapitalist modernitenin seyircileri oluruz; sessiz ve ölü...

Gerçek bir barış için bir Kent reformu önerisi tartışmaya değmez mi? Barış için, kent toprakları kadınlara.

**Bu yazıda ki alıntıların bütününe ulaşabilmek için Gerillanın Barışı- Metin Yeğin- Tarem yayınları, Marcos'la 10 gün- Su yayınları- Gerillanın Barışı Kolombiya- Metin Yeğin- Merve Tuba Tanok-Özgür Politika*

** *'Özerklik ile birlikte katılım ilkesi; Dünya bankasının programı 'Desantrilzasyon' u , yani özelleştirmeler ile su dağıtımının, elektriğin, sağlığın ve eğitimin paralı hale getirilmesinin tamamen aksine,doğrudan kaynakların halkın denetiminde olmasını savunur.*

**** Yıllardır, yazarak, konuşarak anlattığım Zapatistaların 'akil kişiler'i, Türkiye'den farklı olarak demokratik bir sürecin parçası olarak önerilmişti.*

Islah Edici Adaletle Değil Onarıcı Adaletle Hakikatle Yüzleşme

Ebru Günay

Çatışmalı süreçlerden barış süreçlerine geçişte ilk akla gelen ve en çok tartışılan konu hakikatle yüzleşme, neredeyse geçiş süreçlerinin olmazsa olmazıdır. Peki, neden hakikatle yüzleşmek bu kadar önemli? Belki kimileri "yaraları deşmenin ne anlamı var, önemli olan ortak geleceğe bakmak" diyebilir. İşte işin can alıcı noktası budur. Yan, "ortak Gelecek"tir. Barış süreci, ortak bir gelecek inşa etme sürecidir aynı zamanda. Ortak bir gelecek için ortak bir geçmişin olması gerekir. Ya da en azından mevcut geçmişleri bilip anlamak gerekmez mi?

Çatışmalı süreçlerde temel problemlerden biri de acıların görünmezliğinin neden olduğu duygu kopukluğu ve yabancılaşmadır. Farklılaşan geçmişlerle beraber farklılaşan duygular da söz konusudur. Sevinçler, hüzünler, acılar, geçmişler gibi ayrılırlar. Bunları tamir edebilmek için de onarmaya (sağaltmayla) yol almak gerek

Zira hepimiz biliyoruz ki, çatışmalı süreçlerde tarafların geçmişleri artık ayrı yazılmaya başlanmıştır. Bir tarafta ezilen, haksızlığa, insan hak ihlallerine, işkenceye ve ayrımcılığa maruz kalan bir topluluk, diğer tarafta ise kendi tarihini yazarken kendinden olmayanı aşağılayan, ona her türlü işkenceyi, hak ihlalini reva gören bir topluluk vardır. Dolayısıyla taraflar arasında her geçen gün bilerek veya bilmeyerek bu geçmiş farklılığı derinleşmektedir. O nedenle ortak bir gelecek için geçmiş farklılığının giderilmesiyle işe başlamak en doğru yöntemdir.

Bu süreçlerde çözümü mevcut hukuk sistemi içerisinde de aramak bir yöntem olabilir belki. Ama dünya deneyimlerinden biliyoruz ki bu yöntem kalıcı bir barışı sağlamakta yetersiz kalmaktadır. Hukuk sisteminin bütününü oluşturan yasal mevzuatı, mevcut soruna neden olan zihniyetten bağımsız oluştuğunu söylemek imkânsızdır. Dolayısıyla tarafsız ve objektif yaklaşamayacağı gibi ortak geçmişi yaratmaya katkı sunmada yetersiz olacaktır. Mesela dönemin Güney Afrika'sında mevcut yasal düzenlemeleri Apartheid sisteminden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Doğal olarak da barış sürecinde Apartheid dönemi yasal düzenlemelerinden yararlanmaya kalkışmanın da hiçbir çözümleyici ve onarıcı etkisi olamaz.

Tabi problemi tek başına yasal mevzuatın zihniyetinde aramak yeterli değil. Diğer bir hususta bu süreçte referans alınacak ıslah edici adalet anlayışıdır. Böylesi süreçte referans alınacak ıslah edici adalet anlayışı mı yoksa onarıcı adalet anlayışı mı? Bu konuda karar verip yol almak gerek. Hukuk sistemleri genelde ıslah edici adalet anlayışına dayanarak yol almaktadır. Ancak geldiğimiz aşamada sadece toplumsal sorunlarda değil bireysel problemlerde de ıslah edici adaletin yetersiz kaldığı kanısı hâkimdir. Nitekim hukukçular son yıllarda bireysel problemler içinde onarıcı adalet yöntemine başvurmanın arayışındalar. Birçok ülkede tartışılan onarıcı adalet ve oluşturulan uzlaşma merkezleri bu noktadan hareketle problemleri çözmeye çalışmaktadır. Burada esas olan fail ile mağduru yüzleştirerek daha doğru bir tanımlama ile bir araya getirerek, suç fiilinin neden olduğu sonuçları görmelerini sağlamaktadır. Fail işlediği suç ile mağdurda yol açtığı sonuçları kavradığı oranda suçtan uzaklaşabilir. Zira hepimiz biliyoruz ki, ıslah etmeye çalışarak cezalandırmak suçtan uzaklaştırmıyor aksine suçla bağları güçlendiriyor. Hapsedilmenin öfkesi, yine farklı bir cezai müeyyidenin neden olduğu öfke çok tanımlanmasa da bir intikam duygusuna sebep olmakta. Tersi durumda da mağdurla yüzleştiğinde ise neden olduğu acı ve yıkımların çarpıcılığı ile sarsılmakta ve suçtan uzaklaşmakta. Mağdur açısından ise faille yüzleşmek acıyı

hafifletici ve katlanılır kılmakta. Hepimiz öyle ya da böyle tanık olmuşuzdur böylesi olaylara. Bazen basit bir sorunun cevabını bilmek mağduru rahatlatmaktadır. Mesela "neden ben?" sorusunun cevabını bilmek gibi.

Yale Üniversitesinden Bruce Ackerman, ıslah edici adaletle uğraşma yönündeki her adımı "ahlaki keyfiyetin sürdürülmesi - Duruşmalara ilişkin doğru süreçlerden kaçınılmaz sapmalar oluşması nedeni ile - yeni bir kurbanlar kuşağının yaratılmasını" yaygınlaştıracağı uyarısında bulunuyor.

Barış süreçlerinde daha çok toplumsal bir uzlaşma ve yüzleşme söz konusudur. Bireylerden yola çıkarak genelleşen sağaltıcı bir adalet anlayışı barış sürecine katkı sunar. Taraflardan biri adaletsizliğe uğradığı için yola çıkmıştır. Nitekim her başkaldırı özünde adaletsizliğe karşı bir tepkidir. Çözüm sürecinde ıslah edici adaletle yol almaya çalışmak çözümden uzaklaştırır. Başkaldırıyı ve muhalefeti bastırmak için uygulanan baskı, işkence, taciz, tecavüz, faili meçhul cinayetler, yine her türlü insan hak ihlalini durdurmak için her mağdur muhakkak hukuksal mücadele yürütmüştür. Maalesef bu hukuksal mücadeleler ya çok zamana yayılarak sürüncemede bırakılır ya da daha baştan ret edilerek bir çeşit inkâra gidilir. Nitekim Türkiye'de 17000'i aşkın faili meçhul cinayetin aydınlatılmaması bununla ilgilidir. Tüm bu sürecin işleme biçimi mağdurlarda adalete ve hukuka inançsızlık ve güvensizlik geliştirir.

Çatışmalı süreçlerde görev almalarına ve liderlik yapmalarına rağmen özürden kaçınan liderler de söz konusudur. Nitekim De Clerk barış sürecini başlatan anlaşmayı imzalayan Apartheid rejimi döneminin son lideri olmasına rağmen özür dilemekten kaçınmıştır

Çatışmalı süreçlerde temel problemlerden biri de acıların görünmezliğinin neden olduğu duygu kopukluğu ve yabancılaşmadır. Farklılaşan geçmişlerle beraber farklılaşan duygular da söz konusudur. Sevinçler, hüzünler, acılar, geçmişler gibi ayrılırlar. Bunları tamir edebilmek için de onarmaya (sağaltmayla) yol almak gerek. Zira sevinçler, hüzünler, acılar, geçmişler, hafızalar ortaklaştıkça gelecekler de ortaklaşır ve toplumsal mutabakat sağlanır. Kuşkusuz toplumsal olaylarda bireyler düzeyinde tümden bir mutabakat beklemek büyük yanılgıdır. Ama en azından yaşananları görünür kılarak geçmiş hatalara dönüşü engelleyerek bir toplumsal mutabakat sağlanabilir. Bireysel tepkiler devam edebilir ama geçmiş hataları tekrar ettirecek kadar olmaz. Bugünün Almanya'sında Hitlerin yaptıklarının doğru olduğunu söyleyecek ya da Yahudi halkının yaşadığı acıları inkâr edecek bir Almana rastlamak mümkün değil. Bunu sağlayan da zaman içerisinde yapılan hakikatle ve geçmişle yüzleşmedir. Hakikatle yüzleşme Apartheid rejiminin ırkçılığını Güney Afrika'da herkese kabul ettirmiştir.

Hakikatle yüzleşme de Güney Afrika deneyimi önemli bir emsaldir. Barış sürecinde faaliyet yürüten Hakikat ve Yüzleşme Komisyonu'nca dinlenen mağdur ve failler duygularını şöyle dile getirmişlerdir:

"İnsan hakları ihlalleri mağdurlarının ve sağ kurtulanların çoğu geçmişi geride bırakmak ve yaşamları üzerinde yeniden denetim kurmak yönünde güçlü bir istek duyduklarını dile getirmişlerdi. Birçoğu komisyon huzuruna çıkmanın yakalarını hiç bırakmayan "yalıtılmışlık kâbusu" nu sona erdirdiğini anlatmıştı İnsanlar önünde. Birçokları sevdikleri insanları kaybettiklerinden bu yana ilk kez huzurla uyuduklarını söylemiştir. Hatta "kırık bir kalbin İyileştirilmesi"nden bahsedenler vardı. Bazı durumlarda komisyon faillerin de bu sayfayı kapatması için bir fırsat sundu. Donmuş hafızalarda kilitli kalmış hatıralar gün ışığına çıktı, bu da bir ölçüde iç huzuruyla yeni başlangıçlar yapma imkânı yarattı. Af komitesi oturumlarında hikâyelerini anlatanların çoğu "arınmaktan gelen" bir iç ferahlığı hissettiklerini, geçmişteki hareketlerinden duydukları pişmanlığı ortaya koyma fırsatı buldukları için şükran duyduklarını dile getirdiler" (Broine, s.26-27)

Hakikatle yüzleşen kişilerin hissettiklerini ve etkilerini bu cümleler en yalın halleriyle anlatıyor. Nasıl ki bireysel öyküler bir anlamda toplumsal öykülere benziyorsa bireysel duygular da toplumsal duygulara benziyor.

Hakikatle yüzleşme de bireysel öyküler işin bir boyutu. Diğer tarafta ise ülke politikalarını belirleyen ve yön veren siyasi boyutu var. Nitekim en tepede yer alan siyasetçilerin çoğu direk suça bulaşmamışlardır. Daha çok söylemleri ve politikaları ile açıktan ve dolaylı olarak bu durumu teşvik etmişlerdir. Belki de kendi görev dönemlerinden çok önce de yaşanmış olaylar olabilir. Bunda önemli olan sorumluluğu fark edip politik akılla sorumluluk alıp tavır sahibi olmaktan geçiyor. Toplumsal mutabakata katkı sunacak en bilinen yöntem ise özür dilemektir. Batı Almanya Başkanı Willy Brandt 1970'te Alman ulusunun lideri olarak bir kuşak önceki Nazi politikaları yüzünden feci acılara maruz kalmış Polonya halkından hem sembolik olarak hem de pratik olarak özür dilemiştir. Varşova anıtı önünde sessizce diz çökmesi hala hafızalardadır. Brandt, baştan beri Hitlere açıkça muhalefet etmiş ve savaşı Norveç'te sürgünde geçirmişti. (Broine, s. 343)

Çatışmalı süreçlerde görev almalarına ve liderlik yapmalarına rağmen özürden kaçınan liderler de söz konusudur. Nitekim De Clerk barış sürecini başlatan

anlaşmayı imzalayan Apartheid rejimi döneminin son lideri olmasına rağmen özür dilemekten kaçınmıştır. Bir liderin toplum üzerindeki etkisi düşünüldüğünde hakikati kabul ederek açıktan ifade etmesi toplumsal uzlaşıya katkısı oldukça önemlidir.

Hakikatle yüzleşmeye katkı sunacak başka bir yöntem ise çatışmalı süreçlerde işkence, kötü muamele ya da bir katliamda sembol haline gelmiş mekânlarda bu haksız uygulamaları anlatan müze, anıt gibi merkezlerin oluşturulmasıdır. Böylece geçmiş hataları unutulmaz kılmada yardımı olur. Zira hatalarla yüzleştikçe ve gerçekleri gördükçe tekerrürden uzaklaşmak mümkündür. Bu konuda ülkemizde 12 Eylül darbesinde işkence merkezine dönüş Diyarbakır 5 No' lu Cezaevi'nin "utanç müzesi" haline dönüştürülmesi talebi bu nedenle önemlidir. Utanç müzesinin hayata geçmesi bir dönemin vahşeti ile yüzleşmektir.

Hakikatle yüzleşmede maalesef Türkiye'de ciddi sıkıntılar söz konusu. Aydınlığa geçmişi inkâr üzerinden yürüyen bir zihniyet yapılanması söz konusu. Sadece 1900'ler sonrası olaylara bile dönüp baktığımızda saymakla bitmeyecek yüzleşmeyi bekleyen toplumsal sorun var

Hakikatle yüzleşmede yöntemler çoğaltılabilir. Zira olayların cereyan ettiği koşullar özgünlüğünde farklı yöntemler bulmak mümkün. Önemli olan hakikatle yüzleşmede cesur, kararlı ve uygulanacak yöntemde de topluma açık olmaktır. Burada medyaya büyük sorumluluk düşmekte doğru bir enformasyon ile yüzleşmenin başarısını arttırmak mümkün. Hakikatle yüzleşmede sadece tarafların dâhil edilmesi değil aynı zamanda toplumun tüm kesimlerinin katılmasını sağlamak hakikatin gücünü arttıracaktır. Uzlaşma politikasını sadece hükümetler veya uluslararası topluluklar tarafından biçimlendirilmesinden kaçınmak, toplumun çeşitli kesimlerine özerk bir eylem alanı tanımaya özen göstermek gerekir. Ancak bu şekilde uzlaşma kavramı toplumda geniş yer bulabilir ve kamusal tartışma ve mutabakatın konusu haline gelebilir. (Sancar, s. 159-160)

Hakikatle yüzleşme topluma mal olduğu oranda başarılı olur. Dolayısı ile toplumun tüm kesimlerinin kendisi böyle bir sürecin içinde görmesi başarıyı arttırır.

Hakikatle yüzleşmede M. Freeman ve P. B. Hayner gerçekçi olmayan beklentilere girilmemesi konusunda uyarıda bulunmaktadır. Bu uyarı göz ardı edilmeyecek bir tehlikeye dikkat çekiyor. Nitekim barış süreçlerinde hakikatle yüzleşme çok sık gündeme geldiği için sihirli bir değnek olarak algılanabilir. Hakikatle yüzleşerek bir anda toplumsal bir mutabakat zor sağlanır. Mutabakatı sağlamak en azından duygular düzeyinde zaman isteyen bir süreçtir. Hakikatle yüzleşme bu süreci kısaltma da yardımcı olabilir. Ve en önemlisi taraflar arasında empati duygusunu güçlendirerek önyargıları aşmada destek olur.

Çatışmalı süreçlerde en çok zarar görenin kadınlar ve çocuklar olduğu tartışmasız bir konu. Hakikatle yüzleşmede kadınlar ve çocuklarla ilgili daha hassas ve ayrı politikalar belirlemek gerekir. Kadınların çatışmalı süreçlerde yaşadığı taciz ve tecavüzün yarattığı travma kuşkusuz göz ardı edilemez. Başlı başına ele alınması gereken bir konu olduğu için de ayrıca bu yazıda değinmeyeceğim.

Hakikatle yüzleşmede maalesef Türkiye'de ciddi sıkıntılar söz konusu. Aydınlığa geçmişi inkâr üzerinden yürüyen bir zihniyet yapılanması söz konusu. Sadece 1900'ler sonrası olaylara bile dönüp baktığımızda saymakla bitmeyecek yüzleşmeyi bekleyen toplumsal sorun var. Her dönem gündeme gelen ve bir türlü yüzleşilmeyen Ermeni Soykırımı, Kürt isyanlarını bastırma yöntemi özellikle Dersim ve Şeyh Sait isyanlarındaki katliamlar, yine 12 Eylül Darbesi, 68 kuşağının yaşadıkları son 30 yıldır devam eden savaşta yaşanılanların hakikatleri açığa çıkmayı bekliyor.

Son yıllarda kimi yöntemlerle hakikatle yüzleşiyoruz. Geçmişle hesaplaşıyoruz algısı yaratılmaya çalışılsa da başarılı olunamadı. Mesela 38 Dersim isyanı ilk elden sözlü kabul edilmese de, gerekirse özür dileriz dense de gerisi getirilmedi. Maalesef ki bir Show aracına döndü ve iktidar tartışmalarına kurban edildi. Zira Dersim isyanında aydınlatılmayı bekleyen katliamlar, sürgün politikaları var. Yine Seyit Rıza'nın ya da Şeyh Said'in mezarlarının yeri dahi bilinmiyor olması Kürt isyanlarındaki hakikatlerin üstünün örtülmesindendir.

Ayrıca gündemde olan ve çokça tartışılan kimi davalarla hakikatle yüzleşip geçmişle hesaplaşıyoruz algısı yaratılmaya çalışıldı. Ama maalesef ki yanıltıcı bir algıdan öteye gidilemedi. 12 Eylül darbecilerinin yargılandığı dosyada bırakalım hakikatle yüzleşmeyi sanıklar duruşma salonuna dahi getirilmediler. Yani yaralara tuz basmaktan öteye geçilemedi. Son 30 yıllık savaştaki katliamlarda, faili meçhul cinayetlerde, yine köy boşaltmaları gibi olaylarda önemli role sahip generallerin ve askerlerin yargılandığı dosyalarda da tüm bunlar görmezden gelinerek bir yargılama yürütülmektedir. Meşhur tabirle Fırat'ın öte yakasında yaptıkları gündeme dahi gelmedi. Oysa ki Kürtlere yönelik yapılan insanlık dışı uygulamalarda bire bir sorumlulukları olan kişilerdi. Sadece darbe girişimi iddiaları ile yargılayarak hakikatle yüzleşilemez. Olsa olsa mevcut iktidarı korumaya dönük bir sonuç ortaya çıkacaktır. Mevcut hukuk sistemi içerisinde böylesi sorunların çözüleme-

yecek olması sıkıntı iken kanayan bir yaranın acılarını görmezden gelerek yargılamaya çalışmak daha ciddi bir sıkıntıdır. Hakikatle yüzleşme iktidarları meşrulaştıracak ya da güçlendirecek bir araç olamaz. Hakikatle yüzleşme barışı kalıcılaştıracak, toplumsal mutabakatı sağlayacak bir araçtır.

Kürt sorununun çözümünde hakikatle yapılacak yüzleşme Türkiye'nin geçmişi ile yüzleşmesi ve hesaplaşmasındaki sürecin büyük bir kısmını oluşturacaktır. Zira son 30 yıldır devam eden savaşta yüzleşmeyi bekleyen sayısız olay var. 17 bini aşkın faili meçhul cinayet, katliamlar, gözaltında işkence, taciz ve tecavüz, köy boşaltmalar… Özetle sayılmakla bitmeyecek insan hak ihlalleri açığa çıkartılmayı bekliyor. Kürt sorununun çözümünde hakikatle yüzleşmek önemli bir eşik. Nitekim inkâr ve yok sayılmanın neden olduğu adaletsizliğe karşı başlayan bir mücadele ve bu yolda ilerlerken yapılan yanlışlıklarla yüreklilikle yüzleşmeye hazır olduklarını beyan eden bir taraf var. Öte yandan da bunu bastırmaya çalışarak yüzleşmekten kaçınan bir taraf var. Dünya deneyimlerinden yola çıkarak kendi özgünlüklerimizde belirleyeceğimiz yöntemle hakikatle yüzleşme süreci acılarımızın, sevinçlerimizin, geleceklerimizin ortaklaşmasında olmazsa olmazımız. Başarıyı sağlayacak olan hakikatle yüzleşmede cesur ve kararlı olmaktır.

Bir Yahudi deyişi der ki " Hatırlamak kurtuluşun sırrıdır" ve bizlerde hakikati hatırladığımız oranda, hakikatle yüzleştiğimiz oranda geçmiş hatalarımızdan kurtularak ortak bir geleceğe doğru birlikte yürüyebileceğiz.

Yararlanılan Kaynaklar

1-Alex BROİNE - Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu- Güney Afrika Deneyimi- Aram Yayınları- Çev. Aylin Kürkçü
2- Mithat Sancar- Geçmişle Hesaplaşma- İletişim yayınları
3-Mark Freeman ve Priscill B. Hayner - Hakikat Beyanı- Geçiş döneminde Adalet için uluslararası Merkez (ICTJ)

Barışın Dili, Duygudaş Dil

Necmiye Alpay

Kürt sorunuyla ilgili olarak 1990'lı yılların başlarından beri sürdürdüğümüz irili ufaklı barış hareketlerinde en çok dile getirilen özlemlerden biri, "barış dili, yeni bir dil" oldu. Boğucu bir atmosferin basıncı altında içeriğini pek açamadan yinelediğimiz bir dua gibidir bu söz. Dili birçok kapının anahtarı sayan çok eski ve sağlam bir sezgiye dayanmaktadır.

Bu bağlamda "dil" sözcüğünden kasıt, 'söylem'dir. Söylem, yani belirli bakış açılarını, dünya görüşlerini ve değer yargılarını gösteren söz bütünü. Egemen söylem, iktidara egemen olanların bakış açılarını, dünya görüşlerini ve değer yargılarını gösteren sözlerden oluşur ve egemen ideolojinin taşıyıcısıdır. Güçlü söylem, güçlü etkiler yaratır. Ve söylem alanı, tıpkı iktisadi ve sosyal alanlar gibi, farklı toplumsal kesimlerin mücadele alanıdır.

Peki, Bahçeli'ye göre "sözde" olmayan barış ve çözüm nedir ve nasıldır? Bunu bilen yok. Bahçeli'nin bir barış önerisi yok. Tıpkı CHP gibi, demagojiye hız veriyor. Buraya bir mim koyalım. Demagoji, söylem düzleminde sol gösterip sağ vurmanın, halkı aldatmanın adıdır

Bizde barış dili özlemini artıran da aslında saldıran egemen söylemin bitmek bilmeyen salvoları olageldi. Bu salvolar bir cenahtan devam edip gidiyor. İşte benim bu yazıya çalışırken MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin söylediği sözler:

"Düşmanla masaya oturanların, katillerle sözde barış ve çözüm konuşanların (...) PKK'nın stepnesi, yedeği ve kuyruğu (...) İmralı canisi" (t24.com.tr, 27.4.2013).

Burada, barış karşıtı söylemin birkaç öğesini birden görüyoruz: Demagoji, nefret söylemi, hakaret. Şimdi biraz daha yakından bakalım.

Ne diyor Bahçeli? "Düşmanla masaya oturanlar..." Bu söz daha önce başkaları tarafından da sarf edildi ve içerdiği mantık hatası şimdiye kadar kim bilir kaç kez sergilendi: Masaya elbette "düşman"la oturulur, amaç da düşmanlığa son vermektir. "Masaya oturmak" deyimini kullanıyorsanız, ortalıkta bir düşmanlık var demektir. Kalıcı bir barışa niyetlenen herkes, o ana kadar "düşman" dedikleriyle masaya oturur.

Peki, Bahçeli ve diğer şoven milliyetçi siyasetçiler bunları bilmedikleri ya da düşünemedikleri için mi böyle mantıksız sözler ediyorlar? Kendileri düşünemeseler bile, bu tür sözlere verilen yanıtları da duymamış ya da danışmanlarınca uyarılmamış olabilirler mi?

Elbette olamazlar. Kendileri düşünemeseler bile çevreleri tarafından uyarılmış olmaları beklenir. Peki, buna rağmen mantıksızlık etmelerinin nasıl bir nedeni olabilir? Acaba Bahçeli "savaş devam etmelidir" mi demek istiyor? Eğer böyleyse bunu neden açıkça söylemiyor?

Bu soruya verilebilecek yanıt, "uyandıracağı tepkilerden çekindiği için"dir. Çekinir, çünkü dünyada hiçbir halk barıştan kolay, kolay vazgeçmez. Elbette normal halklardan söz ediyorum. Demagoglardan, nüfuz tüccarlarından, spekülatörlerden, savaş zenginlerinden, yırtıcı baronlardan, kana susamışlardan ya da yağma beklentisinin kışkırttığı güruhlardan değil. Oğulları askere giden halklar kolay, kolay savaştan yana çıkmadığı gibi, savaşın kaçınılmazlığına ikna olmadığı sürece, hele savaşsız bir çözümün ufukta göründüğü durumlarda, halklar her zaman barışa omuz verir.

Onun içindir ki İkinci Dünya Savaşı'nın tecrübeleri sayesinde hiçbir siyasetçiden "ben barışa karşıyım, şoven milliyetçiyim, faşistim, ırkçıyım, saldırganım, savaş yanlısıyım" gibi sözler işitmeyiz. Bunun yerine bazen Bahçeli gibi mantık hatalarına düşmek pahasına

demagojiyi seçerler.

Demagojik söylem

Ve "sözde barış ve çözüm" diyor MHP Genel Başkanı. Demek yürürlükteki çözüm sürecini beğenmiyor. Hatta diyebilirim ki tüm toplumsal kesimlerin kendilerine göre eleştirileri ve kaygıları var. Ama bu kesimlerden bir bölümü barış sürecinde kendilerine göre neyin yanlış olduğunu belirttikten sonra, doğrusunun nasıl olması gerektiğini, kendisinin neyi önerdiğini belirtiyor. Peki, Bahçeli'ye göre "sözde" olmayan barış ve çözüm nedir ve nasıldır? Bunu bilen yok. Bahçeli'nin bir barış önerisi yok. Tıpkı CHP gibi, demagojiye hız veriyor. Buraya bir mim koyalım.

Demagoji, söylem düzleminde sol gösterip sağ vurmanın, halkı aldatmanın adıdır. Demos, halk. Agogos, yöneltmek. Aslı eski Yunanca, bize Fransızcadan gelmiş. Demagog, halkın inançları ile önyargılarını bol keseden okşayan söz yığınlarının arasına bir iki gerçeklik sıkıştırarak inandırıcı olmaya çalışır ama asıl gücünü sırtının sağlam görünmesinden ve ağzının laf yapmasından alır.

Demagojinin ve nefret söyleminin etkin olduğu yerler kamusal alanlardır. Demagoji ile nefret söyleminin etkin olduğu yerler miting meydanları, toplantı salonları, TBMM ve bütün bunları en geniş kesimlere yansıtan internet dahil medyadır

Nefret söylemi

Bahçeli, sözünün devamında da "katiller, İmralı canisi" diyor. Bunların ne kadar göreli sıfatlar olduğunu biliyoruz. Birileri de çıkıp buna benzer sıfatları Bahçeli'nin partisine ya da mensup olduğu siyasi geleneğe yöneltebilir ve böyle bir olasılığın varlığını Bahçeli gayet iyi bilir. Hatta düşmanlık söylemini tırmandırmasının bilinçdışında, kendi siyasi geleneğinin geçmişinden kaynaklanan nedenler yatıyor da olabilir. Ne de olsa o siyasi geleneğin tanımlayıcı özelliklerinden biri de silahlı-silahsız bir çok katliam da dahil sayısız insan öldürmüş olmasıdır, üstelik savaş koşulları dışında. Acaba MHP Genel Başkanı bu sıfatları başkasına yöneltirken bilinçli ya da bilinçsiz olarak kendi partisini de uyarma ihtiyacıyla mı hareket ediyor? Ne de olsa, başkaları aleyhine "katil, cani" gibi sıfatları kullanabilmeniz için, kendinizi ve partinizi katil ya da cani olmanın uzağında görebilmeniz gerekir.

Bilinçdışı etmenler, içgörü öğeleri olarak bize kendimiz ve başkaları konusunda her tür olasılığı düşünme yetisi kazandırır.

Ancak, bilinçdışı olasılığı bile, Bahçeli'nin ettiği nefret sözlerinin yaygın bir hınç biriktirebilecek türden olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. Nefret söylemlerinin birincil etkisi, hem nefretin hedef aldığı tarafta, hem de söylem sahibinin mensup olduğu tarafta öfke yaratıp hınç biriktirmektir. Bu nedenle, "barış dili" dediğimiz söylemin bir numaralı özelliği nefret söyleminden uzak durmasıdır.

"Nefret söylemi" nden kasıt, nefret suçlarına zemin hazırlayan ya da doğrudan suç niteliği taşıyan söylemlerdir, yoksa her nefret duygumuzun, her "senden/ondan nefret ediyorum" sözümüzün suç zemini sayılmayacağı açıktır. Öyle olsa herhalde hepimizin hayatı mahkemelerde geçerdi. Gerçi bazen hayatımızın bir bölümü yine de mahkemelerde ve cezaevlerinde geçiyor ama, başka nedenlerle! Nefret suçu meselesinde esas alınan söz ve davranışlar, "dil, din, ırk, cinsiyet, cinsel yönelim, inanç, yaş, fiziksel yapı" gibi ayrım çizgileri temeline dayalı olanlardır.

"Nefret suçu" kavramı ve terimi dünya halklarının gündemine ve evrensel hukuka son yıllarda girdi. Bizde de başta Yasemin İnceoğlu gibi bilim insanları olmak üzere belirli demokrat kesimler sayesinde bir yasa tasarısı hazırlandı ve son derece aydınlatıcı başka metinlerle birlikte internette erişimimize sunuldu. Aynı sitede şu sıralar bir de imza kampanyası var. Kampanya metni nefret suçuyla ilgili net bilgiler veriyor ve yasanın çıkarılmasını talep ederek destek imzası istiyor. Metin şöyle:

"Belirli ve ortak karakteristik özellikleri bulunan birey ve gruplara veya onların mülklerine yönelik önyargılarla işlenmiş suçlara Nefret Suçu denir. Nefret Suçları dünya çapında başta etnik, ulusal ve dini kimlik, cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli olmak üzere; sağlık durumu, zihinsel ya da fiziksel engellilik, toplumsal statü, siyasi veya felsefi görüş, eğitim durumu gibi özelliklere yönelik olarak da işlenmektedir. Bu suçlar taciz veya hakaretten, mülk ve eşyalara zarar vermeye, okul veya işyerinde zorbalıktan kundaklama ve cinayete kadar varabilmektedir.

Nefret Suçları aslen 'mesaj' suçlarıdır. Suçun yöneldiği bireyin ötesinde, mensup olduğu gruba toplumda istenmediği mesajı verilir. Bu suçların sonucunda mesajın yöneldiği grup üyeleri kendilerini dışlanmış ve tehdit altında hisseder, korkuya kapılır, psikolojik travmaya, hatta intihara kadar varan sonuçlar yaşayabilir.

Yakın zamanda Trabzon'da Rahip Santoro cinayeti (2006), Hrant Dink cinayeti (2007), Malatya Zirve Yayınevi katliamı (2007), Manisa Selendi'de Roman yurttaşlara linç girişimlerinin (2010) yanı sıra çeşitli il ve ilçelerde Kürt yurttaşlara yönelik linç girişimleri, HIV pozitiflerin yaşadıkları tecrit durumu ve basında çok sık yer alan LGBT cinayetleri açıkça Nefret Suçlarındandır.

Nefret Suçları, mağdur birey ve grupların toplum ile uyumunu, toplumsal adalet duygusunu zayıflatır, hukukun üstünlüğüne ve kamu kurum ve kuruluşlarına duyulan güveni zedeler. Farklı toplumsal gruplar arası nefret ve önyargıları besler. Gereğince kovuşturulmadığında yeni suçlar işleyecek olan önyargılı kişi ve grup-

ları cesaretlendirir. Mağdur grupların ötekileşmesine ve toplumsal hayatın dışına sürüklenmesine neden olur.

Bu derece ağır ve kalıcı sonuçları olan Nefret Suçlarına karşı ABD'de, Avrupa'da ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) katılımcısı ülkelerin çoğunluğunda yapılan yasal düzenlemeler bu suçların önlenmesinde büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de ise konuya özel herhangi bir yasal düzenleme henüz yoktur.

Toplumun bütününü tehdit eden, toplumsal dokuya onarılması güç biçimde zarar veren Nefret Suçları hakkında en kısa sürede evrensel insan hakları ölçütlerine ve uluslararası örneklere uygun yasal düzenleme yapılmalıdır."

Yukarıda Bahçeli'den verdiğim örnekteki sözlere "Ermeni dölü, bebek katili, dış güçlerin uşağı, terörist, terörist başı" gibi yıllardır siyasilerin ve medyanın dilinden düşmeyen yaygın sıfatları eklediğimizde, işin boyutları daha iyi ortaya çıkıyor. Özellikle de, karşı taraftan aynı tür bir söylemin yöneltilmediği düşünüldüğünde.

Kürt sorununun bir bölümünü oluşturan otuz yıllık savaşın sürüp gitmesinde inkârcı ve imhacı politikalar kadar, siyasetçilerin ve medyanın yukarıdaki türden nefret edebiyatlarının hatırı sayılır bir rolü olduğu konuşulmaya başlandı

Gerçekten de, Kürt cenahından kaynaklanan herhangi bir nefret söylemine tanık olmuyoruz. Öyle ki, belki de bu dengesizlikten bilinçdışı bir rahatsızlık duyanlar, Türkler kullandığında olağan ve resmî, hatta neredeyse kutsal bir simge sayılan "T.C." kısaltmasını Kürtler' den duyduklarında olumsuz bir içerikle algılamayı tercih edebiliyorlar.

Avrupalılar İkinci Dünya Savaşı ve Holokost gibi ağır vicdani yüklerini on yıllardır tartışıp bir anlayış oluşturmaya çalıştıkları halde nefret suçlarını sıfıra indirebilmiş değiller. Almanya şu sıralar Türklere karşı işlenen nefret cinayetlerini yargılamakla meşgul. Kamuoyu, şoven milliyetçilerle devletin derinlikleri arasındaki ilişkileri tartışıyor. Ama hiç değilse oralarda bizdeki gibi siyasetin ve medyanın iktidar sahnelerinden her gün nefret salvoları işitilmiyor. Öyle görünüyor ki İkinci Dünya Savaşı onları bir hayli terbiye etmiştir.

Mesele bizim buralarda da ufak, ufak bilince çıkmaya başladı. Kürt sorununun bir bölümünü oluşturan otuz yıllık savaşın sürüp gitmesinde inkârcı ve imhacı politikalar kadar, siyasetçilerin ve medyanın yukarıdaki türden nefret edebiyatlarının hatırı sayılır bir rolü olduğu konuşulmaya başlandı.

Ama bu süreç henüz çok yeni. Yıllardır dil meselelerine dikkat çeken, nefret söylemini tersine çevirmeye çalışan yazarların ana akım medyadan bir, bir uzaklaştırıldığını unutmayalım. Çok azı devam edebiliyor şu an.

Ana akım medyanın dili esas olarak iktidara endeksli durumda. Bin bir çıkar bağı ve iktidarın elindeki, vergisinden ihalesine, teşvik tedbirlerinden sosyal fonlara kadar (ki bunlar araçların en 'masum'ları!) bin bir baskı aracı nedeniyle, iktidarın gözünün içine bakıyor. Çözüm süreci başlayalı, tıpkı hükümet mensupları gibi medya da, belki "terörist başı" demiyor ama "terör" ve "terörist" demeye devam ediyor. Oysa tıpkı "katil, cani" sıfatları gibi "terör/ist" sıfatının da göreli olduğu bilinir. Acaba iktidar bu "terörist" demagojisinden neden vazgeçemiyor?

Bireysel söylemin en incelikli olduğu alan edebiyat ve ruhbilim ise, resmî söylemin en incelikli olduğu alan da diplomasi alanıdır. Bir silahlı mücadele mensubuna 'gerilla' mı, 'isyancı' mı, yoksa 'terörist' mi deneceği, o silahlı hareketin geleceği ile doğrudan doğruya bağlantılıdır. Bunu bir diplomatın yazılarından okumuştum. Bir silahlı mücadeleye uluslararası hukukun vereceği ad, karşısındaki devletin yükümlülükleri üzerinde belirleyici bir rol oynuyor imiş. Şu ünlü "direniş hakkı" meselesi.

"Terörist" sıfatının uygun düşmediği yerde, resmiyetin imdadına "marjinal" yetişiyor. Egemen söylemde öteden beri, herhangi bir açıdan ortalamaya uymayan kimseler 'marjinal' sözcüğüyle nitelenir. Egemen söylemin edebiyat alanındaki temsilcileri şair Ece Ayhan için kullanmıştır örneğin bu sıfatı. Ve ana akım medya, 1 Mayıs'larda büyük kitleden ayrılan gençlere de "marjinal gruplar" der. Bu yıl aynı sıfat, ağır yaralanan Dilan Alp'i dışlamak için kullanıldı. Konuyu Tanıl Bora internetten ulaşılabilen 06.05.2013 tarihli nefis yazısında ele aldı. Şöyle bitirmiş yazısını: "İktidarın kimseyi marjinal ilan etmeye hakkı yoktur. Herkesin marjinalliğe hakkı vardır."

AKP yöneticileri belli ki bu süreçte MHP'ye ve şovenizm mevzilerini terk etmek istemeyen CHP'ye oy kaptırmamak için demagojiyi hep yedekte tutuyorlar. Ana akım medya da her zamanki gibi iktidara endeksli.

Kabul etmek gerekir ki birkaç yıl öncesine kadar, biri askerî vesayet olmak üzere endeksler iki adetti. Bu ikincisi şimdilik son bulmuş görünüyor. CHP'nin barış sürecinde böylesine bocalamasının bir nedeni taşıdığı tarihsel yük ise diğer bir nedeni de ömür boyu yaslandığı bu güçlü vasiden beklenmedik bir biçimde yoksun kalmış olmanın yarattığı boşluktur.

Ve aynı boşluktan etkilendiği halde kendine "sol" diyen bazı kesimler, kesintisiz bir doyum ihtiyacını açığa

vururcasına sürüsüne bereket "hainler, dönekler, liboşlar, solosun çocukları, enteller" vb. içerikli nefret söylemleriyle nasyonalizme ve aydın düşmanlığına eklemleniyor. Bu kesimler demokrat olmanın zorluklarından "yurtsever, vatansever, antiemperyalist" gibi sıfatları üstlenerek uzak durmaya çalışıyor gibiler. Türkiye'yi yalnızca onların söylemlerine kulak vererek öğrenmek zorunda olan bir yabancı varsayalım. Açıktır ki o yabancı Türkiye'nin köklü bir darbecilik sorunu yaşamış olduğundan bütünüyle habersiz kalabilecektir. Bu kesimin söyleminde emperyalizm, Türkiye sınırlarının yalnızca dışında bulunan bir şeydir. Türklük konusundaki tarihsel yarılma da hesaba katıldığında, bu kesimin siyasal haritadaki yeri ortaya çıkar.

Barışla ilgili söylem sorunlarının sonu gelmez. Ancak, genel görünümü içinde son olarak da gözümüzü kendimize, yani kalıcı barış yanlılarına çevirmemiz gerekir. Bu bapta dikkat çekilecek ilk nokta, klişeler ve bıktırıcı tekrarlar olabilir. Örnek: "Dışlamak, hor görmek, ikinci plana atmak, ihmal etmek, gerekli saygıyı göstermemek" vb. yığınla yakın anlamlı fiil varken, bunların yerine durmadan "ötekileştirmek" denmesi. Bu tür bıktırıcı söylemler, meramlarına yüz seksen derece ters sonuçlar verebiliyor. Gençlerin "kafaları ütüleniyor". Bu da söylenenin bir kulaktan girip ötekinden çıkması demek.

İkinci bir nokta, emir kipiyle kurulmuş seslenişler olabilir. Sözgelimi, 6 Nisan 2013 tarihli "Çözüme Evet" toplantısının pankartına şöyle yazılmıştı: "Dinle, anlat, duy, konuş!" Sizde de bir atavizm izlenimi uyanmıyor mu?

Son olarak, toptancı sıfatlara ve ince ayrımlara dikkat çekmeliyim. Örnek olarak da, yazılarını genellikle isabetli bulduğum Ayşe Günaysu'nun 2 Nisan 2013 tarihli Özgür Gündem'deki yazısını ele alacağım. Takıldığım ve önemsediğim nokta, "Müslüman" sıfatının toptancı bir içerikle, İslamcılığı da kapsayacak biçimde kullanılması. Günaysu'nun yazısından alıntılıyorum:

"Barıştan yana Türk muhaliflerin bir bölümü Abdullah Öcalan'ın Kürtlerle Türklerin bin yıllık İslam bayrağı altında birleşmesi çağrısını olumlu buldular ve Cumhuriyet'in zulme uğrattığı iki kesim olarak Kürtler ve Müslümanların barışı olarak selamladılar. Koray Çalışkan'ın Radikal gazetesindeki 'Kürtler ve İslamcılar barış mı getirecek' başlıklı yazısı, (http://goo.gl/SgkcB) ile Cengiz Algan'ın Marksist.org'da yayınlanan 'Öcalan'ın balkon konuşması' (http://goo.gl/JDjXd) bu görüşe iki örnek. Ben aslını bulamadım ama Koray Çalışkan, Mithat Sancar'ın da, 'Cumhuriyetin yıllarca en çok itip kaktığı iki grup, İslamcılar ve Kürtler yeni cumhuriyetin temelini atıyor' diye yazdığını aktarıyor.

"Direnişleri Müslüman kardeşleri tarafından kanla bastırılan, mağaralarda Müslüman komutanların emrindeki Müslüman askerler tarafından çoluk çocuk gaz bombalarıyla öldürülen, sınır boylarında bir lokma ekmek için kaçağa gittiğinde Müslüman paşaların emriyle sorgusuz sualsiz kurşuna dizilen, ..."

Günaysu "Kürtler ve Müslümanların barışı olarak selamladılar" saptaması için Koray Çalışkan'ın bir yazısını örnek gösteriyor ama o yazıda "Müslüman" sözcüğü bir tek kez bile geçmiyor. Çalışkan, bence bağlamın da gerektirdiği gibi hep "İslamcı" diyor o yazıda. Günaysu ise bunun farkına varmayıp, sanki Koray Çalışkan "Müslüman" sözcüğünü kullanmış gibi analiz yapıyor.

Günaysu'nun verdiği ikinci örnekte ise eleştirdiği yazar da (Cengiz Algan) tıpkı Günaysu gibi gerekli dikkati göstermemiş ve hep "Müslüman" sıfatını kullanmış. Algan'ın metni şöyle:

"Cumhuriyet'in iki ezeli 'öteki'si barışıyor: Kürtler ve Müslümanlar. Malum; diğer bütün unsurları imha, sürgün, zorla kaçırtma ve asimilasyon yoluyla hal eden cumhuriyet elitinin ideolojisi baştan beri bu iki grubu iki asıl iç düşman olarak ilan etmişti. Ama ikisinin aynı safta buluşmaması için Müslümanların Kürtleri izole etmesini de sağladı."

Şimdi Günaysu'dan ve Algan'dan yukarıya aldığım paragraflardaki "Müslüman" sıfatı kullanımlarına dikkat edilirse, her ikisinin de bu sıfatı "İslamcı" yerine kullandığı görülecektir. İki metin bir arada düşünülünce, söz konusu hata bazı sorulara yol açıyor: Günaysu'nun ikinci paragrafında söz ettiği "Müslüman komutanlar/paşalar", Algan'ın "iç düşman olarak ilan" edildiğini söylediği Müslümanlara dahil mi, değil mi?! Bu mantık çıkmazından kurtulmanın söylemsel yolu, "Müslüman/İslamcı" ve buna benzer adlandırmalardaki ince ayrımlara dikkat etmektir.

Barışın dili, her adımda duygudaşlığın dili.

Çatışma Çözümlerinde Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü

Öztürk Türkdoğan*

İHD kurulduğu günden beri Türkiye'de demokrasi ve insan hakları sorunu olduğu tespitini yapmış ve bu sorunların en önemli halkasının Kürt sorunu olduğunu söyleye gelmiştir. Bu kapsamda İHD Kürt sorunun demokratik ve barışçıl yöntemlerle çözümü konusunda oldukça aktif bir insan hakları politikası izlemiştir.

İçinde bulunduğumuz barış sürecinde tarafların iradesiyle oluşturulmasına karar verilen akil insanlar heyeti içerisinde yer almıştır. Bunun yanı sıra yürütmüş olduğu çalışmalarda ortak bir dil ve tutum belirlemek amacıyla 27–28 Nisan 2013 tarihlerinde Ankara Kızılcahamam'da, Kürt sorunun demokratik çözüm sürecinde halkların hakları çalıştayını yapmıştır.

İnsan hakları hareketi, çatışmasızlık sürecinde özellikle belirli alanlarda çalışmalarını yoğunlaştırmalı ve sivil denetim rollerini güçlendirmelidir. Bu alanların başında ayrımcılıkla mücadele gelmektedir

Çatışma Çözümleri ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolleri ile ilgili olarak, çatışmasızlık durumunun kalıcı ve sürdürülebilir kılınmasını sağlamak amacıyla olası çatışma alanlarını değerlendirilmiş, ortaya çıkabilecek riskler ve olanakları belirlemeye çalışılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Barış'ın yalnızca silahların terk edilmesi ve bir takım yasal düzenlemelerin yapılması olarak değil, aynı zamanda değer, hak ve statünün yeniden bölüşümünün sağlandığı, tahakküm ilişkilerinin bozduğu toplumsal alanın yeniden inşa edildiği ve çatışmanın doğrudan vermiş olduğu zararların tazmin ve telafisini de içeren bir sürecin gerçekleşmesi olarak tanımlanması gerekir.

2. Toplumsal alanın yeniden inşasında çatışmalı dönemin mağdurları olan başta kadınlar olmak üzere toplumun farklı öznelerinin süreçte aktif olarak yer alması ve dâhil edilmesi gereklidir. Mağdurların barışın tesisinde atılan her adımda aktif rol alması, barışın toplumsallaştırılması sürecini de güçlendirici bir etkiye sahip olacaktır.

3. Çatışmalı dönemde devlet içindeki unsurlarca işlenmiş olan ağır insan hakları ihlallerinin/suçların affedilmesi çatışmasızlık sürecinin en önemli konularından birisini oluşturur. Ağır İnsan hakları ihlallerinin faillerinin affedilmesi gerçek yüzleşme süreçlerinin önünü kapatabilmektedir. Hiçbir zaman çatışmanın sebebi olmayan ancak çatışma tarafından meşrulaştırılan insan hakları ihlalleri ile yüzleşilmelidir.

4. İnsan hakları hareketi çatışmasızlık sürecinde yeni ihlallerin ortaya çıkabileceğini, barış aktivistlerine ve insan hakları aktivistlerine yönelik saldırıların olabileceği, bazı ihlallerin belgelenmesinin engellenebileceğini, çatışmasızlık süreciyle birlikte bazı aktörlerin politik aktör olmaktan çıkarak geri çekileceğini (özellikle kadınların), sürece adapte olmayanların travmalarının toplum tarafından dışlanabileceğini ve başka risklerin de ortaya çıkabileceğini hesaba katarak kendi faaliyetlerini ve etkilerini planlamalı ve "arabuluculuk", "tanıklık" ve "gözlemcilik" rollerini güçlendirmelidirler.

5. Çatışmasızlık dönemimin insan haklarına ve değerlerine dayalı bir gerçek bir barış sürecine evrilmesini sağlayacak, bağlayıcı bir hukuki çerçevenin oluşturulması elzemdir. İnsan hakları hareketi bu süreci takip etmeli, gözlemlemeli ve kayıt altına almalıdır.

6. İnsan hakları hareketi, çatışmasızlık sürecinde özellikle belirli alanlarda çalışmalarını yoğunlaştırmalı ve sivil denetim rollerini güçlendirmelidir. Bu alanların

başında ayrımcılıkla mücadele gelmektedir. Çatışmalı süreçte üzeri örtülen farklı inançlara, farklı kimliklere yönelik ayrımcılıkla ve ırkçılıkla mücadelede insan hakları hareketi herkes için eşitlik özgürlük ve adalet arayışını esas alan bir alan yaratmalıdır.

7. İnsan hakları hareketi, cezaevlerindeki baskıcı otoriter yapının kendini kurumsallaştırmasının önüne geçebilecek biçimde sivil denetim, izleme ve raporlama faaliyetlerinin etkinleştirilmelidir.

8. Kalıcı bir barışın sağlanmasının en önemli bir diğer unsuru barış dilinin ve kültürünün yaygınlaştırılmasıdır. Başta eğitim olmak üzere formel ve enformel alanlarda mevcut ayrımcı dilin ve kültürün yerini barış kültürü ve insan hakları değerlerine dayalı bir sistemin geliştirilmesinde insan hakları hareketi etkili olmalı ve yaygınlaştırmalıdır. Barışa olan ihtiyaç her zeminde görünür hale getirilmelidir.

9. Adalet ve hakikatin yerini bulması için öncelikle devletin şeffaflaşması gerekiyor. Bunun için de arşivlerin açılması gerekiyor. Geçmişte yaşanan kirlilikler kamuoyuyla paylaşılması lazım. Esas kaynaklar arşivlerdir ve 1915'ten başlayarak arşivlerin açılması ve gerçekleri bilme hakkının tesisi için etkili çalışmalar yapmak.

10. İnsan hakları hareketi kalıcı barışın tesisinde bekçilik rolünü güçlendirmeli bu açıdan aşağıdaki konularda sivil denetim ve gözetim, kayıt altına alma ve bu süreçlerde yaşanacak insan hakları ihlallerini görünür kılma çalışmalarını yoğunlaştırmalıdır:

1. Silahlı güçlerin geri çekilmesi süreci

2. Ülkeye geri dönmek isteyen kadın militanların geri dönüş süreci

3. Savaş sürecinde travmaları yaşayan mağdurlara yönelik bir rehabilitasyon programları

4. Koruculuk sisteminin tasfiyesi süreci

5. İllegal yaşam alanlarının legalleştirilmesi süreci

6. Zorla yerinden edilenlerin geri dönüş süreçleri

7. Yüzleşme süreçleri

8. Çatışmasızlık sürecinde çatışma alanlarına (boşaltılan, yoksullaştırılan, vb) yönelik her türlü sivil ve kamu girişimi

İnsan Hakları Derneğinin bu süreçte yapabilecekleri:

1. İHD, barıştan ne anladığına ilişkin bir deklarasyon hazırlamalıdır

2. İHD yüzleşme sürecinde kendi elindeki arşivini bir araya getirmeli ve mağdurlar için adaletin tesisinde etkili bir rol oynamalıdır. Yüzleşmenin nasıl gerçekleştirileceğine dair kriterler belirlemeli, mağdurları özne haline getirecek alanları açmak için çaba göstermelidir.

3. İHD sivil alanda etkili işbirlikleri oluşturmalı, özellikle kadın hareketiyle buluşabilmeli, kendi içindeki kadın üyelerin bu süreçte aktif rol oynamasını sağlayabilmelidir.

4. Çatışmalı dönemde işletilmiş tazmin ve telafi mekanizmalarının sonuçlarına ilişkin inceleme, belgeleme ve değerlendirme yapmak,

5. Gizli tanıklıklar üzerine bir raporlama yapmak.

6. Çatışmasızlık döneminde STKların rollerine ilişkin çalışma yapmak

7. Süreci etkili bir biçimde izlemek, İHD'nin çalışmalarını etkili kılmak merkezi ve yerel çalışma grupları oluşturmak. Tüm ihlallerin ve süreçte yaşanan gelişmelerin raporlandığı bir komisyon olmalı. Geçmişte yaşanan hukuk dışı olayları ortaya çıkarmak, çatışmanın bedellerini, sonuçları ve yarattığı hukuksuzlukları hatırlatacak çalışmalar yapmalı, bu çalışmaları görselleştirmeli ve yaygınlaştırmalı

8. Adalete erişim konusunda kapsamlı kampanyalar yapmak

9. Şubelerin bulundukları bölgelerde barış sürecine ilişkin diğer kurumlarla bir araya gelerek faaliyetlerini etkili hale getirmek

10. Ceza mevzuatının değişimi için çalışma yürütmek

11. Köye dönüşlere ilişkin mülkiyet hakkı ihlal haritası çıkararak, bu konuda çalışma yapılmalı.

12. Eğitim sistemini izleyecek, barış kültürüne ve insan haklarına dayalı, farklılıklara saygı gösteren bir eğitim sisteminin oluşturulması için eğitim hakkı komisyonu oluşturmalıdır.

13. Toplu mezarların sağlıklı bir şekilde açılabilmesi için çalışma yürütülmesi, İHD Genel Kurulunda alınan karar uyarınca bu konuda faaliyet yürütecek bir Vakıf kurulması, bir bilgi bankasının oluşturulması için çaba gösterilmesi.

14. İHD cezaevlerine ilişkin çalışmalarını yoğunlaştırmalı, buradaki insan hakları ihlallerini görünür kılmaya devam etmelidir.

15. İHD çekilme sürecinde sorun yaşanmaması için söz söyleme pratiği içerisine girmeli. Can kaybının yaşanmaması için bu sürecin takipçisi olunacağına dair bir deklarasyon yayınlamalı. PKK militanlarının Türkiye'den çekilme sürecini etkili izleyecek bir "İzleme komisyonu" kurmalı.

16. İHD savaşta çocuğunu kaybeden ailelerle görüşmeli, onlarla diyalog kurulmalı.

17. Asker intiharlarını ele alan bir çalışma olmalı. Zorunlu askerlik masaya yatırılarak, yarattığı tahribatlar gündemleştirilmeli.

18. Süregitmekte olan cezasızlıkla etkili mücadele edecek araçları geliştirmelidir. İHD, 8 Mayıs 2013 tarihinde gerillanın Türkiye'den çekilme sürecini merkezi bir komisyon vasıtasıyla izlemektir.

**İHD Genel Başkanı*

Barışın Zemini, Uzlaşmanın Zamanı

Şenel Karakaş

Sözlükte, araştırılıp öğrenilmesi, düşünülüp çözümlenmesi, bir sonuca bağlanması gereken durum olarak tanımlanan sorun (Kürt Sorunu), egemenlerce adı sürekli değişen bir sürece yayıldı. Ne olduğu, nereye gittiği hiç tartışılmadan da ütopya ve düşler üretildi.

Beklentilerden, umudun içeriklerinden oluşan geniş ufuklardan daha fazlasıdır ütopya ve bize bu ütopya içersinde sonsuz düşler kaldı. Ancak bugün ebediyete kesmiş bir şimdinin düşü içindeyiz.

Müzakereye oturma, barış süreçlerinde her ülkeye göre farklılıklar gösterir. Temel kriter ise halktır. Savaş yorgunluğu ve halkın barış isteği her zaman, her koşulda belirleyicidir

Yıllardır, Çatışmalı Süreç olarak adlandırılmasına rağmen Kürt Sorunu çok net ortaya koymaktan hayli uzaktı. Kürt sorunu, özetle savaşmaktı. Kürtlerin geleceği, tarih ve zaman içindeki yeri ve en önemlisi gelecekleri ise hiç tartışılmadı. Çünkü Kürt sorunu, birileri için aynı zamanda bir çıkar, güç ve statü çekişmesi olarak tanımlandı; çatışma, bu haliyle var olan durumu açıklayamayacağı gibi Kürtler ve yürütülen mücadele açısından sıkıntılı bir kavrama döndü. Kaldı ki bir statüye ulaşabilmek ve hakların tanınması adına sürdürülen süreç bir çatışma değil, baskı ve inkâr üzerine inşa edilmiş bir sisteme, karşı çıkıştır.

Çatışma askeri bir süreçtir ve bunun sonsuza kadar uzama şansı yoktur. Çözüm ise siyasidir. Çatışma araçlarla- silahlarla yapılır; örneğin bir mermi ile bir kişi; bir bomba ile bin kişi öldürülebilir. Çözüm ise çok zordur. Çünkü burada araç siyasettir ve siyaset yedeğine tarihten, edebiyata; kültür sanattan, ekonomiye kadar pek çok aracı yanına almak zorundadır. Herkes çatışabilir, silah kimin elindeyse, akıl da o olabilir ama çözüm böyle değildir; bunun için, silah değil, akıl ve yürek gereklidir.

Ancak çoğunluğu temsil ettiğini düşünen kimi sistemler ya ezeceklerini ya da yok sayacakları azınlığa karşı bir yandan acımasızdırlar ama bir yandan da azınlığa, kendi güçleri için- güçlerini deklere etmek için- gereksinim duyarlar. Bu salgıdan kazanan ve kaybedenler olur. Asıl mesele ise kültürdür; saldırgan bir kültür doğar ve kültür sürekli çatışmayı teşvik eder, çoğunluğun fikrine karşı azınlığı ezip geçer ya da ezip geçmeye müsait hale getirir. Böylece çatışma, bir kişiliğe döner; bir ruh bulur ve bu ruh bütün sosyal alanlara yayılır.

Çatışma türü sosyal ilişkilerin egemen olduğu kültürde "ya ben, ya o" vardır; tümden bir biz yoktur; tek yolculuk zihniyetleri esastır.. Dolayısıyla sorunlar; konuşup tartışmayla değil, çatışarak, vuruşarak çözülmek istenir. Bu bakımdan çatışma kültürü cepheleşmeyi, restleşmeyi, sonuçta da şiddeti içerir. Karşılıklı tasfiyeyi gündeme getirir, olumlu birikimleri, gelenekleri yok eder, kurumlaşmayı engeller. Teknik ve maddi gelişmelerin yanında, belki biraz da, çatışma kültürünün yol açtığı acılardan çıkarılan dersler, dünyada uzlaşma kültürünün doğmasını sağlamıştır. Ve uzlaşma, bir zemin değildir,;uzlaşma, bir zamandır…

VE SAVAŞ NİHAYETE ERERSE BİR GÜN

İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana bütün dünyada hem etnik temelli çatışmalar hem de baskıcı yönetimlerin ardından kurulan Hakikat ve Uzlaşma Komisyonları geçmişin insan hakları ihlalleriyle yüzleşerek barış, demokrasi ve yeniden inşa etmeyi amaçlamıştır. Güney Amerika'dan Asya'ya birçok örneği bulunan bu komisyonların en önemlisiyse 1948-1994 yılları arasında ırk

ayrımcılığına dayalı apartheid rejiminde sonra Güney Afrika'da kurulan komisyondu.

Güney Afrika Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu'nun (HUK) kurucularından Dumisa Ntsebeza, öncelikle böyle bir komisyonun kurulma kararı o ülkenin kendisi tarafından alınmalı demişti, sonra şunu eklemişti: "Dışarıdan zorla benimsetilmemeli ya da başka bir model kopya çekilmemeli." Sonuç ise şu: Türkiye kendi kaderini kendi belirlemeli.

Bununla birlikte Cajee, komisyon denetiminin eksikliklerine de vurgu yaparken: "Komisyon uzlaşma ve bir gökkuşağı ulusunu inşa etmeni önünü açacak şekilde hem mağdurlara hem de suç işleyenlere yaşadıklarını açık olarak anlatma fırsatı verdi. Gerçekteyse kurbanlar yaşadıkları iğrençlikleri ve korkuları tekrar yaşadılar ama çok az sayıda apartheid suçlusu geçmişte yaptıklarından dolayı esaslı bir bedel ödedi." Cajee komisyonun sadece bazı askerleri ifşa ettiğini ama apartheid'in asıl sorumlusu generaller ve üst düzey yöneticilere dokunulmadığını ileri sürüyordu.

Ntsebeza komisyon deneyimine karşın Güney Afrika'da hala insan hakları ihlallerinin sürdüğünü, geçen yılın sonunda Marikana'da 34 madencinin öldürülmesi olayını hatırlatıyor: ve asıl tehlikenin nereden ve nasıl geleceği konusunda da büyük ipuçlarını veriyor…

"Eğer insanlar 21. yüzyılda, tıpkı 1960'lardaki gibi polisin tüfekleriyle ateş açması sonucu öldürülüyorsa bazı şeyler hala zor demektir."

Şu an başlayan süreci ilerleyen zamanlarda tıkayacak olası taşları görmek açısından önemli sözlerdir bunlar.

Ancak şu da var: Müzakereye oturma, barış süreçlerinde her ülkeye göre farklılıklar gösterir. Temel kriter ise halktır. Savaş yorgunluğu ve halkın barış isteği her zaman, her koşulda belirleyicidir. İngiltere ve İrlanda arasında pek çok görüşme yapıldı. Hatta kimi görüşmelerin yapıldığı zamanlar- görüşme gününde bile Teacher'in kaldığı otele bomba konuldu. Temel sorun bomba atılması değildi. Temel sorun, artık barışın ok gibi yaydan çıkmasıydı. Barıştılar.

İşte bu belirleme üzerinden harekete geçilecekse eğer bu konudaki hazırlanan reçetelerden farklı olarak bu bölgeye ve bu sorunun tüm kodlarına uygun yeni bir reçetenin gündeme konması gerekiyor.

Ateşkesin sağlanması ve gerillanın sınır dışına çekilmesi ile barışın somutlandığı bu süreçte, Akil İnsanlar ile hükümet sorunun tüm ülkeye anlatılmasını sağlayacak bir enstrümanı devreye sokmuştur. Eleştirilmeye muhtaç, eksiklikleri her cenah tarafından ayrı ayrı tespit edilen bu enstrüman bir anlamda sorunun sakladığı kılıfından çıkartarak görünür kılmaya çalışıyor. Bu süreçte ayağa takılan en büyük taş, toplumun dokusuna bu kadar uyan bir listeye rağmen ülkenin batısı ve ortasında yaşayanların ve sadece medyanın kirli algısıyla hareket edenlerin milliyetçi çığlıkları…

Öte yandan başka bir sorun ise barış isteğinin pazarlık olarak lanse edilerek bir kaybeden yaratmaya çalışan algı, şiddeti karşı alınan duruşun bir yana bırakılarak dağlara bakıp hüzünlenen başka bir bakış açısı. Oysa ok yaydan çıkmıştı ve halkın barış isteği her şeyin üstündeydi… Yenilgi- yengi üzerinden bir denklem kurmak ve buna göre belirlemeler yapmak ancak halklar arasındaki uçurumu derinleştirirken, onulmaz yaralara yaralar ekleyecektir.

Son olarak, İmam Hüseyin, Kerbela sırasında şunları söyler: "Eğer sizi bugün yenersek bilin ki siz önceden yeniksiniz. Eğer yenilirsek bilin ki biz yenilmiş değiliz. Eğer ölürsek zafer bizimdir. Öldürülürsek de yine bizimdir."

Hüseyin sözlerini şöyle bağlar: "Zillet elini hiçbir zaman zalime vermeyeceğiz…

Barış Süreçleri Ve Çatışma Çözümleri

Profesör Johan Galtung[1]

Öncelikle Sizinle birlikte olmaktan derin bir onur duyuyorum. Size barış üzerine genel bir bakış sunmaya çalışacağım. Biliyorsunuz çatışmaları çözmeyi ve barışı inşa etmeyi istiyoruz. Yapılacak ilk iş, çatışmayı çözümlemek, onu tanımlamak, yine aynı zamanda bir uzlaşma ve karşılıklı olarak her iki tarafa da fayda sağlayan bir çeşit işbirliği sağlamak durumundayız.

Öncelikle sorunun nedenleri ile başlayalım. Yapısal şiddet bunlardan biridir ve başlıca olanıdır. Şu an biliyorsunuz, İsrail Gazze'ye karşı geliştirdiği saldırılarda kendini savunma hakkını kullandığını iddia ediyor. Bunun altında yatan gerçek ise herkesin bildiği gibi işgal. Bu de facto (asıl olayda) İsrail işgali Gazze'de yaşayan insanları tutsak haline getiriyor. Eğer buna dönük bir şeyler yapmak istiyorsan, işgalin sona ermesi lazım. O zaman İsrail ile Filistin arasında ilişki geliştirmeye gelir sıra. Batılı toplum bunu sağlayabilir fakat bu seçenek şu an kenara itilmiş durumda.

Yapısal şiddet çoğunluk tarafından yürütülüyor. Türkler, Suriyeliler, İranlı'lar, Iraklılar bunu uyguluyor. Kürtler azınlık olarak bir köşeye sıkıştırılmış durumda, baskı altında ve kendi kimliklerini ifade etme şansı tanınmıyor. Bu noktada Kürtler kendi mücadelelerini başlatmış ve yürütüyor

Kölelik üzerine düşünelim bir anlığına. Düşünelim ki köle, sahibine karşı şiddet içeren bir şeyler geliştirdi ve köle sahibi meşru savunma hakkına dayanak köleyi öldürdü, yaktı. Hepimiz biliyoruz ki köleliğin temel nedeni bu yapısal şiddet ve bu sona ermek zorunda. Bu durum Kürt halkının durumuyla ilişkilidir. Kürt halkı yeryüzünde devleti olmayan, evi olmayan en büyük, en geniş halk olma niteliğini taşıyor.

Yapısal şiddet çoğunluk tarafından yürütülüyor. Türkler, Suriyeliler, İranlı'lar, Iraklılar bunu uyguluyor. Kürtler azınlık olarak bir köşeye sıkıştırılmış durumda, baskı altında ve kendi kimliklerini ifade etme şansı tanınmıyor. Bu noktada Kürtler kendi mücadelelerini başlatmış ve yürütüyor. Ben bu mücadelenin en iyi biçiminin şiddet içermeyen bir şekilde yürütülmesi olacağını iddia edeceğim. Fakat bir model sunup eleştirmeyeceğim. Burada yanlış olan çoğunluğun yönetim biçimi ve azınlığın marjinalleştirilmesidir. Burada iki veya üç çözüm var. Bir tanesi yetki devri, diğeri federasyon, diğeri de konfedarasyondur. Bunun için örneğin, Japon eşimle 1993 yılında kurduğumuz ve 500 den fazla üyesi olan ve bu konularda birçok araştırma yapan sivil toplum organizasyonu niteliğindeki kuruluşlara büyük rol düşüyor.

İlk adım Kürtler için insan hakları. Kürtler Kürt olduklarını kendi dillerinde söyleyebilmeli ve kendilerini açıkça tanımlayabilmeliler. Bu konuda başımdan geçen bir anıma yer verecek olursam, Türkiye'nin doğu illerinden birinin yöneticisi tarafından Kürt demem "dağ Türk'ü" şeklinde düzeltilmeye çalışılmıştı. Bu Kürt kimliğinin inkarı anlamına geliyordu. İlk aşamada Kürtler Kürt olarak kabul edilmek için mücadele verip savaştılar. Fakat görebildiğim kadarıyla bu konuda adımlar atıldı, …

1- Norveçli sociology ve Barış Araştırmaları'nın akademik bölüm olarak gelişmesinde öncü bir rol oynadı. 1959 yılında Peace Research Institute Oslo (Oslo Barış Araştırmaları Enstitüsünü) kurdu. Barış ve Çatışma Çözümü alanında sayısız çalışmaları yayımlandı. Barış Gazeteciliği kavramını geliştirdi ve 1993 yılında eşi ile birlikte Transcend International isminde çatışma süreçlerinin dönüştürülmesi için faaliyet yürüten bir barış kurumu kurdu. Bu metin 17 Kasım 2012 tarihinde İngiltere'nin School of Oriental and African Studies (SOAS) universitesinde 'Değişen Ortadoğu ve Kürtler' konulu konferansda yaptığı konuşmadır. Erdal Söylemez tarafından Türkçeye çevirilmiştir.

İkinci adım, yetki devri olarak yani özerklik olarak tanımlanabilir. Özerklik Türkiye, İran, Suriye ve Irak'ın içinde özerklik şeklindedir. Irak'ta yaşanan özel durumlardan dolayı kendi kendini yönetme gerçekleşmiş durumda. Sınırlar çizilmiş durumda. Ancak tartışmalı yerlerin durumu daha yoğun tartışmaların nedeni olabilir. Ben bu konuda ılımlılık önereceğim. Otonomiden daha fazlası var bu geniş alanda. Biliyoruz ki bu çizgiler yapay olarak çizilmiştir. Yine biliyoruz ki başka çizgiler, tüm eğilimler açısından gerçek durumu temsil edebilecek çizgiler diyelim, çizilebilir. Yine herkes tarafından biliniyor, Suriye'de hareketlilik var. Ben bunu azınlığın diktatorlüğü, yani Şii-Alewi azınlık diktatörlüğü ile sunni çoğunluk arasındaki mücadele olarak görüyorum. Ve azınlıkların haklarına, özerkliğine saygı sorusu gündemde. Bunlardan biri Kürtlerdir ve son derece önemlidir.

Özerklik yetki devri olarak tanımlanıyor. Yine bu dört ülkeyi federasyon yapma sürecinin bir parçası olarak da tanımlanabilir. Kürtler eşitliğe, saygıya, kendi yönetimine sahip olacak. Burada bütün ülkenin yüksek düzeydeki özerklik yanında dış ilişkileri güvenlik, ekonomi politikalarından sorumlu olacak bir birim olacak. Yetki devri, Londra'nın Galler'e, Kuzey İrlanda'ya ayrı parlamentoyla uyumu şeklinde olacak. Federasyon için bu temel yetki devri ile başlamak gerekiyor. Biliyorsunuz, İskoçlar bunu yeterli görmüyor ve yakın zamanda referanduma gitme sürecindeler.

Bir sonraki adım, düşünün dört tane özerkliğe sahipsiniz. Dört ülkede dört Kürt özerkliği kendi arasında konfederasyona gidebilir. Bu konfederasyon hiç bir sınırı bir santim bile değiştirmeyecektir. Fakat kendi Ulusal kurumlarını geliştirebilir, kendi parlamentosuna sahip olabilir, Kürtlerin meseleleri ile ilgili kendi yürütmesi olabilir. Ne kadar özerkliğe sahip olacağını bu diğer dört ülke ile müzakere yapabilir. Bu dört ülke özerkliğin sınırlarını belirleme konusunda bir birinden farklı olacaktır. Fakat ben başta da belirttiğim gibi bu özerkliklerden oluşan konfederasyonun ismi Kürdistan'dır. Burada yaşayan insanlar pasaport sahibi olma hakkına sahiptirler. Bu pasaportlara iki isim konulur örneğin üstte Türkiye Cumhuriyeti, onun altında Kürdistan, İran İslam Cumhuriyeti altında Kürdistan yazacak şekilde. Dolayısıyla, buradaki temel fikir iki kimliğin olacak ve bu iki kimlik ben inanıyorum ki büyük ölçüde Kürtlerin amaçlarını taleplerini karşılayacaktır. Bağımsız ülke olma farklı bir konu bu açıdan, bir sivil toplum kuruluşu arabulucusu olarak benim bakış açıma göre şimdilik bunu programa koymaktan ziyade, konunun ilerlemesini sağlamayı ve bu koşullarda yapılabileceğin en iyisini yapmayı önereceğim.

Özetleyecek olursam, biz çatışmanın çözümünü istiyoruz. Buradaki temel kural eşitliktir, hakkaniyettir. Karşılıklı ve eşit fayda ve işbirliğidir. Federasyonun içinde buna sahip olunabilir. Ülkenin parçaları birlikte çalışacak, İsveç'in, Hindistan'ın, Malezya'nın Belçika'nın son zamanlarda ulusal, kültürel, grupsal, dilsel farklılıklara göre düzenlenmesi gibi. Bunun için bir tip uyuma ihtiyaç duyulacaktır. Türklerin Kürtlerin durumunu, Kürtlerin Türklerin durumunu anlaması anlamına gelen ve empati olarak adlandırılan şeye ihtiyaç vardır. Şiddet içeren çatışma bunun tersidir. Bu hoşgörüyü ortadan kaldırıyor, parçalıyor, canavarlaştırıyor, insanlıktan çıkarıyor. Normal insan ilişkilerine dönme sorunudur. Türkiye'nin büyük çoğunluğunda insan ilişkilerinin normalleşmesini görüyorum ve bu gerçekleşiyor.

Geçmişe, yaşanan travmalara bakmaya ihtiyaç duyulacaktır. Şiddet kalpleri acıtır, insanlar aşağılandıklarını, horlandıklarını hissederler. Bu durumda hemen ortaya çıkan duygu intikam duygusudur. Bunun dışına çıkmak için geçmişin bir şekilde temizlenmesine ihtiyacı vardır. Taraflar bunu anlamak durumundadır. Yapısal şiddet tolere edilemez ve hiç bir gerekçeyle taraflardan birisi kendini haklı çıkarmaya çalışmamalıdır.

Geçmişi temizlemek, geleceği inşa etmektir. Daha önce belirttiğim gibi, kölecilik ile ilgili örnekte de vurguladığım gibi, kölecilik resmi olarak ilk 1 Şubat 1863 te Amerika'da son bulduysa da, özünde son bulmadı. Etkileri vurguladığım eşitliği inşa etme, uyumu sağlama, karşılıklı hoşgörüyü geliştirme, yaşanan travmaların yol açtığı sorunlarla mücadele etme görevlerinin yerine getirilmesi zaman aldığı ve kabiliyet gerektirdiğinden dolayı uzun sürdü. Bu sorumluluklar yüksek derecede kabiliyet gerektirebilir. Hala sorunlar olsa da bu bahsettiklerim Amerika'da büyük ölçüde başarılmış durumda. İsrail'de de başarılabilir. İsrail'in geleceği Güney Afrika'nın ırkçı ayrılıkçı rejiminin başına gelenler gibi olabilir. Güney Afrika varlığını sürdürüyor fakat rejim değişti. İsrail devam edecek fakat rejim, diyelim ki katı siyonizmden Albert Einsten'in ılımlı siyonizmine evirilecek. 1990'ların ilk yarısında gerçekleşen dialog kurma arayışından bu yana Kürtler bu konuda ilerleme sağlamaktadır.

Size bu yolda en iyi dileklerimi sunuyor, teşekkür ediyorum.

PKK'nin Barış Diyalektiği

Amed Dicle

PKK çıkışı ve silahlı mücadele dönemi;

İkinci Dünya Savaşı sonucunda, faşist devletlerin yenilmesi, demokrasi güçlerinin zaferle çıkması, dünyada ulusal kurtuluş hareketlerinin gelişmesi için elverişli koşullar yarattı. Afrika, Asya ve Ortadoğu'da Ulusal Kurtuluş Hareketleri başladı. Birçok halk özgürlüğüne kavuştu. Klasik sömürgeci sistem tasfiye edici darbeler aldı. Klasik sömürgeciliğin yerini yeni sömürgecilik, İngiltere'nin yerini de ABD aldı. Kürdistan'ın tüm parçaları da bu yeni dönemden etkilendi. İngilizler Irak, Fransızlar Suriye'den çekilerek her iki parçada da yönetimi Araplara devretti.

Kürtlerin mücadelesinin sistematik bir direniş olduğunu ve Kürt halkı nezdinde destek gördüğünü gören Türk devleti, 1987 yılı itibarı ile OHAL ilan etti

Türkiye'deki Kürt gençliği de, Kürdistan'ın sosyo-ekonomik tahlillerini yaparak 1970'li yıllarda ulusal kurtuluş için, bu yok edilmeye karşı mücadele etmenin yollarını aramaya başladı. Bunlardan biri olan ve 27 Kasım 1978'de kurulan Kürdistan İşçi Partisi (PKK)'nin öncü kadroları, Kürdistan'da örgütlenmenin ve ulusal-toplumsal anlamda ilerlemenin bütün yasal yollarının tıkandığına, sömürgeciliğe karşı silahlı mücadele dışında bir yolla sonuç alınamayacağı kanaatini taşıyordu. Yine Kürt halkının sömürgecilik koşullarında parçalanıp yok edilmeye çalışılan kişiliğinin ancak kararlı bir direnişle yeniden kendi ifadesini bulacağına inandılar. Yaşam hakkının ve ulusal kimliğin reddedildiği bir ülkede legal yöntemlerle mücadele vermenin mümkün olmadığına inanan PKK, Kürt toplumunu yeniden diriltme, ayağa kaldırma ve yeniden inşa etme mücadelesine giriştiğini deklare etti. PKK, kurucusu ve teorisyeni Abdullah Öcalan etrafından şekillenen bir grup olarak mayalanma sürecini Ankara'da yaşadı. 1973 Mart sonu Nisan başında resmi bir grup olarak kendisini belli bir yapılanmaya kavuşturdu. 1975 - 1976 yıllarından itibaren grup varlığını Kürdistan'a taşırdı. Kürdistan'da geliştirdikleri kısa süreli pratik, Kürt toplumunun özgürlük düşüncelerine susadığını ortaya koyuyordu. Özgürlük düşünceleri toplumda, özellikle de başlangıçta gençlik kesiminde yankı buluyordu.

Türk devletinin yeni doğan PKK'ye yaklaşımı

Türkiye'de '68 dünya gençlik hareketinden esinlenerek gelişen sol eğilimli mücadele ve PKK ile birlikte hız kazanan Kürdistan Özgürlük mücadelesine karşı 12 Eylül 1980 yılında askeri darbe yapıldı. Bu darbeden çok kısa bir süre önce PKK genel sekreteri A. Öcalan kaçak yollardan Suriye ve oradan da Lübnan'daki Filistin kamplarına gitmişti. İçerde kalan önemli kadrolardan birçoğu ise yakalanarak Diyarbakır askeri cezaevine konuldu. Bu cezaevindeki yaşatılan işkence-katliam ve vahşet düzeyindeki baskılara karşı geliştirilen direniş, dışarıda Öcalan etrafında yürütülen gerilla savaşı hazırlıklarıyla birleşince, PKK halk nezdinde daha fazla dikkate alınmaya başladı. PKK, Diyarbakır zindanında direnen kadrolarının istemi ve dışarıda Öcalan'ın yaptığı hazırlıklar temelinde 15 Ağustos 1984 yılında ilk askeri eylemini başlattı.

İlk başta bu çıkışı ciddiye almayan devlet yetkilileri kısa sürede PKK hareketini bitireceklerini söylediler. İddia ettikleri gibi bir kaç yılda bitirilmeyince yeni yol ve yöntemlere başvuruldu. Kürtlerin mücadelesinin sistematik bir direniş olduğunu ve Kürt halkı nezdinde

destek gördüğünü gören Türk devleti, 1987 yılı itibarı ile OHAL ilan etti.

Kuzey Kürdistan`da gelişen Halk Serihıldanlarına ve Avrupa'daki diplomatik mücadeleye paralel gerillaya katılımların ve eylemlerin artması Türk devletini ciddi bir sıkıntı ile karşı karşıya getirmişti. Yaşadığı sıkıntıyı gidermek için Türkiye, gerillanın yaygın olarak hâkim olduğu Botan, Dersim, Amed ve Serhat gibi bölgelerde operasyonlar düzenliyordu. Yine bu kapsamda Türk, İran ve Irak devletlerinin sınırlarının birleştiği üçgene 1991 yılından itibaren 'güvenlik' gerekçesi ile her defasında uluslararası hukuka göre yasak olmasına rağmen nerdeyse yılda iki üç defa sınır ötesi askeri operasyonlar yaptı. Son Operasyon Şubat 2008'de yapıldı. Yine 1990'lardan itibaren yapılan hava saldırıları 2007'den itibaren ise artan bir şekilde devam etti.

PKK'de dönüşüm başlangıcı ve tek taraflı ateşkesler

PKK artan politik gücünün ve halk desteğinden aldığı güçle yeni arayışlara giriyordu. Bu arayışlar kapsamında PKK ve devlet arasında 1993'te dolaylı diyalog başladı. Hem kendi arayışları hem de dönemin Cumhurbaşkanı tarafından gelen olumlu mesajları değerlendiren Öcalan, kamuoyu karşısına çıkmaya karar verir. Bu kapsamda Mart 1993 tarihinde Suriye-Lübnan sınırındaki Bar-Elias kasabasında tek taraflı ateşkes için basın toplantısı yaptı. 20 Mart 1993'te PKK ateşkes ilan etti. Bu aynı zamanda Turgut Özal'ın özel çabası temelinde de geliştirilen karşılıklı bir çözüm projesiydi.

Ateşkesin arkasından bir ay boyunca silahlar patlamamış ve her iki taraf çatışmasız bir ay geçirmişlerdi. Bu durum Türk ve Kürt halkı tarafından da olumlu karşılanmıştı. Bu süreci devam ettirmek için 1 ay sonra Öcalan ateşkesi uzatmak için ikinci basın toplantısı düzenledi. Öcalan bu toplantıda neden silahlı mücadeleye başladıklarını, dağdaki gerillanın amaçlarını ve yeni dönemde nasıl bir mücadele verilmesi gerektiğini açıkladı. Öcalan bu toplantıda şöyle diyordu:

"Her şeyden önce bu ateşkes girişimi önemli tarihi sonuçlara yol açmış bulunmaktadır, ilan ettiğimiz ateşkes, yeni bir süreci başlatmıştır. Bizden istenilen, bu sürecin biraz daha derinleştirilmesidir. Hiç şüphesiz sorumluluklarımız ağırdır. Kürt halkı tarihin en zor döneminden geçmektedir. Kürt halkı, tek taraflı olarak ağır baskılar altındadır ve soykırıma dek bu baskılar sürüp gitmektedir. Bizim öyle kendiliğinden ateş etme gibi bir durumumuz yoktur. Tüm yaptığımız, ulusal varlığımız için özgür gelişme yollarını açmaktı. Bu konuda bir imkân elde etmekti. Bu anlamda, bize başka bir yol bırakılmadığı için, biz silahlı mücadeleyi başlattık ve bu aşamaya kadar getirdik. Kürt meselesi esas itibariyle bir Kürt-Türk meselesidir. Mücadelemiz, Türk kamuoyunu ve Türk resmi çevrelerini Kürt kimliğini kabul ettirme noktasına gelmiştir. Kürt varlığını tanımakta ve kendisini sorunu çözmeye zorunlu görmektedir. Bu anlamda, bize başka bir yol bırakılmadığı için, biz silahlı mücadeleyi başlattık ve bu aşamaya kadar getirdik.

Biz sürecin daha da derinleştirilmesinden yanayız. Bazı koşullarla ateşkesin ikinci bir açıklamaya kadar süresiz uzatılabileceğini belirtiyoruz. Bunun koşullarını belirtiyorum; Ateşkes her şeyden önce tek taraflı olamaz. Bunun için imha amaçlı operasyonlar durdurulmalıdır. Halk üzerindeki yoğun baskı, tutuklamalara ve faili meçhul cinayetlere son verilmelidir... Dağdaki gerillanın indirilmesine ilişkin, hükümetin bazı istemleri vardır. Dağdaki kuvvetler siyasi amaçlar için her şeylerini ortaya koyarak dağda durmaktadırlar. Ulusal varlık ve özgür çözüm yolu için oradadırlar. Eğer bu amaçlar yerine getirilirse, inandırıcı bir biçimde bunun gerekleri yerine getirilir ve koşulları hazırlanırsa, dağdaki silahlı güçler meselesi hal yoluna rahatlıkla getirebilir.

Kısaca, Kürt diline serbestlik tanınmalıdır. Köylerinden kopartılan halkın tekrar gelip köylerine yerleştirilmesi ve zararlarının ödenmesini istiyoruz. Bu arada Olağanüstü Hal yönetiminin kaldırılmasını bekliyoruz. Köy koruculuğunun lağvedilmesini istiyoruz. Köy korucularına, biz de çözüme katkı olsun diye bir af ilan ediyoruz. Yani eğer silahlarını bırakırlarsa onlara dokunmayacağız. Kürt örgütlerine legalite tanınmasını istiyoruz. Serbest örgütlenme ve politika yapma hakkının verilmesi şarttır. Kısaca, acil olarak bunlar, yerine getirilmesi gereken ve ortamı daha da yumuşatacak olan beklentilerdir."

1995 ateşkesi:

PKK'nin gelişip güçlenmesinin önünü alamayan Türkiye, Güney Kürdistan'daki Kürt örgütleriyle PKK'ye karşı 1992'dakine benzer bir planın peşine düştü. Bunun için ABD başta olmak üzere uluslararası güçlere yeniden baskı yapmaya başladı. 1995 yılında ABD ve İngiltere'nin denetiminde gelişen "Dublin süreci" bunun hazırlıkları temelinde geliştirildi. Dublin'de ABD ve İngiltere'nin siyasal desteğini alan Türkiye, KDP ve YNK'nin de askeri desteğini alarak PKK'ye yeni bir savaş açma kararını çıkartmayı başardı. Bu karar Türk devletinin istediği şekilde daha pratikleşmeden KDP ve PKK güçleri arasında Ağustos 1995'te üç ay süren çatışmalar başladı. Bu çatışmalar 11 Aralık'ta ilan edilen iki taraflı ateşkes ile son buldu. Bu ateşkes sürecini sadece Kürtler ile sınırlı tutmak istemeyen Abdullah Öcalan, ateşkesi Kürt sorununun siyasal çözümünün önünü açabilmek için Türkiye'ye karşı da tek taraflı bir ateşkese dönüştürdüğünü açıkladı. Bu ateşkes de sonuç almadan bitti. 1996 yılı bahar aylarıyla birlikte Kürdistan'ın genelinde çok büyük operasyonlar geliştirildi. Türk devletinin bu yak-

laşımları ilan edilen tek taraflı ateşkesin cevap bulmadığı sonucunu ortaya çıkarıyordu. Özellikle 6 Mayıs 1996'da dönemin Türk Başbakanı Tansu Çiller ve ekibi Doğan Güreş'in Suriye'de bulunan Öcalan'a karşı suikast girişimi gerçekleşince PKK tarafında ateşkesi sürdürmenin imkânının kalmadığı görüşü hâkim oldu.

1998 Ateşkesi, Öcalan'a karşı komplo ve tutuklanma süreci

PKK, 1 Eylül 1998 yılında üçüncü sefer tek taraflı ateşkes ilan etti. Bu ateşkesin ilan edilmesi için Türkiye'den birçok kesimin PKK ile dolaylı yollardan görüştüğü sonradan açığa çıktı. PKK'den Türkiye başbakanı Necmettin Erbakan ve Genelkurmay Başkanlığı başta olmak üzere birçok kesimin tek taraflı bir ateşkes ilan etme istemini ilettikleri de çok sonraları öğrenildi. Hatta bu ateşkes sürecinin geliştirilmesi için bir mekanizmanın yaratılması önerisinin Türk tarafından geldiği, Kürt ve Türk kamuoyunun barışa hazırlanması gerektiğini bile dolaylı olarak PKK'ye iletildiği şimdi ifade ediliyor. Öcalan'a aktarılan bu görüşmeler 1 Eylül 1998'de tek taraflı bir ateşkese dönüştü.

Abdullah Öcalan, ateşkesi Kürt sorununun siyasal çözümünün önünü açabilmek için Türkiye'ye karşı da tek taraflı bir ateşkese dönüştürdüğünü açıkladı. Bu ateşkes de sonuç almadan bitti

Daha bu ateşkes sürerken Ekim ayı başlarında Türk Ordusunun kara kuvvetleri komutanı Orgeneral Atilla Ateş'in Suriye sınır hattı üzerinde yaptığı sert açıklamalar ve bir askeri tatbikat gerekçesiyle Akdeniz'de konumlanan ABD ve İsrail savaş gemileri Türkiye ile Suriye arasında bir savaşın sinyallerini veriyordu. Böylelikle Öcalan'a karşı uluslararası komplonun startı verilmiş oldu. Bu baskıların Öcalan'dan dolayı yapıldığını belirten Suriye yetkilileri Öcalan'a ülkeyi terk etmesi telkininde bulundu. Atina, Roma, Moskova arayışlarının arkasından Öcalan 15 Şubat 1999'de Kenya'dan kaçırılarak İmralı adasına götürüldü.

Öcalan ile İmralı'da yapılan görüşmeler ve PKK'nin yeniden inşası çabaları;

Öcalan, Türkiye'ye getirilince örgüt ile olan bağlantıları da kesildi. PKK ise "komplocuların beklentilerinin tersine; liderlerinin içerde olmasının, onu dinlemeyecekleri anlamına gelmediğini aksine kendisine daha fazla sahip çıkacağını" deklare etti. Öcalan'ın kaçırılıp Türkiye'ye verildiği dönemde 6. Kongre toplantısı halinde olan PKK, örgüte yeni bir lider seçmeyeceğini, Abdullah Öcalan'ı yeniden lider olarak seçtiğini açıkladı.

Bu süre esnasında Türk metropolleri başta olmak üzere, Türkiye'nin her yerine ve Kürtlerin yaşadığı bütün ülkelere sıçrayan çatışmalar, bir Türk-Kürt çatışmasına dönüşüyordu. Kontrolden çıkan çatışmaları durdurmak ve PKK'nin ilan ettiği topyekûn savaş kararını boşa çıkarmak için Türk devleti geri adım atmak zorunda kaldı. Devlet, Öcalan ile İmralı adasında görüşmeler yapmaya başladı ve sürece müdahale etmesi halinde kendilerinin de bazı adımlar atacaklarını belirttiler. Öcalan, sürecin iki halkın karşılıklı savaşına dönüşeceği ve zaten yapmak istediği değişim ve dönüşüme zemin hazırlayacağı inancıyla devletin bu yönlü yaklaşımına olumlu yaklaştığını daha sonra AIHM'e sunduğu savunmalarda açıkladı. Bu çerçevede Öcalan'ın devreye girmesiyle çatışmalar durdu ve yeni bir süreç başladı.

1999 Ateşkesi ve Barış Grupları

PKK, Öcalan'ın önerisi çerçevesinde 2 Ağustos 1999'da barış ortamını sağlamak amacıyla gerilla güçlerini Türkiye sınırları dışına çıkarma kararı aldı ve bunu 1 Eylül 1999'da hayata geçirdi. Ayrıca Öcalan'ın talep ve çağrısı üzerine bir iyi niyet göstergesi olarak 16 kişiden oluşan biri dağdan, biri de Avrupa'dan olmak üzere 2 "Barış Grubunu" Ekim 1999'da Türkiye'ye gönderdi. Bu iyi niyetli adımda olumlu cevap bulmadı. İyi niyet göstergesi olarak silahları ile birlikte jest amaçlı Türkiye'ye giden barış grubu üyeleri tutuklandı ve her birine en az 10 yıl olmak üzere hapis cezası verildi.

Bu gelişmelere rağmen Öcalan yeni paradigma arayışını ve PKK'de değişim sürecini durdurmadı. PKK'ye de bu çerçevede kendisini yeniden inşa etmesini önerdiğini söyledi. "Devletten değişim beklemeden ilk adımları PKK'nin atması gerektiğini ve bunu salt bir adım olarak değil de stratejik değişiklik olarak yapması gerektiğini" belirtti. Nitekim "şimdiye kadar verilen mücadele tarzının ve paradigmanın ulaşması gereken hedeflere ulaştığını, çözümü sağlamak için yeni bir paradigmanın gerekliliğini" ifade etti. Ama Türkiye'deki MHP, DSP, ANAP koalisyonundan oluşan hükümet, 11 Eylül 2001 'ikiz kuleler' saldırısıyla dünyada "teröre karşı" başlatılan uluslar arası konsensüsten yararlanmak istedi. Bunun PKK'yi tasfiye için gerekli olan dış desteği elde etmek için büyük bir fırsat olduğuna inanarak olumlu gelişebilecek süreci askıya aldı. ABD'nin başını çektiği bu yeni siyaset sayesinde dünyada PKK'ye karşı dış destekle bir ezme hareketinin geliştirilebileceğine inandı.

Türkiye'nin böylesi bir karar değişikliğine gittiğini bilen PKK, onu bu yanlış kararından caydırmak ve sorunu barışçıl yollardan çözmek için girişimlerini devam ettirdi. Nitekim PKK 7. Olağanüstü Kongresinde karar

altına alınan Demokratik Barış Projesi" gereği çeşitli tarihlerde barış çağrıları ve diyalog arayışını sürdürdü, projeler sundu. Bu projeler; 20 Ocak 2000'de Barış Projesi, 4 Kasım 2000'de Demokrasi ve Barış için Acil Eylem Planı, 19 Haziran 2001'de yeni bir savaşın gündemleşmemesi ve çözüm sürecinin gelişmesi için acil talepler bildirisi, 22 Kasım 2002'de Acil Çözüm Bildirgesi ve 2000'in başında ve 2002'nin sonunda olmak üzere iki defa Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı, Başbakan, Genel Kurmay Başkanı ve tüm siyasal partilere Kürt sorununun çözümü konusunda düşünceleri ortaya koyan mektuplar gönderdi.

PKK'de resmiyet kazanan oluşumlar ve değişen temel politikalar

PKK'nin kuruluşu 1978'dir. O tarihte reel sosyalist sistemin var oluşu, Marksist-Leninist dünya görüşünün her tarafta rağbet görmesi, bu düşüncenin Türkiye ve Kürdistan gençlik hareketlerini büyük ölçüde etkilemesi, ulusal kurtuluş hareketlerinin büyük ölçüde bu düşünce doğrultusunda gelişmesi, PKK'nin şekillenmesinde de büyük rol oynamıştır. Hazır kalıplar vardı ve başarılı örnekler de çoktu. Dolayısıyla PKK de o dönemdeki jargonu ve ulusların kendi kaderlerini tayin etmesi ilkesinin Marksist-Leninist yorumunu esas aldı. Bu çerçevede nihai amaç olarak `Birleşik Demokratik Bağımsız Kürdistan` şiarı ile yola çıktı. Yani bir ulus-devlet hedefleniyordu. Siyasi ve askeri örgütlemesini bu doğrultuda yürüttü.

Reel sosyalist sistemin dağılması, dünya da yaşanan gelişmeler ve Kürdistan da yaşanan pratik, PKK'nin değişim arayışlarını hızlandırdı. 20. yüzyılın son çeyreğinde dünya devrimci hareketleri ile ulusal kurtuluş hareketlerinin zirveleştiği bir dönemde PKK ile başlayan Kürt Hareketi, 21. yüzyıla değişik bir stratejiyle girme arayışına başladı. Türkiye başta olmak üzere Suriye, İran, Irak ve dünyanın her yerine dağılmış Kürtleri uluslararası alana taşıyan PKK, 2000'li yıllarda dünya ve bölgedeki değişimleri yeniden değerlendirerek, 1990'larda başlattığı değişim ve dönüşüm tartışmalarını yeni stratejiler oluşturarak, kendisini Kürdistan, bölge ve küresel ölçekte yeniden tanımladı. 1993'te başlayan bu süreç 2005'te zirveleşti.

Nisan 2002'de toplanan kongrede PKK kendini fes etti. Yerine KADEK (Kongra Azadi û Demokrasiya Kurdistanê - Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi) kuruldu. KADEK program ve işleyiş itibarı ile PKK'den farklıydı, ama yeterli görülmemişti. Değişim arayışı devam ediyordu. Durumu değerlendiren Abdullah Öcalan yeni tezler ortaya koyuyordu.

Değişim arayışı çerçevesinde 2003 yılında KADEK kendini fes etti. Yerine halkın demokratik iradesini esas alan KONGRA-GEL (Kongra Gelê Kurdistan - Kürdistan Halk Kongresi) kuruldu. Önemli bir aşamaydı ve paradigma büyük oranda değişiyordu. Ayni dönemde Öcalan, 'Bir Halkı Savunmak' adlı savunmasını kaleme alıyordu. Kongra-Gel bu savunmada ortaya konulan düşünceye uygun bir yapı olarak tasarlanmıştı.

Kongra-Gel Öcalan'ın önerisiydi, ancak pratikte ortaya çıkan kendisinin istediği ve tasarladığı sisteme tam oturmuyordu. 2004'te PKK yeni kimliğiyle yeniden inşa edilmeye başlandı. PKK bu kimliğiyle sistemin ideolojik merkezi olacaktı ve öyle oldu. Bu çerçevede KKK (Koma Komalên Kurdistan - Kürdistan Topluluklar Birliği) bir sistem olarak tasarlandı ve 2005 Newroz'unda Diyarbakır'da ilan edildi. Bir yıl sonrada adı KCK (Koma Civakên Kurdistan - Kürdistan Topluluklar Birliği) olarak değiştirildi. Kürtçede bu deyim sistemin tarifi için daha uygundu. (Yine bu sistem, halkların demokratik-eşit-özgür birlikteliği ve tüm toplumsal kesimleri kapsaması açısından da alternatif bir toplumsal model olarak uygundu.) Kongra-Gel bu sistemin yasama meclisi oldu. Sistem ideolojik, politik ve örgütsel olarak yerine oturuyor ve gelişiyordu. Bu gelişme sürmektedir.

PKK'den KCK'ye değişim serüveni ideolojik ve politik olarak devrimseldi. Yıllarca "Birleşik Demokratik Bağımsız Kürdistan" ve buna ulaşmak için "uzun süreli halk savaşı" temelinde kendisini örgütleyen ve çalışma yapan bir hareketin bu stratejik hedefleri değiştirmesi kolay olmadı. Bu radikal kararı vermek ve Kürt sorununa yeni bir paradigma ile çözüm aramaya çalışılmasının ilk başta pek anlaşıldığı söylenemez. Başta bazı PKK kadroları olmak üzere PKK'yi destekleyen halk kitleleri bu yeni durumu anlamakta zorlandılar. Yanlış yorumlayanlar olduğu gibi bazı ileri gelen kadrolar amacını aşan yaklaşımlar da sergilediler. Diğer taraftan, PKK'yi benimsemeyen ve çelişki içerisinde olan diğer Kürt kişileri ve partileri bu sancılı geçiş sürecinden faydalanarak kendilerine halk nezdinde yer edinmeye çalıştı. PKK ve Öcalan'a yakıştırılmaması gereken ne kadar kötü sıfat varsa takarak kendilerinin alternatif olduğunu göstermeye çalıştılar. Ama başta PKK'nin omurgasını teşkil eden ana akım, yani eski ve orta kademe kadrolar ve gerilla, olmak üzere geniş halk kesimleri kısa sürede kendisini toparlayarak değişime ayak uydurmaya başladılar. Bunun için örgütsel bazda yapılması gereken oluşumları kurmaya başladıklarını ve bunun için yeniden inşa komiteleri kurduklarını kamuoyuna duyurdular. İşte daha sonra KCK sözleşmesi olarak açıklanan belge böyle ortaya çıktı.

PKK ve şiddet politikası

Dönüşüm sürecindeki PKK en büyük dönüşüm gerekçesini yeni dönem savaş tarzına yönelik yaptığını belirtmekteydi. PKK ilk çıkışında devlet ve iktidarı hedefleyen bir hareket olarak ortaya çıkmıştı. Bir de bu amaçlarına ulaşması için savaşı (silahlı mücadeleyi) bir

yöntem olarak seçmişti. Yani kurtuluşa kadar savaş tezi, ulusal kurtuluş tezi bu anlama geliyordu. Yeni dönemde ise; savunma savaşının uygulanması kararı alındı. Çünkü dünya örnekleri aradan 70 yıla yakın bir süre geçtiği halde bu silahlarla özgürlüğün kazanılmadığı, aslında bu silahlarla devletçi uygarlık sisteminden kopmanın da çok mümkün olmadığı net olarak ortaya çıkarıyordu.

PKK'nin 1978'de kuruluşundan 6 yıl sonra, 15 Ağustos 1984'te gerilla örgütlenmesi olan Hêzên Rizgariya Kurdistan (HRK) birlikleri kuruldu. Bu birlikler 'uzun süreli halk savaşı' stratejisine göre örgütleniyordu. HRK, 1986'da Arteşa Rizgariya Gele Kurdistan adıyla 'gerilla ordulaşmasını' esas aldı. 1999 yılına kadar 'gerilla savaşını' yürüten ARGK, Abdullah Öcalan'ın uluslararası komployla Türkiye'ye teslim edilmesi ardından 2 Ağustos 1999'da alınan geri çekilme kararıyla Güney Kürdistan'a çekildi. Bu dönem, bütün PKK yapısında olduğu gibi ARGK güçleri arasında da hem taktik hem de stratejik düzeyde değişikliklerin gündemleştiği bir dönem oldu. 2001 düzenlenen 1. HPG Konferansı'nda alınan stratejik bir kararla ARGK, Hêzên Parastina Gel (HPG) adıyla örgütlenmeye başladı.

AKP hükümetinin yanlış politik analizler sonucu savaşın tırmanmasına yol açtığı inancı, bazı aydın kesimlerde öne çıkmaya başladı. Bir yandan çatışmalar sürerken ve baskı yoğunlaşırken, öte yandan yeniden çözüm konuşulmaya başlandı

Bu karar çerçevesinde HPG güçleri, daha önce esas alınan 'uzun süreli halk savaşı' stratejisi yerine 'meşru savunma' stratejisini benimsendi. Buna göre de savaş, çatışma ve savunma taktikleri ile örgüt yapısında yapısal değişikliklere gidildi. 1949 Cenevre Sözleşmesi ve 1977'da eklenen Ek I protokollünü imzaladı. Ayrıca 18. 07. 2006 tarihinde BM tarafından desteklenen Cenevre Çağrısı Örgütü (Geneva- Call) ile KONGRA GEL, Cenevre Hükümeti'nin garantörlüğünde, "Cenevre Sözleşmesi" gibi birçok tarihi anlaşmanın imzalandığı bu tarihi Alabama Salonu'nda , "Anti personel mayınları yasaklama" anlaşması imzaladı.

AB terör listesi ve Türk devletinin yaklaşımı

Değişimin hızla yaşandığı ve Öcalan ile İmralı'da bazı görüşmelerin yapıldığı bir dönemde AB devletleri 2002 yılında PKK'yi "terör listesine" aldığını duyurdu. Oysa PKK ile Türk devleti arasında yaşanan terörden ziyade silahlı bir çatışmaydı. Türk güvenlik güçleri ile PKK arasında 1984'ten beri aralıksız devam eden şiddet vardı. PKK silahlı çatışmaya taraf olan bir gruptu. Türkiye'nin "teröre karşı savaş" argümanı çatışmaların yoğunluğu ve 1949 Cenevre savaş hukuku protokolünde savaşan taraflardan beklenen, gerekli örgütlenmeye ve bir askeri yönetim yapısına sahip olma kriteri PKK'de vardı. Yine PKK silahlı çatışma yasalarına bağlı kalacağına dair kararını ifade etmişti.

Türkiye'de yeni başa gelen AKP hükümeti de AB'nin PKK'yi "terör örgütleri listesine" almasından cesaretle savaşa yol verdiği gibi, aynı hatayı ABD'nin Mart 2003 tarihinde Irak'a yönelik başlattığı işgal döneminde de yaptı. ABD'nin bölgede Saddam'dan sonra Türkiye ile işbirliği yapacağını ve "teröre karşı ortak mücadele" esprisiyle PKK'ye karşı Türk devletinin yanında yer alacağını hesapladı. Hatta bu konuda yoğun bir diplomasi içerisine girerek bu politikasının onay göreceğine inandı. "Fırsat bu fırsattır" diyerek diyalog politikası yerine savaş politikasını öne çıkardı. Bu yanlış politikaların havasıyla birlikte, Kürt hareketi ve siyaseti üzerinde baskılar yoğunlaştırıldı. Bu koşulları değerlendiren PKK, 1 Haziran 2004 tarihinde, "Pasif savunma pozisyonundan, aktif savunma pozisyonuna" geçtiğini duyurdu. Bu tarihten sonra, Kürt sorunu çatışmalı boyutunda da bir takım değişiklikler yaratmış, çatışmalar 1990'lı yıllarda olduğu gibi sürekli bir şekilde değil, daha çok dönemsel etkili çatışmalarla gündeme gelmeye başlamıştı.

PKK'nin 19 Ağustos 2005 eylemsizliği;

Her gün can kaybının olması ve savaşın artık Türk ve Kürt halkı arasında iç çatışma aşamasına doğru gidiyor olması sivil alanda barış arayışların artmasına neden oldu. Bazen bu girişimler bazen de çatışmalar öne çıkmaktaydı. Çözüm-çatışma denkleminde bu yıllardan sonrası şekillenmeye başlayan Kürt sorunu eksenli gelişmeler, iç içe bir seyir izledi. 2004 yılı sonrasında yaşanan çatışmalarda da nitelik olarak yaşanan farklılık, toplumsal gerilimleri arttırdı ve çözüme olan talep artmaya başladı. AKP hükümetinin yanlış politik analizler sonucu savaşın tırmanmasına yol açtığı inancı, bazı aydın kesimlerde öne çıkmaya başladı. Bir yandan çatışmalar sürerken ve baskı yoğunlaşırken, öte yandan yeniden çözüm konuşulmaya başlandı. AKP içinde de bazı çevreler bu yaklaşıma destek vermekteydi. Bu nedenle Ağustos 2005 tarihinde Başbakan Erdoğan'ı ziyaret eden bir grup Türk ve Kürt aydın, Kürt sorununun demokratik çözümünü talep etti. Bu görüşmeden bir kaç gün sonra Diyarbakır'a giden Erdoğan, 12 Ağustos 2005'te Diyarbakır'da, "Kürt sorununu kabul ettiğini ve bu sorunun kendi sorunu olduğunu daha fazla demokrasi ile çözüleceğini" ilan etti.

Çeşitli çevrelerden PKK'ye de ateşkes çağrıları yapıldı. Bunun üzerine PKK 19 Ağustos 2005'te bir aylık tek taraflı eylemsizlik kararı aldı. Bir ay sonra bunu tekrar

uzattı. Ancak bu süre boyunca ordudan yapılan açıklamalarda "tek bir fert kalmayacağına kadar askeri operasyonlar sürecek" deniyordu ve operasyonlar da artıyordu. Sert çatışmalar yaşandı ve bu şekilde eylemsizlik de sona erdi.

PKK'nin 1 Ekim 2006 ateşkesi;

2006 yılı bahar ve yaz ayları çatışmalı geçti. Sınır ötesi operasyonlar da tartışılıyordu. Sert çatışmalarla beraber, çözüm tartışmaları da yapılıyordu. Dışarıdan Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani ve Federe Kürdistan Bölge başkanı Mesut Barzani'n ateşkes çağrıları ile beraber taraflarla diyalogları da vardı. Yine ayni dönemde ABD dış işleri bakanlığından benzer çağrıları vardı. Yine içerde demokratik kitle örgütlerinin ateşkes çağrıları devam ediyordu. Bunu üzerine Öcalan örgüte ateşkes çağrısı yaptı.

Bu olumlu mesajlar, Kürt Hareketi'nde de karşılık buldu ve PKK 1 Ekim 2006 tarihinde yeni bir eylemsizlik kararı aldığını açıkladı. Bu pozitif yaklaşım, Kürt siyasetinin AKP ve hükümete karşı söylemlerine de yansımış, AKP'ye yönelik eleştirilerin dozajı da düşürülmüştü.

Hükümetin "demokratik çözüm niyeti" bir anda yerini "silahlı çözüm arayışlarına" bıraktı. 17 Ekim 2007 tarihinde Meclis'te askere sınır dışı operasyon yetkisi veren Başbakanlık tezkeresi AKP, CHP ve MHP'nin ittifakıyla geçti

Bu çağrı ve olumlu hava Türkiye'de kısa süre sonra yapılması öngörülen genel seçim arifesinde yapılmaktaydı. Bu durum Kürt seçmeni nezdinde, "Kürt Hareketi'nin AKP'yi onayladığı" şeklinde yorumlanmaya ve AKP'nin bölgede güçlenmesine neden oldu. Nihayetinde 22 Temmuz 2007 yılında yapılan seçimlerde DPT'nin yanı sıra AKP bölgede çok büyük bir destek aldı. AKP Kürtlerden aldığı desteğinde etkisiyle, "bölgenin birinci partisi benim, halk beni destekliyor" gibi yeni bir yanlışa daha imza atmaya başladı.

Seçimleri kazanan AKP Kürt sorunu konusundaki söylemlerini değiştirmeye başladı. Hükümetin "demokratik çözüm niyeti" bir anda yerini "silahlı çözüm arayışlarına" bıraktı. 17 Ekim 2007 tarihinde Meclis'te askere sınır dışı operasyon yetkisi veren Başbakanlık tezkeresi AKP, CHP ve MHP'nin ittifakıyla geçti. Bunun uygulanması içinde uluslararası destek arayışları başladı. 5 Kasım 2007 tarihinde Başbakan Erdoğan'ın Washington'da ABD Başkanı Bush ile yaptığı görüşme, Kürt sorununda yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul edildi. Bu süreçten sonra Türk ordusu sınır içi ve dışında askeri operasyonlar düzenledi. Kürt gerillası ise buna cevaben daha büyük eylemler yapmaya başladı. Yaklaşık bir yıl süren bu karşılıklı şiddet ortamına dur demek için yeniden bazı arayışlar da hızlandı. Ve yeni bir ateşkes çağrısı gündeme geldi.

Aralık 2008'de sessizce başlayan, Nisan 2009'da ilan edilen ateşkes;

PKK bu toplumsal talepleri ve yerel seçimlerin ateşkes ortamında yapılması için, Aralık 2008 tarihinden yerel seçimlerin yapılacağı 29 Mart 2009 tarihine kadar eylemsizlik kararını sessizce yürürlüğe koydu. Böyle bir karar aldığını aracılar yoluyla karşı tarafa duyurdu. Böylece Türkiye seçim dönemine eylemsizlikle girmiş oldu ve bu dönemde TSK'da büyük oranda eylemsizlik kararına uyarak, operasyon yapmadı. Seçimden kısa süre önce 10 Mart 2009 tarihinde Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Tahran'a giderken uçakta gazetecilere yaptığı açıklamada Kürt sorunuyla ilgili olarak 'Önümüzdeki günlerde iyi şeyler olacak' mesajı vermesi, Kürt sorununda çözüme dönük olumlu bir ortam yarattı.

Kürt hareketi 29 Mart 2009 yerel seçimlerinden başarıyla çıktı. PKK, seçim sonuçlarını da dikkat alarak, sessizce uyguladığı eylemsizliği 13 Nisan 2009 tarihinde kamuoyuna açıklayarak duyurdu. Herkes AKP hükümetinin ateşkes çağrısına olumlu cevap vermesini beklerken, karardan bir gün sonra, Eş başkan yardımcılarının da aralarında bulunduğu 52 DTP merkez yöneticisi tutuklandı. Daha sonra dalga, dalga geliştirilen operasyonlarla binlerce Kürt siyasetçi ve aktivisti tutuklandı. 'Açılım' tartışmalarına paralel olarak Kürt kurumlarına yönelik baskı politikaları pekiştirildi. Nitekim sürecin Kürtler aleyhine her geçen gün olumsuz ve belirsizliğe sürüklenmesini kabul etmeyen Öcalan'ın "eğer kısa sürede olumlu bazı adımlar atılmazsa 31 Mayıs'tan sonra çekiliyorum" sözleriyle yeni bir yaklaşım sergiledi. AKP hükümeti bu çağrıyı dikkate almayarak baskı politikalarına devam edince Öcalan 31 Mayıs'ta aradan çekildi.

1 Haziran 2010 da KCK yaptığı açıklamada "Önderliklerinin ve kendilerinin barış ve demokratik bir çözüm için attıkları bütün adımlarının AKP tarafından boşa çıkarıldığını, cevapsız bırakıldığını" belirterek AKP'nin bu adımlarını PKK'yi tavsife politikasına bir zemin oluşturma temelinde kullandığını ve bunun için de 13 Nisan 2009 tarihinde tek taraflı olarak ilan ettikleri eylemsizlik kararını sonlandırdıklarını açıkladı. Böylelikle güçlerini aktif savunma pozisyonuna geçirdiklerini ilan etti.

KCK'den 8. Tek Taraflı Ateşkes Kararı, 2010

70 günlük süre içinde hem Kürdistan hem Türkiye'nin her alanında çok kapsamlı çatışmalar yaşandı. Türkiye kamuoyunun temel gündemi bu çatışmalar ve

bunun yarattığı ağır insan kayıpları oldu. Bu arada 12 Eylül 2010 da, hükümet açısından hayati derecede önemli olan bir anayasa referandumu vardı. Hükümet bu referanduma çatışmasız ortamda gitmek istiyordu. Hükümet bir yandan Öcalan'la görüşüyor, diğer yandan kamuoyuna mesaj vermeleri için birçok çevreyi teşvik ediyordu. Bu durum ve Türkiye'de yaşanan ağır savaş bilançoları karsısında STÖ'ler, Aydınlar, Demokratik Toplum Kongresi (DTK) ve Barış Demokrasi Partisinin (BDP) çift taraflı ateşkes çağrıları oldu. Bu çağrıları dikkate alan Öcalan yeniden devreye girebileceğini belirtti. Bu temelde Abdullah Öcalan, KCK'ye diyalog ve müzakere sürecine vesile olması için eylemsizlik surecinin başlatılmasını önerdi. KCK Yürütme Konseyi bu çağrılar ve önderleri Öcalan'ın önerisi üzerine geniş bir tartışma ardından bu talebi kabul etti.

KCK bu açıklamasında tek taraflı Ateşkes adımının çift taraflı olması için öne bazı şartlar sürmüştü. Bunları toplam 6 madde halinde duyuran KCK, bazılarını prensip maddeleri bazılarını da acil yapılması gerekenler olarak sıralamıştı. Böylelikle 13 Ağustos'tan 20 Eylül'e kadar güçlerinin herhangi bir eylem yapmayacağını, ancak kendilerine, halka yönelecek saldırı ve operasyonlar karşısında savunma hakkını kullanacaklarını belirtiler.

Devlet ve PKK arasında İmralı ve Oslo görüşmeleri

Bir taraftan baskılar devam ederken diğer taraftan da kamuoyunun sorunun barışçıl çözümü için her iki tarafa baskıları yoğunlaşmakta ve halkın referandumda çözümü istediğini oylarıyla ortaya koyduğu belirtilmekteydi. Yine birçok çevre ve aydın artık görüşmelere geçilmesi gerektiğini açık, açık yazmakta ve gizli bir şekilde sürdürülen bazı görüşmelerden haberdar olduklarını ve kamuoyu vicdanı olarak bu tür girişimlere destek verdiklerini belirtmekteydiler. Yıllarca yaşanan çatışmalı ortamdan barış ortamına geçmek için hem Kürtlerin hem de Türklerin destek verdiği açığa çıkmaktaydı. Bu gelişmelerden sonra nihayet, "görüşmem" inadı kırılarak, Öcalan ile ilk başta gizli daha sonra açık bir şekilde 2009 yılında "diyalog süreci" başladı. Bu sürece paralel olarak devlet yetkililerinin Norveç'in başkenti Oslo'da PKK yöneticileriyle görüştükleri de daha sonra kamuoyuna yansıdı. Devlet yetkilileri ile Öcalan arasında 1993'ten itibaren, çeşitli aracılar yoluyla, görüşmeler vardı ama bu seferki diyalog şimdiye kadar olanların en ciddi ve nitelikli olanaydı. Öcalan yakalanmadan önce ve yakalandıktan sonra kendisi ile yapılan görüşmelerin en uzun sürelisi ve somutu olması ve kamuoyu nezdinde onaylanması itibarıyla bu yeni süreç önemliydi.

Oslo ve İmralı'da paralel devam eden görüşmelerde Kürt tarafının sunduğu protokollere cevap verilmedi. 2011 Haziran seçimlerinden başarıyla çıkan AKP hükümeti, İran'la anlaşarak Kandil'de gerillaya karşı saldırıya girişti. İran, Suriye'deki gelişmelerde Türkiye'yi kendi tarafına çekmek için bu plana evet demişti. Ancak gerillanın cevap vermesi, Türkiye'nin Suriye'de Kürt statüsünün oluşmaması için arayışlara girmesi bu oyunu bozdu.

Sonuç olarak savaş süreci bu tarihten itibaren yeniden başladı ve özellikle 2012'de son 20 yılın en şiddetli savaşı yaşandı. İmralı'da devam eden tecridin amacına ulaşmaması, Devletin Suriye politikasının kırılması, gerilla ve cezaevlerindeki direniş devleti diyaloga, PKK'yi ise 1999'den itibaren sistematize ettiği, 'demokratik çözüm paradigması' gerektirdiği politikalara yöneltti. Her iki tarafın bu zemine gelmiş olması çözüm umutlarını arttırdı. Süreç Öcalan Newroz mesajıyla başlayarak 25 Nisan geri çekilme çağrısıyla ivme kazandı.

Ve mevcut durumda cumhuriyet tarihi boyunca çözüm fırsatı ilk defa bu kadar yaklaşırken Kürtler için de, son yüz yılda dört parçada statü elde etmenin imkân ve olanakları ilk defa bu kadar mümkün hale geldi.

Türk-i Faşizmin Psiko-Sosyal Tahribatı

Selahaddin Biyani

"Ötekinin sesi bastırıldıkça elden kaçmaya mahkûm olmuş bir adalet her zaman var olacaktır." Derrida

Oryantalizm, Kibir ve Horgörü

19. yüzyılda Batılı Beyazların üstünlük dünyası, bütün dünyanın kültürel ve sosyal haritalarını beyazların algı sınırlarına göre çizerken, Beyaz'ın var olma biçimi, vahşi ve barbar olan ötekinin var olma biçimine göre tanımlamıştı. Negri'nin belirttiği gibi dünyayı kaba olarak soyut ikili karşıtlıklar üzerinden kurgulamak (Kürt-Türk / Siyah-Beyaz / Kadın-Erkek) diğer tüm toplumsal çelişkilerin üstünü örten bir sömürgecilik pratiğidir. Avrupa'nın sömürgecilik takviminde ırkçılık Foucault'un deyimiyle milliyetçiliğin bir dışavurumu değil bizzat milliyetçiliğin kurulabilmesi için zorunlu bir iç ektir. Jön Türk Hareketi, kurulacak olan ulus-devletin kültürel ve ideolojik harcı için Avrupa Faşizminden farklı olarak Türklüğü uzun bir dönem Türk olmayanların düşük ve alt özellikleri üzerinden tanımlamamış fakat tıpkı Batı Faşizmi gibi Türklüğe üst insani değerler eklemleyerek 'Türklüğün ayrıcalıklı konumuna' bolca kültürel, tarihsel ve antropolojik gerekçe üretmişti. Buna göre de batı dünyasının 'Barbar Türkleri' muasır medeniyet kimliğinin Doğu-Batı sınırındaki kimlik taşıyıcısı olacaktır. Bu nedenle bugün, barış ve müzakere sürecinde barışmaya ve helalleşmeye karşı direnç gösteren kitlelerin megalomanlıktan beslenen refleksi, göreli de olsa Beyaz Türklerin 'ayrıcalıklı konumlarını yitirme' korkusudur. 1952 yılında Vatan Gazetesi'nin şehirleri tanıtan eklerinin birinde Hakkâri için 'Cehennemi Andıran Vadilerden Sonra Mahrumiyet Bölgesine Girdik' manşeti İspanyol sömürgecilerinin keşif kollarında yer alan Fernando Cortez'in Orta Amerika keşfinde oryantalist ve gizemi keşfeden şaşkınlığı ama aynı zamanda aşağılayıcı kibri ile paralellik gösterir. Aynı derginin İskenderun'u tanıtan ekinde 'dünyanın ilk ışıklandırılmış caddesi' gururla sunulmuştu.

'Bu ülkede kendini Türk olarak görmeyenlerin mahkûm olacakları tek şey vardır: Türklere hizmetçilik yapmak' söylemi 1940'ların devlet söylemi iken Nişantaşı Beyazlarının bugün, 'Kürt'ten sosyete olmaz' söylemi aynı ırkçı sayıklamanın bir ürünüdür

Klasik eski ırkçılık ırksal üstünlüğe dayalı bir biyolojik seçkincilik ile kendini kodlarken bugünün ırkçılığı kültürel-seçkinciliği refere edip ırk yerine kültürlerin birbirine karşı hiyerarşik konumlarını merkeze alır. 'Bu ülkede kendini Türk olarak görmeyenlerin mahkûm olacakları tek şey vardır: Türklere hizmetçilik yapmak' söylemi 1940'ların devlet söylemi iken Nişantaşı Beyazlarının bugün, 'Kürt'ten sosyete olmaz' söylemi aynı ırkçı sayıklamanın bir ürünüdür. Alt ve tali kültürlerin aşağıda olmasının sebebi çalışma ahlakı, kendine güven, oto-disiplin, oto-kontrol gibi değerlerden yoksunluktur. 'Kürt'ten olsa evliya sakın sokma avluya' ya da Güvensiz Arap, Hain Kürt, Tefeci Yahudi, Düşman Ermeni, Meşrep Rum, Hırsız Çingene, Kokan Zenci...

Irkçılığın bugünü ve gündelik dile sirayeti

Günümüzün kültürel ırkçılığı, biyolojik farklılığı merkeze alan klasik ırkçılıktan farklı olarak kültürlerin eritilip modern dünyaya eklemlenmesini değil, farklı kültürlerin bir arada yaşamak için en büyük engel olduğu kabulünden hareket eder. Irk kavramı yerine etnisite ya da kültür, eşitsizlik yerine farkçılık, heterofobi (farklı olandan korkma) yerine heterefili (farklı olma hakkı) kavramlarını ikame etmiştir. Uyuşmazlık üze-

rinden kendini tanımlayan yeni Türk Irkçılığı özellikle son yıllarda ''vur kurtul, hem versek bile açlıktan ölürler'' şeklinde ortaya çıkan bir refah şovenizmi ile orta sınıf lümpenliği ve tahammülsüzlüğü arasında gidip gelmektedir. Melezleşme, karışma ve istiladan korkma, hor görme, aşağılama, 'ben ırkçı değilim ama kültürlerin biyolojik ve biyo-psişik kategorileri vardır' söylemi şeklinde ortaya çıkan cinsiyetçi ve milliyetçi yeni refleks, farklara sürekli gönderme yaparak önyargının kendini sürekli ürettiği bir ırkçılığa dönüşür. (Geleneksel değerleri savunmak, kültürel farkları abartmak ve bu farkları mahkûm etmek).

Türk kimlik kurgusunun abartılı düzeyde yapay bir karakter kazanmasını sağladı. Jakoben bir radikalizm ile bütün farklılıkları silip süpürmeye muktedir bir evrensellik tutturmaya çalışan Kemalizm, bütün farklı tasarımları ayıklayıp kendini nihai Evrensel Türklük merhalesi olarak sunuyordu

Özellikle 2000'li yıllardan sonra kendi ayrıcalıklı konumlarını yitirme korkusu ve refah çeperlerini barbar istilasından koruma güdüsüyle hareket eden Türk Solu ve benzeri çevreler aslında ırkçı olmayan farklı muhalif yapıları ırkçı olarak damgalayıp resmi ideolojinin ve kitlenin nazarında kendi ulusalcılıklarını gizleme ve yasallaştırma olanağı yaratmaya çalışırlar. Miles'in dediği gibi, ırkçılık karşıtı bir politikanın bir dizi sosyal gücü bir araya getirme potansiyeli olmasına rağmen sıklıkla yaptıklarının ırkçılık olmadığını iddia eden ırkçı grupların etrafında kümelenmiş gruplar, anti-faşist bir cephenin varlığını çoğunlukla imkânsız hale getirirler. Türk milliyetçiliğinin emperyalist sistemi hedef almayan anti-emperyalizmi, bütün öfkesini Batılı efendilere değil örneğin onların Arap uşaklarına ya da emperyalizme teslim olmuş(?) Kürtlere yöneltir. Milli tarih yazımı Kahpe Yunan ötekiliğiyle başladıktan kısa bir süre sonra Kalleş Arap figürü ikinci öteki olarak üretilmiştir. Oysa bambaşka etnik kimliklere sahip olan fakat cumhuriyet değerlerine ölesiye bağlı ve ehlileşmiş vatanperverler Kürt, Laz, Çerkez ya da Boşnak bile olsa millettaştır. Çözüm ve müzakere süreciyle birlikte bütün yasal düzenlemelerin yapılmasını hatta ırkçı söylemin yasaklanmasını bile varsayarsak yüz yıldır durmadan topluma enjekte edilen ırkçılık, kendini uzun bir dönem gündelik pratiğin ve dilin içinde yeniden üretmeye devam edecektir

Türk Sağı, salt bir ideoloji değil bir zihniyet örgüsüdür. Milliyetçilik, Türk Sağının gramer ve dilbilgisidir; içerikler, kavramlar, imgeler, uyarlamalar ve uydurmalar esas olarak ondadır. İslamcılık, kap değiştirme ve mecra gücü bulma bağlamında Türk sağının sıvı hali, Muhafazakârlık ise bir ruh hali, duruş/duyuş, buharlaşma düşkünlüğü, gaza getirme ve gaz verme boyutuyla gaz halidir.

Tanıl Bora (Türk Sağının Üç Hali)

Türk Milliyetçiliğinin Çeper Esnekliği ve Tutarsızlığı

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu, bir dönem hükmettiği ülkelerde gelişmekte olan ulusal uyanışa ve milliyetçilik kalkışmasına karşı panzehir olarak bir nevi proto-milliyetçilik üretmiş ve bu ön milliyetçiliğin harcını İslam ile karmaya başlamıştı. Bir taraftan dağılan devleti restore etmeye çalışırken öbür taraftan milliyetçilik durağını medenileşmenin biçimsel bir şartı ve ilk adımı olarak ortaya koyan Fransız İhtilalının geç kalınmış bir versiyonunu hayata geçirmeye çalışıyordu. İslam reformizmi ile milli devletin kuruluşu birbirine paralel süreçlerdir. Türk Irkçılığının militanlaştığı dönemde inatla ret edilen 'Osmanlının devamı değil, küllerinden doğmuş bir Cumhuriyetiz' kuralı bu gerçeği örtmeye yetmedi. Birkaç yıl sonra Osmanlı'nın altın döneminin ''Esaslı bir Türkî özden müteşekkil olduğu'' mitosu üretilmeye başlandı. Türk milli kültünün ya da kültürünün kurgulandığı günden itibaren var olan melez, eklektik, kafası karışık, çetrefil, arıtmacı ve düzleştirici karakteri Türk kimlik kurgusunun abartılı düzeyde yapay bir karakter kazanmasını sağladı. Jakoben bir radikalizm ile bütün farklılıkları silip süpürmeye muktedir bir evrensellik tutturmaya çalışan Kemalizm, bütün farklı tasarımları ayıklayıp kendini nihai Evrensel Türklük merhalesi olarak sunuyordu. Pozitivist aydınların öncülük ettiği millet kurgusu Türk ırkı temeline dayanırken milletleşme kurgusu ile radikal bir modernleşme ve kapitalistleşme paradigmasına dayalı bir burjuva milliyetçiliğine dayanıyordu. 1930'lu yıllardan sonra Turancı hareket bir üst ütopya aşamasına geçip Kemalizm'in ve Türk Modernleşme Serüveninin Şark milletlerinin uyanışına esin kaynağı olabilecek bir anti-emperyalist milli uyanış ve kurtuluş nosyonu geliştirdi. Ömer Muhtar'ın başucu kitabı olduğu iddia edilen Atatürk'ün Nutuk kitabı, 2000'lerden sonra Che'nin çantasında aranmaya başlandı! Yine Tanıl Bora'nın deyimiyle: 'Bir taraftan Batı tipi bir burjuva cumhuriyetçiliğini savunan liberal aydınlar öbür tarafta İslami bir modernleşme siyasetini savunan Mehmet Akif kanadı, Rum ve Ermenilere karşı milli seferberlik ilan eden yoksul Anadolu köylülüğü, öbür tarafta Ermeni ve Rum mallarına el koyarak zenginleşen ve bu talan kültürünü milli devlet olma gerekçesiyle meşrulaştıran Anadolu'nun kasabalı eşrafı.'

Cumhuriyet ile birlikte ordu hem kurtarıcı ve kurucu hem de modernleştirici ve devrimci bir role sahiptir. Resmi tarih yazımının birer çıktısı olan ders kitaplarında ordu-millet mitinin askerliği ve savaşkanlığı Türklük te-

melinde etnikleştirerek sonu olmayan tarihsel bir uzama yayması ve şehitlik başta olmak üzere dini motiflerin ulusallaştırılması zamanla bu durumu kitlesel bir algıya dönüştürmüştür. Ordu için yapılan tüm fedakârlıklar ve duyulan sevgi bizzat devlete ve millete yapılmış sayılır.

Yukarıda saydığımız tüm bu hengâmenin içinde ötekinin sesinin inkâr edilmesi ve bastırılması için ötekiyi tarihten yoksun bırakma, ötekiyi siyasal ve tarihsel bir boşluğa hapsetme, öznellikten mahrum bırakma, tarihte hiçbir sesi ve varlığı olmayan varlıklara çevirme ve susturma edimleri, Tarih disiplini sayesinde yapılır. İktidar siyasal birliği tehdit eden farklılıkları yekpare bir toplumsal birlik alanı içinde görünmez kılmak için tarihsel bilgiyi yedeğine alıp bir hakikat rejimi inşa eder. Kürt, Ermeni, Süryani ya da Rum kimliği egemenin kimliğini tanımlayan farklılıklar düzleminde ancak mevcudiyetini sürdürebilir. Bu ülkenin ötekileri Abbas Vali'nin deyimiyle yokluklarıyla mevcut olmuşlardır. Kendini temsil gücü olmayanların ve temsili olmayan bir gücün yine de kendini bir şekilde görünür kılmasının ve var olmasının paradoksudur bu. Kürtlerin statüsünü belirleyen bu paradoks tam yüz yıldır Türk iktidar yapısının Avrupalı olma yolunda ayağına takılacak ve iktidarın merkezindeki 'yekpare birlik' retoriğinin tam ortasında bir türlü kapanmayan bir boşluğa denk gelir. Bir tarafta inkâr edilmiş bir yaşam gerçekliği ve kimlik öbür tarafta çalınmış ve üstü kapatılmış bir tarih! Türk modern egemenlik sistemi Kürtleri ve diğer tüm kavimleri bastıran, inkârın ve yaratılan hınç kültürünün iki taraflı ağır travmasıyla yüzleşmedikçe bu travmada içkin olan karşılıklı şiddet eksilmeden devam edecektir. Türklük vurgusunun kendisi var olduğu süre içerisinde yekpare bir etnik kimliğe sahip olan egemen iktidar tarafından belirlenen siyasi ve hukuksal düzlem içinde Kürtler, kültürel bir artık olmaktan öteye geçemeyeceklerdir.

Nev-i şahsına münhasır Türk medeniyetçiliği ve Türk milliyetçiliği medeni insanlık ailesinin bir üyesi olmayı amaçlayan evrenselci bir yaklaşım retoriğine dayanır. Hegel'in dünya tarihsellik kavramından aşırılmış haliyle Türklük 'bir dünya tarihi milletidir'. İnsanlık ve medeniyet tarihinde derin izler bırakmış bu seçkin millet, en eski kültür ve medeniyetlerin asli sahipleridir. Schiller'in Almanları eski Yunanlılarla paralellik kurup 'insanlığın esası ve aynası' sayması gibi Eski Yunan medeniyetinin Hitit Türklerine dayandığı ve eski Yunan toplumunun Türk-Grek sosyetesinden teşkil olduğu iddia edilir. Yunan Mitolojisinin eski Türk mitolojisinden esinlendiği, Pisagor ve Homeros'un Türk asıllı olduğu söylenir. Ankara'nın eski sembolü Hitit Güneşidir; Hitit Uygarlığı Türki bir uygarlıktır! İktidarların savaş alanlarına dönüşen kentlerde semboller üzerinden süren çekişmeye en iyi örnek Ankara'dır. İslamcı belediye yönetimi devraldıktan kısa bir süre sonra Ankara'nın sembolü olan Hitit Güneşi yerini dört minareli camiye bırakmıştır. Mahmut Esat Bozkurt 1950'lerde Türk Irkçılığının Batı ve Doğu dünyası karşısındaki hayranlık-öfke karışımı travmatik durumunu şöyle özetler: 'Bütün diğer milletlerden daha soylu bir geçmişi olan Türk, fakir düşmüş, fakat asil, görgülü ve terbiyeli bir adamdır. Sonradan görme zenginler gibi gülünç olmaz, eski tertemiz elbisesini kendine yakıştırmayı bilen görgülü bir soyludur o.' Buyurgan ve kafası karışık her muhafazakâr milliyetçi gibi Cemil Meriç yıllar sonra şunu söylemiştir: Biz Türkler doğuya doğru ilerleyen bir trende yüzünü batıya dönmüş şaşkın yolcular gibiyiz.'

Türk milliyetçiliğinin modernlik iddiası biçimsel olarak kendini evrensel ve güncel değerlere açık bir karaktere sahipmiş gibi gösterir. Fakat dogmatik bir tarzda kabul edilen Batılı değerler skalası ile Türk geleneksel yaşamı arasındaki gerginlik ve bu gerginliğin yarattığı travmatik ruh hali Türk milli kültürünün gittikçe kendi içine kapanmış bir algı sınırına sıkışmasına neden olmuştur. Tanıl Bora'nın deyimiyle Evrenselci bir içe kapanış olarak tasvir edilen Türk aydınlanması bildiğiyle yetinen, meraksız bir aydın sınıf (?) yetiştirmiştir. Milli hayat lirizmi zaman zaman şeytanileştirme dışında, yabancı kavramına kapalıdır. Yabancı olan tekinsiz sayılır. Yabancı kavramının Arapça karşılığı 'ecnebi'dir. Ecnebi hem yabancı hem garip ve tekinsiz olandır. Yabancılardan uzak tertemiz vatan mitosu İttihat Terakki'den beri var olan düzleştirme ve yekpare Türk vatanı mitosunun olmazsa olmaz koşulu olagelmiştir.

Alman Faşizminde olduğu gibi Türklük vurgusunda da, hakları kısıtlanmış bireyler aynı zamanda milli varlıktan dışlanmış ve milli çeperin dışına düşmüş sayılırlar. Hakları kısıtlanmış olan Alman işçi sınıfı resmi söylemde 'vatansız' olarak geçerken Osmanlıda hakları kısıtlanmış olan gayri müslim tebaaya 'gavur' denilirdi. Vatandaşlık hakları iade edildikçe bu kesimler milli çeperin içine dâhil edildiler. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte vatandaş tanımının içine girenler aynı zamanda vatanı olan ayrıcalıklılar olarak kodlandı. Kültürel vatandaşlık milli bir kimliğe sahip olmaya koşullandı. Yine Tanıl Bora'nın deyimiyle içinde vatanperverlik, milli değerleri sürekli güncelleyen bir teyakkuz durumu olan bu militan vatandaşlık, aynı zamanda çeperin içindekilere kuruculuk ve ilkesellik statüsü bahşetmiştir. 'Kürtlerin cumhurbaşkanı bile olduğu bir ülkede hala mızmızlanmalarını anlayamıyorum' söylemi Türkiye'de vatandaş olmanın herkesin nail olamayacağı bir şeref olduğuna gönderme yapar. Vatandaşlık haklarının vatandaşlık ödevleri karşısında çok cılız kaldığı bir siyasal iklimde kuşkusuz bu bir şeref olarak sayılacaktır! 'Söz konusu vatan ise gerisi teferruattır' söylemi, aynı zamanda vatanı insandan çok daha üst bir niteliğe ve önceliğe yerleştirme başarısının ve bu aralar meydanlarda gürleyen 'vur de vuralım, öl de ölelim'

sloganının tarihsel arka planını oluşturmuştur. Bu bağlamda devlet millettin kolektif kişiliğini oluşturduğu için cumhuriyet dönemi boyunca birey ya da fert dönemin söyleminde insanın eksikliğine ve acizliğine sürekli gönderme yapmıştır. 'Ankara'da dayın yoktur; Mahmudo kurban niye doğdun?' 1970'li yılların ünlü deyişlerinden biridir. Tebaa olmaktan çıkıp vatandaşlığı hak eden bu ayrıcalıklı insan topluluğu vatandaşlığı hak etmekle ve devlete koşulsuz bağlanmakla, milli bir rüşte ermiş ve kendini vatana karşı minnettar ve borçlu gibi hisseden yurttaşlara dönüştürülmüştür. Osmanlı devlet geleneğinde devlet-i kadim, din-ü devlet, devlet-i ebedi gibi resmi sıfatlar yeni tarih yazımıyla birlikte eski Türk devletlerindeki destan malzemelerinin içeriğine serpiştirilmiştir. Bir dönem toptan ret edilen Osmanlıcı değerlerden yükseliş dönemi ayıklanıp mitleştirilmiş, bugün bile devam eden 'devlete uzuv olanlar' ile 'devletin alakasızları' arasındaki uçurumu büyütmüştür.

Alman Faşizminde olduğu gibi Türklük vurgusunda da, hakları kısıtlanmış bireyler aynı zamanda milli varlıktan dışlanmış ve milli çeperin dışına düşmüş sayılırlar. Hakları kısıtlanmış olan Alman işçi sınıfı resmi söylemde 'vatansız' olarak geçerken Osmanlı'da hakları kısıtlanmış olan gayri müslim tebaaya 'gavur' denilirdi

Kısaca özetleyecek olursak, militarizm bu ülkede salt ordu-siyaset ilişkisinin ötesine geçip toplumsal ve kültürel bağlamını yaratmış ve sivil alanın gündelik diline sirayet etmiştir. Doğallaştırılan militarizm egemen cinsiyet kurgusunu sürekli besleyerek popüler milliyetçi alanı sürekli genişletmiştir. Şehitlik ve gazilik kavramı militarizmin kendini sürekli yeniden üretmesini sağlamış, futbol stadyumlarından akademik alanlara kadar kendine yaşam alanları yaratmıştır.

Militarizm ve Beden

Bu ülkede erkek bedeni milliyetçi söylemde ideal ulus kurgusunun somut halini ifade etmeye dönüştürülürken savaşçı erkek ve savaşın sadece erkeklere özgü bir yiğitlik gösterisi olduğu miti zorunlu askerlik uygulamasına gerekçe ve meşruluk zemini olarak sunulmuştur. Erkek bedeninin mitleştirilmesi sayesinde savaşçılık bir erkeklik paradigması haline gelmiş, ' savaşa davet' aynı zamanda 'erkekliğe bir davet' algısıyla birleştirilmiştir. Türkiye'de militarist ideoloji, bir taraftan makbul erkekliğin sınırlarını çizmiş, devlet ve kentler dikey bir düzlemde kurgulanıp yücelik payeleriyle onurlandırılmıştır.

Selim Sırrı Tarcan'ın da büyük katkılar sunduğu ve projelendirdiği İzcilik Okulları ve Jimnastik Okulları Alman jimnastik okullarından ve İngiliz izci birliklerinden esinlenilmişti. Çünkü yaratılacak arı, disiplinli, itaatkâr ve karakter sahibi erkek yurttaşların oluşturacağı güçlü ordu-millet mitinin sürekli üretilmesi gerekiyordu. Kontrol edilemez bir bedensel enerjinin heba olmaması ve devlete muhalif bir potada kendini var etmemesi için fazladan bedensel enerji vatan-devlet ve milletin hizmetine sunulmalıydı. Avrupa'da Protestan ahlakın cinsel enerjiyi ve arzuyu ehlileştirip kapitalist üretimin fayda ilkesine hizmet edecek hale getirmesi ile yağız yiğitlerin potansiyel enerjilerinin vatana hizmete koşullandırılması bio-iktidarcı bir sosyal mühendislik projesi olarak okumak sanırım abartılı olmayacaktır.

Türkiye'de milli eğitimin toplumu militarize edecek şekilde kurgulanması ve zorunlu askerliğin. eğitimin bir devamı olarak kabul edilmiş olması, kışlaların neden bu denli ideolojik olduklarının da izahıdır. Askerlik, yurttaşları millileştirip erkekleştirirken katı disiplin sayesinde hem milliyetçi ideolojinin benimsenmesi sağlanmış hem de bu uygulama, kapitalist ekonominin gereksinimi olan üretken ve faydalı yurttaşların yetiştirilmesine hizmet etmiştir. Askerliğin yalnızca erkekler için zorunlu olması, kadınların tamamıyla dışarıda bırakıldığı anlamına gelmez; çünkü belli kimlikler aracılığıyla (şehit annesi, şehit ablası, gazi annesi) militarist ideolojiye bir şekilde eklemlenirler. Zorunlu askerlik uygulamasında annenin rızasının ve destekleyici tutumunun ne kadar önemli olduğunu hepimiz biliyoruz. Bu bağlamda sakat asker bedeninin militarist ideoloji için en sorunlu durumların başında gelmesi de büyük bir problem değildir. Bir taraftan asker sakatlığı medyada özellikle çeşitli stratejilerle görünmez kılınırken, gözden kaçmayanlar ise vatan için uzuvlarını yitiren ve kendini kurban edecek kadar vatan sevgisiyle dolu kahramanlar olarak sunulur. Sosyal yaşamda yer edinme, kendini kanıtlama ve itibar-güç kazanma hâkim söylemde savaşkanlık, kahramanlık, intikam ve itaat temalarını içeren bir şeref ve milli menfaatler ile çatışmayan bir bağlılık ve üretkenlik algısı çerçevesinde düşünülmüştür.

Bu çerçevede çocuğa verilen en büyük armağan cumhuriyetin ve vatanın geleceğini oluşturan en değerli bileşen olduğunun şeref payesidir! Askeri başarılar, şehitlik ve gazilik, askerlik anıları bireysel ve kolektif hafızada sürekli canlı tutulmuş, savaşçılık ve fedakârlık mutlak iyiliğin, savaşamayanlar ve hainler ise mutlak kötülüğün cephesine saf tutmuşlardır. Milliyetçi ideolojide ulus kurgusunda vatan ve kadın bedeni özdeştir, vatan kadınsı (doğurgan, vefakâr ve bereketli) özelliklere sahiptir; bu kutsal kadını koruma ve sahiplenme rolü erkeğindir. Kadını doğa ve doğal olan ile erkeği ise akıl ve rasyonel olan ile ilişkilendiren aydınlanmacı gelenek, kamusal-özel alan sınırlarını cinsiyet rollerine göre sınıflandırmıştı. Eril bir ideoloji olan milliyetçiliğin ulus kurgusunda geleneksel ataerkillik modernize edilerek aydınlanmacıların özel

alana hapsettiği kadın, kamusal alana kısmen de olsa eklemlenir ve böylelikle milliyetçiliğin eril karakterine meşruluk kazandırılır. Kadınların kamusal alana dâhil edilmesi ve üretken özne olarak kodlanması sayesinde kadın ulusal kalkınmanın dişi emekçisi olarak projeye eklenir. Fabrika ve tarlada çalışan kadın figürünün Cumhuriyet dönemindeki yaygınlığı bunun bariz bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Ulusun biyolojik devamını sağlayacak olan vefakâr kadın, milliyetçi söylemin ulus ve vatan tanımında çoğunlukla anne ve sevgili metaforuna dönüşür. Sert erkekler rüştlerini ispat etmek için kadını-vatanı koruyarak o büyük şerefe nail olurken vatanı için savaşmayanlar korkak, aciz ve kadınsı olmakla suçlanır. Savaşamayanlara atfedilen bu dişil özellikler Türk milli kültüründeki cinsiyet politikasının turnosal kâğıdıdır.

Tüm bunların yanında Egemen Millet Sendromu ve üst ulus kompleksi Ermeni, Kürt, Rum ya da komünistleri zimmi (himaye edilenler) kategorisinde ele alınırken, 1990 sonrası Kürtler bu zimmi vatandaşlar olarak kategorize edilmiş seçim barajlarıyla sadık olanlar buraya, olmayanlar dışarıya söylemi pratik düzlemde ve siyasal algıda egemen kılınmıştır. Devletin ve resmi söylemin yüz yıldır azınlıklara ve bütün toplumsal farklılıklara karşı işlediği bu ağır suçlar ve hak ihlalleri ile 'yüzleşmesi' ve 'hesaplaşması' bir kenara, toplumun önemli bir kesiminde yarattığı devlet aklına paralel gelişmiş toplumsal akıl, bugün kapımıza dayanmış olan barış sürecinin önünde en büyük engel olarak durmaktadır. Osmanlı'nın "zimmi unsur" dediği gruplara İstanbul Valisinin marjinal demesi, toplumsal barışın önünde bir engel olarak okunmadıkça, resmi tarihin yarattığı bu algıyı ve zehirli dilini terk etmedikçe bu topraklarda kardeşliği ve dayanışmayı yeniden örmek imkansız gibi görünmektedir. Bu yazının yazıldığı saatlerde Bülent Arınç'ın, Kürt tarafının büyük bir iyi niyet göstergesi olan geri çekilme süreci ile ilgili 'cehennemin dibine gitsinler' söyleminin sadece bir edep ve terbiye sorunu olmadığının altını çizmek bir zorunluluktur. Ermeni'yi kovan, Rum'u tepeleyen, Kürdü ehlileştiren bu anlayış ve yarattığı toplumsal karşılık, ancak yeni bir dil ve dilin üreteceği yeni bir düşünce sayesinde bertaraf edilebilir. Barış ve toplumsal mutabakat çok önemsiz görünen yerlerden örülür bazen. Örneğin bütün yemin metinlerini ortadan kaldırıp 'Varlığım hiç bir ulusun, bayrağın ve ırkın varlığına armağan olmasın' şeklinde tersyüz edilmiş bir toplumsal algı yaratmaya niyetlenmek gibi. İflas etmiş ve cilası tamamıyla dökülmüş bir tekçiliğin ve donukluğun karşısına hayatın şenlikli ve devrimci karakterini yeniden hayatın tüm alanlarında örmek gibi. Neşeyle ve içtenlikle…

Çatışmalı Süreçlerden Demokratik Çözüme Doğru Giderken

Zeynep Tanbay

Bugün en nihayet, çatışmalı süreçlerden demokratik çözüme geçmeye çalıştığımız 'barış süreci'ni yaşıyoruz. Çok değerli, üstüne titrenmesi, kaybedilmemesi gereken bir hazine gibi bakmalıyız bu sürece ve sonuna dek yaşatmalıyız.

Artık Türkiye barışını bekliyor ve istiyor. 30 yıldır süregelen bir savaştan bahsediyoruz ve neyin savaşı? Hakların savaşı: Bir toplumun haklarını talep etmesinden ve bir devletin bu hakları yok saymasından 30 yıllık bir savaş doğdu ve 40 bin insanın ölümüne neden oldu. Bu topraklar birçok katliam, inkâr ve adaletsizlik yaşadı. Bunlarla yüzleşmemek, temel hakları inkâr etmek artık Türkiye toplumunun 21. yüzyılda kabullenebileceği bir durum değil.

Zaten sanatın kendisi barışı temsil eder. Sanat her türlü kötülüğe karşı insanlık için yürekten alınan tek ilaçtır. O nedenle savaşın korkunçluğuna, adaletsizliklere, sistemin yanlışlıklarına karşıdır

Şehit Aileleri dahil, 75 milyon insan barışı bekliyor ve istiyor. Herkesin içinde bir umut var, herkes inanç taşıyor. Çünkü herkes bu sorunun artık masaya oturarak, müzakerelerle ve en temel hakların tüm yurttaşlara eşit verilmesiyle olacağını biliyor. Paris'teki cinayet sonrasında, hem her iki tarafın tutumu, hem tüm kamuoyunda müzakerelerin durması endişesi, barışa olan özlemi açığa vurdu. Artık Türkiye toplumu kalıcı bir barış ve normalleşmek istiyor.

2013 Newroz'u, barış sürecinin mihenk taşını oluşturdu. Türkiye ilk defa gerçekten Newroz'u kutladı. Çünkü ilk defa Kürtler bu Newroz'a huzur ve barış içinde girdiler, Abdullah Öcalan'ın barış mesajını iki dilde dinlediler ve ilk defa sadece Kürtler değil, bütün Türkiyeliler için bir Newroz yaşandı. Kürtler yıllarca kimlik, eşitlik ve özgürlük mücadelesi verdiler ve işte 2013 Newroz'u bu mücadelenin sonucuydu. Eğer TC devleti inkâr ve imha politikalarına daha erken son verseydi bu kadar acı yaşanmaz, bu kadar can ölmezdi.

Devletin, hukuk sisteminin, siyasetin ve siyasetçilerin çok önünde giden toplumun hızına yetişmek gerekiyor. Çünkü bu toplum temel hak ve özgürlüklerinin hem bilincinde, hem de onları nasıl elde edeceğini biliyor: henüz hukuken onaylanmadan önce, Kürtler KCK davalarında Kürtçe konuşmaya, Aleviler çocuklarını din derslerine sokmamaya, başörtülü kızlar üniversitede derslere girmeye başlamışlardı. Bugün bunlar hukuken kabul edilmiş haklar. Sonuç olarak her zaman insan hakları, özgürlük ve demokrasi kazanıyor…

Neden barışı desteklemek?

Gerçekten ve samimiyetle istenirse barış olur, çünkü o zaman barış için adımlar atılır, harekete geçilir ve bunlar karşılıklı güveni oluşturur. Olumlu bir adım atıldığında milliyetçi tepkilerden ürküp(?!), Habur sürecindeki gibi geri çekilmemeli,. Milliyetçi söylemi bırakalım marjinal kalsın, çünkü çoğunluk barış istiyor. Bunun en güzel örneği şu sıralar CHP ve MHP'de görülüyor. Her iki parti de milliyetçi ve ulusalcı yaklaşımlarla barış elini uzatmazlarken, CHP tabanının % 60'ı barış istiyor.

Yalnız barış için müzakereye başlayan taraflar değil, barış elini uzatmaktan imtina edenler de çözüm süreçlerinde dünya örneklerine bakmalı. Kuzey İrlanda barış müzakerelerinde Sin Féin'in lideri Gerry Adams'ın elini sıkmayan Jonathan Powell, "bugün bu davranışım için pişmanım. Kişisel kızgınlıklarımızı ve öfkelerimizi sürecin önüne geçirmememiz lâzım. O gün doğru olanı

Blair yaptı, onlarla tokalaştı" diyorsa, Kılıçdaroğlu ve Bahçeli kulaklarını açmalı. Ama sadece onlar mı? Kürtlere akıl öğreten Türk "aydınlarımız" da.

Öncelikle insanlıkla bağdaşan, ne olursa olsun barıştan yana olmak, savaş karşıtı olmak, ölmeye ve öldürmeye karşı olmaktan geçtiği için hepimize bu süreci desteklemek düşüyor.

Sonrasında ise, Kürtler barışı istediği için. Evet, 30 yıldır bu uğurda verdikleri mücadelede büyük acılar yaşamış, en sevdiklerini kaybetmiş, Diyarbakır cezaevinde insanlık dışı işkencelerden geçmiş, babası gözaltında kaybedilmiş, annesine tecavüz edilmiş, 12 yaşındaki çocuğu 13 kurşunla öldürülmüş, dedesine dışkı yedirilmiş, evi yakılmış, köyü boşaltılmış ve saymakla bitmeyen adaletsizlik ve haksızlıklara uğramış Kürt halkı barış istiyorsa eğer, bizlere akıl öğretmek değil susup dinlemek düşüyor. Hele hele bunların tek birini yaşamadan çokbilmişlik taslamak, hiç değil. Onlar helâlleşmekten bahsederken, bizlerin olsa olsa başımızı utançla öne eğmemiz gerekir.

30 yıldır kullanılan dilin sonuçları acı bir şekilde ortada olduğuna göre, şimdi o dilin tam tersi kullanılmalı. Müzakere sürecinde üstün pozisyonda olmaya çalışmak, karşı tarafı yenmek, yenilgiye uğratmak anlayışında olmamalı taraflar

Bu bağlamda, Türkiye'nin değişik kimliklerini buluşturan ve "ülkemizde birbirini tanıma şansı bulamamış milyonlara; dinle, anlat, duy, konuş.. diyoruz" şiarıyla yola koyulan Çözüme Evet Koalisyonu, önemli bir görevi üstlenmiş oldu.

Müzakere süreçlerinde aydın ve sanatçının rolü

Müzakere veya başka bir süreç fark etmez, sanatçı her zaman her şartta barışı savunur, savaş karşıtıdır. Evet, maalesef "Mustafa Kemal'in askerleriyiz" diye bağıran 'sanatçı'larımız var bu ülkede. Ama çok şükür "PKK mağaralarına giderim" diyen Ayşen Gruda gibiler çoğunlukta. Sanatçı kimsenin askeri olamaz çünkü silaha ve savaşa karşıdır.

Çatışmalar sona ermiş, barış sürecine girilmişken, sanatçılara "bu barış sürecinin arkasında neler dönüyor? Bu müzakerenin arkasında yatan ne? Politik olarak hangi taraf kazançlı çıkar?" gibi soruların peşinde koşmak düşmez. Bu katakulli düşünce şekli değil, sanatçının farkı doğrudan duygu ve aklıselimlikle, aklın vicdanıyla hareket etmektir. Bütün zorluklarına rağmen sanatçının güzele ve doğruya olan inancı tamdır.

Zaten sanatın kendisi barışı temsil eder. Sanat her türlü kötülüğe karşı insanlık için yürekten alınan tek ilaçtır. O nedenle savaşın korkunçluğuna, adaletsizliklere, sistemin yanlışlıklarına karşıdır. Fırça darbeleri, piyano tuşları, sazın telleri, şarkı sözleri, mısralar, romanlar, filmler, danslar…Sanatın olmadığı bir dünyada 40 bin insanın ölümüne, 17 bin faili meçhul cinayete, Roboskî katliamına rağmen nasıl devam edebilirdik yaşamaya, umut etmeye?

Ben, kırmızıçizgilerin içine sıkıştırılan hayatları, göçe zorlanan halkları, gasp edilen hakları, ötekileştirilen kimlikleri anlatan "Araz" adlı koreografimi de yaptım; Habur kapısından giriş yapan gerillaları karşılamaya da gittim. Bir yandan sevgi, dostluk, kardeşlik, hoşgörü gibi temalarla barışı, diğer yandan şiddetin insanı getirdiği çaresizlik, değişim ve yaşama mücadelesini irdeleyerek savaşı anlatan "Vivaldi-Stravinsky" adlı koreografiyi de yaptım; Roboskî 'ye ailelere taziyeye de gittim.

Yani sanatçı hem sanatıyla, hem de eylemleriyle sisteme, düzene, adaletsizliklere karşı sözünü söyleyendir.

'Bilinmeyen dil'

Barış süreci ile Türkiye'de barış dili oluşmaya başladı. İşte Türkiye için gerçekten bilinmeyen bir dil! Özellikle referandum döneminde doruk noktasına çıkan kutuplaşma, beraberinde bir nefret dili üretmişti. Şiddet, nefret ve demokratik kültürsüzlük toplumsal dili virüs gibi sarmıştı. Şimdi bu dilden arınmaya başlandı. Ama bu dil değişiminin, siyasi iktidarın ve onu takip eden medyanın ruh haline bırakılmaması gerekiyor. Şimdi bu barış dilini ve demokratik kültürü içselleştirmek ve hayatımızın bir parçası haline getirmek yeni mücadele alanı olmalı.

30 yıldır kullanılan dilin sonuçları acı bir şekilde ortada olduğuna göre, şimdi o dilin tam tersi kullanılmalı. Müzakere sürecinde üstün pozisyonda olmaya çalışmak, karşı tarafı yenmek, yenilgiye uğratmak anlayışında olmamalı taraflar. Geçmişe yönelik suçlamalara değil, şimdi ve gelecek için talepler masaya yatırılmalı müzakere sürecinde. Paris'te öldürülen üç kadının Diyarbakır'daki cenaze töreninde taşınan "savaşın kazananı, barışın kaybedeni olmaz" pankartı ile taraflara dilin ve zihniyetin ne olması gerektiğine dair yurttaştan altın bir tüyo sunulmuştur.

Müzakere sürecinden demokratik çözüme

Şu an barış sürecinin çok önemli bir aşamasındayız: Tam 3 aydır operasyonlarda kimse ölmedi. Çatışmaların sona erme aşaması, yıllardır tekrarlanmaktan anlamını yitiren "artık analar ağlamasın" cümlesini gerçeğe dönüştürdü. Sadece bu sonuç bile barışa destek vermek için yeterli değil mi? Bu çatışmasızlık ve ölümlerin durmasının huzuruyla barış süreci kamuoyunda böylesine

büyük destek buldu.

Kısacası, şu çatışmasızlık ve diyalog aşamasında amasız, fakatsız, sonuna kadar destek gerekiyor. Kimsenin ölmediği, kimsenin öldürmek mecburiyetinde kalmadığı bu süreç o yüzden çok değerli.

Tüm "kaygılılara" düşen görev: 2. aşamaya gelindiğinde, yani artık silahların tamamen ortadan kalkıp, siyasetin harekete geçtiği aşamada; yeni anayasanın şekillenmesi, hakikat ve yüzleşme komisyonlarının oluşumu, adaletin tescil etmediği devlet yönetimleri tarafından işlenmiş faili meçhul cinayetler, gözaltında kayıplar ve inkâr edilen katliamların aydınlığa çıkması için verilecek mücadelede yer almak olmalı.

Yani ilk aşama olan müzakere sürecini susup desteklemek, ikinci aşama olan demokratik çözümde sonuna kadar konuşmak:

Yeni anayasanın şekillenmesinde, herkesin eşit yurttaş haklarına sahip olduğu, özgürlükçü, çoğulcu, demokratik bir yaşamı hedefleyen bir yeni anayasa için hep birlikte ısrarcı olmalıyız. Yeni anayasada mutlak eşitlik, mutlak özgürlük olmalı, tersi barışa engel olur. 30 yıldır talep edilen hakların, talep edilmeden zaten her yurttaş için eşit şekilde olması gereken temel insan hakları olduğu, toplumun bilincine yerleşti artık. Bu gerçeğe daha fazla sırt çevrilemez.

Adaletin tescil etmediği tüm faili meçhul cinayetler için yargı süreci başlatılmalı,

Cumartesi Anneleri'nin kayıpları, Roboskî katliamının failleri, Hrant'ın, Sevag'ın, Uğur Kaymazların katilleri devletin karanlık dehlizlerinden çıkartılmalı.

Ermeni soykırımının 100. yıldönümüne gelinirken, Türkiye Cumhuriyeti devleti artık tarihiyle yüzleşmeli ve özür dilemeli.

Devletin sivil yurttaşına yaptığı tüm katliam ve cinayetlerle yüzleşmek, yıllardır olmayan adaleti terazisine oturtmak ve resmî olarak özür dilemek artık demokratik çözümün olmazsa olmazıdır.

23 Nisan dolayısıyla mecliste yaptığı konuşmada Tayyip Erdoğan aynen şu cümleleri kurdu: "Biz sorunlar içinde büyüdük ama çocuklarımıza sorunlarını çözmüş bir Türkiye emanet etmek boynumuzun borcudur. Çocuklarımıza demokratik bir anayasa teslim etmek boynumuzun borcudur." Evet bizler tam 98 yıldır Ermeni soykırımının yükünü taşıyoruz, 75 yıldır Dersim katliamının, 23 yıldır gözaltında kayıpların, 6 yıldır Hrant'ın, 1,5 yıldır Roboskî katliamının yüklerini…

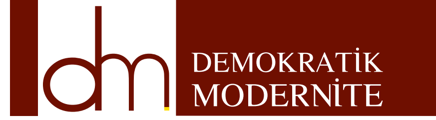
Çocuklarımıza bütün bu yüklerinden arınmış bir Türkiye bırakmak hepimizin ortak dileği olmalı artık.

Bugün başarıyla giden diyalog sürecini desteklemek, yarın demokratik adımlar olan bu meselelerin önü açmaktır.

Emile Zola'nın dediği gibi, "Adalet, ancak hakikatten; mutluluk, ancak adaletten doğabilir".

Artık hepimiz herkes için adalet ve hepimiz hep beraber mutlu olmak istiyoruz. Ve bu, hiçbir engel tanımamalı.

Abonelik Formu

Ad:	
Soyad:	
Adres:	
İş Adresi:	

Derginin İstendiği Adres:

Ev Tel:

İş Tel:

Cep Tel:

E-Posta:

Abonelik Başlangıç Tarihi:

Yurtiçi Yıllık Abonelik Şartları

6 Sayı için: Taahhütlü/40 TL APS/60 TL

Yurtdışı Abonelik

6 Sayı Kargo: 60 Euro